

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵנִים
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַזְּמֵשׁ
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

פרשת חקת תשפ"ו
(ארץ ישראל)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

בארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנס'י

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

קרן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

מר בר חייה מוני איפכא - פריש בקנטרס דמסתברא כלישנא קמא, דקיס ליה רבי יוחנן בשיטתיה לעיל, דאמר: ניבך הקנה למטה מן החוה נידון כריאה. ונראה דאולין בכוליה לחומרא, מולא איומר הלבנת לא כמר לוא כמר, וגם רבי יוחנן דאמר: ניבך הקנה למטה מן החוה, משמע: בין דריאה בין דכבדא נידון כריאה. וכן רבינו שנתנו פסק לחומרא דשלתשין נקבותן במשהו, בין דכבד בין דלב בין דריאה.

מאן דאמר רוב עורו רוב מוחו מאי - דדלמא דהא חייך ברוב מוחו לבד - טרפה, ונקט רוב עורו לאשמשותין דאפילו עורו עבי ידע ודבניו עמי מפרשי: דמכע ליה א' בעי נמי רוב מוחו. ועורו דנקט - מנפי שהוא עיקר, ומכל מקום כלא מוחו נמי אינה טריפה.

נתמוזמו מוחיה דרין - תימנה לרבונו יצחק בן מאיר, דבייני ראייה ממוח דראש דשיעורו בנקב משהו, למוח חוט השדרה דשיעורו ברובו.

עד

ד'שפכי סמפונות בקולחו, והכא - 'ל'בית חללו' קתני, מה לי חלל גדול מה לי חלל קטון? קנה חלב - רב אמר: כמ'שהו, ושמואל אמר: כרובו. הי גיהו קנה חלב? אמר רבה בר יצחק אמר רב: חלב שעל גבי דפנות. - דפנות סלקא דעתך? אלא: שעל גבי דופני ריאה. אמר אמימר משמיה דרב נחמן: תלתא קני הוו, חד פריש לייבא, וחד פריש לריאה, וחד פריש לכבדא; דריאה - בריאה, דכבדא - ככבדא, דליבא - פליגי. מר בר חייה מוני איפכא: דריאה - ככבדא, דכבדא - בריאה, דליבא - פליגי. אול רבי חייה בר יוסף אמרה לשמעיה דרב קמיה דשמואל, אמר ליה: אי הכי אמר אבא, לא ידע בקטרפות ולא כלום. 'גשבר השדרה' קתני: חוט השדרה שנקפס - ברובו, דברי רבי; רבי יעקב אמר: אפילו ניבך. הורה רבי כרבי יעקב. אמר רב הונא: אין הלכה כרבי יעקב. וקמה רובו? רב אמר: רוב עורו, ואמרי לה: רוב מוחו. מאן דאמר רוב מוחו - כל שפן רוב עורו; וכלמא דאמר רוב עורו, רוב מוחו מאי? תא שבע, דאמר יודיל אמר רב הונא: רובו שפירו עורו, רוב עורו, מוח זה - רוב מעלה ולא מוריד. רב תנן בר אבין הוה יתיב קמיה דרבי; בדרק ברובו עורו, וקא בדיק ברוב מוחו, אמר ליה: אם רוב עורו קיים, מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד. אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יודיל: שפן זה לוי: נתמך - פסול, נתמסקם - פסול. איזויה המרקה, ואיזויה המסקמה? המרקה - גוש שגשף קיתו, מסקמה - כל שאינו יכול לעמוד. פני רבי ירמיה: אינו יכול לעמוד מפני כבדו, מאי? תיקו. בי רב אמרי: נתמסקם - פסול, נתמוזמו - פשר. מיתיבי, רבי שמעון בן אלעזר אמר: בהמה שנתמוזמו מוחה - טרפה! - ההיא 'נתמסקם' איתמר. - איני? והא לוי הוה יתיב בי מפותא, חייא להווא גברא דמרייה לרישיה, אמר: 'נתמוזמו מוחיה דרין', לאו דלא תי? אמר אביי: לא, לומר שאינו מוליד. עד היכן חוט השדרה? אמר רב יהודה אמר שמואל: עד בין הפרשות. רב דימי בר יצחק הוה קא בעי למיול לבי חזאי, אתא לקמיה דרבי יהודה, אמר ליה: ליהו לי מר בין הפרשות היבא? אמר ליה: זיל אייתי לי גדי ואחוי לקי. אייתי ליה גדי שמינה, אמר ליה: בליעה טפי ולא ידע. אייתי ליה פחוש, אמר ליה: בליטן טפי ולא ידע. אמר ליה: תא אנמרך גמרא, הכי אמר שמואל: עד אחת - טרפה, שלישית - פשרה, שניה - איני יודע. פני רב הונא בריה דרב הושע: עד

פולין *גלגל*. על פי הקדה - למקום חבור הצואר והגולגולת. ופולין עצמן - מוח שכנגד הפולין. חלל גדול - חלל האמצעי. חלל קטן - הרבה חדרים קטנים יש לו סביב. סמפון גדול - אמצעי שבאומה. חתם לבית הכספונות קתני - ולא תני 'לבית הסמפון', אבל הכא לא תני 'לבית החללים' אלא 'לבית חללו'.

קנה הלב - לבית הסמפון. בנפשהו - אם ניבך. כל חלב מקרי 'חלב', בין טמא בין טהור. רשומין? אינו אלא לשון חבמים, כגון גבי שתי תחכות אחת של חלב ואחת של שומן וחולין מגוב, דעל כדרך קרי לשון שומן משום דגבי חלב תנייה. על גבי דפנות - היורה של הצלעות מן השדרה. על גבי דפנות בלוקא דעקר - ומאי חיותא תליא ביה? שעל גבי דופני ריאה - קנה שומן שירוד בין שתי ערוגות הריאה דבוק בשרה, ומחויב לחלל הלב. תלתא קני הוה - לבית השדרה נכנס לחוה מתפצל לשלשה. חד פריש לריאה - ומתחלק בתוכה, וזן חוט סמפונות. ריאה בי ריאה - בנקב מוחו. דכבדא בי כבדא - עד שינטל כולו. כדתנן (חולין נבא) גבי כבד: ולא נשתיר ממנה כלום. דליבא פליגי - רב ושמואל לעיל. ריאה בי ריאה - עד שינטל כולו. דכבדא בי כבדא - עד שינטל דליבא פליגי רב ושמואל. וכלישנא קמא מסתברא. דהא קס ליה רבי יוחנן כותיה.

דאמר לעיל (ועמוד א): ניבך למטה מן החוה נידון כריאה. אמרה לשמעיה דרב - דאמר במשהו, קמיה דשמואל. ואבתי לא היה שמעיל היה, דבר בסטרא הזה ראש ישיבה, והתם היה דבר שמעתייה, ושמואל הזה בנדרעא. אמר - רב הכי הוה קרי ליה שמואל, דרב הוה עדיף מניה. אני שמעתי: 'באבא', ואת דורסי 'אבא חברי', הורה רבי - שבא מעשה לידו הורה לדחמיר, ולא סמך על דבריו. רוב עור - אם נתחך רוב דיקק עורו סביב, אף על פי שהמוח לא נפרד כלום - טרפה. ואמר ליה רוב מוחו - כתיב: שנספק ונפרד המוח מבפנים, אף על גב שהעור כולו קיים - טרפה. כל שכן רוב עורו - שהרי רוב העור מחוקק, וכיון שנספק העור - סוף המוח לפרד לצאת. נילוי - אם חסב. בריק חסב - עורו - ואשכח דלא איפסק רוביה, והדר בעי למיול ברוב מוחו דניחוי נמי קיים. נתמך דכבדא לתמסקם פסול - רסנין, ואחוש השדרה קאי. אף על גב דהמסקמה קילא מהמרובה כדמפרש ואזיל, אפילו הכי תנא תרתייהו, דאי תנא המסקמה לחודה הוה מפרשין ליה דהיינו נשפך בקיתו. המרבה -

לשון מורך, שנתרכבה ונעשית המוח בתוך הקרום כמים, ונשפך מראשו לטופו ומסופו לראשו, ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב. ואינו יכול לעמוד - מפני שנעשה פסול. אבל לא כל כך שיהיה נשפך בקיתו של מים, אבל שבאחוזי אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונפול. מפני כבדו - שיהיה עב וכבד אבל לא נשפך מבפנים. מהו? חולי הוא זה שמתכבד, או לא? וכל הני נתמך ותמסקם בכלל נפסק החוט הן, דקיס ליה לרבוני שמתוך ליקוי זה עתיד לינקב וליפסק, אי נמי - אין פיסוק גדול מזה. אף על גב דאמרן: מוח זה לא מעלה ולא מוריד - הני מילי מעלה ולא מוריד - אבל בהמרבה לא. תיקן - כל תיקן דאיסורא לחומרא. נתמסקם פסול - כדקאמר. נתמוזמו כשר - ולהכי הדר נקט נתמסקם פסול, דלא תימא נתמוזמו ותמסקם חדא הוא ולאפילו עליה אתא. נתמוזמו - נתרוקן מהמוח מקצתו מאילו. מרייה - 'מניצנין' בלעז. נתמוזמו מוחיה דרין - דואג היה עליו, ואומה: איו לו לזה שנתמוזמו מוחו. שאינו מוליד - תולדות מוחו מן המוח היא באה. שגיד הנחש של ירך וגדי הגוייה כולן מחוברין לחוט השדרה, שהוא מתפצל ויוצא מתחת השדרה ונעשה גיד אצל הירכים וכנס לתוכו. עד היכן חוט השדרה - עד היכן חוט חוט ליהויה טרפה שנתמוזמו? חוט יוצא מן המוח והולך על פני כל השדרה והאליה עד סוף הזנב. עד בין הפרשות - עד סוף הזנב. עד מקום שהוא מפרש ומתפצל פצולין. כנגד הירכים הוא מתחיל ליפצל, ויוצא ראש אחד לירך זו ואחד לזה, והאמצעי יורד לזנב. ולמטה מאותן פצולין כנגד שתי אצבעות הוא חזר ומתפצל עד לשלשה, ולמטה מהם עוד מתפצל. כל הבריה מקומות עד סופו. ואם נפסק מן החוט ועד בין הפרשות הללו, כל מקום שנספק שם רובו - טרפה. ואם נפסק מבין הפרשות נפסק כל כשר כחו, הירכים מעמידין את שדרתו, ואחז מהם בכך. אייתי ליה גדי שני - שחוט ומפושט. ולא היה לו שרות לעבב על שיקרעו ויהארו לו הפצולין מבפנים, ודיה מרוא לו מבחוץ, שהחוט לבן הוא ונפרד מבחוץ שכונס בבשר האילה לכאן ולכאן מתחת לעצם. ולא ידע - החוט מבחוץ, והוא צריך לכונן עד מלא חוט השערה, שאם נפסק לכאן - טרפה. ואם נפסק לכאן - כשרה. בליטן טפי - והעצם של בוקא דאטמא דחוק חבשר ומדובק ודחוק בו את מוח החוט הנפצל עליו עד שנעשה דק ואינו ניכר. עד אחת - כל מקום שפסק מן הצואר עד בין הפרשה ראשונה - טרפה. נפסק בין הפרשה שלישית - כשרה. שניה - איני יודע.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63

חולין. פרק שלישי - אלו טרפות דף מו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - רש"י" (שטיינזולץ)

חוליות

איניקב תחאה ולא איניקב עילאה מאי - לעיל (חולין מהא.) גבי קרום של מוח לא

בעי הכי, דפשיטא דעילאה מגין, שהוא עב וזקוק.

והלכתא מגין בדרב סוף רבי - אבל דוכתי (חולין ג.צ.) קיימא לן כרבינא לקולא, ולא הוצרך לפסוק כאן אלא משום דבעי לאתויי דרב יוסף. **אלא** לא שניא

— פירש רבינו נתנאל: לא שניא. וטרפה.

ולפירושו, הא דאמר לקמן (מומב.) אדומה כשרה

מריבי נתן — צריך לומר היינו מבטלמבת על

ידי נפיהו, וכן משמע מתוך הלכות טרפות

דריבוי גרשום ובהלכות גדולות של רבינו תם.

בקותרסא פירש: לא שניא, ואפשה דרבינו יעקב בר

רבי אבין היה מודה. **אויכב** — אונמי — פירש

בקותרסא: טישיש, שיש בה מראות שחורות. והא

דחינו כשדוכה כן, ומעשה בא לפני רבינו תם

והבשיר שלשום היתה רובה שחורה. אבל תימה:

דכיון דאמר לקמן (חולין מ.ב.) דטרפה משום

דשחר ארום הוא אלא שלקה, לא כן מה לי

דחור מה לי מקצתה: כיון דעל ידי לקותא היא

גוראה לפרש, דאוכמא דהכא היינו כן כחלא,

דאמר לקמן (שם) דכשרה. וכן פירש בהלכות

גדולות של רבינו תם. **אין** מקיפין בעיני —

כדפירש בקונטרס. דאי לא ניקבה — כשרה, בר

מחאבא דאיכא תרין בעיני דסמיכי להדרי,

כדבסדרא (מ.א.).

אבל כסדרן היינו רבייתיהו — נראה לי: כסדרן

— דוקא באותו ענין כמו שיש שוכבות זו

אצל זו. אלא הם שוכבות זו על אף, עק.

פי שהם סמוכות זו לזו — טרפה, דאין זה כסדרן.

ועוד כתוב בערך (ערך אן ג') בשם רבינו נתנאל:

כסדרן — בקלה בר מפי רב, אפילו סריכן תרי

אויני בטרפה ועיקרן מפרקי מחדדי — טרפה.

ובל שניא אל דברקות זו על גבי זו, הלא ראשונה

השניה או השניה עם השלישית. דודאי טרפה

רבותיהו האונינים בתבו: כיון דודאי איניקב על

גבי בתרחה — אף רביהא, ולא איכפת לן

בהחיא סירכא. והרבה תמיה רבינו יודיה על

הלכות רבינו נתנאל, וכתב שלא מצא בכל

בבלי טרפות של רבותיהו שראה שום חילוק

בין מפרקי מעיקרין ללא מפרקי.

היינו רבייתיהו — על פירוש הקונטרס, דפירש

דאיניקב מחמת נקב היה אהו, וקשה לרבינו

יעקב: דאמאי כשרה כשרה? דאי דאנתא נמשכת

לכאן ולכאן — לא אלא קרום שעלה מחמת

מכה באיני שאינו קרום, אף על פי שאין הקרום דבוק למקום אחר. ואי היה אמרינן הא

דכסדרן

את המכה. הכי גרסינן: **הכא** כיון **דלא** שליש **בה** **אוריאה** **דריא** **היא** **גילדי** —

גוונים גוונים. ודוקא הנך גוונים דלא מיטרפא בהו, כגון אדומה ירוקה והנך דלקמן בהלכות. **אין** **מקיפין** **בנועי** — בועה שניקבה

בריאיה דהכא דלא משמע שיש דטעמא, ודליכא למילתיה טעמא. ואין ידוע אם קודם שחיהא אם לאחר שחיהא אין במיאין בועה אחרת לחקיק ולקרב אעלה ולקובה

ולראות אם מראה הנקבים שום, כדאמרין לקמן בפריקן (חולין ג.א.) מקיפין בריאה. דהני מילי ריאה, אבל כיון שנעשתה בה בועה אין מראה ניכר בה, שצלו להשתנות

כאדינא **סומקא** — שנשאתה בקרום התחתון, והיא בתמרה אדומה. **דאוישא** —

כשנפוחין אותה משמעת קול כאילו רוח יוצא ממנה. הכי גרסינן: **אי** **יעינין** **מחיאב**

אוישא **מותיבנין** **עלה** **נרפא** **או** **גילא** **או** **רוקא** — משביחין על אותו מקום כגון

*'פלומו'ה' בלעז. **גילא** קש. **אי** **מבצנצנא** — הדיא רוקא מחמת הנפוחה —

בידוע שיש שם נקב שחרורו יוצא משם.

מרפא — משום ריאה שנקבה. **ואי** **לא** —

יעינין מדיכא אושא. בעינמם שאין יכול

להבחין לשמעת האזון מודיין קול זה

נשמע. מייחנין **משיבלתא** — *קונייא

בלעז, דמיא פשוירי ומותיבנין — כולכה

ריאה לתוכה, שכל מקום שיש בה נקב

יבצבו המים. **דבזנין** **לה** — והנקב נסתם

ואין זו בדיקה יפה. **דמפריי** **לה** — מקשיין

אותה כאבן, ואם אין שם נקב בקרום תחתון

יש נקב תחתון — מה מקיפין העליון מחמת

שהוא קלוש, מימם הטרפה מותיבין אותה

כשמקשה שפרין *דייריש' **תתאה**

איניקב — ותרוח יוצא מבפנים דרך הנקב,

ואינו יכול לצאת חוץ מפני קרום העליון

שמגין, ונכנס הרוח לתוך שני הקרומים,

לפיכך היא משמעת קול. **שהאירייה** —

*שנקוטרדא' — מי לא תניא ושאר **סצינים**

ורבשים — טענים, כגון צפרדעים הדומה

להם שערור רך, חוץ משמנה שרצים שערור

קשה היא חייב עליון בשבת משום חובל על

שחצא מלא חייב טיפת דם, ואף על פי שערור

הדם והאדים עורן מבחוץ אין זה לקותא,

דמתוך שערור רך הוא ממחר להאדים.

הכא נמי ממחר להאדים, ואמאי חשבת

ליה נקב? **כי** **תימא** **לשמונה** **שרצים**

מדמיני **לה** — דתנא בהו בפרק "שמונה

שרצים" (שבת קו.ב.) **נציר** **היום** — ונאסף

במקום שלא, דהיינו הריאה העורר מבחוץ אף

על פי שני אלא, וקרי ליה תמם חבורה

שאניה שחרור, וכיון שהאדים העורר מבחוץ

בידוע שחצא העורר מלפניו וסופו יניקב

ולצאת, והכא נמי מהני קרום דריאה

חשבת ליה כעור גמור. והכי מפרש תמם,

דלחך דאית להו עור היא תכלה, והבדק

דליה עור, אף חשבת תכלה קף צרירת

דמ. ודך מתיחא קמייחא לא ידענא אהי

תניא. **אלא** **לא** **שנא** — דבין כולה ובין

מקצתה — כשריה, כדאמר לקמן (חולין

מו.ב.) אדומה כשרה מריבי נתן. הכא נמי

לא שניא — לא גרסינן. איזו היא יבשה

ואף על פי שאין מוציאה דם

לגבי זו יבשה על שתיבש כל כך שהיא נפרכת בצפורן. וזה ואיור מבאיש מוקלקל

אין זו יבשה על שתיבש כל כך שהיא נפרכת בצפורן. וזה ואיור מבאיש מוקלקל

כאדינא **סומקא** - **קשריה**. **איניקב** **תתאה** **ולא** **איניקב**

עילאה - **מגין**, **או** **לא** **מגין**? **פלוגי** **בה** **רב** **אחא** **ורבינא**,

חד **אמר**: **לא** **מגין**, **וחד** **אמר**: **מגין**. **והלכתא**: **מגין**

כרבי **יוסף**. **דאמר** **רב** **יוסף**: **האי** **ריאה** **דאוישא**, **אי**

יעינין **היכא** **אוישא** - **מותיבנין** **עלה** **נרפא**, **או** **רוקא**, **או**

גילא, **אי** **מבצנצנא** - **מרפיה**, **ואי** **לא** - **קשריה**. **ואי** **לא**

יעינין **היכא** **אוישא** - **מיתבינא** **תתאה** **דמיא** **פשוירי**,

ומותיבנין **לה** **בגנה**; **במיימי** **לא** - **דפריי**, **כקריי** **לא**

- **דקמריי**; **אלא** **מותיבנין** **בפשוירי**, **ונפחינא** **לה**, **אי**

מבצנצנא - **מרפיה**, **ואי** **לא** - **קשריה**; **תתאה** **איניקב**,

עילאה **לא** **איניקב**, **והאי** **דאוישא** - **זקא** **דריבוי** **ביני** **הוא**.

(אהינו **סומקא** **דיבש** **גילדי**, **סימן**) **גופא**, **אמר** **רבא**: **האי**

ריאה **דאינילוד** **כאדינא** **סומקא** - **קשריה**. **ואמר** **רבא**:

ריאה **שהאירייה** **מקצתה** - **קשריה**, **כוליה** - **מרפיה**. **אמר**

ליה **רבינא** **לרבא**: **מקצתה** **מאי** **טעמא** - **דהרדא** **כריא**,

כוליה **נמי** - **הרדא** **כריא**! **מי** **לא** **תניא**: **ישאר** **סצינים**

ורקמישים - **עד** **שיצאו** **מהם** **דם**? **וכי** **תימא**: **לשמונה**

שרצים **מדמינין** **לה**. **דתניא**: **נציר** **היום** **אף** **על** **פי** **שלא**

יצאו: **אי** **הכי**, **אפילו** **מקצתה** **נמי**! **אלא**, **לא** **שנא**. **ואמר**

רבא: **ריאה** **שניקבה** **מקצתה** - **מרפיה**. **וכמה**? **אמר**

רב **פפי** **משמיה** **לרבא**: **כדי** **שהתפרד** **בצפורן**. **כמאן**,

כרבי **יוסי** **בין** **המשולשם**? **דתניא**, **איזו** **היא** **יבשה** -

ששם **תינקב** **ואינה** **מוציאה** **טיפת** **דם**; **רבי** **יוסי** **בין**

המשולשם **אומר**: **יבשה** **כדי** **שהתאה** **נפרכת** **בצפורן**?

- **אפילו** **תימא** **רבנן**, **גבי** **איזו** **כבור**, **דקא** **שליט** **ביה**

וזקא - **לא** **הרדא** **כריא**, **אבל** **ריאה** **דלא** **קא** **שליט** **ביה**

אוריאה - **הרדא** **כריא**. **ואמר** **רבא**: **האי** **ריאה** **דקיימא**

גילדי **גילדי**, **אונקמי** **אונקמי**, **חזותא** **חזותא** - **קשריה**. **אמר**

אמימר **משמיה** **דרבא**: **אין** **מקיפין** **בבועי**. **ואמר** **רבא**:

הני **תרתי** **אויני** **דסרינן** **לחדדי** - **לית** **להו** **בריה**. **ולא**

אמרן **אלא** **שלא** **בסרינן**, **אבל** **בסרינן** - **היינו** **בריתיהו**.
ואמר

תרחי

חלוץ. פרק שלישי – אלו טרפות דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רלג רש"י

1 תרתי בוני דפטיבי אחרדי – קים ליה לרבא דאין טמוכות אלא מחמת נקב
 2 שהיה בריאה, והעלה הנקב את הבועות הללו סביביו. **הוא ומתחייא בתרתי** –
 3 ואם אחת היא נרואה כמין סרק באמצעותה ודומה לשתיים. **בועיני לה** – באחת
 4 מצדיה. תלת מיטבת. **בדמהו**, והיא לימין הטבח שהיה תלדיה ברגליה ורגלי
 5 עינה כלפי מעט. **יתיר** – סבירא ליה.

6 לרבא דכנטול דמי. ולית הלכתא כוותיה, **1**
 7 כדאמרין בסמוך, וראיתי שהכשירה מורי
 8 רבינו יעקב. אבל בחסיר חלופי הלכה
 9 במתו, ליתכא מאן דפליג. **אמר ליה** –
 10 רב אחא לטבח כשיצא מן הבית. **מאי**
 11 **אמר לך** – מרימר. **אמר ליה** – רב אחא
 12 לטבח. הדר עיילא קמיה – דלמא לא
 13 עיין בה שפיר, דסבירא ליה לרב אחא הוא
 14 דרבא. והני מיילי – דיתרת כשרה –
 15 דקיימא בריא דאנו. **אבל בני בני** –
 16 כגון מלמטה לערוגה, כעינוניתא דוורדא
 17 שהיא בן שתי הערוגות מלמטה, אי שיש
 18 אחת באמצע האומא על גבה שלא כסדר
 19 היתוכא דאנו – טרפה. **בייתא** – רועות
 20 באפר. ואמרי ליה – ברייתא = בריאות
 21 ושמונת. **עינוניתא** – כמו "אינוניתא" –
 22 אונה קטנה דוורדא. על שם קלישתה
 23 ואדומה. והני מיילי **מנאי** – מתחת.
 24 ומאן קיין לעמוד דל **אפילו במריא**
 25 **דאבא** – שטח בעלה של הדס. ומדסבר
 26 רב אשי למיטרפה שבע מנה לאו אורחה. ובחני דידן דאית ברובא דידה, אי
 27 משכונאי ריאה לדיה בע עינוניתא – כשרה. ויש אומרים שאם חסרו אונות
 28 הימין – ובטרופח לא בודייהו, הואיל ותררת לה, ובתולבת הגבליים מנאת
 29 כן. אבל לא שמעתי, ואין הדבר נראה בעיני, הואיל וכן קיימא בדרא דידהו
 30 יתררת היא. ואותם הראיות לודות – חסרות. והואיל לה חולפין וטרפה.
 31 ובדמשחוקן תרתי עינוניתא. שמעתי מפי מורי הוקן שנחלוק בה גדולי תורה,
 32 רבי יהודה בן רבי ברוך בריהו, ולא פירש לי דעתו. ונראה לי שהיא טרפה,
 33 דהא יתררת דביני בני היא. ולא אורחה. דחידא גופה לא אבשרן אלא משום
 34 דכל הקן ברייתא הכי את להו.

ואמר רבא: הני תרתי בוני דפטיבי לתרתי - ליה
להו בדיקותא. הוה ומתחייא בתרתי - מיייתנין סילוא
ובועיני לה; אי שפכין לתרתי - הוה היא, וכשרה, ואי
לא - תרתי ניהוה, ומרפה. ואמר רבא: חמש אוני אית
לה לריאה, אפה כלפי נבדא - תלתא מימינא ותרתי
משמאלא; חסיר, או יתיר, או חלופי - מרפה. הוהא
יתירא דאתאי לקמיה דמרמר. הוה יתוב רב אחא
אפקא, אמר ליה: מאי אמר לך? אמר ליה: אכשרה
ניתלה. אמר ליה: הדר עיילא קמיה! אמר ליה: זיל
אימא ליה למאן דיתוב אפקא, לית הלכתא מוניה
דרבא ברייתא. והני מיילי - דקיימא דרבא דאנו, אבל
בני בני - מרפה. הוהא בני בני דאנו לקמיה דרב
אשי, כבר רבי אשי למימרפה; אמר ליה רב הונא מר
בר אוןאי: קל הני חווי ברייתא הכי את להו, וקרין
לה טבחי "עינוניתא דוורדא". והני מיילי - מנאי,
 אבל

1 בדסדרן כשרה היינו במקום שסמוכות האונות זו לזו, דחברתה עולה על הנקב – אם כן
 2 בתום הוה מחלק בין כסדרן לשלא כסדרן, אם היה חילוק אפילו כסדרן. ואם היינו
 3 מפרשים "היינו ברייתיה" – שזוהו גידולה, שרגילה היתוכא לכא שם בלא נקב, הוה
 4 ניהא. אבל רבינו זנאל פירש: "ברייתיה" הוי כמו "מרבועיתיה" כלומר, היינו דרך
 5 רביעית, והוה נראה לפרש: ררגילה ורגלי
 6 לבא בכל מקום בריאה בלא נקב, מתוך שהיא
 7 שואבת כל מיני משקה. והא דטרפה שלא
 8 כסדרן – היינו משום שסופה התפרק, וחישיב
 9 כנקובה כיון שסופה נקב. אבל קשה מזה
 10 דאמר לקמן (חולין מחא.) גבי ריאה הסמוכה
 11 לדופן, דרב נמיהא בריה דרב יוסף בדיק לה
 12 בפשרי, ומאי בדיקה שייך? הלא לעולם לא
 13 הבצבץ, כיון שהסירא עולה לא נקב ומזהו
 14 בלא הכי קשה, דכי אמרין נמי דמתחת נקב
 15 הוא באת – איך היה יודע על ידי שלא הבצבץ
 16 שהסירא זו מתחת דופן? כי נמי נקבה הריאה
 17 לא הבצבץ, ומתוך שזוהו סוחם את הנקב, וטרפה
 18 היא, דסופה ליפסק כשיאנה סרוכה במיצי החוה
 19 במקום בריאת דאנו, כדלקמן אלא שאני התם
 20 דחומרא בעלמא דאנו דעביד, דמן הדין יש
 21 לתלות בדין האובי ריאתיה. והוא היה בודק
 22 להחמיר, דאי מרמי הדיא מבצעא – הוה
 23 טרפי. ומיהו קשה, דקאמר מר זוטא: הוא דרב
 24 נמיהא דבדיק לה בפשורי – אורכא מתנין לה,
 25 אחר אוני דסריכי שלא כסדרן. והדיא בדיקה
 26 היא כדי להכשיר אי לא מבצעא, והשאת והלא לעולם לא הבצבץ ומיהו, היינו הא
 27 דפרך עליה: בשלמא הכא תלין ברופן, אבל התם אי האי אינקב – טרפה, ואי האי
 28 אינקב – טרפה ופירש שם בקונטרס: בשלמא הכא בדיק לה, דאי לא מבצעא – לא
 29 אמרין ניקבה ונסתמה, דכיון דאיכא למיתליה ברופן – תלין ברופן וכשרה. אלא הכא
 30 גבי תרתי אוני, מכדי סריכא זו מתחת מכה היתה, ודי מנייהו דאינקוב – טרפה, והא
 31 דלא מפקא זיקא – קרום עליה בה וסתמה, ואי מנייהו שפירש שקרום עולה בלא
 32 נקב חלופי, ולדא הוה ליה למימר "ואי האי אינקב, ואי האי אינקב". ושנאו
 33 "אינקיב" הוי כמו "מניקיב", ויש ליישב פירוש הקונטרס, אף על גב דקרום העולה מתחת
 34 מכה אינו קרום – היינו כשיאנו סרוך בשום מקום, אבל כשיאנה סרוכה בנקב שאינה
 35 עומדת להתפרק – וסתמה ומנייהו יתיר, שהקרום חולף חוקי. ומיהו, הא דפרך רב יוסף
 36 על פירוש אבאי למשכר רבא תני אוני דסריכי אחרדי כסדרן כן, דניקבה, אמאי ישר על
 37 ידי סתמתה הטרפא? אלא דרב יוסף שמע דהא דרבינא ברישא ופרך עליה, ואי הוה שמעי ליה מילתא דרבא הוה נמי פריך עליה. ומתוך הלכות טרפות של רבינו גרשום ותשובת הגאונים
 38 שכבת הרב רבי יוסף טוב עלם משמע נמי שהסריכא מנמת נקב היא באה. שמעריכין נפיהא כשהאונות סרוכות זו לזו כסדרן, או סמוכות וסרוכות בצלעות או בבשר שבין הצלעות.
 39 והוא, אם הסרוכות באות בלא נקב, אם כן כסדרן למה צריך נפיהו? כיון דלא התפרקו וכן בריאה הסרוכה לדופן במקום בריאת דאנו. אם לאו דאמר דאנו סריכא אלא מנמת נקב,
 40 ודא אתי שפיר דבדיקין לה בנפיהא שמא עדיין לא נסתם ונקב. ואנו הסרוכה לאומא והיא אצלה, פירש בקונטרס: מעשה בא לידי ושאלת את פי רבינו יעקב ברי יקר והיתירה לי
 41 לאכול, ופירש לי טעמו וטעם האוסרין. ונראה לו דשרי. ורבינו תם פסק לאיסור, ואמר דכל המאכל אונה סרוכה באומא – מאכל טרפות בישראל. דנראה טעם האוסרין, דרבא לא
 42 אינה בכלל אונת, דשם ריאה עליה. שזוהו עיקר הריאה. ובאנו תתיר באה, כמו שמפרש רבינו חזקיהו כדלקמן ליהה מתפרקת. אבל באנוסם היינו ראה –
 43 לא תתיר, ועל המתירי לביאי איתא. ולא בחלופי גדולות ובחשבת הגאונים דהרב רבי משה פופטיניאזי ונורב בעירון עם הגאונים. כן נהגינן בכל מקום לאיסור, חוץ ממקומה של
 44 רבינו שלמה שפשי היתר. וכל רבותיו אורסין, חוץ מרובו (של) הוקן, ואנו במקום שפשי דיתר של רשי". וכתב הרב רבינו יצחק זכרון לברכה, שרבינו גרשום ורבינו נחשון גאון ורבינו
 45 זנאל ורבינו שמואל ורבינו יצחק בן רבינו יהודה כולם מתירים. ובחופסין רבינו יהודה מצנאי לחתיש בשם רבי יצחק בן אשי, דאי לא הוה אונת בכלל אוני – לא אימצא שלא
 46 כסדרא בשמאל, ורבא אמר סתם, כן בימין כן בשמאל. והא דלא אמר שבעת אוני אית לה לריאה – משום חולפי נקב חמשה, דאומא אית דרוב לודות חסיר חולפי, אלא
 47 לחמשה אוני. ועוד נמי בריאה, דאפילו אם אין אונת שם אונת אונה, מכל מקום אם אונת אונת דאפילו באוני שלא כסדרן טרפה. דאומא אית דרוב לקונטרס. ואי הוה ישר אונת
 48 הסרוכה לאימא הוה אימא דאונת אפילו שלא כסדרן כשרה. **א** שפכי אחרדי: הוא היא וכשרה – כתב בעל הלכות גדולות, דבועות בשפולי ריאה, היינו בשפולי אונת
 49 אומות – טרפה. ופירש טעמו, דכל יתר – כנטול דמי. ותימה: מזה ענין זה אצל זה; ואי חשיב ליה יתר בסוף ריאה – הכי נמי באמצע ואין לאיסור מפני שריאה כשתי בועות
 50 דהא משכתינא אחרדי ושפכי טעמו הטעם, דכעטומי כסוף – גופו ליפסק ולינקב. טוב ליהודי, שכל בדיהם דברי קבלה. וכן פסק רבינו גרשום, וכתב דאי מחודר לה חלופי
 51 בישרא – כשרה. **וא** לאו טרפה – וכתב בהלכות טרפות של רבינו יוסף, דאפילו יש הפסק ביניהם בחוט השדרה – טרפה. ומשום אף איכא בישרא, כענין חוטי – לא ליה
 52 סמיכי אחרדי, וכשרה. וכתב רבינו יהודה דוקא בועות שיש בהן מוגלא, אבל צמודים קשין – אפילו סמיכי כשרה. וכן פירש רבינו שמואל. **כל** דני עיני ברייתא הכי את להו – הוא
 53 דאמר דביני בני טרפה, היינו הכי דגדולה הריבה, ואין דומה לעינוניתא דוורדא. כשרה. ורבינו אפרים דבי משבחון רחמי – דטרפה, דהא יתררת דביני בני לאו אורחה. דחידא גופה לא
 54 אבשר אלא משום דכל בני עיני ברייתא הכי את להו. ואם אין לה אפילו אחת – כשרה. ורבינו אפרים אומר, דעל אחת לא היה אומר "כל בני עיני ברייתא הכי את להו", ולא היה
 55 סבור רב אשי למיטרפה, דהא כולוהו אתי להו. אלא דאי אפילו על שנים קאמר דכשרה משום דני עיני ברייתא הכי את להו, ולפיכך אין לו אפילו אחת – טרפה. ונראה דאין
 56 ריאה מנהמות שלנו, ושמא חלוקת משלהם, כדאבשכון בפרך "חלוקת בהמה" (בכורות ט"ב) פרה בת שלשה שילדה היא לבקן, ובומות שלנו וילדות לפעמים שבעה שניה. אם
 57 לא שנאמר דכשיולדת בשנה שניה טיה כחה ושוב את תלד עד שנה רביעית. ועמא דבר כרשי". ומקדאמא וקרו לה טבחי "עינוניתא דוורדא" משמע כפירוש, דאם שם אלא היא.
 58 דלדא מסתבר ללז לומר דקאי אשניה. ובכ מוקם שפירא סרוכה – טרפה, והא וחסר אחת מן האונות – אין העינוניתא מצטרפת לחלשים.

אבל אגבה אפילו כטרפא דאסא טרפה - ונראה דאם נמצאת העינוניתא לצד שמאל, כיון דלא אורחא ביהי - טרפה. דהא מפרש טעמא משום דעדי ברייתא הכי אית להו. והא דממעט אגבה ולא ממעט לצד שמאל - נקט גבה למעטו אפילו בימין. ואם שיתנה מקומה היה ריחא לחודי. מומנעטא דלא חודי. ואף כי ירבינו שלמי מטייקי ברי ענוניתא על פי שאותא אינה עונדת במקומה. לא היה אוסר אל לאו דאיתא שנים. אך מורי הרב דודי זכרון לברכה אמר שהיה מקובל לאסור, ואפשר שטעמא משום דלאו אורחא ביהי.

אפילו כטרפא דאסא טרפה - משום אבי העזרי ורוב ירבינו אבין כתב הרב רבינו יצחק כספרו, דדוקא בשאר אונות ורב הריאה היא טרפה, אבל האונות שבצד הימין התחתונה שהיא עליונה הסמוכה לצואר - שרעה, ורדיכה להחפצאל. ובתב בחישובא דאפילו לא היא כטרפא דאסא אלא על ידי נפיחה - טרפה. ואי לא היא אפילו בתר פנייה כטרפא דאסא - נראה לאבי העזרי שהיא שרעה.

דשיעא באופתא - היינו שחלקה לגמרי. אבל אם יש בה שום היכר בעלמא - כשרה.

שלישי הביאתו לפני - נראה דבמסד דבתר זימני היא חוקה, כרבי יבבט (סד,ב), מדאמר לה למתני. חלקה ירוקה היכי כתיב בכרתי - ויש ספרים שכתבו בהן "בכרתין", והכל אחד. ובתב בערוך דהוא צבע ירוק, ותרומם של "חציר" הוא כרתה. וירקה דהוא צבע אינדיש - חלקה דהוא דמי לירקה, משום שהיא דומה קצת לחבלת, כדאמרין (ברכות ט,ב). כדי שיכין בין חבלת לבחרי. ואמה חבלת דומה לים רחבי עמו לדיקע ופסלן אף. ומתוך כך אמר רבינו נחמיה דהוא דוסליין פברק "לובל הגוול" (סוכה ד,ה). אחרוני הירוק בכרתן - דוקא בצבע אינדיש. ומיחו נראה דמבט לא אק לחבשר שאר אתונותיה הירוקים, דלא נקט בכרתן למעטי שאר ענני ירקות. והבא נמי לא הוי דוקא פירש כבונטורס. וירקה כשרה מדרבי נתן, כן אית דוקא. וכן נראה, ולא אק למעטי אלא דדמיא לכשותא ומוריקא וביעתא. דכל מיני קרוץ ירוקים איירי, כדאמר במסכת נעים (וטרפתא פרק א הלכה ג). ירוקה ככנף טוסס, ואיסא למאן דאמר כשותא, ודאמרין בפרק "ארבעה נדרים" (נדרים ל,א). וירק את הניכור - שחרוקין וביעטם טובות ומלויות) שלא יתנו עניהם בממון, ויתנסקו בתחלת נפשות ולא באבנים טובות ומרגליות.

אבל נקב שיש בו חסרון אפילו רבי שמעון מודה - שיש שרבו לאסור כשרגיתא הריאה, חסרה, שיש שרבו וסדק וחסרון על הריאה, אפילו עולה בנפיחה והעור והבשר קיים. והיבם להם רבינו יצחק בן אשר טענת דודס דאם כיון הוה ליה לשנוי הא הכי ודבריה הכל, ולא הוה ליה לאוקמא כרבי שמעון, אלא ודאי כיון דעולה בנפיחה - כשרה, ואכן פסק רבינו קלונימוס חוקן שלפחות

הסמפונות - הני מילי נקב דליה ביה חסרון, אבל נקב דאית ביה חסרון - אפילו רבי שמעון מודה. רבי חנניא חלש, על לגביה רבי נתן וכל גדולי הדור, אייתו קמיה ריאה שנשפכה בקיתון, ואכשרה. אמר רבא: והוא דקיימי סמפונות. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מנא ידעינן? אמר ליה: מיייתנין צעא דקנינא, ושפכינן לה בגייה; או אית בה שרוייקי חוורי - כשרה, אמר רב נחמן: ריאה שנימוקה, וקרום שלשה קיים - כשרה. תניא נמי הכי: ריאה שנימוקה, וקרום שלשה קיים, אפילו מחוקת רביעית - כשרה. ונמלה שלפחות

דדמיא לאופתא = בקעת עצים, וכדמפרש. בנפיחה - שקשה שדומה בענין. דפחיו - קשה. והיינו נמי כנשיטא. דנפיחא - נעשת לבנה בבקעת. והיינו נמי בחזותא. והיכא דלא מחתבא בחיחון גמור ובסדק, אלא כמין מראה חפרש ניכר בו - כשרה. ולא ישיעא כי אופתא ודא. כבולחא - גבע בחול, שהוה כמראה ש"ל1*גור, ולא ירוק ולא שחור. כריותא = קורט דיו יבש, והוא שחור. רדבי חנינא - עובדן פס גוה. אלמא שילקח - אלמא לקותא, והוא וסופו לירקב ולינקב. ירוקה - כמין עשבים, כדלכמן. אומנא = *שכוסטרודיא. כשרה - דהדרא בריא, מדרבי נתן. המתני לוי - לאן דין דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבדה וזה וגילוי עריות ושפיכות דמים. שייבלע בו דמו - שיהא דמו נבלע בבשרו. שהיה דמו הולך בין עור לבשר, והוי כמי שאין לו דם. והדם הוא הנפש. ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה. ככבדא - כשרה - ריאה שמראה שלה דומה לכבד שרעה. כבישרא ריפא - והכי קם להו, דכביה היא לקותא ודכחי לא היא לקותא. ככשרוא - ירוקה, ולא ענביבם, אלא כמראה כשותא *דהמולדן, או כמראה מוריקא כרוכס, או כמראה ביצה. וכל אלה מין ירוק הן, אלא שיש משונה מהו, וכל מראה *דקרוץ נראה ירוק. אמוניא - דוכתא דמטמטם ולא עייל זיקא בגייה. מוגלא - *יוקוטיטורא. מניחא עלה - עול אותה אטום לכשרה שנקרא. אי מיכבצא - דנידע רוקא באחר. דהיינו עיל גייה זיקא. ואי לא - לקותא הוא, וטרפה. אינו קרום - שופו ליסתר. וכל טריכי ריאה קרום העולה מחמת מכה הן, והלכך אף על גב דלא נפיק זיקא טרפה. האי ריאה דאושא - הא פרישית לעיל. דכבווצי - סומכין דנקב. מטרשי - לשון טרשים, שמקשר אותה. וקרום הודק כשותא מוקתש - מן במשמשו הדי. דומנין דלא אינקיב עילאה, ומינקב כי בדיק לה. שנשפכה בקיתון - כשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה, ונשפך מראה שיהיה מוטפה ומסופה

בתוך הקרומים. וחסרון היא, שמתחלה כלה מלאה ועבשיו חציה ריקנית. היינו ינקבה - שזיא אפשר לחסרה שלא ינקב הקרום. לא צריכא לרבי שמעון - הא דאיצטריכא לשמוענין ולמתני חסרה לרבי שמעון איצטריך, שאמרינן אשפכה לתנתיין פדליג רבי שמעון אנקבה ולא אתסרה. דבנקב שיש בו חסרון מודי. דקיימי מיפונא - שלא נמוקו הקנקרות. מנא ידעינן? שמוא נימוקה אתת מתן. מיייתני צעא דקנינא - עקרה של חרס המוחפה

כאבר שקרוין *פלמולמיאה בלעו, דשיעא ודאי, ונראה יפה. ושפכינן לא בגנות - קרויעי הקרום והלכך נשפך. שווייקי חוורי - *שקטש בלעו. מרפא - דאז ודאי נראה שמחיו הסמפונות הוא. נימוקה - נתרוקנה מאלהי מקצתה, ואינה נשפכה בקיתון, אך במקצתה לא נשאר כלום. אפילו מחוקת רביעית - חלל חסרון המחוקק רביעית הלוג.

אמר רב נחמן: ריאה שנימוקה, וקרום שלשה קיים, אפילו מחוקת רביעית - כשרה. ונמלה שלפחות

דדמיא לאופתא = בקעת עצים, וכדמפרש. בנפיחה - שקשה שדומה בענין. דפחיו - קשה. והיינו נמי כנשיטא. דנפיחא - נעשת לבנה בבקעת. והיינו נמי בחזותא. והיכא דלא מחתבא בחיחון גמור ובסדק, אלא כמין מראה חפרש ניכר בו - כשרה. ולא ישיעא כי אופתא ודא. כבולחא - גבע בחול, שהוה כמראה ש"ל1*גור, ולא ירוק ולא שחור. כריותא = קורט דיו יבש, והוא שחור. רדבי חנינא - עובדן פס גוה. אלמא שילקח - אלמא לקותא, והוא וסופו לירקב ולינקב. ירוקה - כמין עשבים, כדלכמן. אומנא = *שכוסטרודיא. כשרה - דהדרא בריא, מדרבי נתן. המתני לוי - לאן דין דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבדה וזה וגילוי עריות ושפיכות דמים. שייבלע בו דמו - שיהא דמו נבלע בבשרו. שהיה דמו הולך בין עור לבשר, והוי כמי שאין לו דם. והדם הוא הנפש. ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה. ככבדא - כשרה - ריאה שמראה שלה דומה לכבד שרעה. כבישרא ריפא - והכי קם להו, דכביה היא לקותא ודכחי לא היא לקותא. ככשרוא - ירוקה, ולא ענביבם, אלא כמראה כשותא *דהמולדן, או כמראה מוריקא כרוכס, או כמראה ביצה. וכל אלה מין ירוק הן, אלא שיש משונה מהו, וכל מראה *דקרוץ נראה ירוק. אמוניא - דוכתא דמטמטם ולא עייל זיקא בגייה. מוגלא - *יוקוטיטורא. מניחא עלה - עול אותה אטום לכשרה שנקרא. אי מיכבצא - דנידע רוקא באחר. דהיינו עיל גייה זיקא. ואי לא - לקותא הוא, וטרפה. אינו קרום - שופו ליסתר. וכל טריכי ריאה קרום העולה מחמת מכה הן, והלכך אף על גב דלא נפיק זיקא טרפה. האי ריאה דאושא - הא פרישית לעיל. דכבווצי - סומכין דנקב. מטרשי - לשון טרשים, שמקשר אותה. וקרום הודק כשותא מוקתש - מן במשמשו הדי. דומנין דלא אינקיב עילאה, ומינקב כי בדיק לה. שנשפכה בקיתון - כשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה, ונשפך מראה שיהיה מוטפה ומסופה בתוך הקרומים. וחסרון היא, שמתחלה כלה מלאה ועבשיו חציה ריקנית. היינו ינקבה - שזיא אפשר לחסרה שלא ינקב הקרום. לא צריכא לרבי שמעון - הא דאיצטריכא לשמוענין ולמתני חסרה לרבי שמעון איצטריך, שאמרינן אשפכה לתנתיין פדליג רבי שמעון אנקבה ולא אתסרה. דבנקב שיש בו חסרון מודי. דקיימי מיפונא - שלא נמוקו הקנקרות. מנא ידעינן? שמוא נימוקה אתת מתן. מיייתני צעא דקנינא - עקרה של חרס המוחפה

אבל אגבה אפילו כטרפא דאסא טרפה - ונראה דאם נמצאת העינוניתא לצד שמאל, כיון דלא אורחא ביהי - טרפה. דהא מפרש טעמא משום דעדי ברייתא הכי אית להו. והא דממעט אגבה ולא ממעט לצד שמאל - נקט גבה למעטו אפילו בימין. ואם שיתנה מקומה היה ריחא לחודי. מומנעטא דלא חודי. ואף כי ירבינו שלמי מטייקי ברי ענוניתא על פי שאותא אינה עונדת במקומה. לא היה אוסר אל לאו דאיתא שנים. אך מורי הרב דודי זכרון לברכה אמר שהיה מקובל לאסור, ואפשר שטעמא משום דלאו אורחא ביהי.

אפילו כטרפא דאסא טרפה - משום אבי העזרי ורוב ירבינו אבין כתב הרב רבינו יצחק כספרו, דדוקא בשאר אונות ורב הריאה היא טרפה, אבל האונות שבצד הימין התחתונה שהיא עליונה הסמוכה לצואר - שרעה, ורדיכה להחפצאל. ובתב בחישובא דאפילו לא היא כטרפא דאסא אלא על ידי נפיחה - טרפה. ואי לא היא אפילו בתר פנייה כטרפא דאסא - נראה לאבי העזרי שהיא שרעה.

דשיעא באופתא - היינו שחלקה לגמרי. אבל אם יש בה שום היכר בעלמא - כשרה.

שלישי הביאתו לפני - נראה דבמסד דבתר זימני היא חוקה, כרבי יבבט (סד,ב), מדאמר לה למתני. חלקה ירוקה היכי כתיב בכרתי - ויש ספרים שכתבו בהן "בכרתין", והכל אחד. ובתב בערוך דהוא צבע ירוק, ותרומם של "חציר" הוא כרתה. וירקה דהוא צבע אינדיש - חלקה דהוא דמי לירקה, משום שהיא דומה קצת לחבלת, כדאמרין (ברכות ט,ב). כדי שיכין בין חבלת לבחרי. ואמה חבלת דומה לים רחבי עמו לדיקע ופסלן אף. ומתוך כך אמר רבינו נחמיה דהוא דוסליין פברק "לובל הגוול" (סוכה ד,ה). אחרוני הירוק בכרתן - דוקא בצבע אינדיש. ומיחו נראה דמבט לא אק לחבשר שאר אתונותיה הירוקים, דלא נקט בכרתן למעטי שאר ענני ירקות. והבא נמי לא הוי דוקא פירש כבונטורס. וירקה כשרה מדרבי נתן, כן אית דוקא. וכן נראה, ולא אק למעטי אלא דדמיא לכשותא ומוריקא וביעתא. דכל מיני קרוץ ירוקים איירי, כדאמר במסכת נעים (וטרפתא פרק א הלכה ג). ירוקה ככנף טוסס, ואיסא למאן דאמר כשותא, ודאמרין בפרק "ארבעה נדרים" (נדרים ל,א). וירק את הניכור - שחרוקין וביעטם טובות ומלויות) שלא יתנו עניהם בממון, ויתנסקו בתחלת נפשות ולא באבנים טובות ומרגליות.

אבל נקב שיש בו חסרון אפילו רבי שמעון מודה - שיש שרבו לאסור כשרגיתא הריאה, חסרה, שיש שרבו וסדק וחסרון על הריאה, אפילו עולה בנפיחה והעור והבשר קיים. והיבם להם רבינו יצחק בן אשר טענת דודס דאם כיון הוה ליה לשנוי הא הכי ודבריה הכל, ולא הוה ליה לאוקמא כרבי שמעון, אלא ודאי כיון דעולה בנפיחה - כשרה, ואכן פסק רבינו קלונימוס חוקן שלפחות

הסמפונות - הני מילי נקב דליה ביה חסרון, אבל נקב דאית ביה חסרון - אפילו רבי שמעון מודה. רבי חנניא חלש, על לגביה רבי נתן וכל גדולי הדור, אייתו קמיה ריאה שנשפכה בקיתון, ואכשרה. אמר רבא: והוא דקיימי סמפונות. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מנא ידעינן? אמר ליה: מיייתנין צעא דקנינא, ושפכינן לה בגייה; או אית בה שרוייקי חוורי - כשרה, אמר רב נחמן: ריאה שנימוקה, וקרום שלשה קיים - כשרה. תניא נמי הכי: ריאה שנימוקה, וקרום שלשה קיים, אפילו מחוקת רביעית - כשרה. ונמלה שלפחות

דדמיא לאופתא = בקעת עצים, וכדמפרש. בנפיחה - שקשה שדומה בענין. דפחיו - קשה. והיינו נמי כנשיטא. דנפיחא - נעשת לבנה בבקעת. והיינו נמי בחזותא. והיכא דלא מחתבא בחיחון גמור ובסדק, אלא כמין מראה חפרש ניכר בו - כשרה. ולא ישיעא כי אופתא ודא. כבולחא - גבע בחול, שהוה כמראה ש"ל1*גור, ולא ירוק ולא שחור. כריותא = קורט דיו יבש, והוא שחור. רדבי חנינא - עובדן פס גוה. אלמא שילקח - אלמא לקותא, והוא וסופו לירקב ולינקב. ירוקה - כמין עשבים, כדלכמן. אומנא = *שכוסטרודיא. כשרה - דהדרא בריא, מדרבי נתן. המתני לוי - לאן דין דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבדה וזה וגילוי עריות ושפיכות דמים. שייבלע בו דמו - שיהא דמו נבלע בבשרו. שהיה דמו הולך בין עור לבשר, והוי כמי שאין לו דם. והדם הוא הנפש. ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה. ככבדא - כשרה - ריאה שמראה שלה דומה לכבד שרעה. כבישרא ריפא - והכי קם להו, דכביה היא לקותא ודכחי לא היא לקותא. ככשרוא - ירוקה, ולא ענביבם, אלא כמראה כשותא *דהמולדן, או כמראה מוריקא כרוכס, או כמראה ביצה. וכל אלה מין ירוק הן, אלא שיש משונה מהו, וכל מראה *דקרוץ נראה ירוק. אמוניא - דוכתא דמטמטם ולא עייל זיקא בגייה. מוגלא - *יוקוטיטורא. מניחא עלה - עול אותה אטום לכשרה שנקרא. אי מיכבצא - דנידע רוקא באחר. דהיינו עיל גייה זיקא. ואי לא - לקותא הוא, וטרפה. אינו קרום - שופו ליסתר. וכל טריכי ריאה קרום העולה מחמת מכה הן, והלכך אף על גב דלא נפיק זיקא טרפה. האי ריאה דאושא - הא פרישית לעיל. דכבווצי - סומכין דנקב. מטרשי - לשון טרשים, שמקשר אותה. וקרום הודק כשותא מוקתש - מן במשמשו הדי. דומנין דלא אינקיב עילאה, ומינקב כי בדיק לה. שנשפכה בקיתון - כשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה, ונשפך מראה שיהיה מוטפה ומסופה בתוך הקרומים. וחסרון היא, שמתחלה כלה מלאה ועבשיו חציה ריקנית. היינו ינקבה - שזיא אפשר לחסרה שלא ינקב הקרום. לא צריכא לרבי שמעון - הא דאיצטריכא לשמוענין ולמתני חסרה לרבי שמעון איצטריך, שאמרינן אשפכה לתנתיין פדליג רבי שמעון אנקבה ולא אתסרה. דבנקב שיש בו חסרון מודי. דקיימי מיפונא - שלא נמוקו הקנקרות. מנא ידעינן? שמוא נימוקה אתת מתן. מיייתני צעא דקנינא - עקרה של חרס המוחפה

כאבר שקרוין *פלמולמיאה בלעו, דשיעא ודאי, ונראה יפה. ושפכינן לא בגנות - קרויעי הקרום והלכך נשפך. שווייקי חוורי - *שקטש בלעו. מרפא - דאז ודאי נראה שמחיו הסמפונות הוא. נימוקה - נתרוקנה מאלהי מקצתה, ואינה נשפכה בקיתון, אך במקצתה לא נשאר כלום. אפילו מחוקת רביעית - חלל חסרון המחוקק רביעית הלוג.

אמר רב נחמן: ריאה שנימוקה, וקרום שלשה קיים, אפילו מחוקת רביעית - כשרה. ונמלה שלפחות

דדמיא לאופתא = בקעת עצים, וכדמפרש. בנפיחה - שקשה שדומה בענין. דפחיו - קשה. והיינו נמי כנשיטא. דנפיחא - נעשת לבנה בבקעת. והיינו נמי בחזותא. והיכא דלא מחתבא בחיחון גמור ובסדק, אלא כמין מראה חפרש ניכר בו - כשרה. ולא ישיעא כי אופתא ודא. כבולחא - גבע בחול, שהוה כמראה ש"ל1*גור, ולא ירוק ולא שחור. כריותא = קורט דיו יבש, והוא שחור. רדבי חנינא - עובדן פס גוה. אלמא שילקח - אלמא לקותא, והוא וסופו לירקב ולינקב. ירוקה - כמין עשבים, כדלכמן. אומנא = *שכוסטרודיא. כשרה - דהדרא בריא, מדרבי נתן. המתני לוי - לאן דין דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבדה וזה וגילוי עריות ושפיכות דמים. שייבלע בו דמו - שיהא דמו נבלע בבשרו. שהיה דמו הולך בין עור לבשר, והוי כמי שאין לו דם. והדם הוא הנפש. ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה. ככבדא - כשרה - ריאה שמראה שלה דומה לכבד שרעה. כבישרא ריפא - והכי קם להו, דכביה היא לקותא ודכחי לא היא לקותא. ככשרוא - ירוקה, ולא ענביבם, אלא כמראה כשותא *דהמולדן, או כמראה מוריקא כרוכס, או כמראה ביצה. וכל אלה מין ירוק הן, אלא שיש משונה מהו, וכל מראה *דקרוץ נראה ירוק. אמוניא - דוכתא דמטמטם ולא עייל זיקא בגייה. מוגלא - *יוקוטיטורא. מניחא עלה - עול אותה אטום לכשרה שנקרא. אי מיכבצא - דנידע רוקא באחר. דהיינו עיל גייה זיקא. ואי לא - לקותא הוא, וטרפה. אינו קרום - שופו ליסתר. וכל טריכי ריאה קרום העולה מחמת מכה הן, והלכך אף על גב דלא נפיק זיקא טרפה. האי ריאה דאושא - הא פרישית לעיל. דכבווצי - סומכין דנקב. מטרשי - לשון טרשים, שמקשר אותה. וקרום הודק כשותא מוקתש - מן במשמשו הדי. דומנין דלא אינקיב עילאה, ומינקב כי בדיק לה. שנשפכה בקיתון - כשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה, ונשפך מראה שיהיה מוטפה ומסופה בתוך הקרומים. וחסרון היא, שמתחלה כלה מלאה ועבשיו חציה ריקנית. היינו ינקבה - שזיא אפשר לחסרה שלא ינקב הקרום. לא צריכא לרבי שמעון - הא דאיצטריכא לשמוענין ולמתני חסרה לרבי שמעון איצטריך, שאמרינן אשפכה לתנתיין פדליג רבי שמעון אנקבה ולא אתסרה. דבנקב שיש בו חסרון מודי. דקיימי מיפונא - שלא נמוקו הקנקרות. מנא ידעינן? שמוא נימוקה אתת מתן. מיייתני צעא דקנינא - עקרה של חרס המוחפה

כאבר שקרוין *פלמולמיאה בלעו, דשיעא ודאי, ונראה יפה. ושפכינן לא בגנות - קרויעי הקרום והלכך נשפך. שווייקי חוורי - *שקטש בלעו. מרפא - דאז ודאי נראה שמחיו הסמפונות הוא. נימוקה - נתרוקנה מאלהי מקצתה, ואינה נשפכה בקיתון, אך במקצתה לא נשאר כלום. אפילו מחוקת רביעית - חלל חסרון המחוקק רביעית הלוג.

אמר רב נחמן: ריאה שנימוקה, וקרום שלשה קיים, אפילו מחוקת רביעית - כשרה. ונמלה שלפחות

שְׁלֹפוּחִית - קרום שהולך מונח בה, ובלעזו *מריץ. לקמן בפירוק (חולין נב.ה.)
 נגיא היא האם, היא טרפוחית. היא שלפוחית. ואכרו להם - לא גרסין. ובשני
 הרגלים לא אמרו להם כלום. ואיש עומדו מנמדו למנמן, ורבו המתירין והיתירוהו.
 המוכיח בדופן - בדוקה בצלעות. ואיש חוששין לה - שניא מקיבה. אלא תלינן

ירעותא ברופן - ואמרין; דופן זה מבה הייתה
 בו, וכשחיתה קלטה הריאה אצלה. העלתה
 - הריאה. צמחין - **מלניץ סביבות
 מיטכתא לדופן. האיל חוזינן בה ירעותא -
 תלינן למכה בדידה. דחליש פומיה - פיו
 חרוד ודק חותך יפה, שלא יקרע קרום
 הריאה במושכו אתה מן הדופן. בדיק לה
 בפשורי - לאחר שפירקה ומצאו מכה
 בדופן - מנפח בה, אי מנבצבא מיא -
 טרפה, שהרי ניקבה. הכי גרסין: בשלמא
 האי תלינן בדופן ובשרה - ולא גרסין
 "אי איכא ירעותא בדופן". כלומר, בשלמא
 הכא בדיק לה, דאי לא מנבצבא לא אמרין
 ניקבה ונסתמה, דכיון דאיכא למיתליה
 בדופן - תלינן בה, ובשרה אלא הכא -
 גבי תרתי אוני, מכדי טרסכו זו מחמת מכה
 הייתה, ול מנייהו דנקיב טרפה. והאי דלא
 מפקא זיקא - קרום עלה בה וסתמה. ומי
 אמר רב נתמן הכי - דההילתה צמחין
 חוששין לה, מכלל דהא פשיטא לה דניקבה
 הריאה לא תהי, כחתימת הדופן? ה"ם
 במקום רביטא - במקום שהריאה והדופן
 נדלין כאחד וסובוכן תמיד, וכל מיפרק
 הריאה טריכא, הילכך שעלה הרובח החלל,
 כנגד האונאת הגדולה. דכיון דרחוקה
 הריאה מן הדופן - מיפרקא הריא טיפמה.
 ואפילו הכי, כי לא העלתה צמחים - אמר
 אן חוששין לה, דתלי לה בדופן. ובהא
 באבימי סביאי אן, דחוששין לה, ולחומרא
 אזלינן בדארייתא. מקום היתוכי דאוי -
 שייך סמוך לצואר במיצי הדחלל. ובהא
 הילכתא כרב נתמן, דליכא דפליג עליה.
 דשבך בבשרא - שנסכתב ונאותה הריאה
 בבשר שבין שתי הצלעות, דהוי טיפמה
 שריא דלא מיפרקא. אבל צלעות עצמן
 אין זו טריכא קיימת. אלמא נקב הוא -
 אפילו הכי שב סביך שנסכתב לה, אלמא
 דמתיא טיפמה לריאה שנקבה - ניקב -
 הגוי של אדם. פסול - משום כרות שפכה.
 מפני שהוא שותת - ואינו יורה כחץ,
 קיימנן לו (גדה מ"א): כל שכתב דרע שאינו
 יורה כחץ אינו מוליד. נסתם - הנקב אחרי
 כן, כחץ - לבא בקהל מפני שהוא מוליד.
 דאינו קרום - אבל טיפמה דופן - טיפמה
 מלייתא היא. מתקין ב"ו - השתא
 דאמרת נקב הוא בריאה אלא שהדופן
 סותמתו, אילו אינקיב דופן לחדה ריאה
 כנגד דופן הריאה לאחר זמן, מאי - טרפה,
 דאלא כל טיפמה דופן. ליתני - במהניתין
 נקובת הדופן כחדה שאר טרפות, דיש בהמה
 שטרפה בכך דלא מיניח סטרפא -
 טרפות מהמת ריאה בא. צמחין - *מלניץ,
 מונחין דבר - מגומגמן צמחין - היינו
 מוגולא. הכי בעי מיא מוצא - רוצה היה
 לדעת אם יכשירנה ואם לאו. לית לי פרישי -
 כבירא ליה - לרבי יוחנן לא סבירא ליה לאכשורי, ומיטרף נמי לא היה טריף לה נידוליה, דלא שמינא ליה מריבה. מפנין - אזלינן. מסגי - לשון פוסט.
 דגלדא

שְׁלֹפוּחִית - היינו במקום שהולך מונח. אבל ניקב כיון שהטח או נישל - כטרפה. ומה
 שלא הובר לא במשנה ולא בגמרא - שגמא הוי בכלל ניקבו דחיקין.
 מיייתנין סכינא דחליש פומיה - דהיינו כשלא העלתה צמחים, אבל העלתה צמחים
 - אפילו איכא ירעותא בדופן לא תלינן בדופן.
 רב נתמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשורי -
 איכא ירעותא בדופן קאי, בדיפש
 בקנטורס. ועתה נהנין לחטרף כל הפסירות,
 ואין בדיקין אותו לא בדופן ולא בפשורי.
 אמר רבין אמר דסביך בבשרא - פירוש:
 נאחו ומסוכך היטב בבשר, כמו "צמר
 מסוכך" וחולין ל"ב, ולבחי נקט "סביך" ולא נקט
 "סריך". ובתשובה בר ש שלום גאון כתב: דבין
 סריך וסביך, ובין סריך וסוכך - כטרפה. וליכ
 הלכתא כרבנא, אלא כרב נתמן דאמר. ריאה
 שניקבה דופן סותמתה שריה. ומשמע מתוך
 דבריו דריבנא אל בא לפשר דבריו של רב נתמן,
 אלא כרב דגמתיא קמור. וכן נראה. מופרין
 עליה דהעלתה צמחים חוששין לה ומי אמר רב
 נתמן הכי? והאמר רב נתמן ריאה שניקבה דופן
 סותמתה כשרה ולא משני: האי דסביך האי דלא
 סביך. ועוד, מופרין רב יוסף לריבנא ולא לרב
 נתמן - משמע דלרב נתמן לא בעי לא סביך
 ולא סריך, ואין נקב פוסל שם. שדופן סותמתה
 מביחא לא ידעין מנא ליה שלא יתא הבה
 כרבינא כד ריאה תברא? ושגמא אין אן הכי
 סתמא שהוא בכל התלמוד שדיה תבריו של רב
 אשי, שגולד ביום שנת רבא. מדבא רב יוסף
 להשיב על דבריו. וההלכות טרפות של רבינו
 גרסום כבה דריאה הסמוכה לדופן אף במקום
 רבייתיהו דאוי, וסרוכה וסוכבה בבשר שבין
 הצלעות או בצלעות עצמן - בדקינא ליה
 בפניהם עם הצלעות, ואן גורין בבשר עם
 הסירכא ומנפחין לה. אם עולה בנפחה -
 כשרה. דכיון שהסירכא קיימת וסותמת כל
 הצדק - לא יתפרע ער, כיון דבמקום רבייתיהו
 קיימא. ובקנטורס פירש דסביך בבשרא היינו
 דוקא בבשר שבין הצלעות, אבל בצלעות עצמן
 לא. לא למעטי קרום שעלה מוחמת מכה
 בריאה - הכי נמי היה מצי למימר: למעטי
 שלא שפיר כרבייהו.
 העלתה צמחין מהו אמר ליה כשרה - הוא
 דאמר לעיל דחוששין לה - היינו בסרוכה
 לדופן, דמוכחא מילתא שהסירכא קיימת נקב.
 שדחה

שְׁלֹפוּחִית - קרום שהולך מונח בה, ובלעזו *מריץ. לקמן בפירוק (חולין נב.ה.)
 נגיא היא האם, היא טרפוחית. היא שלפוחית. ואכרו להם - לא גרסין. ובשני
 הרגלים לא אמרו להם כלום. ואיש עומדו מנמדו למנמן, ורבו המתירין והיתירוהו.
 המוכיח בדופן - בדוקה בצלעות. ואיש חוששין לה - שניא מקיבה. אלא תלינן

ירעותא ברופן - ואמרין; דופן זה מבה הייתה
 בו, וכשחיתה קלטה הריאה אצלה. העלתה
 - הריאה. צמחין - **מלניץ סביבות
 מיטכתא לדופן. האיל חוזינן בה ירעותא -
 תלינן למכה בדידה. דחליש פומיה - פיו
 חרוד ודק חותך יפה, שלא יקרע קרום
 הריאה במושכו אתה מן הדופן. בדיק לה
 בפשורי - לאחר שפירקה ומצאו מכה
 בדופן - מנפח בה, אי מנבצבא מיא -
 טרפה, שהרי ניקבה. הכי גרסין: בשלמא
 האי תלינן בדופן ובשרה - ולא גרסין
 "אי איכא ירעותא בדופן". כלומר, בשלמא
 הכא בדיק לה, דאי לא מנבצבא לא אמרין
 ניקבה ונסתמה, דכיון דאיכא למיתליה
 בדופן - תלינן בה, ובשרה אלא הכא -
 גבי תרתי אוני, מכדי טרסכו זו מחמת מכה
 הייתה, ול מנייהו דנקיב טרפה. והאי דלא
 מפקא זיקא - קרום עלה בה וסתמה. ומי
 אמר רב נתמן הכי - דההילתה צמחין
 חוששין לה, מכלל דהא פשיטא לה דניקבה
 הריאה לא תהי, כחתימת הדופן? ה"ם
 במקום רביטא - במקום שהריאה והדופן
 נדלין כאחד וסובוכן תמיד, וכל מיפרק
 הריאה טריכא, הילכך שעלה הרובח החלל,
 כנגד האונאת הגדולה. דכיון דרחוקה
 הריאה מן הדופן - מיפרקא הריא טיפמה.
 ואפילו הכי, כי לא העלתה צמחים - אמר
 אן חוששין לה, דתלי לה בדופן. ובהא
 באבימי סביאי אן, דחוששין לה, ולחומרא
 אזלינן בדארייתא. מקום היתוכי דאוי -
 שייך סמוך לצואר במיצי הדחלל. ובהא
 הילכתא כרב נתמן, דליכא דפליג עליה.
 דשבך בבשרא - שנסכתב ונאותה הריאה
 בבשר שבין שתי הצלעות, דהוי טיפמה
 שריא דלא מיפרקא. אבל צלעות עצמן
 אין זו טריכא קיימת. אלמא נקב הוא -
 אפילו הכי שב סביך שנסכתב לה, אלמא
 דמתיא טיפמה לריאה שנקבה - ניקב -
 הגוי של אדם. פסול - משום כרות שפכה.
 מפני שהוא שותת - ואינו יורה כחץ,
 קיימנן לו (גדה מ"א): כל שכתב דרע שאינו
 יורה כחץ אינו מוליד. נסתם - הנקב אחרי
 כן, כחץ - לבא בקהל מפני שהוא מוליד.
 דאינו קרום - אבל טיפמה דופן - טיפמה
 מלייתא היא. מתקין ב"ו - השתא
 דאמרת נקב הוא בריאה אלא שהדופן
 סותמתו, אילו אינקיב דופן לחדה ריאה
 כנגד דופן הריאה לאחר זמן, מאי - טרפה,
 דאלא כל טיפמה דופן. ליתני - במהניתין
 נקובת הדופן כחדה שאר טרפות, דיש בהמה
 שטרפה בכך דלא מיניח סטרפא -
 טרפות מהמת ריאה בא. צמחין - *מלניץ,
 מונחין דבר - מגומגמן צמחין - היינו
 מוגולא. הכי בעי מיא מוצא - רוצה היה
 לדעת אם יכשירנה ואם לאו. לית לי פרישי -
 כבירא ליה - לרבי יוחנן לא סבירא ליה לאכשורי, ומיטרף נמי לא היה טריף לה נידוליה, דלא שמינא ליה מריבה. מפנין - אזלינן. מסגי - לשון פוסט.
 דגלדא

שְׁלֹפוּחִית - קרום שהולך מונח בה, ובלעזו *מריץ. לקמן בפירוק (חולין נב.ה.)
 נגיא היא האם, היא טרפוחית. היא שלפוחית. ואכרו להם - לא גרסין. ובשני
 הרגלים לא אמרו להם כלום. ואיש עומדו מנמדו למנמן, ורבו המתירין והיתירוהו.
 המוכיח בדופן - בדוקה בצלעות. ואיש חוששין לה - שניא מקיבה. אלא תלינן

ירעותא ברופן - ואמרין; דופן זה מבה הייתה
 בו, וכשחיתה קלטה הריאה אצלה. העלתה
 - הריאה. צמחין - **מלניץ סביבות
 מיטכתא לדופן. האיל חוזינן בה ירעותא -
 תלינן למכה בדידה. דחליש פומיה - פיו
 חרוד ודק חותך יפה, שלא יקרע קרום
 הריאה במושכו אתה מן הדופן. בדיק לה
 בפשורי - לאחר שפירקה ומצאו מכה
 בדופן - מנפח בה, אי מנבצבא מיא -
 טרפה, שהרי ניקבה. הכי גרסין: בשלמא
 האי תלינן בדופן ובשרה - ולא גרסין
 "אי איכא ירעותא בדופן". כלומר, בשלמא
 הכא בדיק לה, דאי לא מנבצבא לא אמרין
 ניקבה ונסתמה, דכיון דאיכא למיתליה
 בדופן - תלינן בה, ובשרה אלא הכא -
 גבי תרתי אוני, מכדי טרסכו זו מחמת מכה
 הייתה, ול מנייהו דנקיב טרפה. והאי דלא
 מפקא זיקא - קרום עלה בה וסתמה. ומי
 אמר רב נתמן הכי - דההילתה צמחין
 חוששין לה, מכלל דהא פשיטא לה דניקבה
 הריאה לא תהי, כחתימת הדופן? ה"ם
 במקום רביטא - במקום שהריאה והדופן
 נדלין כאחד וסובוכן תמיד, וכל מיפרק
 הריאה טריכא, הילכך שעלה הרובח החלל,
 כנגד האונאת הגדולה. דכיון דרחוקה
 הריאה מן הדופן - מיפרקא הריא טיפמה.
 ואפילו הכי, כי לא העלתה צמחים - אמר
 אן חוששין לה, דתלי לה בדופן. ובהא
 באבימי סביאי אן, דחוששין לה, ולחומרא
 אזלינן בדארייתא. מקום היתוכי דאוי -
 שייך סמוך לצואר במיצי הדחלל. ובהא
 הילכתא כרב נתמן, דליכא דפליג עליה.
 דשבך בבשרא - שנסכתב ונאותה הריאה
 בבשר שבין שתי הצלעות, דהוי טיפמה
 שריא דלא מיפרקא. אבל צלעות עצמן
 אין זו טריכא קיימת. אלמא נקב הוא -
 אפילו הכי שב סביך שנסכתב לה, אלמא
 דמתיא טיפמה לריאה שנקבה - ניקב -
 הגוי של אדם. פסול - משום כרות שפכה.
 מפני שהוא שותת - ואינו יורה כחץ,
 קיימנן לו (גדה מ"א): כל שכתב דרע שאינו
 יורה כחץ אינו מוליד. נסתם - הנקב אחרי
 כן, כחץ - לבא בקהל מפני שהוא מוליד.
 דאינו קרום - אבל טיפמה דופן - טיפמה
 מלייתא היא. מתקין ב"ו - השתא
 דאמרת נקב הוא בריאה אלא שהדופן
 סותמתו, אילו אינקיב דופן לחדה ריאה
 כנגד דופן הריאה לאחר זמן, מאי - טרפה,
 דאלא כל טיפמה דופן. ליתני - במהניתין
 נקובת הדופן כחדה שאר טרפות, דיש בהמה
 שטרפה בכך דלא מיניח סטרפא -
 טרפות מהמת ריאה בא. צמחין - *מלניץ,
 מונחין דבר - מגומגמן צמחין - היינו
 מוגולא. הכי בעי מיא מוצא - רוצה היה
 לדעת אם יכשירנה ואם לאו. לית לי פרישי -
 כבירא ליה - לרבי יוחנן לא סבירא ליה לאכשורי, ומיטרף נמי לא היה טריף לה נידוליה, דלא שמינא ליה מריבה. מפנין - אזלינן. מסגי - לשון פוסט.
 דגלדא

שדרה לקמיה דרבי יצחק נפחא – לא מפני שקבל לקושות, כדפריש בוגוסוס, דלעיל (חולצין מזב) שבנו דלא יצריבא אלא לרבי שמעון, אלא משום דלמא אי הוה ריאה קמך הוה מניקבה, ואף על פי שרבי אמי הקשה לעיל קושיא זו לעולא מנמותינן דהריהא שניקבה אז חסרתה, קיבל תירוצו של עולא. ויש פסרים וגרסי לעיל: “איתביה רבי אעולא.” **לרמא** א

הוה ריאה קמך הוה מניקבה – לא משום דרך
הושת מניקב ואתא, דאם כן אמאי מכשר
בסמך בחתיבה בריאה אלא בעי למימר: דרך
הסמפונות יצא, ובנסא בריאה מבחורין, קופא
לגוי אי קופא לבר – אין לפרש שהמחט
קמצתה חוץ לכבד ומקצתה תיכוב, אבל בלול
בתוך הכבד – כשרה בכל ענין, דסמפונא נקט
ואתא, דאם כן ודאי פריך מנחט שומנא בעיני
בית הבוסות? דעל כרחך התם כשהוא בתוך
בית הבוסות איירי, דאי בחלל הגוף, הכי
קאמר: מרז אחד, שלא ניקבה אלא עור אחד
כשרה: הא ודאי דרך הושת קמך ואתא?
אלא אי קופא לגוי – לצד סמפון של כבד
קאמר, ואפילו כולה בתוך הכבד, ותיא, דדוקא
גבי כבד יש חילוק בין קופא לגוי לקופא לבר,
אבל בריאה – כשרה בכל ענין, וקרבנה לקבה,
וסמפונא דריאה יש לה ריח וחלל גדול. וכן אם
נמצאת בתוך הדיקובן – כשר, שדרך הושת
בא מחט של הנאכל, שהדיקובן תלוי בחושת.
אבל

הסרזן! הדר שדרוה לקמיה דרבי יצחק נפחא, סבר לאקשווה; איתביה רבי ירמיה, ואיתמא רבי ירמיה: הריאה שניקבה או שחסרה; מאי הסרה? אילמא מבחין – היינו ניקבה! אלא לאו – מבפנים, ושמע מינה: הסרזן מבפנים שמייה הסרזן! הדר שדרוה לקמיה דרבי אמי ופרפה, אמרי ליה: והא רבנן מכשירי! אמר להן: הן הכשירו – שידועים מאיה טעם הכשירו, און מאיה טעם נכשירי? דלמא אי הוה ריאה קמן מניקבה! – טעמא דליתא, הא איתא ולא מניקבה – פשרה? והאמר רב נחמן: האי סמפונא דריאה דאיניקב – מרפה! – הוה – לחבירו אתמר. – והאמר רב נחמן: האי הדרוא דכנתא דאיניקב לרבי חבייה – מגין עליה! אמר רב אשי: מרפות קא מדמי לחדרי? אין אמרין במרפות זו דומה לזו, שהרי חותכה מפאן – ויתיה, חותכה מפאן – ותיה! הריה מחטא דאישתפח בסמפונא רבה דריאה, איתיה לקמיה דרבנן טרופאי, לא אמרו בה לא איסור בה ולא היתר, היתר לא אמרי בה – בשמעתייהו, איסור נמי לא אמרי בה, כיון דבסמפונא רבה אישתפח – אמיא: סמפונא נקט ואתא. הריה מחטא דאישתפח בהתיכה דכבדא, סבר מר בריה דרב יוסף למיטרפה. אמר ליה רב אשי: אילו אישתפח בשרא פתאי גוונא, הוה מרפה מר? אלא אמר רב אשי: הוונא, אי קופא לבר – נקיבין נקיב ואתא, אי קופא לגוי – סמפונא נקט ואתא. והני מילי – באלימא, אבל קטינתא – לא שניא קופא לגוי, לא שניא קופא לבר – נקיבין נקיב ואתא. ומאי שניא מפחט שנימציאת בעובי

גדלא – רצענין. כני כני – צמחן גדולים כבדים בריאה. מיני – צמחים גדולים מבניד וכבר הוקש כסלע, ואלו הן אותן המוצין בהבדמה שלנו בריאה, ואין מראיתן דומה לריאה, אלא דומין כמראה מוגלא, ולאו היינו אטום בריאה וחולצין מזב, דאטום אין שם צמח ואינו משתבח כן, הריאה, אלא שאין עולה בפניהם. מחט שנימצאת בריאה – ואין הריאה נקובה מבחורין, ואין הרוח יוצא ממנה. חסרזן מבפנים – שהברול אוכל הברש סביבותיו כשהוא שם ומסרחו, הכי רסנין: לא דבולי עלמא לא שמייה חסרזן – דהא הכי אוקימנא לעיל (חולצין מזב) דאכשירו ריאה שנשפכה כקיתון, ועוד, אי רסנין “דבולי עלמא שמייה חסרזן, אי נמי סמפונא נקט ואתא כמפחט, מכל מקום כיון שנמצא בכשר הריאה – אי אפשר בלא חסרזן כדפרישית. סמפונא נקט ואתא – דרך הקנה נכנס, ובא בסמפונות, והיך הסמפונות לבשר, ומכל מקום חסרזן וחסרזן לא ניקב. ואף על פי שאין דרך הקנה לבלוע, אפילו הכי, הוולא דאיצא לריאה קמן ולא חיוני דאינקא – על כרחך סמפונא נקט ועל, וריעותא דלא חיוני לא מחזיקין, נקיבין נקיב – דרך הוושט בא ובנסא, שאין דרך הקנה לבלוע, ונקבה את הדיקון, ויצאה ונקבה את קרום הריאה ובנסא לתוכה, והלכתא בתוך רבנן דמכשירי, דהא רבי יוחנן וריש לקיש – הלכה כרבי יוחנן, ועוד, דקם ליה ששתייהו רבי אמי רבי אשך, דאמרי לקמן: אי קופא לגוי – סמפונא נקט ואתא. אלמא עבידא קוב שכיסס לתוכו מחט, ולא מחזיקין איסורא הוולא ואין נקב ניכר בו. ודוקא כי אתא כולה ריאה לקמן, אבל נחתכה קודם שבא לפנינו – חיששין דלמא אי הוה ריאה קמך הוה נקיבה, והכי פסק רבי אמי לקמן בשמעתין. בחתיבוא – לאחר שנתחבה נמצאת באחד החתיבות, סבר לאכשיריה – דקסבר דחתיבוא נקט, וחסרזן מבפנים לא שמייה חסרזן. שדרה קמיה דרבי יצחק – יצחק – לא משום דך קושיא, דהא איכא שנוייה כדשנינן לעיל (חולצין מזב), ללולם מבחורין, ולרבי שמעון אציעטרין, כדמשום דנתחבה הריאה לא סמך אנגמריה למימר סמפונא נקט ועל, דלמא אי הוה ריאה לקמן הואי נקובה, ותרע דמושין דך ספיא, הדר ביה, דהא כי הדר אחרונה קמיה טרפה מאהי טעמא, והא רבנן – דלעיל מכשירי, רבי יוחנן רבי אלעזר ורבי תנינא, שידועין מאיה טעם הכשירו – שהרי באת כל

הריאה לפניהם וריאה שלמה, הלכך על כרחך דרך הקנה נכנסה. **לרמא** – הוה נקובה, שרוב הנכנסין – דרך הוושט נכנסין, ודאי נקיבה. **הא איתא** – לריאה ולא נקיבה. כשרה – ומשום טעמא דבסמפונא נקט ועל. ונודי נמי דדרך הסימפון בא – הרי לא בסמפונות נמצאת, ועל כרחך ניקבה הסמפון ויצאה לבשר הריאה. ואמר רב נחמן: האי סמפונא דאיניקב – טרפה! לחבירו אתמר – אצל פיצול שומנא מבחורין נקיב, אצל דופן של חבירו. דכיון דדופן חבירו קשה הוא, **יריירא בלעז – ערוב כנגדו, ואינו סותם הנקב ולא מגין עליה, אבל ניקב לאחר פיצולו ברחוק – כשר הריאה שזהו רך נכנס נלקב ומגין עליה. ודאי לא אמרין דלמא איניקב לחבירה – דאחוזין ורעותא לא מחזיקין אי לא איתחווון, כגון הרבי איתיה לריאה קמן, דעל כרחך חזקה היא זו שרוב הבלעיצן אין בלעיצן אלא דרך הוושט, ומשם לא יצתה בתוך הריאה בלא נקיבת דקין וריאה. **כנתא** – **אנטריל בלעז, חלב טהור. **הדריא דנתא** – דקין הסובבין אותו סביב כעגולה. דאיניקב לחבירה – שניקב באותו צד שבינו לחבירו, שלא ניקב חיצון שבכולו. שהרי חותכה מבאן ומתה וחתיבה מבאן וזיה – כיון שנתחבל רגלים למעלה מצומת הגידין ולא נשבר העצם – כשרה. נחתכה למטה במקום צומת הגידין, אף על פי שנחמן מבאן – טרפה, כדאמרין לקמן: וכן שניחל צומת הגידין, כפרק “בהמה המוקשת” (חולצין גזא), ואף על פי שלא נחתך העצם. **רבנן טרופאי** – הן רבנן דלעיל, רבי מני וריש לקיש ורבי שמעון, דטרפין למחט שנימצאת בריאה. כשמתחבה – דמחזיקין ריעותא מספיא, דחיששין שמא דרך הוושט נכנסה תחלה, וניקבה כרס או דקין ויצתה. כיון דבסמפונא רבה אישתכח – מי מכוונה לאתוה סמפון אם דרך וישט נכנסה? הלכך דברים ניכרים על כרחו דבסמפונא נקט ועל, דרך הקנה. וקא לסמפונות הריאה. הוה טריף מר – בתמייה, כלומר, יכי נקיבת הכבד טרפה הוה? **אי קופא לגוי** – לא ראשה כשר שהיא נקובה בו נחבא בתוך הכבד, וחדה הדיקון יוצא לתוך חלל הבמה – דהא סמפונא נקט, ואחר כך ניקב חוזה את הסמפון ויצא לכבד וממנו לחוץ, ואי קופא לבר, לחלל הבמה ופיה לתוך הכבד – דהא דרך הוושט נכנסה תחלה, וניקבה הדיקון, ויצתה ובנסא פיה לכבד. **באלימא** – מחט עבה שאינה יכולה לנקב דרך קופא שלה. אבל כקטינתא, כגון מחסין שלנו שמנקבין בשר אפילו דרך קופא שלהן.

עוֹבֵי בֵית הַכּוֹסוֹת – בְּסוֹף הַכַּרְס שְׁקִירִים *פְּצִיאַ יֵשׁ בְּעֵשִׂי כְּכּוּבַע, וְשֶׁפֶת דּוּפְנו כְּפּוֹלֵה, שְׁתֵּי דַפְנוֹת אֲדוֹקִין זֶו בּוֹ שׁוֹמֵן מַחְבָּר, וְקוֹרֵין לּוֹ **וּבְחֹלֶץ. *מִצַּד אַחַד – שְׂקֵבֶה אֶת דְּפוֹן הַפְּנִימִית וְאֵל קִבְּהַ אֶת הַשְּׁנִיטָה. כִּשְׂרָה – שְׂחִמְרָהּ מִיגִיחַ עֵלֶיהָ. מִשְׁנֵי צִדְדֵיין – שְׂקֵבֶה הַשְּׁנֵיטָה לְבָרֵךְ לַחֲלֵל הַנּוֹף. טְרוּפָה – וְלֹא אֲמִרְתָּן הֵיכָא דְלֹא קִבְּהַ אֵלֶּא אֶת הָאֲהָרָה זֶו אֵי קוֹפֵא לְבָר, שְׂנַמְצַאת

קוֹפֵא שְׁלֵה חֲתוּבָה בְּדוּפּוֹן וּפְהִי כִּוְלָה בְּתוֹךְ הַכּוֹסוֹת – וְדֵאֵי מַבְחָר וְנַבְסָה, שְׂקֵבֶה אֶת הַרוּשֵׁת אוֹ כִּרְס אוֹ קֶדֶךְ; וְכִּי לַחֲלֵל הַנּוֹף, וּמִשּׁם חוֹרָה וְנַכְסֵה לְעוֹבֵי בֵית הַכּוֹסוֹת, וְעֵבְרָה כְּבֵר כִּוְלָה אֶת הַדּוּפּוֹן הַחוּצוֹן, וְלֹא הַסְפִיקָה וְקוֹפֵא שְׁלֵה לְעֵבֵר אֶת הַדּוּפּוֹן הַפְּנִימִי. דֵּאֵי מַבְכְּפִים בְּאַתְרָה, וְעֵבְשִׁי וְהֵי אֶת מַתְחַלַּת לִצְעֹת דְּרָךְ עוֹבֵי בֵית הַכּוֹסוֹת – אֵין דְּרָךְ הַקּוֹפֵא לְנֶקֶב, וְזִיגְמָא טְרוּפָה. אֵין אֵלֶּא מְדוּקְתָּה כִּשְׂרָה – שְׂמַעְתָּ מִיגִיחַ לֵה, הֵיכָא מְדוּקְתָּה לְמִימַר מְסֻמָּנָה וְנַבְסָה וְעַל, בְּנוֹן הַכֵּא דְרִישׁ לְמוֹרֵךְ דְּרָךְ הַרוּשֵׁת אֵת עַד הַלּוּם וְעֵבְשִׁי הִיא מַתְחַלַּת לְנֶקֶב, וְאִפִּילוּ קוֹפֵא לְבֵר – אֵין טְרוּפֵיין. אֲוֹבִילָן וּמְשַׁקְרֵין דְּהַקְרוּהּ – וְמִתּוֹךְ דְּהַדְקָן נַבְסָה קוֹפֵא שְׁלֵה בְּכִשְׂרָה. וְלִיבְרָךְ, אָךְ עַל בֵּר הַקּוֹפֵא לְבֵר, הַזּוֹאֵל לֹא חוֹצֵן נֶקֶב יוֹצֵא לְחוּץ – כִּשְׂרָה. הוּנָא מִר טְרוּפָה – קְדַמְרֵ: קְבוּיִן נֶקֶב. שְׁלֵה נַבְסָה אֵלֶּא דְּרָךְ הַרוּשֵׁת, וְתִבְקָה כִּרְס אוֹ וְשֵׁא אֶת דְּקֵין, וְיִצְתָה. מַבְכְּשֵׁר – כִּיּוֹן קְדַמְסַמְנָא אִשְׁתַּבְּחָה, אֲמִרְתָּיִן מִי מִיכּוּנָה לְהַכְסֵה בְּסַמְפּוֹן הִזֵּי? אֵלֶּא דְּרָךְ הַקְּהָה נַבְסָה. וְהַקְּהָה קִוְיָה כְּבֵד מְסוּכּוֹן בִּזְוִי לֹחַ הַבְּחַדְתְּלֵךְ סְמוּךְ לְרֵגְלָהּ, וּבַם קֶנֶה הַלֵּב וְקֵשֶׁה הַתְּחַלְתֵּךְ לְסַמְפּוֹת רִישָׁאן אֶתְרָה, וְרִישָׁאן לְזוֹר מְסֻמְנָא מְסַמְפּוֹן (הַבְּדִי) וְהַקְּהָה לְסַמְפּוֹן קָה חַבְדֵי, וּמִשּׁם לַעֲלָה לְכַבֵּד דְּרָךְ הַסַּמְפּוֹת. שְׁקִילוּ נְלִימָא דְּרוּפָא – שְׂחֵאבִילִיָה לְכַלְבִּים. קְשִׁימָא – גִּרְעִיל שֶׁל מְרִירָה. מִי מִיפּוֹנָא – כְּדַבֵּר נֶקֶט, וְעַל דְּרָךְ הַקְּהָה נַבְסָה. דֵּאֵי דְּרָךְ הַרוּשֵׁת נַבְסָה – אֵינֶה אַרְוִיָה לְנֶקֶב לְלוּם לְאֵלֶּא טְרוּפָה לְחוּרֵךְ וְלִיכְסֵה בָּאן אֶת דְּרָךְ נֶקֶב. וְאֶף עַל גַּב דְּלֵא נְפָאָא – אֵינֶה יִכּוּלָה אֶת דְּרָךְ הַסַּמְפּוֹן שְׂחִירָצֵן לְחִיצוּתָה, עַל שְׂחַמְטָת דְּרוּק. מִיפּוֹנָא הוּא דְּרִבִּיל – לִפִּי יְדֵי נְעוּטַי, שְׂנַעְנַעֵה הַבְּהֵמָה בְּחִלְבֵיתָה יָמִים רַבִּים. נַבְסָה תְּמִיד מַעֲט מַעֲט בְּמִקּוּם דְּרוּק אֵינֶה יִכּוּלָה עֵבְשִׁי לִצְעוֹת. מִרְבֵּל – לְשׁוֹן כְּבֵרָה שְׂנַעְנַעֵים אוֹתָהּ, כְּמוֹ “אֵיחִיָּה אַרְבֵּל, וְקִמְרִבֵּל” בִּ”אֵלּוּ מִצִּיאוֹת” (בְּכַב מַצִּיעַע כוּב). מִיכּוּבַע בּוּע – בְּמַחַט, וּמֵאֵן טְרוּפֵין בְּמַחַט טְרוּפֵין מִי בְּהָא. לְאִבְלִיָה – הַאֲדוּכְלִין אוֹתָהּ כְּמוֹ שְׂחֵמָא. אֵל עַל יְדֵי פְּנִינֵין – כְּשַׂמְטָתֵךְ סַמְנָא מְהַאֲרִיץ אֶת הַלְּעִינִים אֵין הֵיא מִסִּיעֵה עִמָּם. אוּוּוּא בּוּוּוּא רִישָׁה דְּיִדָה מַכְרִיבַע – כְּשִׂחָחוּן לְנֶקֶב לְבִירְתֵי רִישָׁה שְׁלֵה שׁוּחַ אַרְבַּעַה. לִפִּי שְׂחַסְמַנְתָּן מְעַרְבֵין בְּתֵרָה. וְאֵי מְלֵאָא דְּעִתָן – בְּמִוֹת שְׁחִיָּה מֵאִירָה – לִיבְקֵט אוּחַ שְׁלֵם עִם הַרִישָׁה בּוּוּוּא וְלִכּוּל, וּמֵאֵי דְקַמְרָה. וְכִי טְרוּפָה וְאֵי מְלֵאָא דְּעִתָן לְאִבְלִיָה לִיבְקֵט בּוּוּוּא וְלִכּוּל. הֵיכָא דְמַשְׂמַשְׂמַשׁ יְדֵא דְרַבְחָא – אֵין שְׂמַעְתָּ

אֲבָל דְּיִדְחָא מְבוּעַ בּוּע – פִּירֵשׁ הַקּוּנְטָרָה; וְלִמְאֵן דְּחִישִׁי בְּמַחַט חִישִׁי גַּמֵּי הַכָּא. וְאֵם כֵּן הָיָה דְלֹא כְּהַלְכָתָה, דְקִימָא לָן הַלְכָתָה כְּרַבִּי יִחְזַן מְדַמְשִׁי לְעִיל. אֲבָל גְּרָאָה, דְאִפִּילוּ רַבִּי יִחְזַן – בְּמַחַט הוּא דְחִלְטִין שְׂבָחָה דְרָךְ הַסַּמְפּוֹת. אֲבָל קְשִׁיטָא דְיִדְחָא, שְׂחַם גִּסְמֵי וְאֵינִי כִּוְלָן לְכָא בְּרִירוּחַ דְרָךְ הַסַּמְפּוֹת – חִישִׁינֵין מִשֵׁן נִיקְבָה חוּרָה וְחִישִׁינֵין נַהֲגוּ בּוֹ הַיִּתְר – הוּא נַכְסֵה כְּבֵד. כְּהֵינִים נַהֲגוּ בּוֹ חוּרָה – הוּא דְהִקֵּי יִשְׂרָאֵלִים. וְכִזְבִּינֵים נֶדְטַט – לִפִּי שְׂחַבְקָה דְמַחְט לְכַהֲנִים.

מֵאֵי מְסִיעֵה כְּבוֹד – דִּינְטָה פִּעַם אַחַת לֵא הִיא קוֹרְאָהוּ “מְסִיעֵה כְּהֵינִי”. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַכֵּים יָד – דְלִרְבִּי שְׂמַעְיָאֵל לֹא אֵינֵן אֲשֶׁרֶךְ קָרָא לְהַבֵּי, דְפִרְשִׁיטָא מְדַסְכִּים, כִּיּוֹן שְׂעֻזָה לְהַם לְבַרְךְ.

וְאֲבַרְכָה מְבָרְכִין – וְאִפִּילוּ גִימֵי הַמְּבָרְכִים אֶת יִשְׂרָאֵל מְתַבְרְכִין, כִּדְרֵאֵת בִּירוּשְׁלַיִם וְבִרְכוּתָהּ. הַזּוּהוּ גַי דְרִיבֵיב שְׂמַחָה לְרַבִּי שְׂמַעְיָאֵל, אֲמַר לֵה מְלִיחָה כְּבֵר אֲמוֹרָה פִּירוּשׁ: אֵינִי צֶרֶךְ לְחַחֲרוּךְ לָךְ שְׁלוֹם, שְׂבַרְכָתְךָ כְּתוּבָה מִיֵּאֲבֵרְכָה מְבָרְכִין.”

שְׂאִמְרָה מְשׁוּם אַבְתוּי מֵהֵיא הִיא דְתַנַּיִן בּוֹ – פִּירוּשׁ: קְבֵלָה חוֹתְמָה בִּירוּשׁ לִפִּי רַבִּי אוֹשְׁעִיא דְרַבִּי שְׂמַעְיָאֵל מְשׁוּם אַבְתוּי הַתִּיר, אֲבָל לֹא מִתּוֹךְ בְּרִייתָהּ זֶו וְקֶדֶךְ, וְלֹא רִישִׁין “דְּבִירֵי רַבִּי שְׂמַעְיָאֵל מְשׁוּם אַבְתוּי”, אֵלֶּא “דְּבִירֵי רַבִּי שְׂמַעְיָאֵל” סַחֵם. הֵיא מְבַמְסָא מִתְפַּכְּיָן לִיה, וּמְפַרֵשׁ דְ”מְשׁוּם אַבְתוּי” דְקַמְרָה לְרַבִּי אוֹשְׁעִיא – הֵינֵי מְשׁוּם אַבְתוּי, וְלִיה אֵין סְבִירָא לִיה. הֵיא דְקַמְרָה אֲבָא: שְׂאִמְרָה מְשׁוּם אַבְתוּי מֵאֵי הִיא – דֵּינֵי אוֹתָהּ בְּרִייתָא שְׂחֵמְרִי רַבִּי שְׂמַעְיָאֵל חֲלַב הַקְּהָה, אֵתָתָה אֲמוֹר שְׂחֵא מְשׁוּם אַבְתוּי, מֵאֵי הִיא. לְהַבִּיא

בְּלִיגֵי בַּה מִתְּרַבָּא – דְּהָא תְּלִינֵן בְּזֵאָב. וְלִפְנֵי בַּה רַבִּי יִסְכָּף בִּר דּוּסִיא וְרַגְלָן, חַד אֲמַר: קוֹדֵם שְׂחִימְתָּה פִּרְשִׁי, וְחַד אֲמַר: לְאַחַר שְׂחִימְתָּה פִּרְשִׁי. וְהַלְכָתָה: לְאַחַר שְׂחִימְתָּה פִּרְשִׁי. “רַבִּי שְׂמַעְיָאֵן אֲמוֹר: עַד שְׂחִימְתָּה, אֲמַר רַבָּה פִּרְ הַתְּחִילָא אֲמַר רַב יִרְמְיָהוּ בִּר אֲבָא: עַד שְׂחִימְתָּה לְמַפְּחוֹן גְּדוּלָה, יְחִיב רַב אֲחֵא בִּר אֲבָא קְמִיָּה דְרַב הוּנָא, וְיִחְבִּיב וְקָאָמְרִי: אֲמַר רַבִּי מְלֹךְ, אֲמַר רַבִּי הוֹשַׁע בֶּן לִוִּי: הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן. אֲמַר לִיה: מְלֹךְ עֲרֻבָאָה קָאָמְרִי? אֵין הַלְכָה כְּרַבִּי הוֹשַׁע בֶּן לִוִּי: הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן. אֲמַר לִיה: חַד דְּמַר, דְּאֵנָא וְרַבִּי הִיא בִּר אֲבָא וְרַב אֲסִי אִישְׁלַעִינֵן לְאַתְרֵיהּ דְרַבִּי מְלֹךְ, וְאֲמַרִי לִיה: אֵי אֲמַר מִר הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן? וְאֲמַר לָן: אֵין הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן אֲמַרִי. וְאֵת מַה בִּידְךָ? אֲמַר לִיה: הֵכִי אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בִּר אֲמִי אֲמַר רַבִּי הוֹשַׁע בֶּן לִוִּי: הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן. וְאֵין הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן. “נִיקְבָה תְּהַבָּה” אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בִּר נַחְמַנִי אֲמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיא: חֲלַב שְׁעַל גַּבִּי קָבֵה – פְּהֵינִים נַהֲגוּ בּוֹ חוּרָה, כְּרַבִּי יִשְׂמַעְיָאֵל שְׂאִמְרָה מְשׁוּם אַבְתוּי; וְסִימְנֵיךְ, יִשְׂמַעְיָאֵל פְּהֵינֵי מְסִיעֵי פְּהֵינֵי. מֵאֵי הִיא? דְתַנַּיִן: “כֹּה תְּכַרְכוּ אֶת גַּבִּי יִשְׂרָאֵל” – רַבִּי יִשְׂמַעְיָאֵל אֲמוֹר: לְמַדְנֵי בְּרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל מִפִּי כְּהֵנִים, לְפָנֵיהֶם עֲצָמָן לֹא לְמַדְנֵי; פִּשְׁחָוּהוּ אֲמוֹר: “וְאֵינִי אֲבַרְכָה” – הָיוּ אֲמוֹר: פְּהֵינֵים מְכַרְכְּוִין לְיִשְׂרָאֵל, וְתַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַרְכְּוִין לְפָנֵיהֶם. רַבִּי עֲקִיבָה אֲמוֹר: לְמַדְנֵי בְּרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל, וְתַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַפֵּים עַל יְדָם. אֵלֶּא רַבִּי עֲקִיבָה בְּרַכָּה לְפָנֵיהֶם מֵאֵי לִיה? אֲמַר רַב חֲנַנְיָן בִּר יִצְחָק: מִ”וְאֲבַרְכָה מְכַרְכְּוִיךְ”. וּמֵאֵי מְסִיעֵי פְּהֵינֵי? – דְמוֹקְרִי לֵה לְכַרְפַּת פְּהֵינֵים בְּמִקּוּם בְּרַכָּה דְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יִשְׂמַעְיָאֵל שְׂאִמְרָה מְשׁוּם אַבְתוּי, מֵאֵי הִיא? דְתַנַּיִן: “אֵת פֶּל הַחֲלָב אֲשֶׁר עַל הַתְּהַבָּה” (ג)

בְּמִיָּא דְחוּדָה. וְשְׂחַמְטָת דְחִילֵין הִיא קוֹרֵת עַבְדֵינֵינוּ. וְכַדּוּמָה אֵינִי – בְּלַב מְקוּם שְׂחֵא יוּדַע שִׁכּוּל לַחֲלוּתָהּ. בְּנוֹן נֶקֶב הַעֲשִׂיר בְּכָאן. וְהָא תְּלִינֵן בְּזֵאָב – דְאֲמַר בְּפִרְקָא מְרַחֵץ ט.א. אֵב אֵת זַמְלָת אֶת בְּנֵי עַמִּים הַחוּרְוִין כְּשִׁתּוֹן נְקִיבִין – אֵין אֲמוֹרִים בְּמִקּוּם נֶקֶב. לְמַט – תּוֹרַעַת חוּצוֹתָן מִיִּזְרְעֵל וְחִיצוֹתָן מִן יִרְדֵּיָה, וְנִקְבָה וְחֹרֵץ מְלֹךְ עֲרַבְבָּה – הַדֵּר עֲבַרְבִּים. אֵין הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן קַאָמֵר – לֹא אֲמַר הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן, אֵלֶּא “אֵין הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן” קַאָמֵר. וְאֵת מַה בִּידְךָ – רַבִּי בִּיבִי שִׁילֵיה לְרַבִּי יוּדָא. וְאֵין הַלְכָה כְּרַבִּי שְׂמַעְיָן – גְּמָרָא אֵף פְּסִיל לִיה. וּבְשִׁיבָה הָאֲחֵרָה נַפְסֵךְ הַלְכוּתָהּ הִלְלוּ הַסְּפּוֹקוֹת סַחֵם בְּגַמְרָא. כְּהֵינִים – שְׂחַבְקָה נִינְתָה לְהַם מֵאֵת זְבוּחֵי הַזֹּבֵה, נַהֲגוּ בּוֹ הַדֵּר אֲבַלְלוּ. וּמְשׁוּם רַבִּי שְׂמַעְיָאֵל נִקְטֵי לְהַם, וְסִימְנֵיךְ – שְׂחֵא וְחִירָה, הֵיא וְתַשְׁבַּח מִי בִּנְאָמֵי. יִשְׂמַעְיָאֵל כְּהָנָא מְסִיעֵי כְּהֵנִי – תְּמִיד אוּחַ שְׂחִין וּמִיקַל לְהַם. וְלַקְמֵיה מְפַרֵשׁ הִיא, אֵב אֵין הִיא – הֵיכָא מְסִיעֵה לְהַם. וְאֵין אֲחֵרָבִים – בְּמִקּוּם בְּרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל – אֲצַל מְרַכַּת יִשְׂרָאֵל. דְהֵכִי עֲרִישָׁא. וְדַמְשַׁע שְׂמַתְבְּרִיךְ חָן עִם הַזֵּאֵל. רַבִּי יוּדָא רַבִּי עֲקִיבָה נִמֵּי אֵית לִיה

חולין. פרק שלישי – אלו טרפות דף נ עמוד א – מתוך מהדרות "אבן ישראל – חטיבוניזק"
 רמ"ה רש"י

ולדין אפילו מיסתם נמי לא סתים – בתמיה לדין. בני בבל, נזד ללא אבלי ליה – להכי מיהא מחזקינן ליה בחלב טהור לחיות סותם. שמע מינה: הייא דפליגי ביה בני ארץ ישראל ובני בבל קרי ליה דר נחמן "בר חימנא", היינו דאיתירא, חלב שבמקום היתר. שהקיבה עשויה בקשה, ומבחרין "דאקשתא", ומבכנים לעולג קרי "דאיתירא" = חבל, בדאיתירא פליגי, כדמפרש ואזיל. דאקשתא כולי עלמא לא פליגי – רבן לבני בבל ובין לבני מערבא אסור. דאפילו רבי עקיבא דאמר לעיל (חולין) (מ"ט): תותב קרום ונקלף אסור, דהאי נמי לתותב דמי, שאינו מחובר אלא באמצע הקשת שגורן *ופשטא*. כי פליגי דאיתירא – בני בבל סברי לה כרבי ישמעאל דאמר: כל קרום ונקלף חלב טמא הוא, והאי נמי קרום ונקלף הוא. ובני מערבא כרבי עקיבא דבעי תותב קרום ונקלף, והאי לא תותב הוא. איכא דאמר, דאיתירא כולי עלמא ולא פליגי דמי, דכרבי עקיבא סברי לה. כי פליגי דאקשתא – מאן דאסר סבר: תותב הוא, ומאן דשרי סבר: כיון מחובר במקצת – לא תותב הוא. ולהאי לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרבי נחמן, דכיון דבאקשתא דפליגי ביה אמר רב נחמן דסתים – לא שכן דאיתירא. דכוליו שרו, ואם כן מאן לא סתים? ודרב נחמן, אלישנא קמא. והכי מסתברא לישנא קמא, כדאמרין ב"מקום שהגוי" (פסחים א.א.כ.) כי אתא רבה בר רב אבה דאיתירא, עובי לגביה רב אריא וכסיהי מן קביה, משום דעל בבל אסרי לה. ולדין תרווייהו אסרי, דבתר בני בבל גרירין. דאנן בני גולה אן, וכלישנא אסרי ולחומרא. דכל היכא דאיכא תרי לשיני בנארא, אי מירי דאורייתא, וזיל ולי לחומרא, ודברבנן – זיל בתר בתרא. כי הא אלישנא קמא קאי. רבי אמר – מערבא

כ"י פליגי דאיתירא – הייא דפסחים פרק "מקום שהגוי" (א.א.כ.) חנה אבל דאיתירא – מתוקם כי האי לישנא.
דאיתירא כולי עלמא לא פליגי דשרי – ולהאי לישנא מפרש מילתא דרב נחמן בניתוחא: אינהו מקיל כל אבלי ליה, והשתא לדין דלא אבלין, אפילו סותם אינו. אבל מפרש הקונטרס, דפירש דלהאי לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרב נחמן. **אפילו** ביום שביעי באל מקום קרוב מונה עמהם – לכאורה היה רבי עקיבא שביעי לזמן דוקא, אלא בלילה של שביעי, דאבתי לא פסק אבלות מנייניה, דאי ביום השביעי – הא מקצת היום ככולו ואין שייך לומר מונה מנמנם ומיהו, אפילו ביום שביעי ממש איירי, דבמזעזע קטן (כ"ב), מקוץ לה כשדעין המנמנים אצלו דאבתי קאי באבלותיה עד שילכו להם. **מדרקת** ליהא ומנסה לגסס – פירש רבינו חננאל: סתמתיא מבהמה דקה לבמהה דקה לחלק, דאי באונתא ואונת – היה ליה למימר קטנה וגדולה, כדאמר רבי יהודה גבי כרס. ואיתרו

ולדין – מיסתם נמי לא סתים? דאקשתא – כולי עלמא לא פליגי – רבן לבני מערבא אסור. דאיתירא – בני בבל סברי לה כרבי ישמעאל דאמר: כל קרום ונקלף חלב טמא הוא, והאי נמי קרום ונקלף הוא. ובני מערבא כרבי עקיבא דבעי תותב קרום ונקלף, והאי לא תותב הוא. איכא דאמר, דאיתירא כולי עלמא ולא פליגי דמי, דכרבי עקיבא סברי לה. כי פליגי דאקשתא – מאן דאסר סבר: תותב הוא, ומאן דשרי סבר: כיון מחובר במקצת – לא תותב הוא. ולהאי לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרבי נחמן, דכיון דבאקשתא דפליגי ביה אמר רב נחמן דסתים – לא שכן דאיתירא. דכוליו שרו, ואם כן מאן לא סתים? ודרב נחמן, אלישנא קמא. והכי מסתברא לישנא קמא, כדאמרין ב"מקום שהגוי" (פסחים א.א.כ.) כי אתא רבה בר רב אבה דאיתירא, עובי לגביה רב אריא וכסיהי מן קביה, משום דעל בבל אסרי לה. ולדין תרווייהו אסרי, דבתר בני בבל גרירין. דאנן בני גולה אן, וכלישנא אסרי ולחומרא. דכל היכא דאיכא תרי לשיני בנארא, אי מירי דאורייתא, וזיל ולי לחומרא, ודברבנן – זיל בתר בתרא. כי הא אלישנא קמא קאי. רבי אמר – מערבא הוא. אמר: מקמצין, מנפלי ממנו מעט למעלה מההיא דאיתירא. איתירא שחלב הקרב שוכב עליו, ואוכלין השאר. מחסם – לשון ארית (בה) "לא חסותם" – מנגננס. כבליהא – שנתגה בו איסור. גום – חתוך עד עיקרו כולו והשלף. גום – כמו "משום עם השופי" לקמן (חולין צ"ב). ליהא – מבכנים שריקא שריקא – אגלתי"א. ואדוקה בהן מבכנים, ומוציא אותם מהם ברוחך. נמיר חביאי דרבי אבא מרבי אבא – שמעתא לקמן דרבי אבא בריה דרבי חיאי. ולאו היינו רבי אבא קמא. כל שלשה ימים הראשונים – של אבלות. כל מפקום קרוב – אם לא היה אחד מן האבלים בבית, והיה במקום קרוב בתוך מהלך יום אחד, וראוי

ולדין – מיסתם נמי לא סתים? דאקשתא – כולי עלמא לא פליגי – רבן לבני מערבא אסור. דאיתירא – בני בבל סברי לה כרבי ישמעאל דאמר: כל קרום ונקלף חלב טמא הוא, והאי נמי קרום ונקלף הוא. ובני מערבא כרבי עקיבא דבעי תותב קרום ונקלף, והאי לא תותב הוא. איכא דאמר, דאיתירא כולי עלמא ולא פליגי דמי, דכרבי עקיבא סברי לה. כי פליגי דאקשתא – מאן דאסר סבר: תותב הוא, ומאן דשרי סבר: כיון מחובר במקצת – לא תותב הוא. ולהאי לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרבי נחמן, דכיון דבאקשתא דפליגי ביה אמר רב נחמן דסתים – לא שכן דאיתירא. דכוליו שרו, ואם כן מאן לא סתים? ודרב נחמן, אלישנא קמא. והכי מסתברא לישנא קמא, כדאמרין ב"מקום שהגוי" (פסחים א.א.כ.) כי אתא רבה בר רב אבה דאיתירא, עובי לגביה רב אריא וכסיהי מן קביה, משום דעל בבל אסרי לה. ולדין תרווייהו אסרי, דבתר בני בבל גרירין. דאנן בני גולה אן, וכלישנא אסרי ולחומרא. דכל היכא דאיכא תרי לשיני בנארא, אי מירי דאורייתא, וזיל ולי לחומרא, ודברבנן – זיל בתר בתרא. כי הא אלישנא קמא קאי. רבי אמר – מערבא הוא. אמר: מקמצין, מנפלי ממנו מעט למעלה מההיא דאיתירא. איתירא שחלב הקרב שוכב עליו, ואוכלין השאר. מחסם – לשון ארית (בה) "לא חסותם" – מנגננס. כבליהא – שנתגה בו איסור. גום – חתוך עד עיקרו כולו והשלף. גום – כמו "משום עם השופי" לקמן (חולין צ"ב). ליהא – מבכנים שריקא שריקא – אגלתי"א. ואדוקה בהן מבכנים, ומוציא אותם מהם ברוחך. נמיר חביאי דרבי אבא מרבי אבא – שמעתא לקמן דרבי אבא בריה דרבי חיאי. ולאו היינו רבי אבא קמא. כל שלשה ימים הראשונים – של אבלות. כל מפקום קרוב – אם לא היה אחד מן האבלים בבית, והיה במקום קרוב בתוך מהלך יום אחד, וראוי

זול ליעת בו ביום, אף על פי שלא ידע – חל אבלות עליו, ובלבד שיבא בתוך שלושה ימים. ומונה אבלותו מיום ראשון. אמר מאן דהוא – אחד מן התלמידים, ולא היו זכורין אלו שסדרו בעמרי מן היה. אינו ואיסק – לארעא דישאל, לחתירה דרבי אבא בריה דרבי חיאי בר אבא. ואמריה – לשמענתא דרבי חיאי בר אבא, ואמריה משמיה אי אמר הלכה כרבי שמעון או לא. ואין הלכה כרבן שמעון [ובן גמליאל] – לחתולמו קא פסיק לה. מקציפין בבני מעיים – אם נמצאו קובים, ואין אנו יודיען אם קודם שחיטה האם לאחר שחיטה – נוקבין נקב אחר בעיזו ורואין, אם מראיתן שוין – ששרה, בדבדוע שלאחר שחיטה היה. במשמשש בתו – ממשמשש בתן בנקבים האחרים, ונהפכו ונאמה אחד. וארמו – באשרת. מנא קר להא – שידעת לעשות טרפה זו. וזו – אמר ליה – מעצמי הבינותי, כמה ידי משמשש בנקבין קמאי מקמי דליתי קביה. כרבי יוחנן – בכל מילי. לישנא אחרינא: רבי יוחנן כתיב טרפות, דאמרין לקמן: שדר ליה שמואל תריסר מגלי ספקי דטרפיותא בפרק "גיד הנשה" (חולין צ"ב). מקציפין בריאה – היכא דליכא למיתלי בטבחא. ערוגה – דופן הריאה ימיני או שמאלה. מריקא לדיקא – אפילו בהמה אחרת דוגמתה. לישנא אחרינא: נגסס לגסס – מאומה לאומה. ובאסר לדיקא – מאונא לאונא. וזאת נראית לי, שאין מקליל כל כך. מקציפין בקנה – אם נמצאת עפמה לאחר זמן, או קוריה כביסה. באותה חוליא – לענין קודמו באסר נקט לה. חוליא – שנתגה טעויה, דטבעת אחת אי עולג באסר. וסודרין עד אחרת אותה חוליא עפמה ומקציפין. כי חוליא קמאי קלישתו הקנה מן ומתחיה, ובערוגה בחבר השאר כמדת ארץ טבעויה, ואף התנוק הויסקר דרבינו מנאמציטו ולבדין לכאן ולכאן עד מיני כל הקנה. מחוליא לבר חוליא – במקום עוביה של זו למקום קלישתה של זו. לחלולת, היא כרכשא, *טבחי"א. מעמידות – סותמות אותה, שהרי אדוקה בהן. מקום הדבק – שהיא דבוקה בריכים. כרובי – אפילו נקדר וניטל דופנה עליון או תחתון כרובי – כשרה, שאין דרך היעני היוצא דרך הנקב לחזור לאחוריו ולפול לתוך חלל הגוף. מפני שמקום דרוקו, היא השדרה מלמעלה, ועצמות האליה שגורין *הגאק"ש, ומכאן ולמטה הן מחוברין בחחסו.

זול ליעת בו ביום, אף על פי שלא ידע – חל אבלות עליו, ובלבד שיבא בתוך שלושה ימים. ומונה אבלותו מיום ראשון. אמר מאן דהוא – אחד מן התלמידים, ולא היו זכורין אלו שסדרו בעמרי מן היה. אינו ואיסק – לארעא דישאל, לחתירה דרבי אבא בריה דרבי חיאי בר אבא. ואמריה – לשמענתא דרבי חיאי בר אבא, ואמריה משמיה אי אמר הלכה כרבי שמעון או לא. ואין הלכה כרבן שמעון [ובן גמליאל] – לחתולמו קא פסיק לה. מקציפין בבני מעיים – אם נמצאו קובים, ואין אנו יודיען אם קודם שחיטה האם לאחר שחיטה – נוקבין נקב אחר בעיזו ורואין, אם מראיתן שוין – ששרה, בדבדוע שלאחר שחיטה היה. במשמשש בתו – ממשמשש בתן בנקבים האחרים, ונהפכו ונאמה אחד. וארמו – באשרת. מנא קר להא – שידעת לעשות טרפה זו. וזו – אמר ליה – מעצמי הבינותי, כמה ידי משמשש בנקבין קמאי מקמי דליתי קביה. כרבי יוחנן – בכל מילי. לישנא אחרינא: רבי יוחנן כתיב טרפות, דאמרין לקמן: שדר ליה שמואל תריסר מגלי ספקי דטרפיותא בפרק "גיד הנשה" (חולין צ"ב). מקציפין בריאה – היכא דליכא למיתלי בטבחא. ערוגה – דופן הריאה ימיני או שמאלה. מריקא לדיקא – אפילו בהמה אחרת דוגמתה. לישנא אחרינא: נגסס לגסס – מאומה לאומה. ובאסר לדיקא – מאונא לאונא. וזאת נראית לי, שאין מקליל כל כך. מקציפין בקנה – אם נמצאת עפמה לאחר זמן, או קוריה כביסה. באותה חוליא – לענין קודמו באסר נקט לה. חוליא – שנתגה טעויה, דטבעת אחת אי עולג באסר. וסודרין עד אחרת אותה חוליא עפמה ומקציפין. כי חוליא קמאי קלישתו הקנה מן ומתחיה, ובערוגה בחבר השאר כמדת ארץ טבעויה, ואף התנוק הויסקר דרבינו מנאמציטו ולבדין לכאן ולכאן עד מיני כל הקנה. מחוליא לבר חוליא – במקום עוביה של זו למקום קלישתה של זו. לחלולת, היא כרכשא, *טבחי"א. מעמידות – סותמות אותה, שהרי אדוקה בהן. מקום הדבק – שהיא דבוקה בריכים. כרובי – אפילו נקדר וניטל דופנה עליון או תחתון כרובי – כשרה, שאין דרך היעני היוצא דרך הנקב לחזור לאחוריו ולפול לתוך חלל הגוף. מפני שמקום דרוקו, היא השדרה מלמעלה, ועצמות האליה שגורין *הגאק"ש, ומכאן ולמטה הן מחוברין בחחסו.

ואיזהו כרס חיצינהו בשר החופה את רוב הכרס - ואם תאמר: אם קן חסר ליה משמונה עשרה טרפות, בדשר החופה את רוב הכרס הוא משב שמעתא דבריש פירקין ובריש פירקין (מבא) פירשת.

רובא ולא הוי טפח פירקין: פירושו: פשיטא דרוב מועיל לכולי קוצת תימה.

מאי קא משגי' לא צריכא דאיכא טפח במשחה, מהו דתימא עד דמיקרע בה טפח לא

הוה חרפה? ואמאי: סלקא דעתך למימר היכי? דרובנו תנאל גריס: דאיכא טפח ומשחה, ורובא

לפרש, רובא דלא הוי טפח - היינו נשואו בכל הכרס טפח. ולכך פריך פשוט: פשיטא דלא בני

טפח, שהרי אין כבוליה טפחו ומשגי: כגון דאיכא טפח ומשחה, מין דאיכא טפח כבולה

טפי מטפח לא מיטרפא עד דמקרע טפח.

לבשתמתח תעמוד על טפח - כשתקף

הטלע בחוטי יומתח החוטי יהיה

בארבו טפח. **הומח** שגממאט בעובי בית

הכוסות בעד אחד כשרה - אבל בהמסס. אפילו

מיצד אחד שלא נקב ובעד לעבב - טרפה, כך פירש רש"י במקום אחר ושמך לוא. ואפילו אם

הנמצא למטה דאין סברא שיהא טרפה, הואיל

ולא ניקב אלא חצי עור, מצינו למימר דכוליה נקב, ודחשיבן שמא דבראי, כן היכי דחשיבן

וגבי וטסו בריש פירקין (חולין גמא) למאן דחדיש לקבר דרוסה, ואת דקנתי במחנית;

המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ, דמשמע

דבעול נקב מפושל - לאו דוקא לחוץ שיהא

פושל, אלא כלומר לחוץ - כלפי חוץ

ולאפוא נקבו לו לתוך. והו' דאקדמי: מדי

אחד כשרה בעובי בית הכוסות, צריך לפרש:

אורו צד אחד ממפנים כלפי הדיעה. דאי צד

שנחוצו כלפי חלל הנוף, אפילו לא ניקב כלל, אלא

בשנחוצו מוח בתחל גמא - טרפה, דאמה: נקובי

נקב ואתאי, ואין נראה לרבינו חם לומר

כשרה טרפה בלא ניקב אלא חצי העור של

המסס. ודקא לו דרמסס נמי מצד אחד כשרה

הוא ונראה בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה

- ברותא קיבשה קן, לפי שיש לו שני עורות,

וקמסמע על דאף על גב שניקב עור אחד שלם,

אפילו לא משגי' עד שניקבו שניהם, ואוב דנקב

מצד אחד כשרה - נקט נמי משגי' צדידן טרפה,

אף על גב דמילתא דפשיטא היא, ועוד אמר

רבינו תם: דאין נמי חרודו הוא, וסלקא דעתך

אמינא: אפילו משגי' מצד צדיד, כגון שניקבו שני

העורות - כשרה, לפי ששוכב על גבי המסס

ומגובן של שני עורות, מהו דחין דארתו דבקות

שניקובה וריכסו ממעמידן אותה בדשרה, אלא

משמע לן הכא דטרפה, ואם תאמר: הא אמרינן

ב"במה מליקין" (שבת ל"א) גבי גזרו תלת

מילי דאישתנו פשיטה, הובללתי בי כפי בסי כסי

הובללתי: למאי נפקא מינה - למחט שגממאט

בעובי בית הכוסות. והשתא, מאי נפקותא

אימתי? אלא בתריהו אמרינן: מצד אחד כשרה

כשרה צדידים צדידן כשרה, דהויא כמנ הובללתי או

נדפקא מינה, שלא טעה לפרש במה שאמר מצד אחד כשרה - והו' הובללתי, דהיינו

המסס שעתה קורין בית הכוסות. אבל מצד אחד שקורין עבשי הובללתי, היינו מה שהיו

גריגלי לקרות בית הכוסות - אפילו מצד אחד טרפה, הואיל וניקב עור שלם. אי נמי,

כל שנטע מה ממשני צדידים טרפה, דהוי שחך שנקבו אותו עבשי בית הכוסות, דהוא

המסס. אבל במה שקורין עבשי הובללתי, דהוא מה שקורין מתחלה בית הכוסות -

אפילו משגי' צדידן כשרה, דהויא כמנ הלחלוט שניקבה וריכסו ממעמידן אותה.

המבוציא

הקרידק כסלע. מרעב טחב הוא. **שאם המתח** - אי היה מושכו ללטרך או לרוחו, הנמצא בו טפח באותה קרידה, תלת קשייתא - רעניני

תמורה. **כציפא** - עם אוכל הנשר סביבותיה, כשאוכלין אותה יכנסו אלשה בנקב בדוקא, או בלא ציפא בתרווחה.

בוקי סריקין - כדים רקסו, כלומר, דברים שאינן. **תפיסה** - אחזת יד. **כבדא** - אצבע, כתורא - אפילו בשור גדול די בכך. **סניא דיבי** - *קרשטיי"א כובילי, לשון מורי, והוא עשוי כביס וסותם בראשו. וכך מצינו באלף בית של רבי מנחם: *כבדילל שאצל"ר. ולשון סניא דיבי - לפי שהוא מקום מאוס וכחוש ואפילו

לואביס, וכל שאר הכרס קרוי חיצון, ושאר הכרס כרוי

חיצונה. **נפל כרסא כבירא** - הואיל ואינך יודע היכן הוא לא פירשת לנו כלום.

אמר רב אחא - אני אפרש אותו מקצו. **מן המציא ולמטה** - במקום שחברס החלך

ומיצר לצד הוושט הוא קרוי פנימי, מפני שנחבא בדופני החזה. ולמטה - כשהבדמה

תלוייה. מקום שאין בו מילת - מקום יש בכרס חלק שאין שם אותו צמר שגורקין

ברוחים מן הכרס. **כשר החופה** - פירשתיו ותולין מלב ר"ה ובושרו והו' קרום עד העובר

על כל החלל וקרוין לו *טפינפא, וישנו מן החזה ועד הירכיס. והכרס הקרוי *צבצא

הוא מקום שבו נקבבא **אמר רב יוחנן**: **מקום דאיש בפרס,**

ואינו יודע איהו: **אמר רב יוחנן**: **בדצפק:** **נפל פרסא**

בכיריא! **אמר רב אחא** **רב רב עזא** **אמר רב אסי:** **מן המיצר ולמטה.** **רבי יעקב** **בר יוחנן** **אמר שמואל:**

מקום שאין בו מילת. **רבי אביןא** **אמר גיבא משמיה**

דרב: **טפח פוושט סמוך לפרס** - זו היא פרס הפנימית.

אמר במערכא משמיה דרבי יוסי **בר חנינא:** **כל הפרס כולו** - זו היא פרס הפנימית; **ואיהו פרס החיצון** -

קשר החופה את רוב הפרס. **רבה בר רב הונא** **אמר:** **מפרעקתה.** **מאי מפרעקתה?** **אמר רב אובי:** **היכא דפרעי**

מבחי. **בגתרדעא** **עבדי** **פרבה בר רב הונא.** **אמר ליה**

רב אשי **לאמימר:** **כל הני שמעקתא מאי? אמר ליה:**

פולחו שייקן בגרדה בר רב הונא. - **הדרב אסי** **אמר**

רבי יוחנן, **מאי? אמר ליה:** **כבר פירשה רב אחא** **בר**

עזא. - **הדרבי אביןא** **ודבני מערבא,** **מאי? אמר ליה:**

הני רדאי פליגי. **"רבי יהודה** **אומר בגדולה" כו'. אמר**

רבי גובימן **בר יפת** **אמר רבי אלעזר:** **לא גדולה**

גדולה במשה, **ולא קמנה** **למשה.** **אמר אגלא:** **הנה**

שנקרע **מה טפח ולא הוי רובא** - זו היא שששנינו:

בגדולה טפח; **רובא ולא הוי טפח** - זו היא שששנינו:

בקטנה ברובא. **רובא ולא הוי טפח,** **פשיטא!** - **לא**

צריכא, דהויא טפח במשחה; **מהו דתימא:** **עד דמיקרע**

בה טפח לא הוי טרפה, **קא משמע לן.** **אמר גיבא**

אמר רבי אסי: **נקדרה פסלע** - **טרפה,** **שאם תמתח**

תעמוד על הטפח. **אמר רבי חייא בר אבא,** **לדידי**

מפרשא לי מצינא דגנינא אמכרא דגתרדעא: **פסלע** -

קשרה, יתר מפסלע - **טרפה.** **וכמה יתר מפסלע? אמר**

רב יוסף: **כגון דעיינן תלת קשייתא** **בציפא ברוחקא,**

כלא ציפא - **גירוקא.** **"המסס ובית הפוסות"** **הנו**

רפגן: **מוחט שגממאט בעובי בית הפוסות,** **מצד אחד**

כקשרה, **כשנינו צדידים** - **טרפה.** **נמצא עליה קורט דם**

ביוע

הלכתא עבדינן לחומרא. וטרפינן בכל הכרס כגון במשחה כבני מערבא. ומיזהו כל

הנך טרפות אגן לא טרודקן למיבדקי בתרייהו, דכל מלה ולא מישתבחן אולין בתר

רובא, כדנפקא לן כפרק מהו (אורחין כ"א). ומה דמילתא "מימיה" ומקראי טובא,

ובסיכרי דהיא משום דשכיחן בדקתין בדיקתין בתרייהו, גידלה ממש - גדולה שגממאט, אבל

כל שנקרע בה וכו' - כלומר, כל היכא דמשתבחא או טפח או רובא - טרפה.

רובא פשיטא - דרובו כבולה. הכי גרסינן: **לא צריכא דהויא טפח במשחה** - אי

הוא משדו טפי מרובא דהו' מיקרע טפח. נקדרה - כמין ארובה עגולה, ורוחב

הוא פשיטא - רובו כבולה. **תלת קשייתא** - תלת קשייתא - רעניני

ביוע

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63

חלוץ. פרק שלישי - אלו טרפות דן נא עמוד א - מותר הדורות "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמט רשי"ה

בירוע שלפני שחיטה - וטרפה. הוגדר *קרושט"א. בירוע שהוא שלשה ימים קודם שחיטה - ואם לקחה בתוך שלשה ימים - היו מקח טעות, וצריך המוכר להחזיר לו מעותיו. לא הוגדר פי המכה - איכא לספקו אי קודם מקח הוי אי לאחר מקח הוי, ועל הטבח שהו מוציא מידו, דמסתמא כל כמה דלא ידוב זוזי לא ידבי ליה חיותא, ועליו לחובא ראה שקודם מקח הוי, דמספיקא לא מפקינן ממונא מחוקיה; למאי נפקא מינה - לא גרסינן. התם ליבא מידו למיסרך - ששומצא נפק בלא מחט, ששהדו יוצא הוא מתקנא בלחלוותי הבשר הדולף, לפי שאין לו היכן לדבקה. מוסרף הוה סריך - הדם בבחט. רב עוריא שמני - רב עוריא שמי. שלח ליה - אבי דביתו לנביה. מפסיר כנסיות אנא - מלכתי ומוציא תלמידים, ומעמידם לילך מבית הגדרש. לעילא מרבי רבה - מרבי יהודה הנשיא. רב הונא צפורא רבי ליש מואה. מהם שנמצאת עובדי בית הכנסות - מבפנים. מצד אחד - שלא היתה נראית מבחוץ. והפכה - לבית הכנסת לצד החיצון. ומצא על המחט כנגד פיה מבחוץ קורט דם. אמר אם אין מכה - זו יוצאת לחוץ, דם זה מנן כאן? פרת טריח לחווא גברא - כמה שטרחתו לאותו האיש. על עצמו היה אומר, שטרחתו לא לבא אצלו. לישנא חרינא: טרח טריחא - כמו "טריחא לרשיה" דאמרן לעיל (חולין מהב). כלומר, בחנם טרחתני לבא. שאין כאן רב חדוש. למעלה - בגג. למטה - על הארץ. אין חוששין - הוראלי ולא ראינוה שנפלה - אין חוששין שזאת תרסקו אבריה. הלשחונה מעת לעת כדון נפלה ורסקת אבריה. דאמרין במהמיתין (חולין נו א) בא עוף: אם שחיתה מעת לעת ויחסה - שחיה. וקופצת מאליה לא חוששין להכי. הורא גריא דהוה ליה לרבינא - בגג. וזהו ארובה בגג. לישנא חרינא הוא חושלא - שעוריה קלופים. כאיפומא - כנגד פי ארובה למטה בבית. דני - קפץ. משום דאית לה מרדי למסרך. שלא קפצת דרך ארובה אלא בצדדי הגג. מסרכת עצמה בכתלים וקופצת, ומזהינא לא סריכת כהתלים משמרכת ביהיה קצת. והאי לית מרדי למסרך - שהארובה אינה מסוכנה לכוהל. דאשרה נפש - אם גבה לה יותר מדאי אינה קופצת. דהוה שדרן כריעה בתרייתא - רגליה האחרונים היו נגררין אחריה. שרינוא **קרנפא - חליבתא ברב ימר - דלא משקלין למיבדק שאר הכמות דשגון כריעיהו. וכירם - אילים. מדורו - דאוגנים וכובאים. צימרא חמימותא. כמו (שבת סא) "אישתא צימראתא". ונבני נבני - ומשליכן אותם למעלה מבתלי החצר ונפלים לארץ. אבותיהו - על מתנין ונפלין, ואין נספחין על גבן שתרפקו חלוליהו. אחרדינהו - דרך למעלה מן הכותל. והאי חיישין - דלא איכפת להו כל היכי דנפלה. הבה על ראשה - חכפה הפתח. והלכה כל כלי נבנה - והבה על מתניה ולא על הצלעות.

המוציא מחבירו עליו הראיה - פירושו: על הילוק הסובא ראה שברשות מוכר טרפה. אף על פי שלא נתן מעות עדיין - כאן נמצאו ובאן יהי. כדאמר בסוף פרק "המודיר" (כתובות ע"ב). והא דקרי ליה מוציא - משום דמסתמא כל כמה דלא ידוב זוזי לא ידבי ליה חיותא. והקשה רב רבני זוט, ונבדה פרק "הוראה בהם" (ט"א). תניא: בדקה עצמה החלוקה, והפאטלת לחברתה - היא טרודה וברתה תולה. והמאשר רב ששת דלענן דינא תנן. דלא מייחביא ברתה לכבס הבגד. ואמאי לא אמרין: אין נמצאו ובאן יהי. כמו בני בחמה הדבא ובני מומין דסוף "המודיר"? ויש לומר: דלא דמי דדיאי כדי לקיים המכר ובקדושין - סברא הוא דאמרין בה, שאומר המוכר לוקח: קח פרתך שברשותך וטרפה. והאב אבא לבשל: קח אשתך שברשותך גולד דהומו, ואין לנו לבשל המשעה הוה. אבל יבג חלוק ליבא למימח הכי ועוד, גבי חלוק לעולם הוה ברשות הראשונה כדאמרין חלק, שלא בא ליה השני בתורת מכר אלא בתורת שאילה, ולא שייך למימח: ברשות שואלה נמצאת ולא ברשות בעלת חלוק. כיון דאיכא מחט מסרך הוה סריך - הוא דהוין קרן ליה דבר. תוע. מדקאמר: התם ליבא מידו למיסרך. דגר - נפל - ולא הלך, דללקח פסקינן הדלכה - אפילו בדיקה לא בעי. דהוין שגון כריעה בתרייתא - לא בנפילה מיהי.

נפל לארעא חוששין - אף על גב דנפילה בעינן עד שיפול מעשרה טפחים. כדאיתא בפרק "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא ג"ב). ומכריסא דהורא על ארעא ליבא אלא ארבעה טפחים, כדאמר התם (א"א, כ) מכל מקום חיישין כבא משום דנפיל מחמת ההכאה שמונחין זוזי איהו.

בית הרחם אין בו משום אברים - משום דאיכא עירנותא דאינו חלק איצטרך ליה לאשמעיהו, דאי לא הכי - פשטא דאדולנין בתר רוב דלדותו. ואם תאמא: אם כן, מאי קא מסייע ליה מבין זימ אחד דמטמא דביבה? התם ליבא עירנותא. אי נמי, כשחיה דריכה אחריו כן יוש לומר: אי איתא דאתמי ריבא אברים מומת בית דרחם, אם כן היה לנו לחשובו לאונס לענין זיבה. ועוד, דחובו מוכיח שנתרסקו אבריו בבית הרחם, וכעין ירעותא הוא. דמסתמא דמחמת כך בא חובו, אלא דאי לעולם אקו בו ריסקו אברים. מודה

השדרה איפסיק! בנדקה, אשפוחיה פריבינא; ואפילו הכי - הלכתא פריב זימר, שגורנא שכית, חוט השדרה לא שכית. אמר רב הונא: זכרים המנגחין זה את זה - אין חוששין משום ריפוקין אברים, אף על גב דמידו וקיומי - צימרא בעלמא הוא דנקט להו; אי נפול לארעא - ודאי חיישין. אמר רב מנשי: הני דכרי דגנבי נגבי - אין חוששין משום ריפוק אברים, מאי מעמא? כי שדו להו - אמתגניהו שדו להו, פי היכי דלירחמי קמיהו; אחרדינהו - ודאי חיישין. והני מילי - דאחרדינהו מחמת יראה, אכל מחמת תשובה - תשובה מעלייהא הוא דעבדי. אמר רב יהודה אמר רב: הבה על ראשה והלכה לה כלפי נבנה, על נבנה והלכה לה כלפי ראשה, כנגד כל השדרה כולה - אין חוששין משום ריפוקי אברים; ואי שלים חומרא אפלי דגבא - חיישין, ואי אית פה קימרי - חיישין, ואי מתני אפסקיה - חיישין. אמר רב נתנאל: בית הרחם אין בו משום ריפוקי אברים. אמר ליה רבא לרב נתנאל, תניא דמפסיע לך: תיגולן בן זימ אחר - ממוא

ובן על נבנה והלכה כלפי ראשה והכה על צוארה. ואפילו - לא גרסינן, דדוק לא כפף המטה והכה על כל הצלעות כנגד כל השדרה קאמר. ואי שלים חומרא אפלטא דגבא - שיה איה ארוך ככל השדרה, חיישין. קימרי - במקל שיש בו שיווי ענפים. אפסקיה - בהפסק. כלומר, לרוחב הגב - חיישין לחוט השדרה. בית הרחם - עגל שנולד היום שיצא מבית הרחם צר. אין חוששין - שזאת נדחה ונתרסקו אבריו, ואין צריך לחשוותו מעת לעת.

מודה רבי שמעון לענין קדשים – לא הוה צריך כאן לרדרי רבי יוחנן. דבכבר עסקינו, דהלי רחמנא בפטר רחם, וקדשים גופיהו לא ליה רבי שמעון אלא מבכר "לידה" ו"לידה", כדאמר ריש" ד"רצא דופן" (נדה מא.). ולרבותא נקט הכא כל קדשים.

עמדה אינה צריכה מנת לעת אבל בדיקה דאי בעיא – אבל לא עמדה בעיא דאי עמדת לעת, ובזמני מבי בדיקה. אדרגלן לרקן (חולין נ"א.) ורדה טרפה בבדיקה או ורשיצתה בהמה – צריך מעת לעת, ואמר בגמרא משום רבי אלעזר רבינא: אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה, ואם תאמר, והא תניא בפק "התערובת" (בבואים ע"ב) ורבה נתערה בשור שנעמדה בו עבירה, בכללא ובספרה, ובגמרא (שם ע"ב), פריך: האי טרפה היכי דמי? אף ידיע (ליה) ולשקלא, אי דלע ידה – מנא ידיע?

ומשני ריש לקיש: דאיערב בפולה. ופריך: בגמרה לבדיקה ומשני: קסבר: עמדה צריכה מנת לעת, הלכא צריכה בדיקה והשתא, על כרחי עיקר שניתיא לא על עמדתה צריכה מנת לעת, דאכתי ליבדיקה בהולקו. ועוד, דכיון דמעת לעת סגי, אמאי קתני ירע עד שתאבא אלא עיקר שניתיא מהלכה צריכה בדיקה. וכיון דאין מרחיז שום דבר במה שאומר עמדה צריכה מנת לעת, למה לי למימר הכי? הא כולי עלמא מודו הכא ועמדה אינה צריכה מנת לעתו ונראה דגרסינן תתם: עמדה אינה צריכה מנת לעת, אף על גב דלא מריך ליה (הם) נקטה אנג הלכה בעיא בדיקה. והכא נפלה מן הגג כו' – הא דלא קאמר: הלכה כרבי יהודה רבינו אברים – משום דבעי אלשמועין: דוקא עמדה, למשטי פטשה ידה לעמוד ונערה לעמוד.

קטניות

מפומא בויבה, וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם רִיפוּקֵי אַבְרָם, אֶבְרָם, אֶקְרִי פֶּאֶן "מִבְשָׁרוֹ" – וְלֹא מִקְהָת אֲוֹנֹס! – הָכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינוּ: כְּגוֹן שְׂנֵיזָא דְרֵדְךָ דּוֹפֵן, הָא שְׂמַע: עֲגַל שְׁגוֹלֵר בְּיוֹם טוֹב – שׁוֹחֲמִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב! – הָכָא נְמוֹי: כְּגוֹן שְׂנֵיזָא דְרֵדְךָ דּוֹפֵן, תָּא שְׂמַע: יִשְׁוִין, שְׂאָם נוֹלֵד הוּא וּמוֹמוֹ עִמוֹ – שְׂוֵה מִן הַמּוֹקֵי; וְכִי תִּמְאֵ: הָכָא נְמוֹי שְׂנֵיזָא דְרֵדְךָ דּוֹפֵן, דְרֵדְךָ דּוֹפֵן מִי קְדוּשָׁ? וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹדֵה הֵיךְ רַבִּי שְׂמַעוֹן לְעִנְיֵן קְדוּשִׁים שְׂאִינוֹ קְדוּשָׁ! – הָכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינוּ שְׂהַפְרִים עַל גְּבֵי קַרְקַע! וְאָמַר רַב נַחְמָן: בֵּית הַמִּטְבַּחְתִּים – אִין בּוֹ מִשּׁוּם רִיפוּקֵי אַבְרָם. הַיְחָא תוֹרָא דְנִפְלֵל, וְאִישְׁתַּמַּע לָךְ נִיחוּתִיהּ, עַל רַב יִזְכָּר בְּרַ שְׂמַוְאֵל בְּרַ מֵרְתָא שְׂקָל מִשְׁפָּרֵי שׁוּפְרֵי אֶמְרִי לֵיה רַבְנָן: מָנָא לָךְ הָא? אָמַר לֵהּ, הִכִּי אָמַר רַב: צְרִינּוּ נֹעִין עַד שְׂמַנְעֵי לְאַרְזֵי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: עֲמֵדָה – אִינָה צְרִיכָה מַעַת לַעַת, בְּדִיקָה וְנֵאִי בְּעֵנָי; הִלְכָה – אִינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה. רַב הֵיאֵר בְּרַ אִשֵּׁי אָמַר: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ – צְרִיכָה בְּדִיקָה. אָמַר רַב יִרְמְיָה בְּרַ אֲהָא אָמַר רַב: פְּשְׁטָה יְדֵה לְעַמּוּד, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא עֲמֵדָה; עֲקָרָה וְרָלָה לְהֶלֶן, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא הִלְכָה. וְרַב חֲסֵדָא אָמַר: יַעֲרָה לְעַמּוּד, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא עֲמֵדָה. וְהִלְכְתָּא: הִיכָא דְנִפְלָה מִן הַגַּג בְּדוֹקָא יְדַעַת, וְעֲמֵדָה וְלֹא הִלְכָה – צְרִיכָה בְּדִיקָה, וְאִינָה צְרִיכָה מַעַת לַעַת. וְאִם הִלְכָה – אֶפְיֵלוֹ בְּדִיקָה נְמוֹי לֹא צְרִיכָה. אָמַר אֲמִיבֵר מִשְׁמִייה דְרַב דִּימִי מִנְהַרְדְּעָא: נִפְלָה שְׂאִמְרוֹ – צְרִיכָה בְּדִיקָה כְּנִגְדַּי בְּנֵי מַעֲוִים. אָמַר לֵיה מַר וְהוֹרָא, הִכִּי אָמְרִין מִשְׁמִייה דְרַב פֶּפְאֵ: צְרִיכָה בְּדִיקָה כְּנִגְדַּי בֵּית הַחֲלָל כּוּלּוֹ. אָמַר לֵיה הַנְּפֵלָא מַר בְּרִייה דְרַב נַחְמֵיה לְרַב אִשֵּׁי: סִימְנִין מֵאִי? אָמַר לֵיה: סִימְנִין קְשִׁין הֵן אֶצְל נִפְלָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמַוְאֵל: עוֹף שְׂנַחֲבַט עַל פְּנֵי הַמַּיִם, כְּיִן שְׂשַׁט מְלֵא קוֹמְתוֹ – דִּיּוֹ, וְאִין אֶמְרֵן מִפּוֹטָא לְמַעְלָה, אֶבֶל מִמַּלְעָה לְמַטָּה – מֵיךְ הוּא דְאִשְׁפֵּל; וְאִי מֵיךְ אֶמְרֵן – לֵית לָן בְּהֵ, וְאִי שְׂדָא צִיבִי וְקִרְמֵיהּ, הָא קְרִימֵיהּ – גְּלִימָה מֵחִיתִים – חֵיִישֵׁינּוּ, מֵיךְ מֵחִיתִים – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ, עוֹף וְעוֹפֵפִי – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ. אִילוּא וּמְקַרְבֵי קוֹמִיר – חֵיִישֵׁינּוּ, לֹא מְקַרְבֵי קוֹמִיר – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ. כִּיתְנָא דְעַבִּיד כְּמִטְנֵי – חֵיִישֵׁינּוּ; דִּהָא יִגְסָא וְדִהָא יִגְסָא – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ. אִסּוּרִיתָא – חֵיִישֵׁינּוּ. כִּיתְנָא דְרִיזִיק וְנִפְרִי – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ, דִּיזִיק וְלֹא נִפְרִי – חֵיִישֵׁינּוּ; דְעַבִּיד בְּיַרְדֵּי, כְּיִן דִּיאִפֵּי בְּנֵיחָא מִיחֵי. דְקַתָּא – חֵיִישֵׁינּוּ, דְקַתְּנָא – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ. נִבְרָא – חֵיִישֵׁינּוּ, תִּימַחְתָּא – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ. קוֹטְמָא נְהִילָא – לֹא חֵיִישֵׁינּוּ. חוֹל

דאי ידעה – היא אמרינן דאמדה נפשה (לעיל עמוד א.). כנגד דני מעיין – שמא נקרה רוב החיצונה, או ניקבה ויאק. כנגד כל החלל – משום שבתרוב על צלעות או עקרת חוליות. חיימיני מ'א' – מי בעי בדיקה שמא נקשר? ונפלה עוף שנחשב – ונפל על כרדו על פני הנדה, והוא מלמח לרבינו. כיון ששם סביבותו – הוה ליה דהליכה, שאינה צריכה בדיקה. ואי מ'א דקיימי – כגון אומים, לית לן בה – דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי. ואי ש' ציבי – ואם היו קטנים עצים מולכבין בנהר. וקרימיה – איהו לציבי מלמעלה למטה, אפילו במאי דלא קיימי – שרי, דכיון דקדמיה איהו לציבי איהו דקא שט. נלימא – פרוש על גבי תירות באור. ומתיה שפיר, ונפל עוף עליו. חיישינן – לריסוק ובעי שדייה, דכיון דמתח שפיר שרי הוה. עוף שבעה שפיר שרי הוה. אלא כפרלה חלית, ואפילו מלוח. לא חיישינן – דאינה גמנתוח מ'א, אילוא – עוף שנפל ברשת הפרושה באור. אי מיקרבי קיימי – קשרי חוץ שבעה סמוכין זה על זה. חיישינן – שמא הקשרים סקרותה. חיישינן דעביד כמ'ני – פשתן חוץ שבעה חבילות חבילות. חיישינן – שהרי שרי הוה. דהאי ניסא ודהאי ניסא – אם נפל על צדי החבילה מכאן ומכאן בשמטה. לא חיישינן דבי מ'ני עיליהו ומשתמש ולא מלק ליה. אסורייתא – חבילות של קנים. כיתנא דרייך (נפיץ) – חבוס "מטויה" כילעו. נפיץ – חישנישניש. לא חיישינן – אם שטוח על גבי קרקע ונפול עוף עליו. דייק לן נפיץ – שברי העיבולין מלקין העוף. דעביד ביורי – "אפופידיש", אפילו דייק ונפיץ חישנישניש משום קטרי דינת – ביה. דקתא – נעורת שברי גבעולין בנפחה מן הפשותים שבמפנין אותו. חיישינן – אם נפל עוף עליו, דקח חן חיישינן – דקח חן חיישינן. לא חיישינן – אם יש ממנה כרי על גבי קרקע ונפול עוף עליו. לא חיישינן, לפי שהיא רכה. נברא – סיב הגדול סביב הדקלים, ומייבשין אותו, וחולקן לרצועות ומפשילן ממנו חבלים. וכל זמן שלא נעשה רצועות הוא קשה. תימחתיא – לאחר שהקורוהו לרצועות הואי נברא, כמו ששטיין לקליפת עץ הקרוי "סימיל". קיטמא נחילא – מרוקב בנפה, נכבש ותעשה קשה. לא נחילא – אינו נכבש, וכל שעה הוא טפוח ואינו קשה.

מפמא בויבה – אם יצא ממנו זוב. ואי סלקא דעתך יש בו משום ריפוקי אברים – הרי חולה הוא. וזו אחזר משבעה דרכים שזכור בנדר ברוך, רוב אינו ממא באונס דכתיב (ויקרא טו): "זב מבשרו" – שיהא בשרו כמות שהוא, שלם ולא באונס. דרך דופן – על ידי סם, ובין הוא ובין אמו חיון. ואין לומר שלאחר שמתה הוא הריאזוהו, דקיימא לן במסכת נדה (מדא, א) הוה מיתר ברישא. עגל שגולד ביום טוב – אין כאן משום מוקצה, שהרי מוכן היה אנג אמו. ויחשט אותו בו ביום, אלמא, משום ריפוקי אברים נמי לית ביה. ושיון – גמאי דפליגי במסכת ביצה (כ"ב) גבי בכור שגולד בו מום ביום טוב. ושיון, דאפילו האוסר בגולד בו ביום מום – משום דמוקצה היה בין השטות מתמתח אסור קדשים הוה. אבל אם נולד היום ומומו עמו – מוכן הוא, שלא יצא נסור מולדם, דהא גמאי אמו היה מוכן אבן אמו, ומותר, דדבר אינו קדוש על שילוד, וכשגולד – הרי מומו עמו, וראוי לישטח בחוץ. דרך דופן מי קריש – בכבורה, דבעינן מום לישטח במידיה? מודה רבי שמעון – אף על גב דפליגי במסכת נדה (מ"א) גבי יוצא דופן, ואמר: הרי הוא כילוד וישבת עליו ימי טומאה וטהרה – התם הוה איזותריא מ'ראם נקבה תלדי" ויקרא הוא לרבות יוצא דופן, אלא לענין קדשים מודה שאינו קדוש. דכתיב "וי לר"ש ו"ש כ"ב) – פרט ליוצא דופן (חולין לח.ב). הכא במאי עסקינן – אף דקתני מתור בו ביום, מ'א חייש לריסוק אברים. כגון שהפריים על גבי קרקע – נעדר לעמוד ותחב פרוסותיו לעמוד, דאמרינן לקמן גבי נפילה. עמדה מנפילתה – אינה צריכה מנת לעת. בית המטבחים – כשמפילין אותו לבריך לשחוט אפילו ממקום גבוה. דנפל – אלץ במטבחים. קל גניחויה"ה. כמו (בבא קמא פ"א) גות מלבו. "ופליגריד"ש ל'הע – שנשמע קול וילתו כשנפל. מנא לך באע – דלא חיישת לריסוק. צפרינו נועין – כשהוא שוהה ליפול, כל שעה הוא מתחוק בצפרוניו עד שאינו נופל מגובה. עמדה – אמנתוהין קאי, שנפלה מן הגג. ועמדה ולא הלכה – אינה צריכה שהייה מנת לעת. אבל בדיקה בעינא – בחוט השדרה בשבירת רוב צלעות ובעיקר חוליות. והכא דלא עמדה, אפילו בקדמה ונמצאת שלמה – טרפה משום החבט, שנתפרקו פרקה וחוליותיה. ואם הלכה – אפילו בדיקה לא בעיא. נעדרה לעמוד – אף על פי שלא פטשה ידה, אלא נתחקה ורצעה לעמוד. היכא דנפלה מן הגג – בלא ידיעה,

אין פורטין לא מתבת המזכסין, ולא מכים של גבאיין. ואין נומלין מהם צדקה. אכל נומל הוא מתוד
ביתו או מן השוק.

גמרא תני: ישראל שלוח בריבית ועשה תשובה – חייב להחזיר.

[דף מ"ב ע"ב]

מת והניח לפני בניו – עליו הכתוב אומר (איוב כז): יכין וצדיק ילכש.

הניח לפניו פרה או טלית – חייבין להחזיר. אול תנניה לגזיליא. אם היה דבר שיש לו אחריות –
חייבין להחזיר.

איזהו דבר שיש לו אחריות? רבי יונתן אומר: בשחניה לפניו קרקע. ריש לקיש אומר: בשחניה
לפניהו גוף הגזילה.

רב אומר: יורש – כמשועבד. בשם שאין מלוה בעדים גובה ממשועבדין – כך אינה גובה מיורשין.

שמואל אומר: דאיכני – אינו גובה ממשועבדין, הא מכני חרי – גובה.

ולית היא פליגא על רב? דרב אומר: יורש – כמשועבד, בשם שאין מלוה בעדים גובה ממשועבדים,
כך אינה גובה מיורשין.

פתר לה: בשחניה לפניו קרקע.

ואפילו כשמואל, לית היא פליגא? לא כן אומר שמואל: דאיכני – אינו גובה ממשועבדין!

פתר לה: בשחניה לפניו גוף הגזילה.

גזל טלית ונתנה לאחר – רבי לעזר בשם רבי תייה אומר: מוציאין מראשון ולא משני.

רבי יוחנן אומר בשם רבי ינאי: מוציאין אף מן השני.

רבי בא בר ממל אומר: אף רבי תייה בדיעתיה, דרבי תייה אומר: מוציאין אף משני.

[דף מ"ג ע"א]

נתחלפו פלי בביית האומן – ושתמש בהן ויצא ויבקש את שלו.

בבית האבל או בבית המושטה – אל ישתמש בהן, אלא יצא ויבקש את שלו.

אמר רבי בא בר חנה: לא הוה רבי חייה חכיבי פתר לה אלא כגון הדין בר קורא שכל הנזיל מאצלו – נזיל ברשות, וכל המניח אצלו – מניח ברשות.

הנזבים שבאו במהתרת ועשו תשובה – חייבין להחזיר. עשה אחד מהן תשובה – חייב להחזיר את שלו. ואם היה מוציא ונותן להן – הוא משלם על ידי כולן.

תני: הגזל ומאכיל כניו, בין גדולים בין קטנים – פטורין מלשלם. הניח לפניהן בין גדולים בין קטנים – חייבין לשלם. סומכוס אמר: גדולים – חייבין, קטנים – פטורין. אם אמרו: "אין אנו יודעין אם עשה אבינו השבון באחרונה" – הרי אילו פטורים.

התיב רבי בא בר מפול: הגע עצמו, בשהניח לפניהן קרקע – לא הכל מהן לומר: "אין אנו יודעין מה השבון עשה אבינו באחרונה!"

התיב רב המנונא: הגע עצמו, שהיתה גזילה מפורסמת – לא הכל מהן לומר: "אין אנו יודעין מה עשה אבינו השבון באחרונה!"

התיב רב ששת: אפילו קטנים – נטענין להן בבית דין. מה אית לך למימר? אמר רבי מנא: תיפתר, בשטענו הו, אין אנו יודעין בו, יודעין אנו דעסק אבינו עמד על הדיו חושבנא, ולית נן ידעין מה נפק מדינא.

הלכה ב' מתני' נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר, נטלו חליסטין כסותו ונתנו לו כסות אחרת – הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתניאשין מהן.

הפציל מיד הנחר, מיד חליסטין, אם נתניאשו הבעלים – הרי אלו שלו. וכן נחיל של דבורים, אם נתניאשו הבעלים – הרי אלו שלו.

אמר רבי יוחנן בן ברוקה: נאמנת אשה או קטן לומר: "מכאן יצא נחיל זה". ומחלה לתוך שדהו ונזיל את נחילו. ואם הויק – משלם מה שהויק.

אבל לא יקוץ את הסוכה על מנת לתן דמים. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אמר: קוצין ונותן דמים.

גמרא תני: המציל מן הנזקים, מן הדליקה, משונות הים, משלולית הנזר – הרי אילו שלו. וכן נחיל של דבורים, אם נתיאשו בעליו – הרי אילו שלו.

רבי היננא בר פפא בשם רבי יוחנן:

[דף מ"ג ע"ב]

מתניתא – בנחיל שגזלו מן ההליכה ובפורח, ובלבד על אתר. אבל אם יצא ונזר – אני אומר: מפני יראה ופיתוי אפרו.

תני: רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר: תני בית דין הוא, לקוץ זה סוכה ונותן דמים, שעל מנת בן הנחיל יהושע לישראל את הארץ:

הלכה ג' מתני' המכיר בליו או ספריו ביד אחר, אם יצא לו שם גנבה בעיר – ישבע במה הוציא, ויפול. ואם לאו – לא כל הימנו, שאני אומר: מכרן לאחר ולקחן זה ממונו:

גמרא אמר רבי בא בר ממל: בדין הוא שלא ישבע. ולמה אפרו ישבע? שלא יהו בעלי בתים נמפלין לגנבים.

רבי יהושע בן לוי אומר: והוא שיוצא לו שם שנגנבו ספריו.

רב אומר: צריך להביא ראיה שלן עמו באותו הלילה.

אפי אומר: אם טעון לומר מפלוני לקהתים – נאמן.

אתא עובדא קומי רבי נסא, ולא קביל. מה פליגי? אומר, בר נש דעקינ תוה, בגין בן לא קביל:

הלכה ד' מתני' זה בא בהביתו של זון וזה בא בכדו של דבש, נסדקה חבית של דבש, ושפד זה את זינו והציל את הדבש לתוכו – אין לו אלא שברו. ואם אומר: "אציל את שלד ואתה נותן לי דמי שלי" – חייב לתן לו

גמרא תני: שנים במדבר, ביד זה חבית מים, וביד זה חבית דבש, נסדק חבית מים – תניי בית דין הוא שישפד זה דבשו ויציל את מימיו, שהמים מתחיה במדבר ולא הדבש.

תני: הוּעַל וְעָנִי שְׁעָלוּ לְרֹאשׁ אֵילָן וְשִׁיבְרוּ סוּכָה, בְּזִמְנֵי שְׂדֵרְךָ הוּעַלִין לְעֵלוֹת בְּאֵילָן – פְּטוּרִין, וְאִם לֹא – תַּיִיבִין:

הִלְכָה ה' מתני' שְׂטָף נֶהָר הַמּוֹרוֹ וְהַמּוֹר הַכְּבוֹר, שָׁלוּ יָפָה מְנָה, וְשָׁל חֲבֵרוֹ מְאֵתִים, הִנִּיחַ אֶת שָׁלוֹ, וְהִצִּיל אֶת שָׁל חֲבֵרוֹ – אֵין לוֹ אֵלָא שְׂכָרוֹ. אִם אָמַר לוֹ: "אֲצִיל אֶת שְׂלָךְ וְאֶתָּה נּוֹתֵן לִי דְמֵי שְׁלִי" – תַּיִיב לִתָּן לוֹ:

גמרא תני: הניח שלו להציל של חבירו, ועלה של חבירו מאיליו – אין נזקק לו כלום. אלא הניח שלו להציל של חבירו, ועלה שלו מאיליו, מהו דנימוך לו נתייאשתי?

נישמעינה מהדא: שטף נהר המורו, והיה צונח ואומר: לא נתייאשתי – ריש לקיש אומר: כל זמן שצונח – לא נתייאש. רבי יוחנן אומר: חזקה מניאש הוא:

[דף מ"ד ע"א]

הִלְכָה ו' מתני' הַגּוֹזֵל שְׂדֵה מִחֲבֵרוֹ, וְנִטְלוּהָ מִסִּיקִים, אִם מִכַּת מְדִינָה הִיא – אוֹמַר לוֹ: "תְּרֵי שְׂלָךְ לְפָנֶיךָ", וְאִם מִחֲמַת הַגּוֹזֵן – תַּיִיב לְהַעֲמִיד לוֹ שְׂדֵה. שְׂטָפָה נֶהָר – אוֹמַר לוֹ: "תְּרֵי שְׂלָךְ לְפָנֶיךָ".

הגוזל את חברו, או שולח ממנו, או שהפקיד לו בישוב – לא יחזיר לו במדבר. על מנת לצאת במדבר – יחזיר לו במדבר:

גמרא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהִלָּא אָמְרוּ: אֵין הַפְּרָקַע נִגְזָלָת, וְלָמָּה אָמְרוּ תַּיִיב לְהַעֲמִיד לוֹ שְׂדֵה? קָנַם קָנְסוּהוּ.

נטלוה מסיקין מן הגוזל מחמת הנגזל מהו? דו יכיל מימר ליה: מכל מקום הב לי דידי, ומאן דבעי יתיי ויסיב מיני.

רבי יהושע בן לוי אומר: אין אדם נתפש על חבירו ותנייב ליתן לו, אלא בארנון וגולגולת.

רב אומר: יכיל מימר ליה: "את שרי עביטיך מיני".

הִלְכָה ז' מתני' הַאֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: גְּזֻלְתִּיךָ, וְהִלְוִיתַנִּי, הַפְּקַדְתָּה אֲצִילִי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִחְזַרְתִּי לָךְ וְאִם לֹא הִחְזַרְתִּי לָךְ – הֵיב לְשִׁלְמִם. אֲבָל אָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּזֻלְתִּיךָ, וְאִם הִלְוִיתַנִּי, אִם הַפְּקַדְתָּה אֲצִילִי, וְאִם הַפְּקַדְתָּה – פְּטוּר מִלְּשִׁלְמִם.

גמרא רבי יוחנן אמר: בבא לצאת ידי שמים.

גולתיה, והלוייתני, הפקדנה אצלי, והחזרתני לה, והלה אמר: "איני יודע" – רבי ירמיה סבר מימר: חייב להעמיד לו מן הדין. רבי יוסי סבר מימר: עוד היא לצאת ידי שמים.

"הוצאתי מן הכיס ונתתי לה", והוא אמר: "איני יודע" – רב הונא אמר: אומרין לו: "את לית ידע, אהו ידע"?

הלכה ח' מתני' הגונב טלה מן העדר והחזירה, מת או נגנב – חייב באחריותו. לא ידעו בעלים לא בגנבתו ובחזירתו, מנו את הצאן והיא שלמה – פטור מלשלם.

גמרא אמר רבי יוחנן: אם ידעו הפעלים בגניבה – צריכין לידע בחזרה. לא ידעו בגניבה – אין צריכין לידע בחזרה. ריש לקיש אמר: אף על פי שלא ידעו בגניבה – צריכין לידע

[דף מ"ד ע"ב]

בחזרה.

אמר רבי לעזר: אין תהו כגון החין ברחא – אין צריכין לידע בחזרה. מהו "כגון אהו ברחא"? אית דמרינ: הוטרוא. אית דמרינ: פגדורה. אית דמרינ: תיישא רבא.

הלכה ט' מתני' אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב וגדיים, ולא משומרי פרות עצים ופרות. אכל לוקחין כלי פשתן בגליל מן הנשים, ועגלים בשרון. וכלן שאמרו: "הטמון" – אסור. ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום.

גמרא תני: אין מקבלין פקדונות לא מנשים ולא מעבדים ולא מקטנים.

קיבל מן האשה – יחזיר לה. מתה – יחזיר לבעלה:

הלכה י' מתני' מוכין שהכובם מוציא – הרי אלו שלו. שהפורק מוציא – הרי הן של בעל הבית. הכובם נוטל שלשה חומין והן שלו. יתר מכן – של בעל הבית. ואם היה שחור על גבי לבן – נוטל את הכל והן שלו:

גמרא אבא הושעיה איש טרייא תנה קצר, ותנה עבד ליה תדא איסמדיכו מן הד עמר. דלא יהוין ברייתא אומרין: מדידן לבש:

הלקה י"א מתני' התייט ששיר מן החוט כדי לתפור בו מטלית שהיא שלש על שלש - תייב להחזיר לבגליו.

מה שחרש מוציא במעצד - הרי אלו שלו. ובכשיל - של בעל הבית. ואם היה עושה אצל בעל הבית - אף הנסורת של בעל הבית:

גמרא תני רבי חייה: מלא מחט. דבי רבי חייה פתרין לה: כפליים כמלוא מחט.

תני בר קפרא: מלא משיכת המחט. דבי רבי ינאי פתרין לה: כמשיכת מחט.

מה, ופליג? מה דתני רבי חייה: מלא מחט - דבי רבי ינאי פתרין לה: כפליים כמלא מחט. מה דתני

בר קפרא: מלא משיכת מחט - דבי רבי ינאי פתרין לה: כפליים כמשיכת מחט.

הדרן עלה הגזול ומאכיל וסליקא לה מסכת בבא קמא

הדרן עלה מסכת בבא קמא והדרה עלן, דעתן עלה מסכת בבא קמא ודעתה עלן, לא נתנשי מנף מסכת בבא קמא ולא תתנשי מנן, לא בעלמא הדיו ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפניה יי אלהינו ואלהי אבותינו, שיתהא תורתה אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא:

חנינא בר פפא. רמי בר פפא. נחמן בר פפא. אחאי בר פפא. אבא מרי בר פפא. רפרם בר פפא. רביש בר פפא. סורקב בר פפא. אדא בר פפא. דרו בר פפא:

הערב גא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהיה בלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל בלנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאיבי תחכמי מוצתה, מי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיה, למען לא אבוש: לעולם לא אשבח פקודיה, מי בם חייתי: ברוך אתה יי, למדני חסיד: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששימת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שימת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משמימים והם משמימים. אנו משמימים לדברי תורה, והם משמימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים. אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים והם רצים. אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניה יי אלהי, בשם שעזרתני לסיים מסכת בבא קמא, כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה:

וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, יעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי, בהתהלכה תנחה אתך, בשכבך תשמור עליה, והקייצות היא תשיחה: מי בי ירבו ימיה, ויוסיפו לה שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו ותן, יי יברך את עמו בשלום:

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

הלקה א' מתני' שנים אוחזין בטלית, זה אומר: "אני מצאתיה", וזה אומר: "אני מצאתיה". זה אומר: "בלה שלי", וזה אומר: "בלה שלי" – זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלקו.

זה אומר: "בלה שלי", וזה אומר: "הציה שלי", האומר: "בלה שלי" – ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים. והאומר: "הציה שלי" – ישבע שאין לו בה פחות מרביע. זה – נוטל שלשה חלקים, וזה – נוטל רביע.

גמרא תני: אדם שאמר לחבירו: "תן לי מנה שאתה חייב לי", אומר לו: "לא היו דברים מעולם". הלך והביא עדים שהחייב לו המשים זוז – רבי הויה רבה אומר: הודיית עדים בהודיית פיו וישבע על השאָר. רבי יוחנן אומר: אין הודיית עדים בהודיית פיו וישבע על השאָר.

אמר רבי לא:

[דף א' ע"ב]

משנים אוחזין בטלית דרבי הויה רובה. מכיון שתפוש בהציה אלא כמי שהביא עדים שהציה שלו ותימר נשבע ונוטל. אוף תדא דמניא לה.

רבה בר מנחם ורב עמרם סליקו הן דרב ביני. אומר ליה: אין מוסרין שבועה לחשוד. אומר ליה: אפילו לשון שבועה אין מוסרין לו.

פיצד נשבע? רב הונא אומר: "שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות משנה פרוטה".

אמר רבי יוחנן:

[דף ב' ע"א]

אם מזו, שבועת תקנה היא.

ותני: שנים שהיו תופסין בשטר, זה אומר: "שלי ואבד ממני". וזה אומר: "שלי הוא שפרעתיה לך" – ותקיים השטר בחותמיו; דברי רבי. רבן גמליאל אומר: יהלוקו.

אמר רבי לעזר: הפל הולך אחר התפוס בעדים.

אמר רב הסדא: אין שמעתוניה אתיית כרבי שמעון.

זה אומר: הצייה שלי, וזה אומר: שלישה שלי – האומר: הצייה שלי – ישבע שאין לו בה פחות מרביע. והאומר: שלישה שלי – ישבע שאין לו בה פחות משתות.

בללו של דבר: אינו נשבע אלא על חצי שהודה:

הלכה ב' מתני' היו שנים רוכבין על גבי בהמה, או שהיה אחד רכוב ואחד מהלך, זה אומר: "בלה שלי", וזה אומר: "בלה שלי" – זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלקו. בזמן שהם מודים או שיש להן עדים – חולקין שלא בשבועה:

גמרא אמר רב הונא: תניי תמן: אשה שהיתה רכובה על גבי בהמה ושנים מנהיגין אותה, ואמרת: "אילו – עבדי, ותחמור ותמשאוי – שלי". וזה אומר: "זו – אשתי, וזה – עבדי, ותחמור ותמשאוי – שלי". וזה אומר: "זו – אשתי, וזה – עבדי, ותחמור ותמשאוי – שלי" – צריכה גט משניהם, וצריכה לשהרר את שניהן, ושניהן משהררין זה את זה. בתחמור ובמשאוי – שלשתן שוין:

הלכה ג' מתני' היה רוכב על תבהמה וראה את המציאה, ואמר לחברו: "תניה לי", ונטלה, ואמר: "אני זכיתי בה" – זכה בה. אם משנתנה לו אומר: "אני זכיתי בה בתחילה" – לא אמר כלום.

גמרא אמר רבי יצחק: הדיא הילכתא לית שמע מינה כלום, לא מראשה ולא מסיפה.

[דף ב' ע"ב]

היה רכוב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחברו: תניה לי, נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה. אילו אמר: "זכה לי" – זכה! הוי, לית שמע מינה כלום, לא מרישא ולא מסיפא:

הלכה ד' מתני' ראה את המציאה ונפל לו עליה, ובא אחר ותחזיק בה, זה שתחזיק בה – זכה בה.

ראה אותן רצין אחר המציאה, אחר צבי שבור, אחר גזולות שלא פריחו, ואמר: "זכת לי שדי" – זכת

היה צבי רץ בדרךבו, או שהיו הגוזלות מפריהוין, ואמר: "זכת לי שדי" – לא אמר כלום.

גמרא ריש לקיש אמר אבא בהן ברדלייה: אדם זכה במציאה בתוך ארבע אמות שלו.

רבי יוחנן אמר: והוא שתפול לתוך ידו.

מתניתא פליגא על ריש לקיש, נטל מקצת הפיאה וזרק בשאר – אין לו בה כלום! אמר: תיפתר, בשלא אמר: "זכו לי בארבע אמות שלי".

ומור דבתרה, נפל עליה ופרס טליתו עליה – מעבירין אותו ממנה! עוד היא בשלא אמר: "זכו לי בארבע אמות שלי".

והתני רבי חייה: שניהם שהיו מתפתשין בעומר, ובא עני וחטפו מלפניהן – זכה בו. עוד היא בשלא אמר: "זכו לי בארבע אמות שלי".

והתנינן: ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה – זכה בה.

[דף ג' ע"א]

עוד היא בשלא אמר: "זכו לי בארבע אמות שלי".

והתנינן: קרוב לה – מגורשת, קרוב לו – אינה מגורשת, מחצה למחצה – מגורשת ואינה מגורשת! חזקה אמר: בשכר הליבולר היא מתניתא.

התיבון: והקתיב (דברי הימים א כב, יד): ואני בעוניי חכינותי וגו', והיכי? אם בנתונין בתוך ידו – עשיר הוא, אי בשאינן נתונין לתוך ידו – יש אדם מקדיש דבר שאינו שלו! הוי אומר: בנתונין בתוך ארבע אמות שלו.

[דף ג' ע"ב]

אמר רבי אבין: מהו בעוניי? שאין עשירות לפני מי שאמר והיה העולם.

דבר אחר: שהיה מתענה ומקדיש סעודתו לשמים.

תני: האומר: "זכה לי ביתי במציאה שנפלה לתוכה" – לא אמר כלום. יצא שם למציאתו – דבריו קיימין.

בחדא אריסיה דרבי בא בר מינא, סליק לדיקלא, אשפח גוזלין ונסתון, אזל שאיל לרב, לא אמר ליה כלום. אזל חזר אמר רבי בא בר מינא: קשייא - לן הוי תא חזר, ותייתר - מפיאתו.

[דף ד' ע"א]

הלכה ה' מתני' מציאת בנו ובתו הקטנים, ועבדו ושפחתו הפגעים, ומציאת אשתו - הרי אילו שלו. מציאת בנו ובתו הגדולים, ועבדו ושפחתו העברים, מציאת אשתו שגרשה, אף על פי שלא נתן בתבתה - הרי אילו שלהן.

גמרא אמר רבי יוחנן: בשאינן טפולין לאביהן. אבל אם היו טפולין לאביהן - מציאתן שלו.

ריש לקיש אמר: אין אדם זוכה לחבירו במציאה.

אמר רבי [ייסא]: לא דמר רבי שמעון אבן, אלא דקשיא ליה על חדא דתני רבי הושעיה: השוכר את הפועל לעשות בכל מלאכה - מציאתו לבעל הבית. אמר ריש לקיש: אדם שיש בו רשות לחזור בו - תהא מציאתו לרבו!

מה בין עבדו ושפחתו העברים לעבדו ושפחתו הפגעים? אמר רבי יוחנן: עבדו ושפחתו העברים, הואיל ואינו רשאי לשנותו ממלאכתו - מציאתו לעצמו. עבדו ושפחתו הפגעים, הואיל ורשאי לשנותו ממלאכתו - מציאתו לרבו.

התיבון: הרי אשתו שאינו רשאי לשנות ממלאכתה, ומציאתה שלו! דתנינן תמן: כופה לעשות בצמר ואינו כופה לעשות בדבר אחר!

אמר רבי בא בר מינא, ורבי יסא בשם רבי יוחנן: טעם אחר באשה. מה טעם אחר באשה? רבי חגי אמר: מפני הקטטה. רבי ייסא אומר: שלא תהא מברחת נכסיי בעלה ואומרת: "מציאה הוא".

התיבון: בעדים! לא אסרו זה אלא מפני זה.

מציאת אשתו שגירשה. רבי יוסנא בשם רבי אחא: אדם שגירש אשתו ולא נתן לה כתובתה - חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה.

אמר רבי יוסי: מתניתא אמרה בן, מציאת אשתו שגירשה! אמר רבי הושעיה: שלא תאמר: הואיל וחיוב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה האחרונה - תהא מציאתה שלו, לפום בן צריך מתניתא.

הלקה ו' מתני' מצא שטר חוב, אם יש בהן אחריות נכסים – לא יחזיר. אם אין בהן אחריות נכסים – יחזור, מפני שאין בית דין נפרעין מהן; דברי רבי מאיר. ונכמים אומרים: בין כך ובין כך לא יחזיר, מפני שבית דין נפרעין מהן.

[דף ד' ע"ב]

גמרא תני בשם רבי מאיר: בין שטר שיש בו אחריות נכסים – ובין שטר שאין בו אחריות נכסים – גובה מנכסים בני חורין.

על דעתיה דרבי מאיר, לאי זה דבר הוא מחזיר? לצור על פי צלוחיתו.

רב אמר: יורש – כמשועבד. כלשם שמלוה בעדים אינה נגבית ממשועבדין, כך אינה נגבית מן הירושין.

שמואל אמר: דאיקני – אינו גובה ממשועבדין, הא מבני חרי – גבי. הכא אתמר: גובה, והכא אתמר: אינו גובה! לא דמי מי ששיעבד מקצת למו שלא שיעבד כל עיקר.

אמר רבי לעזר: שאני אומר כתב לקוות ולא לזוה.

[דף ה' ע"א]

אמר רבי לעזר: אם היה הלונה מודה – תרי זה יחזיר.

אמר רבי לעזר: אם היוחזק השטר ביד המלוה – תרי זה יחזיר.

ותיתיהון מתברין.

ונכמים אומרים: בין כך ובין כך – לא יחזיר. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מפני קינוגיא. רבי יסא בשם רבי יוחנן: אם היה זמנו יוצא לבו ביום – יחזיר.

הלקה ז' מתני' מצא גיטי נשים, ושיחורוי עבדים, דייתיקי, מתנה ושוכרים – תרי זה לא יחזיר, שאני אומר: כתובים היו ונמלה עליהם שלא ליתנן.

גמרא תני: מצא גיטין וכתובות – תרי זה יחזיר. וכתובה – לא היא חזקה.

שטר שלוה בו ופרעו – לא יחזיר ויגבה בו, מפני מירע כוחן של לקוחות.

רבי יסא בשם רבי יוחנן: ואפילו לבו ביום.

רבי זירא בעא קומי רבי יסא: הקא את מר: אפילו לבו ביום. והקא את מר: אם זמנא יוצא לבו ביום ויחזיר! אמר ליה: אדם מצוי ללות ולפרוע לבו ביום, ואין אדם עשוי לפרוע וללות בו ביום.

רבי חניי בעא קומי רבי יסא: הוא הזמן, והן העדים, והוא המלוה, מהו מפני מרע כוחן של לקוחות? אמר ליה:

[דף ה' ע"ב]

בשלא נשתעבדו נכסים. ויש אומרים: בשלא התמו העדים על אותה המלוה:

הלקה ח' מתני' מצא אגרות שום ואגרות מזון, ושטרי תליצה ומאונין, ושטרי ברורין, וכל מעשה בית דין – הרי זה יחזיר.

מצא בחפיסה או בגלסקמא תכריד של שטרות, או אגדה של שטרות – הרי זה יחזיר. וכמה היא אגדה של שטרות? שלשה קשורין זה בזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אחד לווה משלשה – יחזיר ללוה. שלשה לווין מאחד – יחזיר למלוה.

מצא שטר בין שטרותיו ואין ידוע מה טיבו – יהא מנח עד שיבוא אליהו. אם יש עמהן סימפון – יעשה מה שבסימפון.

גמרא רב ירמיה בשם רב: אם הנה אישר

[דף ו' ע"א]

הדיינין – הרי זה יחזיר.

רבי חמא אבוי דרבי הושעיה אומר: אשלי דיינין שבגליות, גזלי דיינין שבארץ ישראל .

רב המנונא אומר: נכתבה אונז באחד בניסן, ניתן הפסך בעשרה בניסן – צריכין לכתוב: אף על פי שפתבנו כתב באחד בניסן, בן נגמר, שיתן הפסך בעשרה בניסן.

רב ירמיה בשם רב: סימפון שיוצא מתחת ידי המלוה בכתב ידי המלוה – פסול, אני אומר: מתעסק הנה בשטרותיו. הא מתחת ידי אחר – כשר.

מִסְכַּת גִּטִּין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַמְבִיא גִט מִסוּרְיָא - כְּמִבִּיא מְחוּצָה לְאַרְצָא. צְרִיךְ שְׂיֵאמֶר: 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם', מֵעֵבֶר הִירְדָן כְּמִבִּיא מֵאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, וְאִין צְרִיךְ שְׂיֵאמֶר: 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם'.

ב. הַמְבִיא גִט מִמְדִּינַת הַיָּם, וְנִתְּנָה לָהּ, וְלֹא אָמְרוּ לָהּ: בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם, אִם נִתְּקִים בְּחוֹתְמֵיּוֹ - כְּשֶׁר. וְאִם לֹא - פְּסוּל. הָיִי, לֹא הֶצְרַכְוּ לומר: 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם' לְהַחְמִיר עֲלֶיהָ, אֶלָּא לְהַקֵּל עֲלֶיהָ.

ג. הַמְבִיא גִט מִמְדִּינַת הַיָּם, וְלֹא נִכְתַּב בְּפָנָיו וְלֹא נִחְתַּם בְּפָנָיו - הָרִי זֶה מְחֻזְרוֹ לְמַקוֹמוֹ, וְעוֹשֶׂה לוֹ בֵּית דִּין, וּמְקִימוֹ בְּחוֹתְמֵיּוֹ, וּמְבִיא, וְאִין צְרִיךְ שְׂיֵאמֶר: 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם', אֶלָּא אומר: שְׁלִיחַ בֵּית דִּין אָנִי, בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ; רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אומר: אִין שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ בְּגִטִּין.

ד. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אומרים מִמְדִּינָה לְמְדִינָה, חָזְרוּ לומר מְשֻׁכּוֹנָה לְשֻׁכּוֹנָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אומר: אֵף מֵהַגְמוּנָא לְהַגְמוּנָא.

ה. חָמַר בְּמְדִינַת הַיָּם שְׂאִין בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, וּבְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל שְׂאִין בְּמְדִינַת הַיָּם, שְׁהַמְבִיא גִט מִמְדִּינַת הַיָּם, צְרִיךְ שְׂיֵאמֶר: 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם', אִם יֵשׁ עֲלָיו עוֹרְרִין - יִתְּקִים בְּחוֹתְמֵיּוֹ. הַמְבִיא גִט מֵאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, אִין יָכוֹל לומר: 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם', אִם יֵשׁ עֲלָיו עֵדִים - יִתְּקִים בְּחוֹתְמֵיּוֹ.

ו. כִּיצַד אָמְרוּ: 'יִתְּקִים בְּחוֹתְמֵיּוֹ'? עֵדִים שְׂאֵמְרוּ: כְּתַב יְדִינוּ הוּא זֶה, אֲבָל אִין אָנוּ מְכִירִין לֹא אֶת הָאִישׁ וְלֹא אֶת הָאִשָּׁה - כְּשֶׁר. 'אִין כְּתַב יְדִינוּ זֶה', אֲבָל אֲחֵרִים מְעִידִין בְּהֶם שֶׁהוּא כְּתַב יְדָן, אוּ שְׁהִיא כְּתַב יְדָן יוצא מִמְּקוֹם אֲחֵר - כְּשֶׁר.

ז. רַבִּי מֵאִיר אומר: עִכּוֹ וּתְחוּמֵיהָ כְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְגִטִּין. וְחֻכְמִים אומרים: עִכּוֹ וּתְחוּמֵיהָ כְּחוּץ לְאַרְץ לְגִטִּין. מֵעֲשֶׂה בְּאֶחָד מִכֶּפֶר סָסִי שֶׁהִבִּיא גִט לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אָמַר לוֹ: אֵף אֲתָה צְרִיךְ לומר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם, שְׁלֹא תִזְקַק לְעֵדִים. לְאַחַר שְׂיַצֵּא, נִכְּנַס לְפָנָיו רַבִּי אֶלְעָאִי, אָמַר לוֹ: וְהִלֵּא כֶּפֶר סוּסָאִי מְבַלְעַת בְּתַחוּם אַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּקְרוּבָה לְצִפּוּרֵי יוֹתֵר מֵעִכּוֹ. אָמַר לוֹ: שְׁתַּק בְּנִי, שְׁתַּק! הוֹאִיל וְיֵצֵא הַדְּבָר בְּהֵתֵר - יֵצֵא.

ח. רַבִּי יְהוּדָה אומר: אֵף עַל פִּי שְׁשָׁנֵי עֵדִים כּוֹתֵם - כְּשֶׁר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מֵעֲשֶׂה שֶׁהִבִּיא לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּכֶפֶר עוֹתְנָאִי גִט אִשָּׁה, וְהָיוּ עֲדָיו כּוֹתֵם וְהַכְשִׁירוּ.

ט. כָּל שְׁטוּת הָעוֹלָם בְּעֶרְכָּאוֹת שְׁלֵהֶם, אֵף עַל פִּי שְׁחוֹתְמֵיהֶן עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים. רַבִּי עֲקִיבָא מְכַשִּׁיר בְּכֻלָּן, וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין בְּגִטֵי נָשִׁים וּבְשַׁחְרוּרֵי עֲבָדִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי: כֶּף אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן לְחֻכְמִים בְּצִידָן, לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחֻכְמִים עַל כָּל הַשְּׁטוּת הָעוֹלָם בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, אֵף עַל פִּי שְׁחוֹתְמֵיהֶן עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שֶׁהֶם כְּשָׂרִים, וְאֶפְּלוּ גִטֵי נָשִׁים וּשְׁחָרוּרֵי עֲבָדִים, לֹא נִחְלְקוּ, אֶלָּא בְּזִמְן שְׁנַעֲשׂוּ בְּהִדְיוּט, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא מְכַשִּׁיר בְּכֻלָּן, וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין, חוּץ מִגִּטֵי נָשִׁים וּשְׁחָרוּרֵי עֲבָדִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אומר: אֵף אֵלוּ כְּשָׂרִים, בְּמַקוֹם שְׂאִין יִשְׂרָאֵל חוֹתְמִין.

י. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמְרָנוּ לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר, מִפְּנֵי מָה זָכִין לְעֲבָדִים שְׁלֹא בְּפָנָיו? וְהִלֵּא זְכוּת הוּא לְעַבְדֵי שְׂיַצֵּא מִתַּחַת יַד רַבּוֹ לְחֵרוֹת! אָמַר לָנוּ: אֵינוּ אֶלָּא חוֹב הוּא לוֹ, שְׂאִם הָיָה עַבְדֵי כֶּהֱן - נִמְצָא פּוֹסְלוֹ מִן הַתְּרוּמָה. אָמְרָנוּ לוֹ: וּמָה אִם יִרְצֶה שְׁלֹא לְזוּנְוֹ וְשְׁלֹא לְפָרְנָסוֹ - הֲרֵשׁוֹת בִּידוֹ. אָמַר לָנוּ: וּמָה אִם אֵלוּ עַבְדֵי כֶּהֱן שְׁבָרַח, וְאִשְׁתִּי כֶּהֱן שְׁמֻרְדָּה עַל בְּעֻלָּה, הִלֵּא אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה, וְזֶה אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אִשָּׁה אֵינָה

כֵּן, אֵלָא חוּב הוּא לָהּ, שְׁכַן פְּסָלָהּ מִן הַתְּרוּמָה וּמִפְסִידָהּ מִן הַמְּזוּנוֹת.

יא. הָאוּמֵר לְחִבְרוֹ: 'הוֹלֵךְ מִנֶּה לְפָלוּנִי שְׂאֵנִי חִיב לּוֹ, תֵּן מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, פִּקְדוֹן שֵׁישׁ לוֹ בִּידֵי, הוֹלֵךְ מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, פִּקְדוֹן שֵׁישׁ לוֹ בִּידֵי' – חִיב בְּאַחֲרֵיאוֹ, אִם בָּא לְחִזֵּר – לֹא יִחִזֵּר, וְחִיב. הוֹלֵךְ מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי – תֵּן מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, הוֹלֵךְ מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, הוֹלֵךְ שְׁטֵר מִתְּנֶה זֶה לְפָלוּנִי, תֵּן שְׁטֵר מִתְּנֶה זֶה לְפָלוּנִי, אִם רָצָה לְהִחֲזִיר – לֹא יִחֲזִיר. הֵלֵךְ וּמִצְאוֹ שְׁמַת – יִחֲזֵר לְמִשְׁלַח, וְאִם מֵת – יִתֵּן לְיוֹרְשָׁיִם. זָכָה מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, קִבַּל מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, זָכָה שְׁטֵר מִתְּנֶה זֶה לְפָלוּנִי, אִם רָצָה לְחִזֵּר – לֹא יִחֲזֵר. הֵלֵךְ וּמִצְאוֹ שְׁמַת – יִתֵּן לְיוֹרְשָׁיו. וְאִם לֹא־חִזֵּר מִיָּתָהּ זָכָה – יִחֲזִיר לְמִשְׁלַח, שְׂאִין אָדָם זוֹכָה, שְׂאִין אָדָם זוֹכָה בְּכֹתֵב לֹא־חִזֵּר מִיָּתָהּ. מִי שְׂאֵמֵר: 'שְׂאֵ מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, טוֹל מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי, יֵהָא מִנֶּה זֶה לְפָלוּנִי בִּידֵךְ', וְמֵת, אִם רָצָה לְהִחֲזִיר – לֹא יִחֲזִיר, וְאִין צָרִיךְ לוֹמֵר, בְּאוֹמֵר: – זָכָה לוֹ. וּבְאוֹמֵר: – הַתְּקַבֵּל לוֹ.

מִסְכַּת גִּיטִין פֶּרֶק שְׁנַיִם

א. הַמְּבִיא גֵט מִמְּדִינַת הַיָּם, וְנִתְּנוּ לָהּ, וְלֹא אָמַר לָהּ: 'בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם' – הָרִי זֶה מִקְבְּלוֹ הַיְמָנָה, אֶפְלוֹ לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיִחֲזֵר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ, וְיֹאמֵר לָהּ: 'בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם'.

ב. נֶאֱמַנְתָּ אִשָּׁה שְׂתֵּאמֵר: 'זֶהוּ גֵט שְׁנִתְּתָ לִי'. נִקְרַע – כְּשֵׁר, נִתְּקַרַע – פְּסוּל, נִקְרַע בּוֹ קֶרַע שֶׁל בֵּית דִּין – פְּסוּל. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֵר אוֹמֵר: מִדְּבַק אֶת הַקְּרָעִים וְנוֹתֵן לָהּ, וְאוֹמֵר לָהּ: 'בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם'.

ג. אֶחָד אוֹמֵר 'בְּפָנַי נִכְתָּב וְאֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִחְתָּם' – פְּסוּל. שְׁנַיִם אוֹמְרִים: 'בְּפָנַי נִכְתָּב', וְאֶחָד אוֹמֵר: 'בְּפָנַי נִחְתָּם' – פְּסוּל. רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר בְּזוֹה.

ד. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶפְלוֹ כְּתָבוּ הַיּוֹם וְחִתְּמוּ לְמַחֵר – כְּשֵׁר. כְּתָבוּ בְּעִיר זֶה – לֹא יִחְתְּמוּ בְּעִיר אַחֲרָת. וְאִם חִתְּמוּ – כְּשֵׁר. כְּתָבוּ בְּאַרְץ וְחִתְּמוּ בְּחוּץ לְאַרְץ – צָרִיךְ שְׂיֹאמֵר: 'בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם'. כְּתָבוּ בְּחוּץ לְאַרְץ וְחִתְּמוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אִין צָרִיךְ שְׂיֹאמֵר: 'בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחְתָּם'.

ה. כְּתָבוּ בְּקְלִיפֵי אֲגוּזִיִּים, בְּקְלִיפֵי רְמוּנִים, בְּדָם הַקְּרוּשׁ, וּבְכֹלֵב הַקְּרוּשׁ, עַל עֲלֵי זֵית, עַל עֲלֵי דְלַעַת, עַל עֲלֵי חֲרוּב, עַל כָּל דְּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קִימָא – כְּשֵׁר. עַל עֲלֵי חֲזַרְיִן, עַל עֲלֵי כְּרָשִׁין, עַל עֲלֵי בְצָלִים, עַל עֲלֵי יִרְקוֹת וּוְרָדִין, עַל כָּל דְּבָר שְׂאִינוֹ שֶׁל קִימָא – פְּסוּל. זֶה הַכֹּל: כְּתָב דְּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קִימָא עַל גְּבֵי דְּבָר שְׂאִינוֹ שֶׁל קִימָא, אוֹ בְּדְבָר שְׂאִינוֹ שֶׁל קִימָא עַל גְּבֵי דְּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קִימָא – פְּסוּל, עַד שְׂיִכְתָּב בְּדְבָר שֶׁהוּא שֶׁל קִימָא, וְעַל דְּבָר שֶׁהוּא שֶׁל קִימָא.

ו. הַמְּקַרַע עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב – פְּסוּל. הַרוֹשֵׁם עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב – כְּשֵׁר. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מֵה סֵפֶר מִיָּחָד שְׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, יֵצֵא דְבָר שֵׁישׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָה אוֹמֵר: מֵה סֵפֶר מִיָּחָד שֶׁהוּא תְלוּשׁ מִן הַקְּרָקַע, יֵצֵא דְבָר הַמְּחַבֵּר לְקְרָקַע. כְּתָב עַל קֶרֶן הַצֵּבִי, וְחִתְּמוּ, וְחִתְּמוּ וְנִתְּנוּ לָהּ – פְּסוּל, שְׂנֵאֵמֵר (דְּבָרִים כ"ד): "וְכִתְּבָה וְנִתְּן" – מֵה נְתִיבָה בְּתֵלוּשׁ, אִף כְּתִיבָה בְּתֵלוּשׁ. כְּתָב עַל קֶרֶן פְּרָה, וְנִתְּן לָהּ אֶת הַפְּרָה, עַל הַיָּד שֶׁל עֶבֶד, וְנִתְּן לָהּ אֶת הָעֶבֶד – זָכָתָה בְּהֵן.

ז. אָמַר לָהּ: 'הָרִי זֶה גִיטִיךְ, וְהַשְּׂאָר כְּתַבְתִּיךְ'. נִתְּקַבְּלָה גִטָּה וְנִתְּקַבְּלָה כְּתַבְתָּה. 'הָרִי זֶה גִיטִיךְ, עַל מְנַת שְׁתַּחֲזִיר לִי אֶת הַנִּיֵּר' – הָרִי זֶה מְגַרְשֶׁת. 'עַל מְנַת שְׁהַנִּיר שְׁלִי', אוֹ שְׁנִתְּנוּ לָהּ הַנִּיֵּר עֲצָמוֹ אוֹ שְׁכַתְּבוּ עַל יָדָהּ – אִינָה מְגַרְשֶׁת.

ח. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְקַבֵּל אֶת גִּטָּה, חוּץ מִחֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקִטְּזָן, הַכֹּל נֶאֱמָנִים לְהִבְיֵא לָהּ אֶת גִּטָּה, אֶפְלוֹ בְּנָה, אֶפְלוֹ בְּתָה, וְאֶפְלוֹ חֲמֵשׁ נְשִׁים שְׂאִין נֶאֱמָנוֹת לוֹמֵר 'מֵת בְּעֵלָה' –

רבי אלעזר מכשיר בכלן, חוץ מגטי נשים, שנאמר (דברים כד, א): "וְכָתַב לָהּ" - 'לשמה'.

יב. גט שאבד ממנו, ומצאו לאחר זמן, אף על פי שמכיר את סימנו - פסול, לפי שאין סימן לגטין. איזהו לאחר זמן? כדי שילך אחר לאותו מקום, אבל נתנו בשדה ובתבה ובמגדל, ונעל בפניו, אבד, אף על פי שמצאו לאחר זמן - כשר.

יג. ועוד שלשה הוסיפו עליהן: את שגדרתו חיה, ואת ששטפו נהר, ואת שנפל עליו מפלת - נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים. בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן - לא תאכל בתרומה. עבד כהן שברח, ואשת כהן שמרדה - הרי אלו אוכלין בתרומה. לא יצא הרוצח חוץ לגבול עיר מקלטו, בחזקת שכהן גדול קיים.

יד. הולך גט לאשתי, על מנת שתתן לאבא ולאחי מאתים זוז - אין יכול לעשות שליח, על מנת שתתן לך מאתים זוז - אין יכול לעשות שליח, שלא האמין לכל אדם אלא לו. אמר לו: הולך גט זה לאשתי, יכול לעשות שליח. את הולך גט זה לאשתי - אין יכול לעשות שליח, שלא האמין לכל אדם אלא לו.

מסכת גיטין פרק שלישי

א. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי, ואת העני, ומת - צריך לטול רשות מן היורשין. אלו הן היורשין, רבי אומר: כל שירשו. רבי אליעזר בן יעקב אומר: המלוה מעות את הכהן, ואת הלוי, בפני בית דין, ומתו - מפריש עליהן ברשות אותו שבט. המלוה מעות את העני ומת - מפריש עליהם ברשות כל עניים. רבי אחא אומר: ברשות עניי עולם.

נאמנות להביא גטה. חמותה, ובת חמותה, וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא: אשה עצמה נאמנת להביא גטה, מקל וחמר, ומה צרתה שאין נאמנת לומר 'מת בעלה', נאמנת להביא גטה, היא שנאמנת לומר 'מת בעלה' אינו דין שנאמנת להביא גטה? דיו לבא מן הדין להיות כנדון! מה באלו צריכות שיאמרו: 'בפני נכתב ובפני נחתם', אף היא עצמה שהביאה, צריכה שתאמר: 'בפני נכתב ובפני נחתם'.

ט. גט אשה שכתבו שלא לשמה - פסול, שנאמר (דברים כד, א): "וְכָתַב לָהּ" - 'לשמה'. שחרור עבד שכתבו שלא לשמו - פסול, שנאמר (ויקרא יט, ט): "או חפשה לא נתן לה", ולהלן הוא אומר: "וְכָתַב לָהּ" - מה 'לה' האמור להלן לשמה, אף לה האמור כאן לשמה.

י. מגלת סוטה שכתבה שלא לשמה - פסולה, שנאמר (במדבר ה, ל): "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת" - 'שיהיו כל מעשיה לשמה'. כתב סופר לשמה, וחתמו עדים לשמה, אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנו לה - פסול, עד שיאמר לסופר 'כתוב', ולעדים 'חתמו'. ולא עוד, אלא אפלו כתב בכתב ידו לסופר 'כתוב' ולעדים 'חתמו', אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנו לה - פסול, עד שישמעו את קולו, שיאמר הוא לסופר: 'כתוב' ולעדים 'חתמו'.

יא. לזה ממנו אלף דינר בשטר, ופרע לו, ומבקש ללוות ממנו שניה - הרי זה לא יחזיר לו שטר הראשון, מפני שמרע כח הלקוחות. משכן לו בית, משכן לו שדה, ופרע לו, ומבקש ללוות ממנו שניה - הרי זה לא יחזיר לו שטר הראשון, מפני שמרע כח הבאין אחריו. אמר רבי יהודה: מעשה בכך קדרה שהיה כותב טפוסים גטין בערב, ובא מעשה לפני חכמים ופסלו את כלן.

1 שהבעל מקפיד שדוקא הוא בעצמו ימסר לה את הגט ולא אחר.

שמעון בן גמליאל אומר: אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה. אם אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו - יכול לבטלו, אפלו זה שלא בפני זה.

ז. עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד - ישתעבד, ורבו נותן דמיו. לשם בן חורין - לא ישתעבד, ואין רבו נותן דמיו. רבי שמעון בן גמליאל אומר: בין כך ובין כך ישתעבד, ורבו נותן דמיו. אמר לו רבי שמעון בן גמליאל: כשם שמצוין ישראל לפדות בני חורין, כך מצוים לפדות את העבדים.

ת. איזהו נדר שצריך חקירת חכם? אמר: 'קונם אם אשתי נהנית לי, שגנבה את כוסי, שהקתה את בני'. ונודע שלא הפתו, ושלא גנבה; רבי אליעזר אומר: אף בזה לא יחזיר מפני תקון העולם. במה דברים אמורים? בזמן שנדר ואחר כך גרש, אבל גרש ואחר כך נדר - מתר. נדר לגרש ונמלך - מתר. נדר בנזיר ובקרובן ובשבועה - מתר.

ט. מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר עולמית? שהמוציא את אשתו משום שם רע, ונשאת לאחר וילדה, ואחר כך נמצאו דברים בידים, אמר: 'אלו הייתי יודע שהדברים בדאין, אפלו נתנו לי מאה מנה לא הייתי מגרשה' - נמצא גט בטל והולך ממזר. ומפני מה אמרו המוציא את אשתו משום נדר - לא יחזיר? מפני שמוציא בנדר, ונשאת לאחר וילדה, ואחר כך נמצא נדר בטל, ואמר: 'אלו הייתי יודע שהנדר בטל, אפלו נתנו לי מאה מנה - לא הייתי מגרשה', נמצא גט פסול והולך ממזר.

י. רבי אלעזר ברבי יוסי אומר: מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר? שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות! אומרים לה: 'הוי יודעת, שהמוציא את אשתו משום שם רע - אין יכולה היא שתחזור'. מפני מה אמרו

ב. המלוה מעות את העני והעשיר - אין מפרישין, שאין מפרישין על האבוד, זכה עני במה שבידו. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי, ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן, מפרי עליהן, בחזקת שהן קימין, ומפריש עליהן כשער הזול, ואין בו משום רבית, ואין שביעית משמטת, ואם בא לחזור - אינו חוזר. ואם נתיאשו הבעלים - אין מפרישין עליהן, לפי שאין מפרישין על האבוד.

ג. האומר: 'הילך מנה ותן לפלוני בן לוי מחלקו', אם רצה לחזור - לא יחזור. קח מנה זו מדמי מעשר שיש לך בידי, והילך דמיו - חוששין לתרומת מעשר שבו, כור מעשר יש לך בידי - חוששין לתרומת מעשר שבו, והלך ונתנו לאחר - אין לו עליו אלא תרעמת.

ד. המניח פרות להיות מפריש עליהן תרומות ומעשרות. מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני - מפריש עליהן בחזקת שהן קימים, ואינו חושש שמא הרקיבה התבואה, ושמא החמיץ היין, ושמא החלידו המעות. הלך ומצאן שהרקיבו, ושהחמיץ, ושהחלידו - הרי זה חושש לתבואה, כדי שתרקב, וליין כדי שיחמיץ, ולמעות כדי שיחליד. אבדו - הרי זה חושש מעת לעת; דברי רבי אליעזר. רבי יהודה אומר: בשלשה פרקים בודקין את היין.

ה. קדם אצל אשתו, או ששלח אצלה שליח, ואמר לה: 'גט ששלחתי לך אי אפשי שתעשי בו, הרי זה בטל הוא' - דבריו קימים. 'פסול הוא', 'אינו גט' - לא אמר כלום. בראשונה היה עושה בית דין במקום אחר, ומבטלו, אם בטלו - מבטל; דברי רבי. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אין יכול לבטלו, ולא הוסיף על תנאי, שאם כן, מה כח בית דין יפה?

ו. אמר לשנים: תנו גט זה לאשתי, יכול לבטל זה שלא בפני זה; דברי רבי. רבי

המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר? שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בנדרים! אומרים לה: 'הוי יודעת, שהמוציא את אשתו משום נדר - אין יכולה היא שתחזור'.

יא. המוציא את אשתו משום אילוניות, ונשאת לאחר, והיו לה בנים, והיא תובעת כתבתה מן הראשון. משום רבי יהודה בן בתירה אמרו, אומרים לה: 'יפה שתיקוניתך מדבוריך'. רבי אליעזר ברבי יוסי אומר: משום אילוניות נותנים לה כתבתה, בחזקת שהיא כשרה.

יב. אין מבליעין דגרי זהב במלחמה מפני סכנות נפשות. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אין מבריחין את השבוין מפני תקנת השבוים. בראשונה היו אומרים: המטמא ומנסף. חזרו ואמרו: אף המדמע. חזרו לומר: אף המנסף, בשוגג - פטור, במזיד - ח"ב, מפני תקון העולם.

יג. כהנים שפגלו במקדש, שוגגין - פטורין. מזידין - ח"בין, מפני תקון העולם. שליח בית דין שהכה ברשות בית דין, והזיק בשוגג - פטור, במזיד - ח"ב, מפני תקון העולם. רופא אמן שרפא ברשות בית דין והזיק, בשוגג - פטור, במזיד - ח"ב, מפני תקון העולם. המחתך את העבר במעי אשה ברשות בית דין, והזיק, בשוגג - פטור. במזיד - ח"ב, מפני תקון העולם.

יד. ארץ יהודה אין בה משום סקריקין², מפני ישוב המדינה. במה דברים אמורים? בהרוגין שנהרגו לפני המלחמה, ובשעת מלחמה אבל הרוגין שנהרגו מן המלחמה ואילך - יש בו משום סקריקין, גליל - לעולם יש בה משום סקריקין.

טו. הלוקח מן הסקריקין, וחזר ולקח מבעל הבית - מקחו קיים, מבעל הבית, וחזר ולקח מסקריקין - מקחו בטל, ואם עשה לו בעל הבית אחריות - מקחו קיים. זו משנה ראשונה, בית דין שאחריהן אמרו: הלוקח מן הסקריקין - נותן לבעלים רביע. רביע בקרקעות, רביע במעות, ויד בעלים על העליונה, רצו בקרקע - נוטלין, רצו במעות - נוטלין. אימתי? בזמן שאין בידן לקח, אבל אם יש בידם לקח - הן קודמין לכל אדם. רבי הושיב בית דין, ונמנו, שאם שהתה בפני סקריקין שנים עשר חדש - כל הקדם יקח. אבל נותן לבעלים רביע, רביע בקרקע, רביע במעות - יד בעלים על העליונה, אם יש בידן לקח - הן קודמין לכל אדם.

טז. האריסין, והחבורות, והאפוטרופסין - אין בהם משום סקריקין. הבא מחמת חוב³, ומחמת אנפרות⁴ - אין בהם משום סקריקין, ואנפרות עצמה - ממתנת לבעלים כל שנים עשר חדש.

יז. רבי שמעון בן אלעזר אומר: לקח מן האשה בכתבתה, וחזר ולקח מן האיש - מקחו קיים, מן האיש וחזר ולקח מן האשה - מקחו בטל. אם עשתה לו אשה אחריות

³ עב"ם בעל זרוע שאגם נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, ויש עדים לעב"ם שיש לו חוב על ישראל זה, או שהישראל עצמו הודה בזה.

⁴ אנפרות - עב"ם שאין הישראל מסור להרגו, אף נטל מפניו העב"ם את שדהו של ישראל במענה שיש לו חוב על ישראל בעל השדה, ואין לו לעב"ם עדים שיש לו חוב על ישראל זה, וגם הישראל אינו מודה שיש לעב"ם חוב עליו.

² גבר אלים ואגם, שלוקח שדות מיד בעליהם בגזלה ובלא דמים.

בכתבתה - מקחה קים. הפעוטות - מקחן
מקח וממכרן ממכר במטלטלין, אבל לא
בקרקות. רבי שמעון בן גמליאל אומר:
לא אמרו פעוטות אלא בהוה. עני שנוטל
בידו ומשליך אחת אחת, מה שתחתיו גזל
גמור.

יח. עיר שיש בה ישראל ועובדי כוכבים -
הפרנסין גובין מישראל ומעובדי כוכבים,
מפני דרכי שלום, ומפרנסין עניי עובדי
כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום.
מספידין וקוברין מתי עובדי כוכבים עם
מתי ישראל מפני דרכי שלום. ומבקרין
חולי כותים עם חולי ישראל מפני דרכי
שלום. ומנחמין אבלי כותים עם אבלי
ישראל.

מסכת גטין פ"ק רביעי

א. האשה שאמרה: 'התקבל לי גיטי',
ואשתף אמרה: 'התקבל לי גיטי', 'הילך',
'הולך לה', 'התקבל לה וזכי לה', אם רצה
לחזור - לא יחזור. 'הבא לי גיטי', ואשתף
אמרה 'הבא לי גיטי', 'הילך', 'הולך לה'
ותן לה, 'התקבל לה וזכי לה', אם רצה
לחזור - יחזור; דברי רבי. רבי שמעון בן
גמליאל אומר: הולך לה ותן לה, אם רצה
לחזור - יחזור. 'התקבל לה וזכי לה', אם
רצה לחזור - לא יחזור. רבי אומר: בכלם לא
יחזור, עד שיאמר: 'אי אפשי שתקבל אלא
הולך ותן לה'.

ב. 'הבא לי גיטי', ואשתף אמרה התקבל לי
גיטי. 'התקבל לה גטה' ואשתף אמרה
'התקבל לי גיטי' - 'הולך לה ותן לה',
התקבל לה וזכי לה, אם רצה לחזור -
יחזור. 'שא לי גיטי', 'טול לי גיטי', 'יהא
גיטי לי בידך', האומרת: 'תקבל לי',
'הולך גט אשתך', 'גט בתך', 'גט אחותך',
והלך ונתנו לה - כשר. אמרו לו: 'נכתוב
גט לאשתך?' 'הולך גט אשתך', 'גט בתך',
'גט אחותך', והלך ונתנו לה - פסול, אפלו
הן הראשונים הן האחרונים. או אחד מן

הראשונים ואחד מן האחרונים. אפלו שני
אחים ואחד מצטרף עמהן.

ג. קטנה שיודעת לשמור את גטה - הרי זו
מתגרשת, אבל אין עושה שליח עד שתביא
שתי שערות. איזו היא קטנה? שיודעת
לשמור את גטה, כל שמשמרת גטה ודבר
אחר, ומחזרת לאחר שעה.

ד. האשה שאמרה: 'התקבל לי גיטי
במקום פלוני', וקבל לה במקום אחר -
פסול. ורבי אליעזר מכשיר. הבא לי גיטי
במקום פלוני, והביאו לה במקום אחר -
כשר, בכלם אין מגרשת, עד שיאמר: 'אי
אפשי שתקבלנו לה אלא במקום פלוני'.
האומר: 'תרכו' את אשתי' - כותבין
ונותנין לה. 'הרי זה גטך', ואמרה: 'תנוהו
לפלונני' - אין מגרשת. 'שיקבלנו לי' - הרי
זו מגרשת.

ה. האומר לשנים: 'תנו גט לאשתי', או
לשלושה: 'כתבו גט ותנו לאשתי' - הרי זה
יכתבו ויתנו לה. ואם אינם יודעים -
ילמדו. מכירין את האיש ואין מכירין את
האשה - כותבין ונותנין. מכירין את האשה
ואין מכירין את האיש - כותבין ואין
נותנין. אומר: 'כתבו', ולא אומר 'תנו', אף
על פי שמכירין את שניהם - כותבין ואין
נותנין. ה"ה צורח וצווח מראש ההר: 'כל
השומע קולי יכתב גט לאשתי' - הרי אלו
יכתבו ויתנו.

ו. בריא שאמר: 'כתבו גט לאשתי', ועלה
לראש הגג ונפל - כותבין ונותנין לה, כל
זמן שיש בו נשמה. רבן שמעון בן גמליאל
אומר: אם מעצמו נפל - הרי זה גט. אם
לאחר זמן נפל - כותבין ואין נותנין, שאני
אומר: 'שמא הרוח דחפתו'.

ז. אומר לשנים: 'תנו גט לאשתי על מנת
שתמתין לי שתי שנים', וחזור ואמר
לשנים: 'תנו גט לאשתי על מנת שתתן לי

ב. 'הרי זה גטך מהיום אם מתי מחלי זה', אם מת מחלי זה, ועמד והלך בשוק וקלה ומת - אומדין אותו, אם מחמת חלי הראשון מת - הרי זה גט, ואם לאו - אינו גט. 'זה גטך מהיום אם מתי מחלי זה', ונפל הבית עליו, או הפישו נחש - אינו גט. 'אם לא אעמד מחלי זה', נפל עליו בית, ונשכו נחש - הרי זה גט, שלא עמד מאותו חלי.

ג. האומר לאשתו: 'הרי זה גטך מהיום ולאחר מיתה', רבי אומר: גט, ויחכמים אומרים: אינו גט. אם מת, חולצת ולא מתיבמת. וכן האומר לשפחתו: 'הילך גט שחרורך מהיום ולאחר מיתה'. רבי אומר: גט שחרור. ויחכמים אומרים: שחרור עבדים כגטי נשים. האומר: 'עשו לעבדי פלוני בן חורין מהיום ולאחר מיתה' - לא אמר כלום. וכופין את היורשין לקיים דברי המת.

ד. 'זה גטך מהיום אם מתי מחלי זה' - ימים שבינתיים, בעלה זכאי במציאתה, במעשה ידיה ובהפדת נדריה, ויורשת ומטמא לה. כללו של דבר: הרי היא כאשתו לכל דבר, אלא שאין צריכה הימנו גט שני; דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בעילתו תלויה. רבי יוסי אומר: בעילתו ספק, ויחכמים אומרים: מגרשת ואינה מגרשת, ובלבד שימות. לא תתיחד עמו, אפלו בנה הקטן, לפי שאינה בושה לשמש כנגדו. ראויה שנתיהדה עמו באפלה, או שישנה עמו במרגלות המטה, אפלו הוא ער והיא ישנה, הוא ישן והיא ערה - אין חוששין שמה נתעסקו בדבר אחר, וחוששין משום זנות, ואין חוששין משום קדושין. רבי ישמעאל בן רבי יוסי אומר: אף חוששין משום קדושין. ראו שנים שנתיהדה עמו - צריכה הימנו גט שני. אחד - אינה צריכה הימנו גט שני. אחד בשחרית ואחד בין הערבים, זה הריה מעשה, ובא ושאל רבי אליעזר בן תדאי

מאתים זוז', לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרשות בידה. רצתה תמתין, רצתה תתן, אמר לשנים: 'תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי שתי שנים', ויחזר ואמר לשנים: 'תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי שלש שנים', בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין לתת לה את גטה.

ח. 'הרי זה גטך' על מנת שתבעל לפלוני - הרי זה גט, ואינו חושש שמא תלך ותבעל. 'על מנת שתבעל ותנשא לאבא ולאחי' - הרי זו לא תנשא, ולא תצא. 'על מנת שתבעלי לפלוני', אם נבעלה - הרי זה גט, ואם לאו אינו גט.

ט. 'הרי זה גטך על מנת שתאכלי בשר חזיר', ואם היתה זרה: 'על מנת שתאכלי תרומה', ואם היתה נזירה: 'על מנת שתשתי יין', אם אכלה ושתתה - הרי זה גט. ואם לאו - אינו גט.

י. האומר לאשתו: 'הולך גטך שעה אחת לפני מיתתי', וכן האומר לשפחתו: 'הולך גט שחרורך שעה אחת לפני מיתתי' - הרי אלו לא יאכלו בתרומה, שמה ימות לאחר שעה.

יא. האומר לעשרה: 'כתבו גט ותנו לאשתי', אחד כותב במעמד כלן. 'הולוכו גט לאשתי' - אחד מוליד כלן. 'כלכם הולוכו' - אחד מוליד במעמד כלן, לפיכך אם מת אחד מהן - הרי הגט פסול.

מִסְכַּת גִּטִּין פְּרָק חֲמִישִׁי

א. היה צלוב ומגיד, ורמז לכתב גט לאשתו - כותבין ונותנין לה כל זמן שיש בו נשמה. היה חולה ומשתק, אמרו: נכתוב גט לאשתך? הרפין בראשו, בודקין אותו שלש פעמים, אם אמר על לאו ועל הן הן - דבריו קימין. וכשם שבודקין אותו לגטין, כך בודקין אותו למקחות, ולמתנות, ולירושות, ולעדות.

לחכמים, ואמרו: אחד הן, ואין צריכה ממנו גט שני.

ה. 'הרי זה גטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, ומת, אם נתנה - אין זקוקה ליבם. ואם לאו - זקוקה. רבי שמעון בן גמליאל אומר: תתן לאביו ולאחיו או לאחד מן היורשים. 'הרי זה גטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, ונתקרע הגט או שנאבד - מגרשת, ולאחר לא תנשא עד שתתן. 'לכשתתני לי מאתים זוז, ונתקרע גט או אבד, אם נתנה - הרי זה גט. אם לאו - אינו גט. 'הרי זה גטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, ויחזר ואמר לה: 'הרי זה גטך מעכשיו' - לא אמר כלום. כיצד יעשה? יטלנו מידה ויחזר ויתננו לה.

ו. 'הרי זה גטך על מנת שתשמישי את אבא, ועל מנת שתניקי את בני, שמשותו שעה אחת והניקתו שעה אחת - הרי זה גט. 'על מנת שתניקי את בני' - עשרים וארבעה חדש; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: שמונה עשר חדש. רבי שמעון בן גמליאל אומר: מניין לתינוק משעת לידתו. 'על מנת שתשמישי את אבא ועל מנת שתניקי את בני' - הרי זו מגרשת מיד, עד שיאמר: 'לא תשמישי ולא תניקי'; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אם נתקם התנאי - מגרשת, ואם לאו - אינה מגרשת. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אין תנאי בכתיובין שאינו כפול.

ז. 'על מנת שתשמישי את אבא, ועל מנת שתניקי את בני, ומת האב או הבן, הואיל ולא נתקם התנאי - אינו גט; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אף על פי שלא נתקם התנאי, יכולה היא שתאמר לו: 'תן לי אביך ואשמשנו, תן לי את בנה ואניקנו'. 'על מנת שתשמישי את אבא, ואמר האב: 'אי אפשי שתשמשנו, הואיל ולא נתקם התנאי - אינו גט. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אם בהקפדה אמר - אינו גט, אם ברצון אמר - הרי זה גט.

ח. 'הרי זה גטך על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, ועל מנת שתניקי את בני שתי שנים, ונתקרע הגט או אבד, אפלו בתוך שתי שנים - הרי זה גט, שהאומר 'על מנת' כאומר 'מעכשיו' דמי, 'לכשתשמישי את אבא שתי שנים, לכשתניקי את בני שתי שנים, ונתקרע הגט או שאבד בתוך שתי שנים - אינו גט. לאחר שתי שנים - הרי זה גט. 'על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, ו'על מנת שתניקי את בני שתי שנים, ומת - יתקם התנאי, אפלו לאחר מיתה.

ט. אנטיפרס ביהודה, כפר עותנאי בגליל, בינתים - מטילין אותו לחומרא, מגרשת ואינו מגרשת. 'שאני הולך מיהודה לגליל, והגיע לאנטיפרס, וחזר - בטל התנאי. 'שאני הולך מגליל, והגיע לכפר עותנאי וחזר - בטל התנאי. 'שאני הולך למדינת הים, והגיע לעכו וחזר - בטל התנאי. 'שאני מפרש לים הגדול, והגיע למקום שהספינות מפרשות, וחזר - בטל התנאי.

י. 'הרי זה גטך כל זמן שאעבר מכנגד פניך שלשים יום, ה'יה הולך ובא הולך ובא, הואיל ולא נתיחד עמה - הרי זה גט. ולא תנשא, עד שיעבר מכנגד פניה שלשים יום.

יא. 'הרי זה גטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש, ומת בתוך שנים עשר חדש - לא תנשא. ורבתינו התירו לה לנשא. ואם נתקרע גט או אבד בתוך שנים עשר חדש - אינו גט. 'לאחר שנים עשר חדש' - הרי זה גט. 'הרי זה גטך על מנת שתתני לי מאתים זוז, וחזר ואמר לה: 'הרי הן מחולין לך' - לא אמר כלום. כיצד יעשה? יטלם ממנה, ויחזר ויתנם לה, ויאמר: 'הרי הן מחולין לך'.

יב. 'הרי זה גטך על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם, 'על מנת שלא תשתי יין לעולם' - אינו גט, שפא תלך, ושפא תשתה. 'על מנת שלא תלכי לבית אביך, מכאן ועד שלשים יום, 'על מנת שלא

כִּינן שְׂיִצְא מְרֻשׁוֹת הַגֵּג, נִמְחַק אוּ נִשְׂרָף – הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת.

ד. הָרִי זֶה גִטָּךְ, וְנִטְלָתוֹ מִיָּדוֹ, וְהִטִּילְתוּ לָיִם אוּ לְנֹהַר, חֲזוֹר וְאָמַר לֵה: 'שֵׁטֶר פְּסוּל הוּא!' יָנִיר חֶלֶק הוּא! לֹא כָּל הַיָּמָנוּ לְאֶסְרָה.

ה. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: אֵין אָדָם פּוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגִט יִשָּׁן, שְׁלֹא יֵהָא גִטָּה גְדוּל מִבְּנָה.

ו. כָּתַב לְשֵׁם הַפְּרָכִין, לְשֵׁם הוֹרְכִינוֹס, אוּ שְׁהִיָּה שָׁם שְׁנֵי מְלָכִים עוֹמְדִים, וְכָתַב לְשֵׁם אֶחָד מֵהֶם – כָּשֶׁר, לְשֵׁם אָבִי אָבִיו – כָּשֶׁר. לְשֵׁם אָבִי מִשְׁפָּחָה – פְּסוּל. אִם הָיוּ נִקְרָאִין עַל שְׁמוֹ – כָּשֶׁר. גֵּר שְׁשֹׁנָה שָׁמוֹ כָּשֶׁם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים – כָּשֶׁר. וְכֵן אֶתָּה אוֹמֵר בְּגִיּוּרְתָּ. גִּטִּין הַבְּאִין מִמְדִּינַת הַיָּם, אִף עַל פִּי שְׁשֻׁמוֹתֵיהֶן כְּשֻׁמוֹת הַכּוֹתִיִּם – כָּשֶׁר, מִפְּנֵי שִׁישׁוּרָאֵל שְׁבִמְדִּינַת הַיָּם – שְׁמוֹתֵיהֶן כְּשֻׁמוֹת הַכּוֹתִיִּם.

ז. הִיָּה לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, אַחַת בְּגִלִּיל וְאַחַת בִּיהוּדָה, וְלוֹ שְׁנֵי שְׁמוֹת, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאַחַד בְּגִלִּיל, גֵּרָשׁ אִשְׁתּוֹ שְׁבִיהוּדָה בְּשֵׁם שְׁבַגְלִיל, וְאִשְׁתּוֹ שְׁבַגְלִיל בְּשֵׁם שְׁבִיהוּדָה – פְּסוּל. וְאִם אָמַר: אֲנִי פְלוֹנִי שְׁבִיהוּדָה עִם הַשֵּׁם שִׁישׁ לִי בְּגִלִּיל. וְנִשׁוּי אֲנִי אִשָּׁה מְגִלִּיל, אוּ שְׁהִיָּה בְּמָקוֹם אַחֵר. נִכְתַּב לְמָקוֹם לְשֵׁם אֶחָד מֵהֶם – כָּשֶׁר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֶפְלוֹ כָּתַב שֵׁם דִּיהוּדָה בְּגִלִּיל וְשֵׁם דְּגִלִּיל בִּיהוּדָה – כָּשֶׁר.

ח. כָּל עֲרִיּוֹת שְׁאִמְרוּ צְרוּתֵיהֶן מִתְרוֹת, הִלְכוּ צְרוֹת אֵלָיו וְנִשְׂאוּ וְנִמְצְאוּ אֵלָיו אֵילוֹנִית – תִּצָּא מִזָּה וּמִזָּה, וְשִׁלַּשׁ עֲשָׂרֵה דְבָרִים בָּהּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר שְׁאִמֵּר מִשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין מִמְזוּרִים בִּיבְמָה. הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ, וְהִלְכָה צְרוּתָהּ וְנִשְׂאָת לְאַחֵר, וְנִמְצָאָת זֶה אֵילוֹנִית, תִּצָּא הִיא מִזָּה וּמִזָּה, וְשִׁלַּשָּׁה עֲשָׂר דְבָרִים בָּהּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר שְׁאִמֵּר מִשָּׁם רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין מִמְזוּרִים בִּיבְמָה.

תִּשְׁתִּי יֵין מִכָּאֵן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם – הָרִי זֶה גִט, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא תִּלְךְ וְשְׁמָא תִּשְׁתָּה.

יג. הָרִי זֶה גִטָּךְ עַל מְנַת שְׁלֹא תַעֲלִי בְּאֵילָן זֶה, וְעַל מְנַת שְׁלֹא תַעֲלִי בְּכַתֵּל זֶה, נִקְצָץ הָאֵילָן נִסְתֵּר הַכַּתֵּל – הָרִי זֶה גִט. עַל מְנַת שְׁתַּעֲלִי בְּאֵילָן זֶה, וְשְׁתַּעֲלִי בְּכַתֵּל זֶה, וְנִקְצָץ הָאֵילָן וְנִפְּל הַכַּתֵּל – אֵינוֹ גִט. עַל מְנַת שְׁלֹא תִפְרִיחִי בְּאֹוִיר, וְעַל מְנַת שְׁלֹא תַעֲבְרִי אֶת הַיָּם הַגְּדוּל בְּרַגְלֶיךָ – הָרִי זֶה גִט. עַל מְנַת שְׁתִּפְרִיחִי בְּאֹוִיר, וְעַל מְנַת שְׁתַּעֲבְרִי אֶת הַיָּם הַגְּדוּל בְּרַגְלֶיךָ – הָרִי זֶה אֵינוֹ גִט. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר: כְּזֶה גִט! כָּלֵל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תִּימָא: כָּל תְּנַאי שְׂאִי אֶפְשָׁר לָהּ לַעֲשׂוֹת, וְהִתְנָה עִמָּה, לֹא נִתְכוּן זֶה, אֲלֹא לְהַפְלִיגָהּ, בֵּין שְׁאִמֵּר בְּפָה, וּבֵין שְׁאִמֵּר בְּשֵׁטֶר. כָּלֵלוֹ שֶׁל דְּבַר: כָּל תְּנַאי מִתְקִים בְּפָה – נִתְקִים בְּשֵׁטֶר, כָּל תְּנַאי שְׂאִין מִתְקִים בְּפָה – אֵין מִתְקִים בְּשֵׁטֶר.

מִסְכַּת גִּיטִין פְּרָק שִׁישִׁי

א. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶפְלוֹ קָרוֹב לָהּ מִיל וְכָא כָּלֵב וְנִטְלוֹ – אֵינָה מִגְרָשֶׁת. וְאִם לֹאוּ – מִגְרָשֶׁת. הִיָּה הוּא מִבְּפָנִים וְהִיא מִבְּחוּץ, זָרְקוּ לָהּ, כִּינן שְׂיִצְאָה מֵאֶסְקוּפָה וְלַחוּץ – הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת. הִיָּה הוּא מִבְּחוּץ וְהִיא מִבְּפָנִים וְזָרְקוּ לָהּ, כִּינן שְׁנַכְנַס מֵאֶסְקוּפָה וְלַפָּנִים – הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת.

ב. אָמַר לָהּ: 'כִּנְסִי שֵׁטֶר חוֹב זֶה', אוּ שְׁמַצָּאתוֹ מֵאַחֲרֵיהָ, קוֹרְאָה וְהָרִי הוּא גִטָּה, וְאַחֵר כֶּךָ אָמַר לָהּ: 'הָא גִטָּךְ'. רַבִּי אוֹמֵר: גִּט. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֶעָזֶר אוֹמֵר: אֵינוֹ גִט, עַד שִׁיאִמֵּר לָהּ בְּשַׁעַת מִתְנָה – 'הָא גִטָּךְ'. נִתְנוּ בִּידָהּ וְהִיא יִשְׁנָה, נִנְעָרָה קוֹרְאָה, וְאַחֵר כֶּךָ אָמַר לָהּ: 'הָא גִטָּךְ'. רַבִּי אוֹמֵר: גִּט. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֶעָזֶר אוֹמֵר: אֵינוֹ גִט, עַד שִׁיאִמֵּר לָהּ בְּשַׁעַת מִתְנָה: 'הָא גִטָּךְ'.

ג. הִיָּתָה עוֹמְדַת עַל רֹאשׁ הַגֵּג וְזָרְקוּ לָהּ, כִּינן שְׁהִגִּיעַ לְאֹוִיר הַגֵּג – הָרִי זֶה מִגְרָשֶׁת. הוּא מְלַמְעֵלָה וְהִיא מְלַמְטָה, וְזָרְקוּ לָהּ,

הגלילי ואמר: היכן מצינו האסור לזה ומתיר לזה? האסור - אסור לכל! והמתיר - מתיר לכל! הא למדנו שאין זו פרייתות.

ג. רבי אלעזר בן עזריה אומר: פרייתות - דבר הכורת בינו לבינה, הא למדנו, שאין זו פרייתות. אמר רבי יוסי: רואה אני את דברי רבי אלעזר בן עזריה מדברי בלן. נענה רבי עקיבא ואמר: הרי שהלכה זו ונשאת לאחד מן השוק, והיה לה בנים ונתארמלה או נתגרשה, ועמדה ונשאת לזה שנאסרה עליו, לא נמצא גט בטל ובניה ממזרים? הא למדת, שאין זה פרייתות. דבר אחר, הרי שהיה זה שנאסרה לו כהן ומת, המגרש אלמנה אצלו, וגרושה לכל אדם לא נמצאת? וקל וחומר מה גרושה שהיא קלה, אסורה בשביל צד גרושין שבה, אשת איש שהיא חמורה לא כל שכן? הא למדת, שאין זה פרייתות. אמר לו רבי יהושע: אין משיבין את הארי לאחר מיתה.

ד. דבר אחר, את מי החמירה תורה, כלל גרושה או כלל אלמנה? חמורה גרושה מאלמנה, מה אלמנה קלה נאסרה מן המתיר לה, גרושה חמורה אינו דין שתאסר מן המתיר לה? הא למדנו שאין זו פרייתות.

ה. דבר אחר, הלכה ונשאת לאחר, והיו לו בנים הימנה ומת, כשהיא חוזרת לזה שנאסרה עליו, לא נמצאו בניו של ראשון ממזרים? הא למדנו שאין זו פרייתות. רבי שמעון בן אלעזר אומר: הלכה ונשאת לאחר וגרשה, ואמר לה: הרי את מתרת לכל אדם, היאך זה מתיר מה שאסר הראשון? הא למדנו שאין זו פרייתות.

ו. גט שאין בו זמן, אבא שאול אומר: אפלו כתוב בו: 'אני היום גרשתיך' - כשר. 'כתבו ביום שקרע פלוני שטרותיו' - כשר. גט שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים - כשר, משום רבי אליעזר אמרו: מביא עדים לבית דין, ואין צריך להביא את הגט, וגובה מנכסים משעבדים.

ט. הנותן גט לאשתו, ולא סיהדו; בית שמאי אומרים: פסלה מן הבהונה. הוליק אשתו אצל לבקר, ונטל גטה ונתנו לה, ולא אמר לה: 'הא גטך'. רבי יוסי אומר: אם עסוקין באותו ענין - מגרשת. ואם לאו - אין מגרשת. אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המגרש את אשתו, ולנה עמו בפונדקי, משום שאין צריכה הימנו גט שני, על מה נחלקו? על שראוה שנבעלה.

י. גט פשוט שכתוב בו עד אחד, מקשר שכתוב בו שני עדים, עדין מתוכו - תצא היא ושולש עשרה דבר בה; דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבא. וחקמים אומרים: אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם.

יא. איזהו גט קרח? כל שיש בו שבעה קשרים וששה עדים, ששה קשרים וחמשה עדים, חמשה קשרים וארבעה עדים, ארבעה קשרים ושולשה עדים, שלשה קשרים ושני עדים, פחות מכאן - אין משלימין עליו אלא קרובין הראוין להעיד במקום אחר.

מסכת גיטין פרק שביעי

א. המגרש את אשתו ואמר לה: 'הרי את מתרת לכל אדם אלא לפלוני'; רבי אליעזר מתיר לה נשא לכל אדם חוץ מאותו האיש. ומודה רבי אליעזר שאם נשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה, שמתרת לנשא לזה שנאסרה עליו. לאחר פטירתו של רבי אליעזר, נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו, אלו הן: רבי יוסי הגלילי, ורבי טרפון, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבא.

ב. נענה רבי טרפון ואמר: הרי שהלכה זו ונשאת לאחיו של זה שנאסרת עליו ומת בלא בנים, היאך זה מתיר? לא נמצא זה מתנה על מה שכתוב בתורה? וכל המתנה על מה שכתוב בתורה - תנאו בטל! הא למדנו, דאין זה פרייתות. נענה רבי יוסי

ז. גט שיש בו מחק, או תלוי מגופו - פסול, שלא מגופו - כשר. אם החזירו מלמטה, אפלו מגופו - כשר. גט שחתמו עליו עדיו, אחר שאלת שלום - פסול, שלא חתמו אלא על שאלת שלום. החזיר בו דבר אחד או שני דברים מענינו של גט - כשר.

ח. כתבו בדרך זה, וחתמו עדיו בדרך שני - פסול. החזיר בו דבר אחד או שני דברים מענינו של גט - כשר.

ט. הרחיק את העדים מן הכתב מלא שתי שיטין - פסול. פחות מכן - כשר. כמה ירחיק את העדים מן הכתב ויהא כשר? כדי שיהו נקרינ עמו; דברי רבי. רבי שמעון אומר: מלא שיטה אחת. רבי דוסתאי בן רבי ינאי אומר: מלא חתימת שני עדים.

י. גט שחתמו עליו חמשה עדים, ונמצאו שלשה הראשונים קרובין או פסולין - תתקיים עדות בשאר עדים. גט שכתבו בחמשה לשונות, וחתמו עליו חמשה עדים בחמשה לשונות - פסול. נקרע - כשר. נתקרע - פסול. נקרע בו קרע של בית דין - פסול. נמוק או שהרקב, או שנעשה ככברה - כשר. נמחק או שנשטש ובבואה שלו קימת, אם יכול לקרות - כשר, אם לאו - פסול.

יא. 'אני עד, חתמתי עד', אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר - כשר. ואם לאו - פסול. רבי שמעון בן גמליאל אומר: תקנה גדולה התקינו שיהו העדים משימין את שמן בגטין.

וידבר י-הוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

זאת תקת התורה אשר-צוה י-הוה לאמר דבר ו אל-בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: דא גזירת אוריתא דפקיד יי למימר מליל עם בני ישראל ויסבון לה תורתא סמוקתא שלמתא דלית בה מומא דלא סליק עליה נירא:

זאת תקת התורה – לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל, לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה 'תקה': גזרה היא מלפני, אין לה רשות להרהר אחריה. ויקחו אליה – לעולם היא נקראת על שמה, פרה שעשה משה במדבר. אדמה תמימה – שתהא תמימה באדממות, שאם היו בה שתי שערות שחורות – פסולה.

ונתתם אתה אל-אלעזר הפהן והוציא אתה אל- מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו: ותתנון יתה לאלעזר פהנא ונפיק יתה למברא למשריתא ויכוס יתה קדמוהי:

אלעזר – מצותה בסגן. אל מחוץ למחנה – חוץ לשלש מחנות. ושחט אתה לפניו – זר שחט ואלעזר רואה.

ולקח אלעזר הפהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ויסב אלעזר פהנא מדמה באצבעיה וידי לקביל אפי משפן זמנא מדמה שבע זמנין:

אל נכח פני אהל מועד – עומד במזרחו של ירושלים, ומתכונן רואה פתחו של היכל בשעת הנאת הדם.

ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת- דמה על-פרשה ישראל: ויוקיד ית תורתא לעינוהי ית משפה וית בשרה וית דמה על אוכלה יוקיד:

ולקח הפהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוף שרפת הפרה: ויסב פהנא אשא דארזא ואיזובא וצבע זהורי וירמי לגו יקידת תורתא:

וכבס בגדיו הפהן ורתץ בשרו במים ואחר נבא אל- המחנה וטמא הפהן עד-הערב: ויצבע לבושוהי פהנא ויסחי בשריה במיא ובתר פן ייעול למשריתא ויהי מסאב פהנא עד רמשא:

אל המחנה – למחנה שכניה; שאין טמא משלח חוץ לשתי מחנות, וטמא עד הערב ואחר יבא אל המחנה.

והשרף אתה יכבס בגדיו במים ורתץ בשרו במים וטמא עד-הערב: ודמוקיד יתה יצבע לבושוהי במיא ויסחי בשריה במיא ויהי מסאב עד רמשא:

ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעזת בני-ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: ויכנוש גבר דכי ית קטמא דתורתא ויצנע מברא למשריתא באתר דכי ותהי לכנשתא דבני ישראל למטרא למי אדיותא חטאת היא:

והניח מחוץ למחנה – לשלשה חלקים מסלקה: אחד נמן בהר המשקה, ואחד מתסלק לכל המשמרות, ואחד נמן בסיל. זה של משמרות הנה, לטל ממנו בני העירות וכל הצריכין להטהר, ונה שבהר המשקה – פהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנו, ונה שבסיל – נתון למשמרת מגזרת הכתוב, שנאמר: "והיתה לעזת בני ישראל למשמרת". למי נדה – למי הנדה, כמו: "וידו אבן ביי"; "לידות את קרנות הגוים", לשון זריקה. חטאת הוא – לשון חטוי, כפשוטו. ולפי הלכותיו קראה הכתוב "חטאת", לומר שהיא פקדשים, להאסר בהנאה.

וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וטמא עד- הערב והיתה לבני ישראל ולגור בתוכם לתקת עולם: ויצבע דכניש ית קטמא דתורתא ית לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא ותהי לבני ישראל ולגיוריא דיתגירון ביניהון לקים עלם:

הנגע במת לכל-נפש אדם וטמא שבעת ימים: דיקרב במיתא לכל נפשא דאנשא ויהי מסאב שבעא יומין:

הוא יָדַי עָלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יָדְפִי
וְאִם לֹא יָדַי עָלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
לֹא יָדְפִי:

הוא יתחטא-בו ביום השלישי וביום השביעי
יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי וביום
השביעי לא יטהר:

הוא יתחטא בו – באפר הפרה.

כָּל דִּיקָרְב בְּמִיתָא בְּנַפְשָׁא דְאַנְשָׁא דִּימּוּת וְלֹא יָדַי
עָלוּהִי ית מִשְׁכְּנָא דִּי סַאיב וְיִשְׁתִּיבִי אַנְשָׁא הֵהוּא
מִיִּשְׂרָאֵל אָרִי מִי אַדְיוּתָא לֹא אַזְדְּרִיקוּ עָלוּהִי מְסַב
יְהִי עוֹד סְאוּבְתִיָּה בִּיָּה:

כָּל-הַנֶּגֶע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יתחטא
את-משפן ו-הנה טמא ונכרתה הנפש ההוא
מישראל כי מי נדה לא-זרק עליו טמא יהיה עוד
טמאתו בו:

במת בנפש – ואיזה מת של נפש האדם; להוציא נפש בהמה, שאין
טמאתה צריכה הנזאה. דבר אחר: בנפש, זו רביעית דם. את משפן ה'
טמא – אם נכנס לעזרה, אפלו בטבילה, בלא הנזאת שלישי ושביעי. עוד טמאתו בו – אף על פי שטבל.

דָּא אֹרְיָתָא אַנְשָׁא אָרִי יָמוּת בְּמִשְׁכְּנָא כָּל דְעָלִיל
לְמִשְׁכְּנָא וְכָל דְבִמְשַׁכְּנָא יְהִי מְסַב שְׁבַעַת יוֹמִין:

זאת התורה אדם פי-ימות באהל כלהבא אל-
האהל וכל-אשר באהל יטמא שבעת ימים:

כל הבא אל האהל – בעוד שהמת בתוכו.

וְכָל מָאן דְחִסַּף פְּתִיחַ דְלִית מְגוּפַת שְׂיַע מְקַף עָלוּהִי
מְסַב הוּא:

וְכָל כְּלֵי פְתוּחַ אֲשֶׁר אִין-צְמִיד פְּתִיל עָלְיוּ טָמֵא
הוא:

וְכָל כְּלֵי פְתוּחַ – בכלי חרס הכתוב מדבר, שאין מקבל טמאה מגבו
טמא הוא; הא אם יש צמיד פתיל עליו, טהור. פתיל – לשון מחבר בלשון ערבי; וכן: "נפתולי א-להים נפתלתי", נתחברתי עם אחותי.

וְכָל דִּיקָרְב עַל אִפִּי חִקְלָא בְּקִטְלָא חֲרָבָא אִו בְּמִיתָא אִו
בְּגִרְמָא דְאַנְשָׁא אִו בְּקִבְרָא יְהִי מְסַב שְׁבַעַת יוֹמִין:

וְכָל אֲשֶׁר-יָגַע עַל-פְּנֵי הַשְּׂדֵה בְּחִלְל־חֲרָב אִו בְּמַת
אִו-בַּעֲצָם אָדָם אִו בְּקִבְרָא יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים:

על פני השדה – רבותינו דרשו: לרבות גולל ודופק. ופשוטו: על פני השדה, שאין שם אהל, מטמא המת שם בנגיעה.

וְיִסְבוּן לְדַמְסָב מַעְפָּר שְׂרַפַת הַטָּטָא וְנָתַן עָלְיוּ מִיָּם
מְבוּעַ לְמָאן:

וְלִקְחוּ לְטָמֵא מַעְפָּר שְׂרַפַת הַטָּטָא וְנָתַן עָלְיוּ מִיָּם
תִּיָּם אֶל-כְּלֵי:

שני

וְיִסַּב אִיזוּבָא וְיִטְבּוּל בְּמִיָּא גְבַר דְכִי וְיָדַי עַל מִשְׁכְּנָא
וְעַל כָּל מְנִיָּא וְעַל נַפְשָׁתָא דְהוּוּ תַמָּן וְעַל דִּיקָרְב
בְּגִרְמָא אִו בְּקִטְלָא אִו בְּמִיתָא אִו בְּקִבְרָא:

וְלִקַּח אִזּוּב וְטָבַל בְּמֵיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל-הָאֵהָל
וְעַל-כָּל-הַכְּלִיִּים וְעַל-הַנַּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-
הַנֶּגֶע בַּעֲצָם אִו בְּחִלְל אִו בְּמַת אִו בְּקִבְרָא:

וְיָדַי דְכִיָּא עַל מְסַבָּא בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וַיִּדְפִּינִיָּה בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיִּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיָדְפִי בְּרַמְשָׂא:

וְהִזָּה הַטָּהָר עַל-הַטָּמֵא בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְחִטְאוּ בְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וַכִּבֵּס בְּגָדָיו וְרָתַץ
בְּמֵיִם וְיָטָהַר בְּעָרְב:

וחטאו ביום השביעי – הוא גמר טהרתו.

וְגַבְר דִּיִּסְתָּאב וְלֹא יָדַי עָלוּהִי וְיִשְׁתִּיבִי אַנְשָׁא הֵהוּא
מַגּוּ קַהֲלָא אָרִי ית מְקַדְשָׁא דִּי סַאיב מִי אַדְיוּתָא לֹא
אַזְדְּרִיקוּ עָלוּהִי מְסַב הוּא:

וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא
מתוך הקהל כי את-מקדש ו-הנה טמא מי נדה לא-
זרק עליו טמא הוא:

ואיש אשר יטמא וגומר – אם נאמר 'מקדש' למה נאמר 'משפן' כיליה, כדאיתא בשבועות.

וְהִיָּתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזְזָה מִי-הַנִּדְּהָ יַכְבֵּס בְּגָדָיו
לְבוּשׁוֹהִי וְדִיקָרְב בְּמִי אַדְיוּתָא יְהִי מְסַב עַד רַמְשָׂא:

וְהִנְגַּע בְּמִי הַנִּדְּהָ יִטְמָא עַד-הָעָרְב:

ומזזה מי הנדה – רבותינו אמרו שהמזזה טהור, וזה בא ללמד שהנושא מי חטאת – טמא טמאה חמורה לטמא בגדים שעליו, מה שאין כן
בנוגע. וזה שהוציא בלשון מזזה, לומר לה שאינו מטמאין עד שיהא בהן שעור הנזאה. והנגע וגומר יטמא – ואין טעון כבוס בגדים.

וְכָל אֲשֶׁר-יִגְעוּ-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת וְכָל דִּיקָרְב בֵּיה מִסָּאב יְהִי מִסָּאב וְאֲנֹשׁ דִּיקָרְב בֵּיה תִטְמָא עַד-הָעָרֵב:
יהי מסאב עד רמשא:

וְכָל אֲשֶׁר יִגְעוּ בּוֹ הַטָּמֵא – הִזָּה שְׁנִטְמָא בְּמַת, יִטְמָא. וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת – בּוֹ, בְּטָמֵא מַת, תִּטְמָא עַד הָעָרֵב – כַּאֲן לְמַדְנוּ שֶׁהַמַּת אָבִי אַבּוֹת הַטָּמֵא, וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ – אַב הַטָּמֵא וּמִטְמָא אָדָם. זֶהוּ פְרוּשָׁה לְפִי מִשְׁמַעָה וְהַלְכוּתִיָּהּ. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה הַעֲתִיקָתִי מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשׁוֹ, וְזֵהוּ: וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ – מִשְׁלָקָהּ; כִּשְׁם שֶׁהֵם פָּרְקוּ נְזָמִי הִזָּהֵב לְעֵגֶל מִשְׁלָקָהּ, כִּף יְבִיאוּ זֶה לְכַפְרָה מִשְׁלָקָהּ. פָּרָה אֲדָמָה – מִשְׁלָל לְכֹן שְׁפָחָה שְׁטוּפָה פְּלִטִין שֶׁל מֶלֶךְ, אָמְרוּ: תְּבֵא אִמּוֹ וְתִקְנֶנָּה הַצּוֹאָה; כִּף תְּבֵא פָּרָה וְתִכְפֹּר עַל הָעֵגֶל. אֲדָמָה – עַל שֵׁם "אִם יֵאָדִימוּ כְּתוּלָע", שֶׁהַחֲטָא קְרוֹי אָדָם. תְּמִימָה – עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ תְּמִימִים וְנִעְשׂוּ בּוֹ בְּעֵלֵי מוֹמִי; תְּבֵא זֶה וְתִכְפֹּר עֲלֵיהֶם, וְיִחְזְרוּ לְתַמּוּתָם. לֹא עָלָה עֲלֶיךָ עַל – כִּשְׁם שֶׁפָּרְקוּ מִעֲלֵיהֶם עַל שְׁמִים. אֵל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן – כִּשְׁם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֶהָרֹן, שֶׁהוּא כֹהֵן, לְעִשׂוֹת הָעֵגֶל. וְלְפִי שֶׁאֶהָרֹן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל – לֹא נִתְּנָה לוֹ עֲבוּדָה זֶה עַל יָדוֹ, שְׁאִין קַטְגוֹר נִעְשָׂה סְנַגּוֹר. וְשָׂרָף אֶת הַפָּרָה – כִּשְׁם שֶׁנִּשְׂרָף הָעֵגֶל. עֵץ אֲרִז וְאִזּוֹב וְשֵׁנֵי תוֹלְעֹת – שֶׁלְּשָׂה מִינֵין הִלְלוּ כִּנְגַד שְׁלִשֵׁת אֲלֵפֵי אִישׁ שֶׁנִּפְּלוּ בְּעֵגֶל. וְאֲרִז הוּא הַגְּבֵה מִכָּל הָאֵילָנוֹת, וְאִזּוֹב נְמוּךְ מִכָּל; סִימָן שֶׁהַגְּבֵה שֶׁנִּתְּנָה וְחֲטָא – יִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כְּאִזּוֹב וְתוֹלְעֹת וְיִתְכַפֵּר לוֹ. לְמִשְׁמֵרַת – כִּמוֹ שֶׁפִּשְׁעֵי הָעֵגֶל שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת לְפָרְעֻנוֹת, וְאִין לֹךְ פִּקְדָה שְׁאִין בָּהּ מִפְּקֻדַּת הָעֵגֶל, שְׁנֵאָמַר: "וּבְיָוִם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֹתַי" וְגוֹמֵר. וְכִשְׁם שֶׁהָעֵגֶל מִטְמָא כָּל הַעוֹסְקִין בּוֹ, כִּף פָּרָה מִטְמָאָה כָּל הַעוֹסְקִין בָּהּ. וְכִשְׁם שֶׁנִּשְׁטְהָרוּ בְּאֶפְרָיִם, שְׁנֵאָמַר: "וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם" וְגוֹמֵר, כִּף "וַיִּלְקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שֶׁרַפְתָּ הַחֲטָאִת" וְגוֹמֵר.

וַיָּבִיאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-הָעֵדָה מִדְּבַר-צֹן בְּתוֹדֵשׁ וְהָרֵאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ וְתַמַּת שֵׁם מְרִיָם וְתִקְבֹּר וְשֵׁם:
וְאֵתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנֻשָׁתָא לְמַדְבְּרָא דְצִיּוֹן בְּיַרְחָא קְדָמָא וְיִתִּיב עִמָּא בְּרַקָם וּמִיתַת תַּמָּן מְרִיָם וְאֵתְקַבְרַת תַּמָּן:

כָּל הָעֵדָה – עֵדָה הַשְּׁלֵמָה; שֶׁכָּבַר מִתּוֹ מִתֵּי מִדְּבַר, וְאֵלּוּ פָּרְשׁוּ לְחַיִּים. וְתַמַּת שֵׁם מְרִיָם – לְמָה נִסְמְכָה מִיתַת מְרִיָם לְפָרְשַׁת פָּרָה אֲדָמָה לְזִמְרָה לָךְ: מַה קָרְבָנוֹת מְכַפְּרִין, אִף מִיתַת צְדִיקִים מְכַפְּרַת. וְתַמַּת שֵׁם מְרִיָם – אִף הִיא בְּנִשְׁיָקָה מִתָּהּ. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֵאָמַר בָּהּ "עַל פִּי ה'" שְׁאִינוֹ דְרָךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה. וּבְאֶהָרֹן נֵאָמַר "עַל פִּי ה'" בְּאֵלֶּה מִסְעֵי.

וְלֹא-הָיָה מַיִם לְעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן:
וְלֹא הָיָה מַיָּא לְכְנֻשָׁתָא וְאֵתְפְּנִישׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהָרֹן:

וְלֹא הָיָה מַיִם לְעֵדָה – מִכָּאֵן שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר בְּזִכּוֹת מְרִיָם.

וַיַּרְבּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלֹו גִּוְעֵנוּ בְּגוֹעַ אַחֲרֵינוּ לְפָנֵי י-הוָה:
וַנִּצָּא עִמָּא עִם מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לְמִימַר לְוֵי דְמִיתָנָא בְּמוֹתָא דְאַחֲנָא קְדָם יי:

וְלֹו גִּוְעֵנוּ – הִלּוּאִי שְׁגוּעֵנוּ. בְּגוֹעַ אַחֲרֵנוּ – בְּמִיתַת אַחֲרֵנוּ בְּדְבַר; שְׁמִיתַת צָמָא מְגַנָּה מִמֶּנָּה. בְּגוֹעַ – שֵׁם דְבַר הוּא, כִּמוֹ 'בְּמִיתַת אַחֲרֵנוּ'. וְלֹא יִתְכּוֹן לְפָרְשׁוֹ 'כִּשְׁמַתּוֹ אַחֲרֵנוּ', שְׂאֵם כֹּן, הָיָה לוֹ לְהִנְקֹד "בְּגוֹעַ".

וְלִמָּה הִבַּאתֶם אֶת-קִהְל י-הוָה אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוֹת שֵׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ:
וְלִמָּא אֶתִּיתוֹן יְת קִהְלָא דִּי לְמַדְבְּרָא הַדִּין לְמַמַּת תַּמָּן אֲנַחְנָא וּבְעִירָנָא:

וְלִמָּה הִעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל-הַמְּקוֹם הַרְעֵה הַזֶּה לֹא מְקוֹם זֵרַע וְתַאֲנָה וְגִפְלוֹ וְרַמּוֹן וּמַיִם אִין לְשִׁתּוֹת:
וְלִמָּא אֶסִּיקְתוּנָא מִמִּצְרַיִם לְאִיתְּאָה יְתָנָא לְאַתְרָא בִּישָׂא הַדִּין לֹא אֶתְר כְּשֵׁר לְבֵית זֵרַע וְאִף לֹא תִינִין וְגוֹפְנִין וְרַמּוֹנִין וּמַיָּא לִית לְמִשְׁתֵּי:

וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי קִהְל אֶל-פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיִּקְרָא כְּבוֹד-י-הוָה אֲלֵיהֶם:
וְעָאֵל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קְדָם קִהְלָא לְתַרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא וַנִּפְּלוּ עַל אֶפְרֵיהוֹן וְאֵתְגְּלִי יִקְרָא דִּי לְהוֹן:

שְׁלִישִׁי

וַיְדַבֵּר י-הוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
וּמְלִיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

קַח אֶת-הַמַּטֵּה וְהַקְהֵל אֶת-הָעֵדָה אִתָּהּ וְאַהֲרֹן אֶחָיִךְ וְדַבַּרְתֶּם אֶל-הַסֵּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן-הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת-הָעֵדָה וְאֶת-בְּעִירָם:
סָב יְת חוּטְרָא וְכְנוֹשׁ יְת כְּנֻשָׁתָא אִתָּהּ וְאַהֲרֹן אֶחָיִךְ וְתַמְלִלוּן עִם כִּיפָא לְעִינֵיהוֹן וְיִתִּינוּ מוֹהֵי וְתַפִּיק לְהוֹן מַיָּא מִן כִּיפָא וְתַשְׁקִי יְת כְּנֻשָׁתָא וְיְת בְּעִירָהוֹן:

ואת בעירם – מכאן שחסם הקדוש ברוך הוא על ממונם של ישראל.

ונסיב משה ית חוטרא מן קדם יי כמא דפקדיה:	ויקח משה את המטה מלפני י-הוה כאשר צוהו:
וכנשו משה ואהרן ית קהלא לקדם פיפא נאמר להון שמעו כען סרבניא המן פיפא הדין נפיק לכוון מיא: נוציא לכם מים:	ויקהלו משה ואהרן את-הקהל אל-פני הסלע ויאמר להם שמעו-נא המרים המן-הסלע הנה נוציא לכם מים:

ויקהלו וגומר – זה אחד מן המקומות שהחזיק מעט את המרבה. המן הסלע הנה נוציא – לפי שלא היו מכירין אותו, לפי שהקדש הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר, והיו ישראל אומרים להם: מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים לכך אמר להם "המרים", סרבנים. לשון יוני, שוטים. מורים את מוריהם; המן הסלע הנה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים.

וארים משה ית ידיה ומחא ית פיפא בחוטריה תרתין זמנין ונפקו מיא סגיאי ושתיאת פגשתא ובעירהון:	ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם:
---	----------------------------------

פעמים – לפי שבראשונה לא הוציא אלא טפין; לפי שלא צוה המקום להכותו, אלא "ודברתם אל הסלע", והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא. אמרו: צריך להכותו כבראשונה, שנאמר: "והפית בצור", ונדדמן להם אותו סלע והכהו.

נאמר יי למשה ולאהרן קלה דלא הימנתון במימרי בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הנה אל-הארץ אשר-נתתי להם:	נאמר יי-הוה אל-משה ואל-אהרן יען לא-האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את-הקהל הנה אל-הארץ אשר-נתתי להם:
---	--

יען לא האמנתם בי – גלה הכתוב שאלולי חטא זה בלבד – היו נכנסין לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם: פעון שאר דור המדבר, שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך היה עון משה ואהרן. והלא "הצאן ובקר ישחט" קשה מזו אלא לפי שבסתר, חסד עליו הכתוב; וכאן, שבמעמד כל ישראל, לא חסד עליו הכתוב, מפני קדוש השם. להקדישני – שאלו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקדש לעיני העדה, ואומרים: מה סלע זה, שאינו מדבר ואינו שומע, ואינו צריך לפרנסה, מקים דבורו של מקום – קל וחמר אנו. לכן לא תביאו – בשבועה, כמו: "לכן נשבעת לבית עלי"; נשבע בקפיצה, שלא ירבו בתפלה על כך.

המה מי מריבה אשר-רבו בני-ישראל את-י-הוה ויקדש בם:	אנון מי מצותא דנצו בני ישראל קדם יי ואתקדש בהון:
---	--

המה מי מריבה – הם הנזכרים במקום אחר; את אלו ראו אצטגניני פרעה, שמושיען של ישראל לוקה במים, לכך גזרו: "כל הבן הילוד תיארה תשליכהו". ויקדש בם – שמתו משה ואהרן על ידם. שכשקדוש ברוך הוא עושה דין במקדשיו – הוא יראוי ומתקדש על הכריות; וכן הוא אומר: "ונרא א-להים ממקדשיך" וכן הוא אומר: "בקרבי אקדש".

רביעי פרשת אדום

וישלח משה מלאכים מקדש אל-מלך אדום פה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל-התלאה אשר מצאתנו:	וישלח משה אנגדין מרקם לות מלכא דאדום כדון אמר אחוד ישראל אתה ידעת ית כל עקתא דאשפתנא:
--	---

אחיך ישראל – מה ראה להזכיר כאן אתנה אלא אמר לו: אחים אנחנו, בני אברהם שנאמר לו: "כי גר יהיה נרעך", ועל שנינו היה אותו החוב לפרעו. אתה ידעת את כל התלאה – לפיכך פרש אביכם מעל אבינו, שנאמר: "ונילך אל ארץ מפני יעקב אחיו", מפני השטר חוב המשל עליהם, והטילו על יעקב.

ויקדו אבותינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים ויקרעו לנו מצרים ולאבותינו:	ונתתו אבהתנא למצרים ויתיבנא במצרים יומין סגיאין ואבאישו לנא מצראי ולאבהתנא:
--	---

ויקדו לנו – סבלנו צרות רבות. ולאבותינו – מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשפרענות באה על ישראל.

ונצעק אלי-הוה וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך:	וצלינא קדם יי וקביל צלותנא ושלח מלאכא ואפקנא ממצרים והא אנתנא ברקם קרתא דבסטר תחומך:
--	--

וישמע קלנו – בפרכה שברכנו אבינו, "הקל קול יעקב", שאנו צועקים ונענים. מלאך – זה משה. מכאן שהנביאים קרואים מלאכים; ואומר: "ויהיו מלעבים במלאכי הא-להים".

וְנִשְׁתָּהּ-נָא בְּאַרְצָךָ לֹא נִעְבַר בְּשַׁדָּה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר דָּרָךְ הַמְּלֶךְ גִּלְדָּה לֹא נִשְׁתָּה יָמִין וְשִׂמְאוֹל עַד אֲשֶׁר-נִעְבַר גְּבֻלְךָ:

נִעְבַר כְּעֵן בְּאַרְצְךָ לֹא נִעְבַר בְּחֶקֶל וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי גּוֹב בְּאוֹרֵחַ מִלְכָּא גִיזִיל לֹא נִסְטִי לְנִמְיָנָא וְלִשְׂמְאֵלָא עַד דְּנִעְבַר תְּחוּמְךָ:

וְנִעְבְּרָה נָא בְּאַרְצָךָ – אֵין לָךְ לַעֲוֹרַר עַל הַיְרֻשָּׁה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁם שֶׁלֹּא פָרַעַת הַחֹבֵב; עֲשֵׂה לָנוּ עֶזֶר מְעוֹט, לַעֲבֹר דְרָךְ אֶרְצְךָ. וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר – 'מִי בּוֹרוֹת' הִיא צָרִיף לְוֹמֵר אֵלָא כֶּף אָמַר מִשָּׁה: אֵף עַל פִּי שֵׁיט בְּיַדְנוּ מִן לְאָכֵל וּבְאֵר לְשִׁתוֹת, לֹא נִשְׁתָּה מִמֶּנּוּ, אֵלָא נִקְנָה מִכֶּם אֲכָל וּמִים לְהִנְאֻתְכֶם. מִכָּאן לְאֶכְסְנָאִי, שְׂאֵף עַל פִּי שֵׁיט בְּיַדוֹ לְאָכֵל, יִקְנָה מִן הַסְּגָנִי, כְּדִי לְהַנּוֹת אֶת אוֹשְׁפִיזוֹ. דְרָךְ הַמְּלֶךְ גִּלְדָּה וְגוֹמֵר – אָנוּ חוֹסְמִים אֶת בְּהִמְתַּנּוּ, וְלֹא יִטוּ לְכָאן וּלְכָאן לְאָכֵל.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדוֹם לֹא תִעְבַר בִּי פֶן-בְּתָרֵב אֲצֵא לְקִרְאֲתָךְ:

וְאָמַר לִיה אֲדוֹמָאָה לֹא תִעְבַר בְּתַחוּמֵי דְלָמָּא בְּדַקְטָלִין בְּחֶרֶב אֶפּוֹק לְקִדְמוּתָךְ:

פֶן בְּחֶרֶב אֲצֵא לְקִרְאֲתָךְ – אַתֶּם מִתְנַאֲמִים בְּקוֹל שְׁהוֹרֵי־שְׁכֶם אֲבִיכֶם וְאוֹמְרִים: "וְנִצְעַק אֵל ה' וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ"; וְאָנִי אֲצֵא עֲלֵיכֶם בְּמַה שְׁהוֹרֵי־שְׁנֵי אֲבִי, "וְעַל סֶרְבָּה תִחַנֶּה".

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִסְלָה נַעֲלָה וְאִם-מִימֶיךָ נִשְׁתָּה אָנִי וּמִקְנִי וְנִתְתִי מִכָּרֶם רַק אִין-דְּבַר בְּרַגְלֵי אֲעַבְרָה:

וְאָמְרוּ לִיה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרֵחַ כְּבִישָׁא נִסְק וְאִם מִימֶיךָ נִשְׁתָּה אָנִי וּבְעִירֵי וְאִתִּין דְּמִיָּהוֹן לְחוּד לִית פְּתָגָם בִּישׁ בְּרַגְלֵי אֲעַבְרָ:

רק אין דְבַר – אין שוים דְבַר מִזִּיקָה.

וַיֹּאמֶר לֹא תִעְבַר וַיֵּצֵא אֲדוֹם לְקִרְאֲתוֹ בְּעַם כְּבִיד וּבְיַד חֲזָקָה:

וְאָמַר לֹא תִעְבַר וַיִּנְפֶק אֲדוֹמָאָה לְקִדְמוּתֶיהָ בְּחִיל רַב וּבְיַד חֲזָקָה:

וּבְיַד חֲזָקָה – בְּהִבְטַחַת זְקַנְנוּ: "וְהַיְדִים יָדֵי עֲשׂוּ".

וַיִּמְאָן אֲדוֹם נִתַן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֲבַר בְּגִבְלוֹ וַיִּט וְיִשְׂרָאֵל מַעְלָיו:

וְסָרִיב אֲדוֹמָאָה לֹא שְׁבַק יֵת יִשְׂרָאֵל לְמַעַבַר בְּתַחוּמֶיהָ וְסִטָּא יִשְׂרָאֵל מִלְּנִתִּיהָ:

פְּרָשַׁת מִיתַת אֶהְרֹן

חֲמִישִׁי

וַיִּסְעוּ מִקֵּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל פְּלִי-הַעֲדָה הַר הַהָר:

וַיִּסְעוּ מִקֵּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׂתָּא לְהוֹר טוֹרָא:

כָּל הַעֲדָה – כָּלֶם שְׁלָמִים וְעוֹמְדִים לְהַכְּנֵס לְאֶרֶץ, שֶׁלֹּא הִיא בְּהוֹן אֲחֵד מֵאוֹתָם שְׁנַגְזָרָה גְזָרָה עֲלֵיהֶם, שְׁכָבֵר כְּלוּ מִתִּי מִדְּבַר; וְאֵלוּ – מֵאוֹתָן שְׁכַתוֹב בְּהוֹן: "חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם". הַר הַהָר – הַר עַל גְּבֵי הַר, כְּמַפּוֹס קֶטֶן עַל גְּבֵי תַפּוּס גָּדוֹל. וְאֵף עַל פִּי שְׁהַעֲנֵן הוֹלֶךְ לְפָנֵיהֶם וּמִשְׁנֵה אֶת הַהָרִים – שְׁלֹשָׁה נִשְׁאָרוּ בְּהוֹן: הַר סִינַי – לְתוֹרָה, הַר הַהָר – לְקַבּוּרַת אֶהְרֹן, וְהַר נֹבּוּ – לְקַבּוּרַת מֹשֶׁה.

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אֶהְרֹן בְּהַר הַהָר עַל-גְּבוּל אֶרֶץ-אֲדוֹם לֵאמֹר:

וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאֶהְרֹן בְּהוֹר טוֹרָא עַל תְּחוּם אֶרְעָא דְּאֲדוֹם לְמִימַר:

עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדוֹם – מִגִּיד, שְׁמִפְנֵי שְׁנַתְּכֶרוּ כָאן לְהַתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הַרְשָׁע – נִכְרְצוּ מַעֲשִׂיהֶם וְחִסְרוּ הַצְדִּיק הַזֶּה. וְכֵן הִנְבִּיא אוֹמֵר לִיהוֹשָׁפָט: "בְּהַתְּכֶרְךָ עִם אֲסוּזִיָּהוּ פֶרַח ה' אֶת מַעֲשִׂיךָ".

וַאֲסַף אֶהְרֹן אֶל-עַמּוּיוֹ כִּי לֹא יָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר-מָרִיתֶם אֶת-פִּי לְמִי מָרִיבָה:

וַתִּכְנִישׁ אֶהְרֹן לְעַמִּיָּה אֲרִי לֹא יִיעוֹל לְאֶרְעָא דִּיהַבִּית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּסָרִיבְתוֹן עַל מִימַרִי לְמִי מִצּוֹתָא:

קַח אֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-אֶלְעָזָר בְּנָו וְהַעַל אֶתֶם הַר הַהָר: דְּבַר יֵת אֶהְרֹן וְיֵת אֶלְעָזָר בְּרִיָּה וְתַסִּיק יִתְהוֹן לְהוֹר טוֹרָא:

קַח אֶת אֶהְרֹן – בְּדַבְרֵי נַחוּמִים. אָמַר לוֹ: אֲשֶׁרִיף שְׁתַּרְאָה כְּתַרְךָ נִתּוֹן לְבְנֶךָ, מַה שְׂאִין אָנִי זְכָאִי לְכָךָ.

וְהַפְּשִׁט אֶת-אֶהְרֹן אֶת-בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתֶּם אֶת-אֶלְעָזָר בְּנָו וְאֶהְרֹן וְאֶסַף וּמַת שָׁם:

וְתַשְׁלַח יֵת אֶהְרֹן יֵת לְבוּשׁוֹהִי וְתַלְבִּישׁוּנוֹן יֵת אֶלְעָזָר בְּרִיָּה וְאֶהְרֹן יִתְכַנֵּישׁ וַיָּמוּת תַּמָּן:

את בגדי כהנה גדולה, והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו. אמר לו: הכנס למערה, ונכנס. ראה מטה מצעת נגר דלוק. אמר לו: עלה למטה, ועלה. פשט ידיו, ופשט. קמץ פיה, וקמץ. עצם עיניו, ועצם. מיד חמד משה לאותה מיתה; וזהו שנאמר לו: "כאשר מת אהרן אחיד", מיתה שנתאוות לה.

וינעש משה כאשר צוה י-הוה ויעלו אל-הר הקר לעיני כלהעדה: ועבד משה כמא דפקיד יי וסליקו להור טורא לעיני כל פנשתא:

וינעש משה – אף על פי שהדבר קשה לו, לא עכב.

ויפשט משה את-אהרן את-בגדיו וילבש אתם את-אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש הר וירד משה ואלעזר מן-ההר: ואשלח משה ית אהרן ית לבושוהי ואלביש יתהוין ית אלעזר ברו וימת אהרן תמן בריש טורא ונתת משה ואלעזר מן טורא:

ויראו כלהעדה כי גוע אהרן ויבכו את-אהרן שלשים יום כל בית ישראל: ונחזו כל פנשתא ארי מית אהרן ויבכו ית אהרן תלתין יומין כל בית ישראל:

ויראו כל העדה וגומר – כשראו משה ואלעזר יורדים, ואהרן לא ירד, אמרו: היכן הוא אהרן אמר להם: מת. אמרו: אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה, ישלט בו מלאך המות מיד בקש משה רחמים והקראוהו מלאכי השרת להם מטל במטה; ראו והאמינו. כל בית ישראל – האנשים והנשים; לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה, ובין איש לאשתו. כי גוע – אומר אני, שהמתרגם "דקא מית" – טועה הוא, אלא אם כן מתרגם ויראו – "ואתחזיו". שלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "כי זה משמש בלשון 'דקא'", אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר רבי אבהו: "אל תקרי 'ויראו' אלא 'ויראו'". ועל לשון זה נופל לשון "דקא", לפי שהיא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו: למה ויראו לפי שהרי מת אהרן. אבל על תרגום "נחזו כל פנשתא" אין לשון "דקא" נופל, אלא לשון "אשר", שהוא מגזרת שמוש "אי". שפצינו "אם" משמש בלשון "אשר", כמו: "ואם מדוע לא תקצר רוחי"; והרבה מפרשים מזה הלשון: "אם חרוצים מי".

וישמע הפנעני מלך-ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרד האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי: ושמע פנענאה מלכא דערד יתיב דרומא ארי אתא ישראל אורח מאלליא ואגית קרבא בישראל וישבא מניה שביא:

וישמע הפנעני – שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד כוליה, כדאיתא בראש השנה. ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מן מן ככל עת לפרענות. יושב הנגב – זה עמלק, שנאמר: "עמלק יושב בארץ הנגב". ושנה את לשונו לדבר בלשון פנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש ברוך הוא לתת פנענים בנדם, והם אינן פנענים. ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים, וישונם לשון פנען; אמרו: נתפלל סתם, שנאמר: "אם נתן תמן את העם הזה בנדי". דרד האתרים – דרד הנגב, שהלכו בה מרגלים, שנאמר: "ויעלו בנגב". דבר אחר: "דרד האתרים", דרד הסיר הגדול הנוסע לפניהם, שנאמר: "דרד שלשת ימים לתור להם מנוחה". וישב ממנו שבי – אינה אלא שפחה אחת.

וידר ישראל גדר לי-הוה ויאמר אם-נתן תמן את-העם הזה בנדי ויהתרמתי את-עריהם: וקיים ישראל קים קדם יי ואמר אם ממסר תמסר ית עמא הדין בידי ואגמר ית קרוניהוין:

ויהתרמתי – אקדיש שללם לגבוה.

וישמע י-הוה בקול ישראל ויתן את-הפנעני ויתרם אתהם ואת-עריהם ויקרא שם-המקום תרמה: וקביל יי צלותיה ד'ישראל ומסר ית פנענאה וגמר יתהוין וית קרוניהוין וקרא שמיה דאתרא תרמה:

ויתרם אתהם – בהריגה. ואת עריהם – חרמי גבוה.

ויסעו מהר הקר דרד ים-סוף לסבב את-ארץ אדום ותקצר גפשיהעם בדרד: ונטלו מהור טורא אורח ימא דסוף לאקפא ית ארעא דאדום ועקת נפשא דעמא באורחא:

דרד ים סוף – כינו שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו, חזרו לאחוריהם דרד ים סוף; הוא הדרד שחזרו להם כשנגזרה עליהם גזרת מרגלים, שנאמר: "ויסעו המדברה דרד ים סוף". וכאן חזרו לאחוריהם שבע מסעות, שנאמר: "ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן". וכי במוסרה מת והלא בהר הקר מת אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו כאלו הוא בפניהם. וצא ובלק במסעות, ותמצאם שבע מסעות מן מוסרה עד הר הקר. לסבב את ארץ אדום – שלא נתנם לעבר בארצו. ותקצר גפשיהעם בדרד – בטורח הדרד שהקשה להם. אמרו: עכשו היינו קרובים לפנס לארץ, ואנו חוזרים לאחורינו כד חזרו אבותינו, ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום; לפיכך קצרה נפשם בעוני הדרד. ובלשון לעז אינקרו"ט לו"ר. ואל יתכן לומר "ותקצר גפשיהעם בדרד" – בהיותם בדרד, ולא פראש בו במה קצרה. שכל מקום

שְׁתַּמְצָא קַצוּר נֶפֶשׁ בַּמִּקְרָא, מִפְּרֵשׁ שֵׁם בְּמַה קְצָרָה; כַּגּוֹן: "וַתִּקְצַר נַפְשִׁי בָהֶם", וְכַגּוֹן: "וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל". וְכָל דְּבַר הַקְּשָׁה עַל אָדָם, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קַצוּר נֶפֶשׁ, כְּאֵדָם שֶׁהִטְרַח בְּאֵלָיו, וְאִין דְּעַתּוֹ רַחֲבָה לִקְבֹּל אוֹתוֹ הַדְּבָר, וְאִין לוֹ מְקוֹם בְּתוֹךְ לְבוֹ לְגוֹר שֵׁם אוֹתוֹ הַצַּעַר. וּבְדַבְרֵי הַמְטָרִיחַ נוֹפֵל לְשׁוֹן גָּדֹל, שֶׁגָּדוֹל הוּא וְכַבֵּד עַל הָאָדָם, כַּגּוֹן: "וְגַם נַפְשָׁם בְּחִלָּה בִּי", גְּדֻלָּה עָלָי; "וַיִּגָּאֵה כַּשַּׁחַל תְּצוּדֵנִי". כִּלְלוֹ שֵׁל פְּרוּשׁ, כֹּל לְשׁוֹן קַצוּר נֶפֶשׁ בְּדַבְרֵי – לְשׁוֹן 'שְׂאִין יְכוּל לְסַבְּלוֹ' הוּא, שְׂאִין הַדְּעַת סוֹבְלָתוֹ.

וַיִּדְבֹר הָעָם בְּאֵלֵיהֶם וּבַמִּשְׁהָ לְמַה הֶעֱלִיתָנוּ וּמַמְצָרִים לְמֹות בַּמִּדְבָר כִּי אִין לָחֵם וְאִין מַיִם וּנְפִשָׁנוּ קָצָה בַּלָּחֵם הַקֶּלֶקֶל:
וְאַתְרַעַם עִמָּא קָדָם יְיָ וְעַם מִשְׁהָ נִצּוֹ לְמָא אֲסִיקְתוּנָא מַמְצָרִים לְמֹות בַּמִּדְבָר אָרִי לִית לָחֵם וְלִית מַיִם וּנְפִשָׁנוּ עַקַת בְּמִנָּא הַדִּין דְּמִיכְלִיָּה קִלִּיל:

בְּאֵלֵיהֶם וּבַמִּשְׁהָ – הִשְׁווֹ עֶבֶד לְקוֹנּוֹ. לְמַה הֶעֱלִיתָנוּ – שְׁנִיחָה שְׁוִים. וּנְפִשָׁנוּ קָצָה – אִף זֶה לְשׁוֹן קַצוּר נֶפֶשׁ וּמֵאוּס. בַּלָּחֵם הַקֶּלֶקֶל – לְפִי שְׁהֵמָן נִבְלַע בְּאֵיבָרִים, קָרְאוּהוּ קֶלֶקֶל; אָמְרוּ: עֲתִיד הֵמָן הַזֶּה שְׁיִתְפַּח בְּמַעֲיָנו כְּלוּם יֵשׁ יְלִיד אִשָּׁה שְׂמִכְנִים וְאִינוּ מוֹצִיא .

וַיִּשְׁלַח יְיָ-הוֹיָה בְּעַם אֶת הַנְּחֻשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשָׁכוּ אֶת-הָעָם וַיָּמָת עִם-רַב מִיִּשְׂרָאֵל:
וַגְּרִי יְיָ בְּעִמָּא יְת חִינוּן קִלְוֹן וְנִפְתִּיתוּ יְת עִמָּא וּמִית עַם סְגִי מִיִּשְׂרָאֵל:

אֶת הַנְּחֻשִׁים הַשָּׂרְפִים – שְׁשׂוּרְפִים אֶת הָאָדָם בְּאֶרֶס שְׁנִיחָה. וַיִּנְשָׁכוּ אֶת הָעָם – יָבֵא נַחֲשׁ, שְׁלֵקָה עַל הוֹצָאת דְּבָה, וַיִּפְרַע מִמוֹצִיאֵי דְבָה; יָבֵא נַחֲשׁ, שְׁכַל הַמִּינִין נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד וַיִּפְרַע מִכְּפוּיֵי טוֹבָה, שְׁדַבְרֵי אֶחָד מִשְׁתַּמָּה לָּהֶם לְכַמְהָ טְעָמִים.

וַיָּבֵא הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאנוּ כִּי-דִבַּרְנוּ בִּי-הוֹיָה וְכִּי הִתְפַּלֵּל אֱלֹהֵי-הוֹיָה וַיִּסַּר מֵעַלֵּינוּ אֶת-הַנְּחֻשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:
וְאַתָּא עִמָּא לְוַת מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ חֲבִנָא אָרִי אֶתְרַעַמָּא קָדָם יְיָ וְעַמָּךְ נִצִּינָא צְלִי קָדָם יְיָ וַיַּעֲדֵי מִנָּא יְת חוּיָא וְצְלִי מֹשֶׁה עַל עִמָּא:

וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה – מִכָּאֵן לְמִי שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מְחִילָה, שְׁלֵא יֵהֵא אַכְזָרִי מִלְּמַחֵל.

וַיֹּאמֶר יְיָ-הוֹיָה אֶל-מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָּךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל-גֹּס וְהִיָּה כָּל-הַנְּשׂוּף וַרְאָה אֹתוֹ וַחֲיָי:
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבִיד לָּךְ קִלְיָא וְשׂוֹ יְתִיָּה עַל אֶת וַיְהִי כָּל דִּיתְנָכִית וַיַּחֲזִי יְתִיָּה וַיִּתְקַיֵּים:

עַל גֹּס – עַל כְּלוֹנֵס שְׁקוּרִין פִּירָק"א בְּלַעַז. וְכֹן: "וְכַנְס עַל הַגְּבֻעָה"; "אָרִים נִסִּי"; "שְׂאוּ גֹס". וְלִפִּי שֶׁהוּא גְּבַהּ לְאוֹת וְלְרֵאָה, קוֹרְאוּ "גֹס". כֹּל הַנְּשׂוּף – אֶפְלוּ כְּלָב אוֹ חֲמוֹר נוֹשָׁכוֹ, הִיָּה נִזּוֹק וּמִתְנַנְּנָה וְהוֹלֵךְ; אֵלֵא שְׁנִשְׁכִּית הַנְּחֻשׁ מִמְּהֵרַת לְהַמִּית. לְכַךְ נֹאמַר כָּאֵן: וַרְאָה אֹתוֹ, רֵאָה בְּעַלְמָא, וּבְנִשְׁכִּית הַנְּחֻשׁ נֹאמַר: "וְהִיָּה אִם נִשְׂוֹף הַנְּחֻשׁ אֶת אִישׁ וְהִבִּיט", וְגוֹמַר, שְׁלֵא הִיָּה מְמַהֵר נִשְׂוֹף הַנְּחֻשׁ לְהַתְרַפְּאוֹת אֵלֵא אִם כֹּן מִבִּיט בּוֹ בְּכֹנְנָה. וַאֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ: וְכִי נַחֲשׁ מִמִּית אוֹ מִחַיָּה אֵלֵא, בְּזַמַּן שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל מְסַתְּפִלִין כְּלִפִּי מַעְלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לְבָם לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׂמִים, הִיּוּ מִתְרַפְּאִים; וְאִם לֹא, הִיּוּ נִמוּקִים.

וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נַחֲשׁ נִחְשָׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הַגֹּס וְהִיָּה אִם-נִשְׂוֹף הַנְּחֻשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּיט אֶל-נַחֲשׁ הַנְּחֻשָׁת וַחֲיָי:
וְעַבַד מֹשֶׁה חוּיָא דְנַחֲשָׁא וְשׁוּיָה עַל אֶת וְהִיָּה כַד נָכִית חוּיָא יְת גּוּבְרָא וּמִסְתַּפֵּל בְּחוּיָא דְנַחֲשָׁא וּמִתְקַיֵּים:

נַחֲשׁ נִחְשָׁת – לֹא נֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֵׁל נַחֲשָׁת; אֵלֵא אָמַר מֹשֶׁה: הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרְאוּ נַחֲשׁ, וְאַנִּי אֶעֱשֶׂנוּ שֵׁל נַחֲשָׁת, לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

שִׁישִׁי פְּרֻשַׁת הַמְּסֻעוֹת וְהַבְּאָר

וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֵבֶת:
וַנְּטִלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרוּ בְּאוֹבוֹת:

וַיִּסְעוּ מֵאֵבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵינֵי הָעֵבְרִים בַּמִּדְבָר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ:
וַנְּטִלוּ מֵאוֹבוֹת וַיִּשְׂרוּ בְּמַגְזַת עֵבְרָאִי בַּמִּדְבָר דְּעַל אֲפִי מוֹאָב מִמִּדְנַח שְׁמִשָּׁא:

בְּעֵינֵי הָעֵבְרִים – לֹא יַדְעִיתִי לְמַה נִּקְרָא שְׁמֵם 'עֵינִים'. 'וְעֵי' לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דְּבַר הַטְּאוּט בְּמִטְאַטָא, וְהַעִי"ן בּוֹ יְסוּד לְבַדָּה; וְהוּא מִלְּשׁוֹן "עֵינִים"; "וַיַּעַז בְּרַד". הָעֵבְרִים – דָּרָךְ מַעֲבַר הָעוֹבְרִים שֵׁם אֶת הַר נְבוֹ אֵל אֶרֶץ כְּנַעַן, שֶׁהוּא מְפָסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אֲמוֹרִי. עַל פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ – בְּמִזְרַחָה שֵׁל אֶרֶץ מוֹאָב.

מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחֲל דְזָרַד:
מִתְּמַן נָטְלוּ וַיִּשְׂרוּ בְּנַחֲלָא דְזָרַד:

מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אַרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָר הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֲמֹרִי כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֲמֹרִי:
מִתְּמַן נָטְלוּ וַיִּשְׂרוּ מֵעֵבֶר אַרְנוֹן דְּבַמִּדְבָרָא דְנַפִּיק מִתְּחוּם אֲמוֹרָאֵה אָרִי אַרְנוֹן תְּחוּם מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין אֲמוֹרָאֵה:

מִגְּבֹל הָאֲמֹרִי – תְּחוּם סוּף מִצָּר שְׁלֵקֶם. וְכֹן גְּבוּל מוֹאָב, לְשׁוֹן קָצָה וְסוּף. מֵעֵבֶר אַרְנוֹן – הַקִּיפּוֹ אֶרֶץ מוֹאָב כֹּל דְּרוּמָה וּמִזְרַחָה, עַד שְׂבָאוּ מֵעֵבֶר הַשְּׁנִי לְאַרְנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֲמֹרִי, בְּצִפּוֹנָה שֵׁל אֶרֶץ מוֹאָב. הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֲמֹרִי – רְצוּעָה יוֹצֵאת מִגְּבוּל הָאֲמֹרִי, וְהִיא שֵׁל אֲמֹרִיִּים,

ונכנסת לגבול מואב עד ארנון, שהיא גבול מואב. ושם חנו ישראל, ולא באו לגבול מואב, כי ארנון גבול מואב, והם לא נתנו להם רשות לעבר בארצם. ואף על פי שלא פרשה משה, פרשה יפתח, כמו שאמר יפתח: "וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה"; ומשה רמזה: "כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער"; מה אלו לא נתנום לעבר בתוך ארצם, אלא הקיפום סביב, אף מואב כן.

על-כן יאמר בספר מלחמת י-הנה את-נהב בסופה על כן יתאמר בספר קרבין עבד יי על ימא דסוף ואת-הנחלים ארנון:
וגבורין על נחלי ארנון:

על כן – על חנה זו ונסים שנעשו בה, יאמר בספר מלחמת ה': כשמשפריים נסים שנעשו לאבותינו, יספרו את נהב וגומר. את נהב – כמו 'את נהב', כמו שיאמר מן 'נעד' 'נעד', כן יאמר מן 'נהב' 'נהב'. והני'ו יסוד הוא, כלומר: את אשר נהב להם והרבה נסים בימים סוף. ואת הנחלים ארנון – כשם שמספרים בנסי ים סוף, כך יש לספר בנסי נחלי ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים –

ואישל הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול ושפוד לנחליא דמדברין לקביל לחיית ומסתמיה מואב:
לתחום מואב:

ואישל הנחלים – תרגום של 'שפוד', 'אשד'. שפוד הנחלים, שנשפד שם דם אמוריים, שהיו נחבאים שם. לפי שהיו החרים גבוהים, והנחל עמק וקצר, והחרים סמוכים זה לזה; אדם עומד על החר מזה ומדבר עם חברו בחר מזה, והדרך עובר בתוך הנחל. אמרו אמוריים: כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבר, נצא מן המערות שבהרים שלמעלה מהם, ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן הנקעים בחר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושי-דנים בולטין לחוץ. כיון שבאו ישראל לעבר, נדעזעזע החר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה, ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השי-דנים לתוך אותן נקעים ונהרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער, שהחר נטה ממקומו ונתקרב לצד מואב ונדבק בו. וזהו ונשען לגבול מואב.

ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר י-הנה למשה ומתמן אתהיבת להון בירא היא בירא דאמר יי למשה פגוש ית עמא ואתין להון מיא:
למשה פגוש ית עמא ואתין להון מיא:

ומשם בארה – משם בא האישל אל הבאר. כיצד אמר הקדוש ברוך הוא: מי מודיע לבני הנסים הללו. לאחר שעברו, חזרו החרים למקומם, והבאר נרדה לתוך הנחל והעלתה משם דם החרווגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המנה, וישראל ראו ואמרו שירה.

אז ישיר ישראל את-השירה הזאת עלי באר ענוי בכין שבח ישראל ית תושבתתא הדא סקי בירא לה:
שבחו לה:

עלי באר – מתוך הנחל, והעלי מה שאת מעלה. ומנין שהבאר הודיעה להם שנאמר: ומשם בארה; וכי משם היתה והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמקה אלא שירדה לפרסם את הנסים. וכן אז ישיר ישראל, השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים; מה ראה לכתב כאן אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו.

באר חפרוה שרים פרוה גדיבי העם במחקק בירא דחפרוהא רברביא פרוהא רישי עמא ספריא במשענתם וממדבר מתנה:
בחוטריהון וממדברא אתהיבת להון:

באר חפרוה – זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים, משה ואהרן. במשענתם – במטה. וממדבר – נתנה להם.

וממתנה נחליאל ומנחליאל במות: ומדאתהיבת להון נחתא עמהון לנחליא ומנחליא סלקא עמהון לרמתא:
סלקא עמהון לרמתא:

וממתנה נחליאל – כתרגומו.

ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ומרמתא לחליא דבתקלי מואב ריש רמתא ומסתכיא ונשקפה על-פני הישימון:
על אפי בית ישימון:

ומבמות הגיא אשר בשדה מואב – כי שם מת משה, ושם בטלה הבאר. דבר אחר: "פרוה גדיבי העם" לעיל פסוק יח; כל נשיא ונשיא, כשהיו חונים, נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומתנהו, ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חנות כל שבט ושבט. במחקק – על פי משה, שנקרא מחוקק, שנאמר: "כי שם תלקת מחוקק ספון". ולמה לא נזכר בשירה זו לפי שלקה על ידי הבאר. וכיון שלא נזכר שמו של משה, לא נזכר שמו של הקדוש ברוך הוא. משל למלך שהיו מזמנין אותו לסעודה; אמר: אם אוהבי שם אני שם, ואם לאו איני הולך. ראש הפסגה – כתרגומו, "ריש רמתא". פסגה – לשון גבה, וכן: "פסגו ארמנותיה", הגביהו ארמנותיה. ונשקפה – אותה הפסגה על פני המקום ששמו ישימון, והוא לשון מדבר, שהוא שם. דבר אחר: ונשקפה הבאר על פני הישימון, שנגנזה בימה של טבריא, והעומד על הישימון – מביט ורואה כמין כברה ביים, והיא הבאר; כך דרש רבי תנחומא.

וישלח ישראל מלאכים אל-סחון מלך-האמרי וישלח ישראל אנגדין לנת סיחון מלכא אמורא לאמר: וישלח ישראל מלאכים – ובמקום אחר תולק השליחות במשה, שנאמר: "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות", וכן: "וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום". וביפתח הוא אומר: "וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום" וגומר הכתובים הללו צריכים זה לזה, זה נועל וזה פותח; שמשה הוא ישראל, וישראל הם משה. לומר לה, שגשיא הדור הוא ככל הדור, פי הגשיא הוא הכל.

אעברה בארצה לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך גלך עד אשר-נעבר גבלך: אעבר בארצה לא נסטי בתקל ובכרם לא נשתי מי גוב באורח מלכא גיזיל עד דנעבר תחומך:

אעברה בארצה – אף על פי שלא נצטוו לפתח להם בשלום, בקשו מהם שלום.

ולא-נתן סחון את-ישראל עבר בגבלו וינאסף סחון את-כל-עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילקחם בישראל: ולא נתן סחון ית ישראל למעבר בתחומיה וכןש סחון ית כל עמיה ונפק לקדמות ישראל למדברא ואתא ליהץ ואגית קרבא בישראל:

ולא נתן סחון וגומר – לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס, שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גיטות. כיון שאמרו לו ישראל: "אעברה בארצה", אמר להם: כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם, ואתם אומרים כה ויצא לקראת ישראל – אלו היתה חשבון מלאה ותושיו, אין כל בריה יכולה לכבשה; ואם היה סחון בכפר חלש, אין כל אדם יכול לכבשו, וכל שכן שהיה בחשבון. אמר הקדוש ברוך הוא: מה אני מטריח על בני כל זאת, לצור על כל עיר ועיר נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העירות, ונתקבצו כלם למקום אחד, ושם נפלו, ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם, פי אין שם אלא נשים וטף.

ויפכו ישראל לפי-תרב ויירש את-ארצו מארנון עד-יבול עד-בני עמון פי עז גבול בני עמון: ומחיה ישראל לפתגם דתרב וירית ית ארעיה מארנונא עד יובקא עד בני עמון ארי תקיף תחומא דבני עמון:

פי עז – ומהו חזקו התראתו של הקדוש ברוך הוא, שאמר להם: "אל תצרום" וגומר.

ויקח ישראל את פל-הערים האלה וישב ישראל בכל-ערי האמרי בתשבון ובכל-בנתיה: ונסיב ישראל ית כל קרניא האליו ויטיב ישראל בכל קרני אמוראה בתשבון ובכל פפרניהא:

בנתיה – כפרים הסמוכים לה.

פי חשבון עיר סחון מלך האמרי הוא והוא גלחם במלך מואב הראשון ויקח את-פל-ארצו מיזו עד-ארנון: ארי חשבון קרתא דסיחון מלכא אמוראה היא והוא אגית קרבא במלכא דמואב קדמאה ונסיב ית כל ארעיה מגיה עד ארנון:

והוא גלחם וגומר – למה הצרך להכתב לפי שנאמר: "אל תצר את מואב", וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם, ועל ידו טהרה לישראל. מיזו – מרשותו.

על-כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סחון: על פן יימרון מתלניא עולו לחשבון ותשתכלל קרתא דסיחון:

על פן – על אותה מלחמה שגלחם סחון במואב. יאמרו המשלים – בלעם, שנאמר בו: "וישא משלו". המשלים – בלעם ובעור; והם אמרו: "באו חשבון", שלא היה סחון יכול לכבשה, והלך ושכר את בלעם לקללו. וזהו שאמר לו בלק: "פי ידעתי את אשר תברך מברך" וגומר. תבנה ותכונן – חשבון בשם סחון, להיות עירו.

פי-אש יצאה מחשבון להבה מקרנת סחון אכלה ער מואב בעלי במות ארנון: ארי קדום תקיף פאישא נפק מחשבון עבדי קרבא פשלהביתא מקרתא דסיחון קטילו עמא דשרו בלחנית מואב פומרניא דפלחין בית דחלת רמתא דארנון:

פי אש יצאה מחשבון – משפכשה סחון. אכלה ער מואב – שם אותה המדינה קרוי 'ער' בלשון עברי ו'לחנית' בלשון ארמי. ער מואב – ער של מואב.

אוי-לך מואב אבדת עם-כמוש נתן בניו פליטם
ובנתיו בשבית למלך אמרי סיחון:
וי לכון מואבאי אבדתון עמא דפלחין לכמוש מסר
בנוהי צירין ובנתיה בשביא למלכא אמוראה סיחון:

אוי לה מואב – שקללו את מואב שימסרו בידו. כמוש – שם א-להי מואב. נתן – הנותן את בניו של מואב. פליטים – נסים ופליטים מחרב, ואת בנותיו בשבית וגומר.

ובינכם אבד חשבון עדיבן ונשים עדינפח אשר
עדימדיבא:
פסקת מלכו מחשבון עדיא שולטן מדיבון וצדיאו עד
נפח דסמיה על מדיבא:

ובינכם אבד – מלכות שלהם. אבד חשבון עד דיבן – מלכות ועל שהיה למואב בחשבון, אבד משם; וכן עד דיבן, תרגום של "סר" – "עד", כלומר: סר ניר מדיבן. "ניר" – לשון מלכות ועל ממשלת איש, כמו: "למען היות ניר לדרך עבדי". ונשים – שי"ן דגושה, לשון שממה; פה יאמרו המושלים: ונשים אותם עד נפח, השמונים עד נפח.

וישב ישראל בארץ האמרי:
ויטיב ישראל בארע אמוראה:

וישלח משה לרגל את-יעזר וילקדו בנתיה ויורש
את-האמרי אשר-נשם:
וישלח משה לרגל את יעזר וגומר: לא נעשה כראשונים, בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם.

ויפנו ויעלו דרך הבשן ונצא עוג מלך-הבשן
לקראתם הוא וכל-עמו למלחמה אדרעי:
ואתפניאו וסליקו לאורח מתנו ונפק עוג מלכא דמתנו
לקדמותהון הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי:

ויאמר ו-הנה אל-משה אל-תיבא אתו פי בידך
נתתי אתו ואת-כל-עמו ואת-ארצו ועשית לו
כאשר עשית לסיחון מלך האמרי אשר יושב
בחשבון:
אל תירא אתו – שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמד לו זכותו של אברהם, שנאמר: "ויבא הפליט", הוא עוג, שפלט מן הרפאים שהכו דרך לעמך וחבריו בעשתרות קרנים, שנאמר: "רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים".

ויפנו אתו ואת-בניו ואת-כל-עמו עדיבלתי הנאיר-
לו שריד ויירשו את-ארצו:
ומחו יתיה וית בנוהי וית כל עמיה עד דלא אשתאר
ליה משיזיב ויריתו ית ארעיה:

ויפנו אתו – משה הרגו, כדאיתא בברכות בהרואה, עקר טורא בר תלתא פרסי וכיליה.

ויסעו בני ישראל ויתנו בערבות מואב מעבר
לירדן ורחו:
ונטלו בני ישראל וישרו במישריא דמואב מעברא
לירדנא דיריחו:

ויסעו בני ישראל ויתנו בערבות מואב מעבר
לירדן ורחו:

ויסעו בני ישראל ויתנו בערבות מואב מעבר
לירדן ורחו:

ויסעו בני ישראל ויתנו בערבות מואב מעבר
לירדן ורחו:

לב אֲחֵרֵי הַדְּבָרִים וְהֶאֱמַתְּ הָאֱלֹהִים בְּאֵי סִנְחָרִיב
מֶלֶךְ-אַשּׁוּר וַיָּבֵא בִיהוּדָה וַיִּחַן עַל-הָעָרִים
הַבְּצֻרוֹת וַיֹּאמֶר לְבַקְעָם אֱלֹהֵי: וַיִּרְא יַחְזֻקֶיהוּ כִּי-
בָא סִנְחָרִיב וּפָנָיו לְמַלְחָמָה עַל-יְרוּשָׁלַם: וַיִּנְעַץ
עִם-שָׂרָיו וַגְּבִרָיו לְסַתּוֹם אֶת-מִימֵי הָעֵינֹת אֲשֶׁר
מִחוּץ לָעִיר וַיַּעֲזְרוּהוּ: וַיִּקְבְּצוּ עִם-רָב וַיִּסְתַּמּוּ
אֶת-כָּל-הַמַּעֲיָנוֹת וְאֶת-הַנְּחָל הַשּׁוֹטָף בְּתוֹךְ-
הָאָרֶץ לֵאמֹר לָמָּה יָבוֹאוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר וּמִצְאוּ מַיִם
רַבִּים: וַיִּתְחַזַּק וַיִּכְּן אֶת-כָּל-הַחֹמֶה הַפְּרוּצָה
וַיַּעַל עַל-הַמַּגְדָּלוֹת וְלַחֻצָה הַחֹמֶה אַחֲרַת וַיִּתְחַזַּק
אֶת-הַמְּלוֹא עֵיר דָּוִד וַיַּעַשׂ שְׁלַח לָרֶב וּמַגְנֵיִם:
וַיִּתְּן שָׂרֵי מַלְחָמוֹת עַל-הָעָם וַיִּקְבְּצֵם אֵלָיו אֶל-
רְחוֹב שַׁעַר הָעִיר וַיִּזְכַּר עַל-לִבָּבָם לֵאמֹר: יַחְזֻקוּ
וְאַמְצוּ אֶל-תִּירָאוֹ וְאֶל-תַּחַתּוֹ מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר
וּמִלִּפְנֵי כָל-הַהֶמוֹן אֲשֶׁר-עִמּוֹ כִּי-עִמָּנוּ רַב מִעִמּוֹ:
עִמּוֹ זָרוּעַ בַּשָּׂר וְעִמָּנוּ י-הוָה אֱלֹהֵינוּ לְעֲזָרָנוּ
וְלַהֲלָחֵם מִלְחַמָּתָנוּ וַיִּסְמְכוּ הָעָם עַל-דְּבָרֵי
יַחְזֻקֶיהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה: אַחֲרַי זֶה שְׁלַח סִנְחָרִיב
מֶלֶךְ-אַשּׁוּר עֲבָדָיו יְרוּשָׁלַיִמָּה וְהוּא עַל-לִכְיִישׁ
וְכָל-מַמְשַׁלְתּוֹ עִמּוֹ עַל-יַחְזֻקֶיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְעַל-
כָּל-יְהוּדָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לֵאמֹר: כֹּה אָמַר
סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל-מָה אַתֶּם בֹּטְחִים וַיִּשָּׁבִים
בְּמִצּוֹר בִּירוּשָׁלַם: הֲלֹא יַחְזֻקֶיהוּ מִסִּית אֶתְכֶם
לְתַת אֶתְכֶם לְמוֹת בְּרַעַב וּבְצָמָא לֵאמֹר י-הוָה
אֱלֹהֵינוּ יִצְיָלָנוּ מִכַּף מֶלֶךְ אַשּׁוּר: הֲלֹא-הוּא
יַחְזֻקֶיהוּ הַסִּיר אֶת-בְּמַתָּיו וְאֶת-מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר
לְיְהוּדָה וְלִירוּשָׁלַם לֵאמֹר לִפְנֵי מִזְבַּח אֶתְד
תִּשְׁתַּחֲוּוּ וְעָלִיו תִּקְטִירוּ: הֲלֹא תִדְעוּ מָה עֲשִׂיתִי
אֲנִי וְאַבוֹתַי לְכָל עַמֵּי הָאָרְצוֹת הַיְכוֹל יִכְלוּ אֱלֹהֵי
גוֹי הָאָרְצוֹת לְהַצִּיל אֶת-אַרְצָם מִיָּדִי: מִי בְּכָל-
אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְרַיְמוּ אֲבוֹתַי אֲשֶׁר
יָכוֹל לְהַצִּיל אֶת-עַמּוֹ מִיָּדִי כִּי יוֹכֵל אֱלֹהֵיכֶם
לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדִי: וְעַתָּה אֶל-יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם
חִזְקֶיהוּ וְאֶל-יִסְיִית אֶתְכֶם כִּזְאֹת וְאֶל-תִּאֲמִינוּ לוֹ
כִּי-לֹא יוֹכֵל כָּל-אֱלֹהֵי כָל-גּוֹי וּמִמְלָכָה לְהַצִּיל
עִמּוֹ מִיָּדִי וּמִיָּד אֲבוֹתַי אִף כִּי אֱלֹהֵיכֶם לֹא-יִצְיָלוּ
אֶתְכֶם מִיָּדִי: וְעוֹד דְּבָרוֹ עֲבָדָיו עַל-י-הוָה
הָאֱלֹהִים וְעַל יַחְזֻקֶיהוּ עֲבָדָיו: וַיִּסְפְּרוּ כַּתָּב

לְחַרְף לִי-הוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלֵאמֹר עָלִיו לֵאמֹר
כֹּה-לֵהִי גוֹיֵי הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר לֹא-הִצִּילוּ עִמָּם מִיָּדִי
כִּן לֹא-יִצְיָלוּ אֱלֹהֵי יַחְזֻקֶיהוּ עִמּוֹ מִיָּדִי: וַיִּקְרָאוּ
בְּקוֹל-גָּדוֹל יְהוּדִית עַל-עַם יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר עַל-
הַחֹמֶה לִירָאָם וּלְבַהֲלָם לְמַעַן יִלְכְּדוּ אֶת-הָעִיר:
וַיִּזְכְּרוּ אֶל-אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלַם כַּעַל אֱלֹהֵי עַמֵּי
הָאָרֶץ מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאֲדָם: וַיִּתְפַּלֵּל יַחְזֻקֶיהוּ
הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁעִיָּהוּ בֶן-אַמוּץ הַנְּבִיא עַל-זֹאת וַיִּזְעַקוּ
הַשָּׁמַיִם: וַיִּשְׁלַח י-הוָה מַלְאַךְ וַיִּכְחַד כָּל-גִּבּוֹר
חַיִל וַנְּגִיד וְשָׂר בְּמַחֲנֵה מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּשְׁבּוּ בְּבִשְׁת
פָּנִים לְאַרְצוֹ וַיָּבֵא בֵית אֱלֹהֵיו וּמִיִּצְיָאֵי מַעְיו שָׁם
הִפִּילָהוּ בְּחָרִב: וַיִּוְשַׁע י-הוָה אֶת-יַחְזֻקֶיהוּ
וְאֶת יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם מִיָּד סִנְחָרִיב מֶלֶךְ-אַשּׁוּר
וּמִיָּד-כָּל יוֹנְהָלָם מִסָּבִיב: וַיִּרְבִּים מִבִּיאִים מִנְּחָה
לִי-הוּא לִירוּשָׁלַם וּמַגְדָּנוֹת לְיַחְזֻקֶיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה
וַיִּנְשָׂא לְעֵינָי כָּל-הַגּוֹיִם מֵאַחֲרֵי-כֵן: וַיִּבְרָאֵם הַהֵם
חָלָה יַחְזֻקֶיהוּ עַד-לְמוֹת וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-י-הוָה וַיֹּאמֶר
לוֹ וּמוֹפֵת גָּתוֹ לוֹ: וְלֹא-כִגְמַל עָלָיו הַשִּׁיב
יַחְזֻקֶיהוּ כִּי גָבַהּ לָבוֹ וַיְהִי עָלָיו קֶצֶף וְעַל-יְהוּדָה
וִירוּשָׁלַם: וַיִּפְגַּע יַחְזֻקֶיהוּ בְּגָבָהּ לָבוֹ הוּא וַיּוֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלַם וְלֹא-בָא עֲלֵיהֶם קֶצֶף י-הוָה בִּימֵי
יַחְזֻקֶיהוּ: וַיְהִי לְיַחְזֻקֶיהוּ עֲשָׂר וּכְבוֹד הַרְבֵּה
מְאֹד וְאַצְרוֹת עָשָׂה-לוֹ לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְאֶבֶן יְקָרָה
וּלְבִשְׂמִיִם וּלְמַגְנֵיִם וּלְכָל כְּלֵי חַמְדָּה: וּמִסְפָּנוֹת
לְתַבּוּאֹת דָּגוֹן וּתִירוֹשׁ וַיִּצְהַר וְאַרְזוֹת לְכָל-בְּהֵמָה
וּבְהֵמָה וְעֲדָרִים לְאַנְרֹת: וַיַּעֲרִים עָשָׂה לוֹ וּמִקְנֵה-
צֹאן וּבָקָר לָרֶב כִּי גָתוֹ-לוֹ אֱלֹהִים רְכוּשׁ רַב
מְאֹד: וְהוּא יַחְזֻקֶיהוּ סַתֵּם אֶת-מוֹצָא מִימֵי גִיחוֹן
הָעֲלִיּוֹן וַיִּישְׁרָם לְמַטֵּה-מַעֲרָבָה לְעִיר דָּוִד וַיִּצְלַח
יַחְזֻקֶיהוּ בְּכָל-מַעֲשָׂהוּ: וַיִּכֹּן בְּמִלְיָצֵי שָׂרֵי בָּבֶל
הַמְּשַׁלְחִים עָלָיו לְדָרֵשׁ הַמוֹפֵת אֲשֶׁר הִיָּה בְּאָרֶץ
עֲזָבוֹ הָאֱלֹהִים לְנַסּוֹתָו לְדַעַת כָּל-בְּלָבָבוֹ: וַיִּתֵּר
דְּבָרֵי יַחְזֻקֶיהוּ וַחֲסִדָּיו הִגָּם כְּתוּבִים בְּחֻזּוֹן
יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אַמוּץ הַנְּבִיא עַל-סֵפֶר מַלְכֵי-יְהוּדָה
וְיִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁכַּב יַחְזֻקֶיהוּ עִם-אַבְתָּיו וַיִּקְבְּרוּהוּ
בְּמַעְלֵה קְבָרֵי בְנֵי-דָוִד וּכְבוֹד עָשׂוּ-לוֹ בְּמוֹתוֹ
כָּל-יְהוּדָה וַיִּשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וַיִּמְלֹךְ מִנְּשֵׂה בְנוֹ
תַחְתָּיו:

לג בן־שתיים עשרה שנה מנשה במלכו וחדשים
וחדש שנה מלך בירושלם: ויעש הרע בעיני
י־הוה פתועבות הגולם אשר הוריש י־הוה מפני
בני ישראל: וישב ויבן את־הבמות אשר נתן
יחזקיהו אביו ויקם מזבחות לבעלים ויעש
אשרות וישתחו לکل־צבא השמים ויעבד אתם:
ובנה מזבחות בבית י־הוה אשר אמר י־הוה
בירושלם יהיה־שמי לעולם: ויבן מזבחות לכל־
צבא השמים בשמי חצרות בית־י־הוה: והוא
העביר את־בגיו באש בגי בן־הנם ועוגן ונחש
וכשה ועשה אוב וידעוני הרבה לעשות הרע
בעיני י־הוה להכעיסו: וישם את־פסל הסמל
אשר עשה בבית הא־להים אשר אמר א־להים
אל־דויד ואל־שלמה בנו בבית הזה ובירושלם
אשר בחרתי מפל שבטי ישראל אשים את־שמי
לעולם: ולא אסיר להסיר את־רגל ישראל מעל
האדמה אשר העמדתי לאבותיכם רק א־ם
ישמרו לעשות את כל־אשר צויתים לכל־התורה
והחקים והמשפטים ביד־משה: וניתע מנשה
את־יהודה וישבי ירושלם לעשות רע מן־הגולם
אשר השמיד י־הוה מפני בני ישראל: וידבר
י־הוה אל־מנשה ואל־עמו ולא הקשיבו: ויבא
י־הוה עליהם את־שרי הצבא אשר למלך אשור
וילקדו את־מנשה בחקים ויאסרהו בנחשתים
ויוליכהו בבלה: ויכהצר לו חלה את־פני י־הוה
א־להיו ויפגע מאד מלפני א־להי אבתיו:
וינתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנתו וישיבהו
ירושלם למלכותו וידע מנשה כי י־הוה הוא
הא־להים: ויאתרי־כן בנה חומה חיצונה לעיר־
דויד מערבה לגילחון בנחל ולבוא בשער הדגים
וסבב לעפל ויגביהה מאד וישם שרי־חיל בכל־
הערים הבצרות ביהודה: וינסר את־א־להי הנגר
ואת־הסמל מבית י־הוה וכל־המזבחות אשר בנה
בהר בית־י־הוה ובירושלם וישלך תוצה לעיר:
ויבן את־מזבח י־הוה ויזבח עליו זבחי שלמים
ותודה ויאמר ליהודה לעבד את־י־הוה א־להי
ישראל: אבל עוד העם זבחים בבמות רק
לי־הוה א־להיהם: ויתר דברי מנשה ותפלתו

אל־א־להיו ודברי החזים המזבחים אליו בשם
י־הוה א־להי ישראל הנם על־דברי מלכי
ישראל: ותפלתו והעתר־לו וכל־חטאתו ומעלו
והמקמות אשר בנה בהם במות והעמיד
האשרים והפסלים לפני הפנעו הנם פתובים על
דברי חוּזי: וישכב מנשה עם־אבתיו ויקברהו
ביתו וימלך אמון בנו תחתיו: ובן־עשרים
ושתיים שנה אמון במלכו ושתיים שנים מלך
בירושלם: ויעש הרע בעיני י־הוה כאשר עשה
מנשה אביו ולכל־הפסילים אשר עשה מנשה
אביו זבח אמון ויעבדם: ולא נכנע מלפני י־הוה
כהפנע מנשה אביו כי הוא אמון הרבה אשמה:
ויקשרו עליו עבדיו ומיתתו בביתו: ויפכו עם־
הארץ את כל־הקשרים על־המלך אמון וימליכו
עם־הארץ את־יאשיהו בנו תחתיו:

לד בן־שמונה שנים יאשיהו במלכו ושלשים
ואחת שנה מלך בירושלם: ויעש הישר בעיני
י־הוה וילך בדרכי דויד אביו ולא־סר ימין
ושמאול: ובשמונה שנים למלכו והוא עוזנו
זער החל לדרוש לא־להי דויד אביו ובשתיים
עשרה שנה החל לטהר את־יהודה וירושלם מן־
הבמות והאשרים והפסלים והמסכות: וינתצו
לפניו את מזבחות הבעלים והתמנים אשר־
למעלה מעליהם גזע והאשרים והפסלים
והמסכות שבר והזק ויזרק על־פני הקברים
הזבחים להם: וועצמות פהנים שרף על־
מזבחותם ויטהר את־יהודה ואת־ירושלם:
ובערי מנשה ואפרים ושמעון ועד־נפתלי
[במרבתיהם] סביב: וינתן את־המזבחות ואת־
האשרים והפסלים פתת להזק וכל־התמנים גזע
בכל־ארץ ישראל וישב לירושלם: ובשנת
שמונה עשרה למלכו לטהר הארץ והבית שלח
את־שפן בן־אצל־הו ואת־מעשיהו שר־העיר
ואת יואח בן־יואחז המזפיר לחזק את־בית
י־הוה א־להיו: ויבאו אל־חלקיהו | הפהן הגדול
וינתנו את־הפסו המובא בית־א־להים אשר
אספו־הלויים שמרי הסף מיז מנשה ואפרים
ומפל שארית ישראל ומפל־יהודה ובנימן

וַיָּשׁוּבוּ יְרוּשָׁלַם: וַיִּתְּנוּ עַל־יַד עֲשֵׂה הַמְּלֹאכָה
הַמְּפַקְדִים בְּבֵית יְהוָה וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ עוֹשֵׂי הַמְּלֹאכָה
אֲשֶׁר עֹשִׂים בְּבֵית יְהוָה לְבָדוֹק וּלְחִזְקָה הַבַּיִת:
וַיִּתְּנוּ לְחַרְשִׁים וּלְבָנִים לְקִנּוֹת אַבְנֵי מַחְצָב
וְעֲצִים לְמַחְבְּרוֹת וּלְקִירוֹת אֶת־הַבַּתִּים אֲשֶׁר
הִשְׁתִּיתוּ מִלְכֵי יְהוּדָה: וַיְהִי אֲנָשִׁים עֹשִׂים בְּאֻמוֹנָה
בַּמְּלֹאכָה וְעַל־יָהֶם מְפַקְדִים יָחַת וְעַבְדֵיהֶם הַלְוִיִּם
מִן־בְּנֵי מְרָרִי וּזְכַרְיָה וּמִשְׁלֵם מִן־בְּנֵי הַקְּהֹתִים
לְנֻצַח וְהַלְוִיִּם כָּל־מִבִּין בְּכָל־יִשְׂרָאֵל: וְעַל הַסְּבָלִים
וּמְנַצְחִים לְכָל עֲשֵׂה מְלֹאכָה לְעִבּוּדָה וְעִבּוּדָה
וּמְהַלְוִיִּם סוֹפְרִים וְשֹׁטְרִים וְשׁוֹעָרִים:
וַיְהִי וַיֵּצֵאוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית יְהוָה מִצֵּא
חִלְקִיהוּ הַפְּהֶן אֶת־סֹפֶר תּוֹרַת־יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:
וַיֵּצֵן חִלְקִיהוּ וַיֹּאמֶר אֶל־שֹׁפֵן הַסּוֹפֵר סֹפֵר
הַתּוֹרָה מִצָּאתַי בְּבֵית יְהוָה וַיִּתֵּן חִלְקִיהוּ אֶת־
הַסֹּפֶר אֶל־שֹׁפֵן: וַיָּבֵא שֹׁפֵן אֶת־הַסֹּפֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ
וַיֵּשֶׁב עוֹד אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־גִּתָּן
בְּיַד־עֲבָדֶיךָ הֵם עֹשִׂים: וַיִּתְּיָכוּ אֶת־הַכֶּסֶף
הַנִּמְצָא בְּבֵית־יְהוָה וַיִּתְּנוּהוּ עַל־יַד הַמְּפַקְדִים
וְעַל־יַד עוֹשֵׂי הַמְּלֹאכָה: וַיִּגְדֹּד שֹׁפֵן הַסּוֹפֵר לַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר סֹפֶר גִּתָּן לִי חִלְקִיהוּ הַפְּהֶן וַיִּקְרָא־בוֹ שֹׁפֵן
לְבָנֵי הַמֶּלֶךְ: וַיְהִי כִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבַר־הַתּוֹרָה
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: וַיֵּצֵן הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיהוּ וְאֶת־
אֲחִיקָם בֶּן־שֹׁפֵן וְאֶת־עֲבֹדוֹן בֶּן־מִיכָה וְאֶת אֶת־
הַסּוֹפֵר וְאֶת עֲשִׂיָה עֲבַד־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: לָכוּ
דַּרְשׁוּ אֶת־יְהוָה בְּעָדֵי וּבְעַד הַנִּשְׁאָר בְּיִשְׂרָאֵל
וּבִיהוּדָה עַל־דְּבַר־הַסֹּפֶר אֲשֶׁר נִמְצָא פִּי־גְדוּלָה
חֲמַת־יְהוָה אֲשֶׁר גִּתָּה בָּנוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְרוּ
אֲבוֹתֵינוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת כְּכֹל־הַפְּתוּבָה עַל־
הַסֹּפֶר הַזֶּה: וַיִּלְךְ חִלְקִיהוּ וְאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ אֶל־
חִלְדָּה הַנְּבִיאָה אִשָּׁת אֶת־שָׁלֵם בֶּן־תְּחִנָּה בְּיַד־חִסְרָה
שׁוֹמֵר הַבְּגָדִים וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם בְּמִשְׁנֵה
וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ פְּזָאת: וַתֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁלַח
אֲתֶכֶם אֵלַי: כֹּה־אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא רָעָה עַל־
הַמְּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו אֶת כָּל־הָאֱלֹהֹת
הַפְּתוּבוֹת עַל־הַסֹּפֶר אֲשֶׁר קָרָאוּ לְפָנַי מֶלֶךְ
יְהוּדָה: וַתַּחַת אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לֹא־לִהְיוּ

אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְּעִיסֵנִי בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם וְתַתִּיר
חֲמַתִּי בַּמְּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכָּבֵה: וַיֹּאֲל־מֶלֶךְ יְהוּדָה
הַשְׁלַח אֶתְכֶם לְדַרְוֹשׁ בֵּי־יְהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
שָׁמַעְתָּ: וַיֵּצֵן רַךְ־לִבְבָךְ וַתִּפְּנַע מִלְּפָנַי אֱלֹהִים
בְּשָׁמְעֶךָ אֶת־דְּבָרָיו עַל־הַמְּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו
וַתִּפְּנַע לְפָנַי וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ וַתִּבְדֹּד לְפָנַי וְגַם־
אֲנִי שָׁמַעְתִּי נְאֻם־יְהוָה: הִנְנִי אֲסַפֶּךָ אֶל־אֲבוֹתֶיךָ
וְנִאֲסַפְתָּ אֶל־קְבָרוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא־תִרְאֶינָה
עֵינֶיךָ בְּכָל הָרְעָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא עַל־הַמְּקוֹם
הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו וַיָּשִׁיבוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר: וַיִּשְׁלַח
הַמֶּלֶךְ וַיִּצְאֶסֶף אֶת־כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם:
וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וַיֵּשְׁבֵי
יְרוּשָׁלַם וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְכָל־הָעָם מִגְּדוֹל וְעַד־
קָטָן וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹתֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבַר־סֹפֶר הַבְּרִית
הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה: וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־עַמּוּדוֹ
וַיִּכְרַת אֶת־הַבְּרִית לְפָנָיו יְהוָה לְלַכֵּת אֶתְרֵי יְהוָה
וְלִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹתָיו וְעֲדוֹתָיו וְחֻקָּיו בְּכָל־לִבְבוֹ
וּבְכָל־נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר־הַבְּרִית הַפְּתוּבָה
עַל־הַסֹּפֶר הַזֶּה: וַיַּעֲמֵד אֶת כָּל־הַנִּמְצָא
בִּירוּשָׁלַם וּבְנֵי־מִן וַיַּעֲשׂוּ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם כְּבְרִית
אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם: וַיִּסֹּר יֹאשִׁיָהוּ אֶת־
כָּל־הַתְּעֻבוֹת מִכָּל־הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲבֹד אֶת כָּל־הַנִּמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל לְעִבּוֹד אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם כָּל־יְמֵיהֶם לֹא סָרוּ מֵאֶתְרֵי יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיהֶם:

לֵה וַיַּעֲשׂ יֹאשִׁיָהוּ בִירוּשָׁלַם פֶּסַח לִי־יְהוָה
וַיִּשְׁחָטוּ הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן:
וַיַּעֲמֵד הַכֹּהֲנִים עַל־מִשְׁמֹרוֹתָם וַיִּתְּזוּם לְעִבּוֹדַת
בֵּית יְהוָה: וַיֹּאמֶר לְלוֹיִם הַמְּבִינִים לְכָל־יִשְׂרָאֵל
הַקְּדוֹשִׁים לִי־יְהוָה תָּנוּ אֶת־אֲרוֹן־הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית
אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אִינוּ־לָכֶם
מִשָּׂא בַפֶּתַף עֲתָה עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת
עַמּוּד יִשְׂרָאֵל: וְהִכִּינוּ לְבַיִת־אֲבוֹתֵיכֶם
כַּמִּחְלְקוֹתֵיכֶם בְּכֹתֵב דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבְמִכְתָּב
שְׁלֹמֹה בְּנוֹ: וַיַּעֲמְדוּ בַקֹּדֶשׁ לְפָלוּגַת בֵּית הָאֲבוֹת
לְאַחֲיָכֶם בְּנֵי הָעָם וַחֲלַקְתָּ בֵּית־אֲב לְלוֹיִם: וַיִּשְׁחָטוּ
הַפֶּסַח וְהַתְּקֵדְשׁוּ וְהִכִּינוּ לְאַחֲיָכֶם לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר־

וְהָיָה בְיַד־מֹשֶׁה׃ וַיִּגְרַם יְאֹשִׁיָּהוּ לְבָנֵי הָעָם צָאֵן
כְּבָשִׂים וּבְנֵי־עֲזִים הַכֹּל לַפְּסָחִים לְכָל־הַנּוֹמְצֵא
לְמִסְפַּר שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּבָקָר שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים אֵלֶּה
מֵרְכוּשׁ הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּשְׁרְיוּ לְגִדְבָה לָעָם לַפְּהַגִּים
וּלְלוּיִם הִרְיָמוּ חִלְקֵיהָ וְזָכְרָתָהּ וַיַּחֲיֵאל נְגִידֵי בֵּית
הָאֱלֹהִים לַפְּהַגִּים נָתְנוּ לַפְּסָחִים אֲלָפִים וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת וּבָקָר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ וְכֹנְנֵיהוּ וְשִׁמְעֵיהוּ
וַנְּתַנְאֵל אֶחָיו וַחֲשַׁבְיָהוּ וַיעִיֵאל וַיִּזְבְּד שְׂרֵי
הַלוּוִים הִרְיָמוּ לְלוּוִים לַפְּסָחִים חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים
וּבָקָר חֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ וַתִּפְּוֹן הָעֲבוּדָה וַיַּעֲמָדוּ
הַפְּהַגִּים עַל־עַמְדָם וְהַלוּוִים עַל־מַחְלְקוֹתָם כַּמִּצְוֹת
הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּשְׁחָטוּ הַפֶּסַח וַיִּזְרְקוּ הַפְּהַגִּים מִיָּדָם
וְהַלוּוִים מִפְּשִׁיטִים׃ וַיִּסְיָרוּ הָעֹלָה לְתַתָּם
לְמַפְלְגוֹת לְבֵית־אָבוֹת לְבָנֵי הָעָם לְהַקְרִיב לִי־הָיָה
כַּפְּתוּב בְּסֶפֶר מֹשֶׁה וְכֵן לְבָקָר׃ וַיִּבְשְׁלוּ הַפֶּסַח
בְּאֵשׁ כַּמִּשְׁפָּט וְהִקְדָּשִׁים בְּשָׁלוֹ בַּסִּירוֹת וּבְדוֹדִים
וּבְצִלְחֹת וַיִּרְיָצוּ לְכָל־בְּנֵי הָעָם׃ וַאֲחֵר הַכִּינּוּ
לָהֶם וּלְפַהַגִּים כִּי הַפְּהַגִּים בְּנֵי אֶהְרֹן בְּהַעֲלוֹת
הָעוֹלָה וְהַחֲלָבִים עַד־לְגִילָה וְהַלוּוִים הַכִּינּוּ לָהֶם
וּלְפַהַגִּים בְּנֵי אֶהְרֹן׃ וְהַמִּשְׁרָרִים בְּנֵי־אֶסָף עַל־
מַעֲמָדָם כַּמִּצְוֹת דְּוִיד וְאֶסָף וְהִימָן וַיִּדְתוּן חוֹזְנָה
הַמֶּלֶךְ וְהַשְׁעָרִים לְשַׁעַר וְשַׁעַר אֵין לָהֶם לְסוּר
מֵעַל עַבְדָּתָם כִּי־אֲחִיָּהֶם הַלוּוִים הַכִּינּוּ לָהֶם׃
וַתִּפְּוֹן כָּל־עֲבוּדָת יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא לַעֲשׂוֹת
הַפֶּסַח וְהַעֲלוֹת עֲלוֹת עַל מִזְבֵּחַ יְהוָה כַּמִּצְוֹת
הַמֶּלֶךְ יְאֹשִׁיָּהוּ׃ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַנּוֹמְצֵאִים
אֶת־הַפֶּסַח בַּעֲת הַהִיא וְאֶת־תַּג הַמִּצְוֹת שִׁבְעַת
יָמִים׃ וְלֹא־נַעֲשֶׂה פֶסַח כָּמֹהוּ בְיִשְׂרָאֵל מִיָּמֵי
שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא וְכָל־מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־עָשׂוּ כַּפֶּסַח
אֲשֶׁר־עָשָׂה יְאֹשִׁיָּהוּ וְהַפְּהַגִּים וְהַלוּוִים וְכָל־יְהוּדָה
וְיִשְׂרָאֵל הַנּוֹמְצֵא וַיּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם׃ בְּשִׁמּוֹנָה
עָשָׂרֶה שָׁנָה לְמַלְכוּת יְאֹשִׁיָּהוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה׃
אַחֲרַי כָּל־זֹאת אֲשֶׁר הִכִּין יְאֹשִׁיָּהוּ אֶת־הַבַּיִת
עָלָה נָכוּ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהַלְחֵם בְּכַרְכַּמִּישׁ עַל־פֶּרֶת
וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ יְאֹשִׁיָּהוּ׃ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו
מַלְאָכִים לֵאמֹר מַה־לִּי וְלָךְ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־
עָלִיךָ אֶתָּה הַיּוֹם כִּי אֶל־בַּיִת מַלְחָמָתִי וְאֶל־לֵהִים
אָמַר לְבַהֲלָנִי חֲדַל־לָךְ מֵאֶל־לֵהִים אֲשֶׁר־עָמִי וְאֶל־

יִשְׁחַתְּדוּ׃ וְלֹא־הִסֵּב יְאֹשִׁיָּהוּ פָּנָיו מִלְּפָנֵי
לְהַלְחֵם־בּוֹ הַתַּחֲפָשׁ וְלֹא שָׁמַע אֶל־דְּבָרֵי נָכוּ מִפִּי
אֱלֹהִים וַיָּבֵא לְהַלְחֵם בְּבִקְעַת מִגְדּוֹ׃ וַיָּרוּ הַיָּרִיִם
לְמֶלֶךְ יְאֹשִׁיָּהוּ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַעֲבָדָיו הַעֲבִירוּנִי כִּי
הִחֲלִיתִי מֵאֵד׃ וַיַּעֲבִירוּהוּ עַבְדָּיו מִן־הַמַּרְכָּבָה
וַיִּרְפִּיבֵהוּ עַל רֶכֶב הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיּוֹלִיכֵהוּ
יְרוּשָׁלַם וַיָּמָת וַיִּקְבֵר בְּקִבְרוֹת אֲבֹתָיו וְכָל־יְהוּדָה
וַיְרוּשָׁלַם מִתְאַבְּלִים עַל־יְאֹשִׁיָּהוּ׃ וַיִּקְוֹן
יְרַמְיָהוּ עַל־יְאֹשִׁיָּהוּ וַיֹּאמְרוּ כָּל־
הַשָּׂרִים וְהַשָּׂרוֹת בְּקִינּוֹתֵיהֶם עַל־יְאֹשִׁיָּהוּ עַד־
הַיּוֹם וַיִּתְּנוּם לְחָק עַל־יִשְׂרָאֵל וְהֵנּוּם כְּתוּבִים עַל־
הַקִּינּוֹת׃ וַיִּנְתֵּר דְּבָרֵי יְאֹשִׁיָּהוּ וַחֲסָדָיו כַּפְּתוּב
בְּתוֹרַת יְהוָה׃ וַיִּזְדַּבְּרוּ הָרַאשֻׁנִים וְהַאֲחֻרָגִים
הֵנּוּם כְּתוּבִים עַל־סֶפֶר מַלְכֵי־יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה׃

לו וַיִּקְחוּ עִם־הָאָרֶץ אֶת־יְהוֹאָחָז בֶּן־יְאֹשִׁיָּהוּ
וַיִּמְלִיכֵהוּ תַּחַת־אָבִיו בִּירוּשָׁלַם׃ בֶּן־שְׁלוֹשׁ
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה יוֹאָחָז בְּמַלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מֶלֶךְ
בִּירוּשָׁלַם׃ וַיִּסְיָרָהוּ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם בִּירוּשָׁלַם
וַיַּעֲנֵשׁ אֶת־הָאָרֶץ מֵאָה כַּפֶּר־כֶּסֶף וְכֶפֶר זָהָב׃
וַיִּמְלֶךְ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אֶת־אֱלִיקִים אֶחָיו עַל־יְהוּדָה
וַיְרוּשָׁלַם וַיִּסָּב אֶת־שָׁמוֹ יְהוֹיָקִים וְאֶת־יֹאָחָז
אֶחָיו לְקַח נָכוּ וַיָּבִיאָהוּ מִצְרַיִמָּה׃ בֶּן־עֶשְׂרִים
וַחֲמֵשׁ שָׁנָה יְהוֹיָקִים בְּמַלְכוֹ וְאַחַת עָשָׂרֶה שָׁנָה
מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וַיַּעֲשׂ תְּרַע בְּעִינֵי יְהוָה אֶל־לֵהִיו׃
וַעֲלָיו עָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיֹּאסְרֵהוּ
בְּנַחֲשָׁתִים לְהַלִּיכוֹ בְּבָלָה׃ וּמִכְּלִי בַיִת יְהוָה
הִבִּיא נְבוּכַדְנֶאצַּר לְבָבֶל וַיִּתְּנֵם בְּהִיכְלוֹ בְּבָבֶל׃
וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יְהוֹיָקִים וַתַּעֲבַתּוּ אֲשֶׁר־עָשָׂה
וְהַנּוֹמְצֵא עָלָיו הֵנּוּם כְּתוּבִים עַל־סֶפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
וַיְהוּדָה וַיִּמְלֶךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחֲתָיו׃ בֶּן־שִׁמּוֹנָה
שָׁנִים יְהוֹיָכִין בְּמַלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַעֲשָׂרֶת
יָמִים מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וַיַּעֲשׂ תְּרַע בְּעִינֵי יְהוָה׃
וְלַתְּשׁוּבָת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר וַיִּבְאֵהוּ
בְּבָלָה עִם־כְּלֵי חַמְדַּת בַּיִת־יְהוָה וַיִּמְלֶךְ אֶת־
צִדְקִיָּהוּ אֶחָיו עַל־יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם׃ בֶּן־עֶשְׂרִים
וְאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ בְּמַלְכוֹ וְאַחַת עָשָׁרֶה שָׁנָה
מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם׃ וַיַּעֲשׂ תְּרַע בְּעִינֵי יְהוָה אֶל־לֵהִיו
לֹא נִכְנַע מִלְּפָנֵי יְרַמְיָהוּ הַנָּבִיא מִפִּי יְהוָה׃ וְגַם

בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ אַשּׁוּר הַשְּׂבִיעִי בֵּן-לֵהִים
וַיִּקְשׁ אֶת-עַרְפוֹ וַיֹּאמֶן אֶת-לִבּוֹ מִשׁוּב אֶל-
יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ־גַּם כָּל-שָׂרֵי הַפְּהֲגִים
וְהָעַם הָרַבּוּ לְמַעַל-מַעַל כָּכֵל תַּעֲבֹת הַגּוֹיִם
וַיִּטְמְאוּ אֶת-בַּיִת יְ-הוָה אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ בִּירוּשָׁלַם:
וַיִּשְׁלַח יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם עֲלֵיהֶם בְּיַד
מַלְאָכָיו הַשָּׁכֵם וְשָׁלַח כִּי-חָמַל עַל-עַמּוֹ וְעַל-
מַעֲוֹנָו: ־וַיִּהְיוּ מַלְעָבִים בְּמַלְאָכָי הָאֵ-לֹהִים וּבוֹזִים
דְּבָרָיו וּמַתְעַתְעִים בְּנֹבְאָיו עַד עֲלוֹת חַמַּת יְ-הוָה
בְּעַמּוֹ עַד-לְאֵין מִרְפָּא: ־וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֶת-מֶלֶךְ
כְּשִׁ-לִים וַיַּהַרְג בַּחֲוָרֵיהֶם בַּחֲרָב בְּבַיִת מִקְדָּשָׁם
וְלֹא חָמַל עַל-בָּתוּר וּבַתּוּלָה זָקֵן וַיִּשְׁשׁ הַכֹּל נִתַּן
בְּיָדוֹ: ־כֹּל כָּלֵי בַיִת הָאֵ-לֹהִים הַגְּדֹלִים וְהַקְטָנִים
וְאַצְרוֹת בַּיִת יְ-הוָה וְאַצְרוֹת הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו הַכֹּל

הָבִיא בָבֶל: ־וַיִּשְׂרְפוּ אֶת-בַּיִת הָאֵ-לֹהִים וַיִּנְתְּצוּ
אֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם וְכָל-אַרְמְנוֹתֶיהָ שָׂרְפוּ בְּאֵשׁ
וְכָל-כְּלֵי מַחְמַדֶּיהָ לְהַשְׁחִית: ־וַיַּגְלֵל הַשָּׂאֲרִית מִן-
הַחֲרָב אֶל-בָּבֶל וַיִּהְיוּ-לוֹ וּלְבָנָיו לְעַבְדִים עַד-מֶלֶךְ
מַלְכוֹת פָּרַס: ־לְמַלְאוֹת דְּבַר יְ-הוָה בְּפִי יְרֵמְיָהוּ
עַד-רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת-שַׁבְּתוֹתֶיהָ כָּל-יָמֵי הַשְּׁמָה
שָׁבָתָה לְמַלְאוֹת שִׁבְעִים שָׁנָה: ־וּבְשָׁנַת אַחַת
לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכָלוֹת דְּבַר יְ-הוָה בְּפִי יְרֵמְיָהוּ
הַעֵיר יְ-הוָה אֶת-רוּחַ כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ-פָּרַס וַיַּעֲבֵר-קוֹל
בְּכָל-מַלְכוּתוֹ וְגַם-בְּמִכְתָּב לֵאמֹר: ־כֹּה-אָמַר
כוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל-מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נִתַּן לִי
יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא-פָקֵד עָלַי לְבָנוֹת-לוֹ
בַּיִת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה מִי-בְכֶם מִכָּל-עַמּוֹ
יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי עַמּוֹ וַיַּעַל:

תָּם וְנִשְׁלָם

הַשְּׁבַח לְבוֹרֵא עוֹלָם

סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ

אִוִּיהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְ-הוָה וַיֹּאמֶר יְ-הוָה
אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: ־מֹשֶׁה
עַבְדִּי מָת וְעַתָּה קוּם עֲבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה
וְכָל-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: ־כָּל-מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּהֲרֹגְלֶכֶם
בּוֹ לָכֶם נִתְּתוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-מֹשֶׁה: ־מִהַמְדָּבָר
וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד-הַנְּהָר הַגָּדוֹל נְהַר-פָּרַת כָּל אֶרֶץ
הַחֲתִים וְעַד-הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה
גְּבוּלְכֶם: ־לֹא-יִתְצַב אִישׁ לְפָנֶיךָ כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ
כַּאֲשֶׁר הִיָּתִי עִם-מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא
אֲעֻזְבֶּךָ: ־יִתְּנָה וַאֲמִן כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת-הָעָם הַזֶּה
אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם:
יִרְק חֲזַק וַאֲמִן מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל-הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל-תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין
וּשְׁמֹאוֹל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: ־לֹא-
יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם
וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל-הַפְּתוּב בּוֹ כִּי-
אִז תִּצְלִיחַ אֶת-דְּרָכְךָ וְאִז תִּשְׁפִּיל: ־הִלֹּא צִוִּיתִיךָ

חֲזַק וַאֲמִן אֶל-תִּעַרְץ וְאַל-תִּחַת כִּי עַמָּךְ יְ-הוָה
אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: ־וַיַּצֵּו יְהוֹשֻׁעַ אֶת-שִׁטְרֵי
הָעָם לֵאמֹר: ־עֲבְרוּ וּבְקֶרֶב הַמַּחֲזֶנֶה וְצִוּוּ אֶת-
הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְעוֹד וְשָׁלַשֶׁת
יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לְרִשְׁתַּת
אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם
לְרִשְׁתָּהּ: ־וְלָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שָׁבֵט הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ־זְכוּר אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְדִּי-הוָה לֵאמֹר יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם
מִנִּית לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת: ־גִּישְׁיֶכֶם
טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמְשִׁים לְפָנַי אַחֲיֶכֶם
כֹּל גְּבוּרֵי הַחִיל וְעִזְרַתֶם אוֹתָם: ־עַד אֲשֶׁר-יָבִיחַ
יְ-הוָה לְאַחֲיֶכֶם כָּכֵם וַיִּרְשׁוּ גַם-הֵמָּה אֶת-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר-יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתְתֶם לְאָרֶץ
יְרִשְׁתֶּכֶם וִירִשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר וְנָתַן לָכֶם מֹשֶׁה
עֶבֶד יְ-הוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: ־וַיַּעֲנוּ
אֶת-יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר-צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאַל-

כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ בְּלֶדְךָ: כֹּכֵל אֲשֶׁר־שָׁמְעוּנוּ אֶל־
מֹשֶׁה כִּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ וְכִן יְהִי־הוּא אֶל־לִהְיֶיךָ
עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: כֹּל־אִישׁ אֲשֶׁר־
יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־
תִּצְוֶנוּ יוֹמֵת רַק תִּזְקַ וְאַמְצִי:

ב וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּוֹנוֹן מִן־הַשְּׁטִיִּים שְׁנַיִם־
אֲנָשִׁים מִרְגָּלִים חָרָשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ
וְאֶת־יְרִיחוֹ וְיִלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנֶה וּשְׂמָה
רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה: וַיִּנְאָמֶר לְמַלְךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר
הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחֲפֹר
אֶת־הָאָרֶץ: וַיִּשְׁלַח מַלְךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחַב לֵאמֹר
הוֹצִיֵאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבֵיתְךָ
כִּי לַחֲפֹר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־
שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתִּצְפְּנֵנּוּ וַתֹּאמֶר וְכִן בָּאוּ אֵלַי
הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִיֵּן הַמָּה: וַיְהִי הַשָּׁעַר
לְסָגוֹר בַּחֲשׂוֹךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנֹּכָה
הָלָכוּ הָאֲנָשִׁים רָדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי תִשְׁיָגוּם:
וְהָיָה הַעֲלָתָם הַגָּזָה וַתִּטְמַנְנֵם בַּפֶּשֶׁתַי הַעֵץ
הַעֲרֻכוֹת לָהּ עַל־הַגָּג: וְהָאֲנָשִׁים רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם
דָּרָד הַיִּרְדּוֹן עַל הַמַּעְבְּרוֹת וְהַשָּׁעַר סָגְרוּ אַחֲרָי
כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם: וְהָמָּה טָרַם
יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֵתָה עֲלֵיהֶם עַל־הַגָּג: וַתֹּאמֶר
אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְ-הוָה לְכֶם אֶת־
הָאָרֶץ וְכִי־נִפְלָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגְּוּ כָל־
יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: כִּי שָׁמְעוּנוּ אֶת אֲשֶׁר־
הוֹבִישׁ יְ-הוָה אֶת־מִי יַם־סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם
מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשֹׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר
בָּעֶבֶר הַיִּרְדּוֹן לְסִיחֹן וּלְעוֹג אֲשֶׁר הִחָרְמְתֶם אוֹתָם:
וַיִּנְשָׁמַע וַיִּמַּס לְבָבּוֹ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ
מִפְּנֵיכֶם כִּי יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶיכֶם הוּא אֶל־לִהְיֵם בְּשָׁמַיִם
מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת: וַיַּעֲתָה הַשָּׁבְעוּ־נָא לִי
בִּי־הוּא כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתֶם גַּם־אִתָּם
עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנָתַתֶּם לִי אוֹת אֲמַת: וַיְהִי־חֵיתָם
אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחֵי וְאֶת־אֲחֵיֹתַי וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמָּוֶת:
וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נִפְשָׁנוּ תַחֲתֵיכֶם לְמוֹת אִם
לֹא תִגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתַת־יְ-הוָה לָנוּ
אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֲמַת: וַתִּוְרַדְנָם

בַּחֲבֹל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי בֵּיתָה בְּקִיר הַחוֹמָה וּבַחוֹמָה
הָיָה יוֹשְׁבָת: וַתֹּאמֶר לָהֶם הִתְרָה לְכוּ פִן־יִפְגְּעוּ
בְּכֶם הָרֹדְפִים וְנַחֲבַתְּם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד
שׁוֹב הָרֹדְפִים וְאַחַר תִּלְכוּ לְדָרְכְּכֶם: וַיֹּאמְרוּ
אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נִקִּים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר
הִשְׁבַּעְתָּנוּ: וַהֲגָה אֲנַחְנוּ בָּאִים בְּאָרֶץ אֶת־תִּקְוַת
חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִקְשְׁרֵי בַחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתָנוּ בּוֹ
וְאֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ וְאֶת־אֲחֵיךָ וְאֶת כָּל־בֵּית
אָבִיךָ תִאֲסֹפֵי אֵלֶיךָ הַבְּיָתָה: וַיְהִי־כֵן כֹּל אֲשֶׁר־יָצָא
מִדְּלַתִּי בֵּיתְךָ הַחַוְצָה דָּמּוּ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נִקִּים
וְכֹל אֲשֶׁר יְהִי אִתְּךָ בַּבַּיִת דָּמּוּ בְּרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד
תִּהְיֶה־בוֹ: וְאִם־תִּגִּידֵי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהִינֵנוּ נִקִּים
מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: וַתֹּאמֶר כְּדַבְּרֵיכֶם
כִּן־הוּא וַתִּשְׁלַחְנָם וַיִּלְכוּ וַתִּקְשֶׁר אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי
בַחֲלוֹן: וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הִתְרָה וַיִּשְׁבּוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת
יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיִּבְקְשׂוּ הָרֹדְפִים בְּכָל־
הַדָּרָד וְלֹא מָצְאוּ: וַיִּשְׁבּוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ
מֵהָהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בְּוֹנוֹן וַיִּסְפְּרוּ־
לוֹ אֶת כָּל־הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם: וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
כִּי־נָתַן יְ-הוָה בְּיַדְנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגְּוּ כָל־
יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

הלכות שבת פרק כד

כד, א יש דברים שחן אסורין בשבת, אף על פי שאינן דומין למלאכה, ואינם מביאין לידי מלאכה; ומפני מה נאסרו משום שנאמר "אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדשי" , ונאמר "וכבדתו מעשות דרכיה, ממצוא חפצך ודבר דבר". לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת, ואפלו לדבר בהן, כגון שיידבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, ובאי זו סחורה ילך למקום פלוני כל זה וכיוצא בו, אסור: שנאמר "ודבר דבר", דבור אסור; והרחור מתר.

כד, ב אסור לאדם לפקד גנותיו ושדותיו בשבת, כדי לראות מה הן צריכין, או היאך הן פרותיהן שהרי זה מהלך, לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום וישב שם עד שתחשך, כדי שיהיה קרוב לעשות חפציו במוצאי שבת שהרי נמצא הלכו בשבת, לעשות חפציו.

כד, ג במה דברים אמורים, בשחשיך על התחום לעשות דבר שאסור לעשותו בשבת; אבל אם החשיך לעשות דבר שמותר לעשותו בשבת, הרי זה מותר. ביצד: אין מחשיבין על התחום להביא פרות מחפרין, או לשפר פועלין; אבל מחשיך הוא לשמר פרות, שהרי מותר לשמר בשבת. ומחשיך להביא בהמה או פרות תלושין: שתבהמה קורא לה והיא באה, אף על פי שהיא חנין לתחום; ופרות תלושין אלו היו שם מחצות, היה מותר להביאן בשבת. וכן אומר אדם לחברו, לפרך פלוני אני הולך למחר, שאם היו שם פרגנים, היה הולך לשם בשבת. וכן כל פיוצא בזה.

כד, ד מותר לאדם לומר לפועל, הנראה שתעמד עמי לערב; אבל לא יאמר לו, היה נכון לי לערב שנמצא עושה חפצו בשבת. ואסור

לרוץ ולדלג בשבת, שנאמר "מעשות דרכיך" שלא יהא הלוכה בשבת כהלוכה שלחל. ויורד אדם בור ושיח ומערה, אפלו הן מאה אמה; ומטפס ויורד ושותה, ומטפס ועולה. ואסור להרבות בשיחה בטלה בשבת, שנאמר "ודבר דבר" שלא יהא דבורה שלחל כדבורה שלשבת.

כד, ה מתר לרוץ בשבת לדבר מצוה, כגון שירוצו לבית הכנסת, או לבית המדרש; ומחשיבין השבונות שלמצוה, ומודדין מדידה שלמצוה, כגון מקוה לידע אם יש פשעור, או בנדר לידע אם מקבל טמאה. ופוסקין צדקה לעניים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואפלו לתרטיאות וטרקלין שלגוים, לפקח על עסקי רבים בשבת. ומשדכין על התינקת לארם, ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אמנות. ומבקרין חולין, ומנחמים אבלים; והנכנס לבקר את החולה, אומר שבת היא מלזעק, ורפואה קרובה לבוא. ומחשיבין על התחום לפקח על עסקי פלה, ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו לך למקום פלוני, לא מצאת שם הבא ממקום פלוני, לא מצאת במנה הבא במאתים ובלבד שלא יזכר לו סכום מקח. שכל אלו וכיוצא בהן מצוה הן, ונאמר "עשות חפצך": חפצך אסורין, חפציו שמים מתרין.

כד, ו מפליגין בים הגדול בערב שבת, לדבר מצוה; ופוסק עמו לשבת, ואינו שובת. ומפירין נדרים בשבת, בין לצרף שבת בין שלא לצרף שבת; ונשאלין לחכם על נדרים שחן לצרף השבת ומתירין, אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קדם השבת: שדברים אלו, דברי מצוה הן.

כד, ז אין עונשין בשבת; אף על פי שהעונש מצות עשה, אינה דוחה שבת. ביצד הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין

מלקין אותו ואין ממתין אותו בשבת: שנאמר "לא תבערו אש, בכל משבתיכם, ביום, השבת" זו אזהרה לבית דין, שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שרפה; והוא הדין, לשאר ענייניו.

כד, ח מתר לאדם לשמר פרותיו בשבת, בין תלושים בין מחבריין; ואם בא אדם לטל מהן, או בהמה וחייה לאכל מהן גוער בהן ומכה בהן, ומרחיק. והלוא דבר זה מחפציו הוא, ולמה הוא מתר מפני שלא נאסר אלא להקנות לעצמו חפצים שאינן עתה מצויים, או להשתפר ולהרויח ולהטפל בהנאה שתבוא לידו; אבל לשמר ממנו שפבר בא לידו, עד שיעמוד כמות שהוא מתר: הא למה זה דומה, לנועל ביתו מפני הגנבים.

כד, ט המשמר זרעיו מפני העופות, ומקשאו ומדלעיו מפני החיה לא יספק ולא ירקה, בדרך שעושה בחל: גזרה, שמא יטל צרור ויזרק ארבע אמות ברשות הרבים.

כד, י כל הדברים שהן אסורין משום שבת, לא גזרו עליהן בין השמשות, אלא בעצמו שליום הוא, שהן אסורין; אבל בין השמשות, מתריין: והוא, שיהיה שם דבר מצוה או דחק. כיצד: מתר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים, להביא לולב או שופר; וכן מוזיד מן האילן או מוציא מן הכרמלית, ערוב שעשה. וכן אם היה טרוד ונתפז, ונצרך לדבר שהוא משום שבת בין השמשות הרי זה מתר. אבל אם לא היה שם דחק, ולא דבר מצוה אסור. לפיכך אין מעשרין את חודאי בין השמשות, אף על פי שאסור הפרשת המעשר בשבת משום שבת; אבל מעשרים את הדמאי.

כד, יא קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבת, כגון שתלש מעצין שאינו נקוב, או טלטל בכרמלית אין בית דין מצוין להפרישו.

וכן אם הניחו אביו, אין ממתין בידו.

כד, יב אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת, בדרך שהוא עושה בחל. ומפני מה נגעו באסור זה אמרו, ומה אם הזהירו נביאים וצווי שלא יהיה הלוחך בשבת כהלוחך בחל, ולא שיחת השבת פשיחת החל, שנאמר "ודבר דבר"; קל והמר, שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל כדרי שלא יהיה פיום חל בעיניו, ויבוא להגביה ולתקן פלים מפנה לפנה, או מבית לבית, או להצניע אבנים וכיוצא בהן: שהרי הוא בטל ויושב בביתו, ויבקש דבר שיתעסק בו; ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה "למען ינוח".

כד, יג ועוד, פשיכר ויטלטל פלים שמלאכתן לאסור, אפשר שיתעסק בהן מעט, ויבוא לדי מלאכה. ועוד, מפני שמקצת העם אינם בעלי אמניות, אלא בטליון כל ימיהו, כגון הפילין ויושבי קרנות, שפל ימיהן הן שובתים ממלאכה; ואם היה מתר להלך ולדבר ויטלטל בשאר הימים, נמצא שלא שבת שבתה הנפרת; לפיכך שבתה מדברים אלו, היא שבתה השווה בכל אדם. ומפני דברים אלו, נגעו באסור הטלטול; ואסרו שלא יטלטל אלא פלים הצריך להם, כמו שיתבאר.

הלכות שבת פרק כה

כה, א יש פלי שמלאכתו לחת, והוא הפלי שמותר לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו כגון פום לשנות בו, וקערה לאכל בה, וספין לחתך בו בשר ופת, וקרדם לפצע בו אגוזים, וכיוצא בהן.

כה, ב ויש פלי שמלאכתו לאסור, והוא הפלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו כגון מכתשת ורחים וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.

כה, ג כל פלי שמלאכתו לחת בין היה שלעין,

או שְׁלֹחֶרֶם, או שְׁלֹאֲכֹן, או שְׁלֹמֶתְכֶת מִתָּר לְטַלְטְלוֹ בַשַּׁבָּת, בֵּין בַּשָּׂבִיל עֲצָמוֹ שְׁלֹפְלִי, בֵּין לְצַרֶּה מְקוֹמוֹ, בֵּין לְצַרֶּה גּוֹפּוֹ. וְכָל כְּלֵי שְׁמֹלֵאכְתוֹ לְאֶסוּר בֵּין הָיָה שְׁלֵעִין, או שְׁלֹחֶרֶם, או שְׁלֹאֲכָנִים, או שְׁלֹמֶתְכֶת מִתָּר לְטַלְטְלוֹ בַשַּׁבָּת, בֵּין לְצַרֶּה גּוֹפּוֹ, בֵּין לְצַרֶּה מְקוֹמוֹ; אֲבָל בַּשָּׂבִיל עֲצָמוֹ שְׁלֹפְלִי, אֶסוּר.

כֹּה־ר פִּינֵד: מְטַלְטֵל הוּא אֵת הַקְּעָרָה שְׁלֵעִין לְאֲבָל בָּהּ, או לִישָׁב בְּמְקוֹמָהּ; או כְּדֵי שֶׁלֹּא תִגָּנֵב, וְזֶה הוּא בַשָּׂבִיל עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם טַלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחֲמוּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִיבָשׁ וְתִשְׁבֵּר, או מִן הַגְּשָׁמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְפַּח וְתִפְסַד הָרִי זֶה טַלְטֵל בַּשָּׂבִיל עֲצָמוֹ; וּמִתָּר, מִפְּנֵי שְׁמֹלֵאכְתָּהּ לְהִתָּר.

כֹּה־ה וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא חֲרָחִים או הַמְּכַתְּשֵׁת לְשֹׁבֵר עֲלֶיהָ אֲגוּזִים, או לְעֹלוֹת עֲלֶיהָ לַמַּטָּה וְזֶה הוּא לְצַרֶּה גּוֹפּוֹ; או לִישָׁב בְּמְקוֹמָהּ. אֲבָל אִינוּ מְטַלְטְלָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשְׁבֵּר, וְלֹא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִגָּנֵב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

כֹּה־ו וְכָל שְׂאִינוּ כְּלֵי כְּגוֹן אֲבָנִים, וּמְעוֹת, וְקָנִים, וְקוֹרוֹת, וְכִיּוּצָא בְּהֵן אֶסוּר לְטַלְטְלוֹ. אֲבָן גְּדוֹלָה או קוֹרָה גְּדוֹלָה אִם עַל פִּי שְׂחִיא נִטְּלָת בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלֵי עֲלִיָּה, מְטַלְטְלִים אוֹתָהּ. דִּלְתוֹת הַבַּיִת אִם עַל פִּי שְׂחֵן כְּלִים, לֹא הוֹכְנֵו לְטַלְטְלוֹ; לְפִיכֶּה אִם נִתְּפָרְקוּ, אִפְּלוּ בַשַּׁבָּת אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְכֵן הַעֶפֶר וְהַחֹל וְהַמֵּת, אִין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן; וְכֵן שְׂמוֹנָה חֵי חֲרִי הוּא כְּאֲבָן, וְאֶסוּר לְטַלְטְלוֹ.

כֹּה־ז מִתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלֵי, אִפְּלוּ שֶׁלֹּא לְצַרֶּה תִשְׁמִישׁוֹ, אִלָּא לְעֵשׂוֹת בּוֹ מְלֵאכָה, שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְשִׁמּוּשָׁה. פִּינֵד נוֹטֵל אָדָם קָרְנִם לַפְּצַע בּוֹ אֲגוּזִים, קָרְדִים לְחִתָּהּ בּוֹ דְּבִלָּה, מְגֵרָה לְגוֹר בָּהּ אֵת הַגְּבִינָה, מְגֵרָפָה לְגֵרָף בָּהּ אֵת הַגְּרָגְרוֹת, אֵת הַרְחַת וְאֵת הַמְזֻלָּג לְתֵת עָלָיו אֲבָל לְקַטֵּן, אֵת הַכּוּשׁ וְאֵת הַכְּדִבְדִּי לְדַחֵף בּוֹ, מִחַט שְׁלֶסְקָאִין

לְפַתַּח בּוֹ אֵת הַדְּלֵת, אֵת הַמְּכַתְּשֵׁת לִישָׁב עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

כֹּה־ח וּמְטַלְטֵל אָדָם מִחַט שְׁלֵיִד הַשְּׁלֵמָה, לְטַל בָּהּ אֵת הַקּוּזִין; אֲבָל אִם נִטֵּל הַקְּצָה הַנִּקְוֵב שְׁלָהּ, או הַקְּצָה הַחַד אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. וְאִם הָיְתָה גְּלוּם וְעֵדִין לֹא נִקְבָּה, מִתָּר לְטַלְטְלָהּ.

כֹּה־ט כָּל כְּלֵי שְׁמֹקְפִיד עָלָיו שְׂמָא וּפְחָתוֹ דְּמִין כְּגוֹן כְּלִים הַמְּקַצִּים לְסַחֲרָה, וְכִלִּים הַיִּקְרִים בִּיּוֹתָר שְׁמֹקְפִיד עָלֶיהֶן שְׂמָא יִפְסְדוּ אֶסוּר לְטַלְטְלוֹן בַּשַּׁבָּת; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מְקַצָּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן כִּים, כְּגוֹן הַמְּסַר הַגְּדוּל, וְיִתֵּד שְׁלִמְחֵרְשָׁה, וְסַפִּין שְׁלִטְפָּחִים, וְחֵרֵב שְׁלֹאֲשַׁכְּכִים, וְחֵצִין חֲחֵרְשִׁים, וְקָרְנִם הַבְּשָׂמִים, וְכִיּוּצָא בְּהֵן.

כֹּה־י כָּל כְּלֵי שְׁחֻקְצָה מִחֲמַת הָאֶסוּר, אֶסוּר לְטַלְטְלוֹ כְּגוֹן נֵר שְׁחֵדְלִיקוֹ בּוֹ בַשַּׁבָּת, וְהַמְּנֹרָה שְׂחִיָּה הַנֵּר עָלֶיהָ, וְשִׁלְחָן שְׂחִיָּה עָלָיו מְעוֹת. אִם עַל פִּי שְׂכִיבָה הַנֵּר, או שְׂנַפְלוּ הַמְּעוֹת אֶסוּר לְטַלְטְלוֹן; שְׂכָל כְּלֵי שְׂחִיָּה אֶסוּר לְטַלְטְלוֹ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת נְאָסֵר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָהּ, אִם עַל פִּי שְׂחֵלָה דְּבַר שְׁגָרָם לוֹ הָאֶסוּר. אֲבָל כְּלֵי הַמְּקַצָּה מִחֲמַת מֵאוֹם כְּגוֹן נֵר יִשָּׁן שְׁלִנְפֵט, וְכְלֵי הַצּוּאָה, וְכִיּוּצָא בְּהֵן מִתָּר לְטַלְטְלוֹן בַּשַּׁבָּת, אִם הַצַּרֶּה לָהֶן.

כֹּה־יא כָּל הַכְּלִים הַנְּטָלִין בַּשַּׁבָּת שְׁנֵת־פָּרְקוּ דִּלְתוֹתֶיהֶן, כְּגוֹן דִּלְתוֹת תְּבָה וּמְגֵדֵל בֵּין שְׁנֵת־פָּרְקוּ בַשַּׁבָּת, בֵּין שְׁנֵת־פָּרְקוּ קֶדֶם הַשַּׁבָּת מִתָּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דִּלְתוֹת. וְכֵן כָּל הַכְּלִים הַנְּטָלִין בַּשַּׁבָּת שְׁנֵשְׁבְּרוּ בֵּין קֶדֶם שַׁבָּת, בֵּין בַּשַּׁבָּת שִׁבְרִיהֶן נְטָלִין; וְהוּא, שְׂיִחִיו עוֹשִׂין מֵעִין מְלֵאכָה; פִּינֵד שְׂבָרֵי עֵרְבָה לְכַסּוֹת בְּהֵן אֵת פִּי הַחֲבִית, שְׂבָרֵי זְכוּכִית לְכַסּוֹת בְּהֵן אֵת פִּי הַפֶּה, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אֲבָל אִם אִין הַשְּׂבָרִים רְאִיִּין לְמְלֵאכָה כְּלָל, אֶסוּר לְטַלְטְלוֹן. כֹּה־יב כָּל כְּסוּיֵי הַכְּלִים, נְטָלִים בַּשַּׁבָּת וְהוּא,

שִׁישׁ תּוֹרַת כְּלֵי עֲלִיָּהוּ. הָיָה כְּלֵי מַחְבֵּר בְּקִרְקַעוֹ
כְּגוֹן חֲבִית הַטְּמוּנָה בְּאֶרֶץ אִם יֵשׁ לְכַסּוֹי שְׁלֵחַ
בֵּית אַחִיזָה, מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא, אֵין
מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ. וְכֵן כְּסוּיֵי הַקְּרָקַעוֹת, כְּגוֹן
בּוֹרוֹת וְחֲרִיצוֹן אֵין מְטַלְטֵלִין כְּסוּי שְׁלֵחַן, אֶלֶּא
אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה. כְּסוּי הַתְּנוּרָה אֵף עַל
כֵּי שְׂאִין לוֹ בֵּית אַחִיזָה, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ.

כֵּה־יָג שְׁנֵי דְבָרִים, אֶחָד אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ וְאֶחָד
מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ, וְהֵן סְמוּכִים זֶה לְזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה
אוֹ זֶה בְּזֶה, וּבְזִמְנֵן שְׂמִטְטֵלִין אֶחָד מֵהֶן יִטְלַטֵּל
הַשְּׁנַיִם אִם הָיָה צָרִיךְ לְדַבֵּר שְׂמִיטָה לְטַלְטְלוֹ,
מְטַלְטְלוֹ וְאֵף עַל כֵּי שְׂדָבֵר הָאֲסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ;
וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְטַלְטֵל דְּבַר הָאֲסוּר, לֹא
יִטְלַטְטְנוּ בְּאוֹתוֹ דְּבַר הַמִּתֵּר.

כֵּה־יָד בִּיצֵד: פְּנֵה שְׁחִיתָה טְמוּנָה בְּתֻבָּן, וְחֲרָרָה
שְׁחִיתָה עַל גְּבִי הַגְּחָלִים תּוֹחֵבֵן בְּבוֹשׁ אוֹ
בְּכַדְכַד וְנוֹטְלִין, וְאֵף עַל כֵּי שְׁחִיתָבֵן וְהַגְּחָלִים
נִנְעָרִים בְּשַׁעַת נְטִילָה; וְכֵן לַפֶּת אוֹ צְנוּנוֹת
שְׁחִי טְמוּנִים בְּעַפְרָה, וּמִקְצַת הָעֵלִים מְגֵלִים
שׂוֹמְטֵן בְּשִׁבְתָּה בְּעֵלָה שְׁלֵחַן, וְאֵף עַל כֵּי שְׁחִיעַפְרָה
נִנְעָרָה. אֲבָל אִם הָיָה כְּפָר אוֹ תִינוּק עַל גְּבִי
הָאֲבָן, אוֹ עַל גְּבִי הַקּוֹרָה לֹא יִטְלַטֵּל הָאֲבָן אוֹ
הַקּוֹרָה, בְּכַפָּר אוֹ בְּתִינוּק שִׁישׁ עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל
כִּיּוּצָא בְּזֶה.

כֵּה־טוּ נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ שִׁישׁ לוֹ גְּעֻגוּעִין
עָלָיו, וְהָאֲבָן בִּירוֹ; אֲבָל לֹא יִנְרָ שְׂאֵם יִפֹּל
הַיִּנְרָ, יִטְלְנוּ הָאֵב בִּירוֹ. כִּלְפָּלָה שְׁחִיתָה
נְקוּבָה, וְסֵתָם נִקְבַּ שְׁלֵחַ בְּאֲבָן מִתֵּר לְטַלְטְלָהּ,
שְׁחִירֵי הָאֲבָן נִעֲשֶׂת כְּדָפֵן. הִיתָה הַכְּלִפָּלָה מְלֵאָה
פְּרוּתָה, וְהָאֲבָן בְּתוֹךְ הַפְּרוּתָה אִם הָיוּ הַפְּרוּתָה
רְטֻבִים כְּגוֹן עֲנָבִים וְתֵתִים, נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמֹזֵת
שְׁחִיא: שְׂאֵם יִנְעָר הַפְּרוּתָה, יִטְנִפוּ בְּעַפְרָה;
וּבְמִקּוֹם הַכְּסֵד, לֹא גָזְרוּ.

כֵּה־טז חֲבִית שְׂשֻׁכָה אֲבָן עַל פִּיהָ מִטָּה עַל צְדָהּ,
וְהִיא נוֹפֶלֶת; הִיתָה בֵּין חֲחִבִּיּוֹת, מִגְּבִיחָהּ

לְמִקּוֹם אַחֵר וְהָאֲבָן עָלֶיהָ, וּמִטָּה עַל צְדָהּ שָׂם,
וְהָאֲבָן נוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשׂוֹכַח מְעוֹת עַל הַכֶּרֶם,
וְצָרֶף לְכַר נוֹעֵר אֶת הַכֶּרֶם, וְהֵן נוֹפֶלֶת; וְאִם
צָרֶף לְמִקּוֹם הַכֶּרֶם, נוֹטֵל אֶת הַכֶּרֶם וְהַמְּעוֹת עָלָיו.
אֲבָל אִם הִנִּיחַ הַמְּעוֹת מְעַרְבֵי שִׁבְתָּה עַל הַכֶּרֶם,
אוֹ הִנִּיחַ הָאֲבָן עַל כֵּי חֲחִבִּיּוֹת חֲרִי אֶלּוֹ אֲסוּרִין
לְטַלְטְלוֹ, וְאֶפְלוּ נִפְלוּ הַמְּעוֹת וְהָאֲבָן: שְׁחִירֵי
נִעֲשׂוּ כְּסִים לְדַבֵּר הָאֲסוּר.

כֵּה־יז הָאֲבָן שְׂבִקְרוּיָהּ אִם מְמַלְאִין בָּהּ, וְאֵינָהּ
נוֹפֶלֶת, חֲרִי הִיא כְּמִקְצַת הַקְּרוּיָהּ, וּמִתֵּר
לְמַלְאוֹת בָּהּ; וְאִם לֹא, אֵין מְמַלְאִין בָּהּ. כְּגַד
שְׂעֵל הַקְּנָה, שׂוֹמְטוּ מִן הַקְּנָה.

כֵּה־יח פְּרוּתָה שְׂאֲסוּר לְאֲכָלָן כְּגוֹן פְּרוּתָה שְׂאֵינָם
מְעַשְׂרִין, אֶפְלוּ הֵן חִיבִין בְּמַעֲשֵׁר מִדְּבָרֵיהֶם,
אוֹ מְעַשֵּׁר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נְטִלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ
תְּרוּמָה טְמֵאָה, אוֹ מְעַשֵּׁר שְׁנַיִם וְהִקְדֵּשׁ שְׁלֵא
נִכְדָּו כְּחִלְפָתָן אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ; אֲבָל חֲדָמָאֵי,
הַזָּאִיל וְרֵאשׁוֹי לְעֲנִיָּים, וְכֵן מְעַשֵּׁר שְׁנַיִם וְהִקְדֵּשׁ
שְׂפָדִין, אֵף עַל כֵּי שְׁלֵא נָתַן חֲחָמֵשׁ מִתֵּר
לְטַלְטְלוֹ.

כֵּה־יט מְטַלְטֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה, אֵף עַל כֵּי
שְׂאֵינָהּ רְאוּיָהּ לוֹ; וּמְטַלְטֵלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם
הַטְּהוֹרָה אוֹ עִם הַחֲלִין, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּכֵלֵי
אֶחָד. כְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּשְׁחִיתָה הַטְּמֵאָה
לְמִטָּה, וְהָיוּ פְּרוּתָה הַמְּטַנְכִין בְּקִרְקַע שְׂאֵם יִנְעָר
אוֹתוֹ, יִפְסְדוּ. אֲבָל אִם הָיוּ אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים
וְכִיּוּצָא בְּהֵן נוֹעֵר הַכְּלִי, וְנוֹטֵל הַטְּהוֹרָה אוֹ
הַחֲלִין; וּמִנִּיחַ הַטְּמֵאָה. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְמִקּוֹם
הַכְּלִי בֵּין שְׁחִיתָה לְמַעֲלָה בֵּין שְׁחִיתָה לְמִטָּה,
מְטַלְטֵל הַכֵּל כְּאֶחָד.

כֵּה־כ מִדְּבַר שְׂלֵאֲכָנִים שְׁחָשַׁב עָלָיו מִכְּעוֹד יוֹם
אִם לְמָרוֹם, מִתֵּר לִישֵׁב עָלֶיהָ לְמַחֲרָ; וְאִם לֹא,
אֲסוּר. חֲרִיּוֹת שְׂלֵדָקֵל שְׂגָרְדוֹן לְעֲצִים, וְנִמְלָךְ
עָלֶיהָ מְעַרְבֵי שִׁבְתָּה לִישִׁיבָה מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ; וְכֵן
אִם יִשֵׁב עָלֶיהָ מְעַרְבֵי שִׁבְתָּה, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ.

כה, בא תקש שעל המטה לא ינענעו בידו, אבל מנענעו בגופו; ואם היה מאכל בהמה, מתר לטלטלו. וכן אם היה עליו פר או סדין וכיוצא בהן מנענעו בידו, שהרי נעשה פמי שישב עליו מבעוד יום. המכנים קפה שלעפר לביתו אם יחד לה קרן זוית מערב שבת מטלטלו בשבת, ועושה בו כל צרכיו.

כה, כב אסור לבטל פלי מהכנו, מפני שהוא כסותר. פי' לא יתן פלי תחת הגר בשבת, לקבל את השמן הנוטה שהשמן שבגרה, אסור לטלטלו, וכשיפיל לפלי, יאמר טלטול הפלי שהיה מתר; וכן כל כיוצא בזה. לפיכך אין נותנין פלי תחת התרנגולת לקבל פי' לא יתן פלי תחת הגר בשבת, וכן פוסק הפלי על כל דבר שאסור לטלטלו, שהרי לא בטלו: שאם יחפין, וטלנו.

כה, כג נותנין פלי תחת הדלה; ואם נתמלא הפלי שופך ושונה, ואינו נמנע: והוא, שיהיה הדלה ראוי לרחיצה. אבל אם אינו ראוי, אינו נותן; ואם נתן, מתר לטלטלו במים המאוסין שבו: שאין עושין גרף שרעי, לכתחלה.

כה, כד חבית שלטבל שגשפרה, מביא פלי ומניח תחתיה: הואיל ואם עבר ותקנו, מתקן הרי הוא כמתקן. ונותנין פלי תחת הגר לקבל ניצוצות, מפני שאין בהן ממש, ומתר לטלטל הפלי. קורה שגשפרה אין סומכין אותה בספל, או בארובות המטה: אלא אם בן היו רוחים, וכל זמן שיחפין וטלם כדי שלא יבטל פלי מהכנו. ופורסין מחצלת על גבי אבנים בשבת; או על גבי פורת דבורים בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתבון לצוד: שהרי נוטלה בכל עת שירצה. וכופין את הסל בשבת לפני האפרוחים, בשביל שיעלו עליו וירדו שהרי מתר לטלטלו, כשירדו מעליו. וכן כל כיוצא בזה.

כה, כה בהמה שנפלה לבור או לאמת המים אם יכול לתן לה פרנסה במקומה, מפרנסין אותה עד מוצאי שבת. ואם לאו, מביא פרים וכסתות ומניח תחתיה; ואם עלתה, עלתה: ואם על פי שפטל פלי מהכנו, שהרי משליכו לבור לתוך המים מפני צער בעלי חיים, לא גזרו. ואסור להעלותה, בידו. וכן אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר, אבל דוחין אותן עד שיפנסו; ומרדין עגלים וסוּחיים. תרנגולת שפרחה, אין מרדין אותה, מפני שהיא נשמטת מן היר, ונמצאו אנפיה נתלשין; אבל דוחין אותה, עד שתפנס.

הלכות שבת פרק כו

כו, א כל פלי האורה, וחדלים וקנים שלו מתר לטלטלן כפלי שמלאכתו לאסור: חוץ מכבד העליון וכבד התחתון לפי שאינן נטליו, מפני שהן תקועין. וכן העמודים שלאורה אסור לטלטלו, שמא יתקן הגמזות שלהן. ושאר פלי האורה, מתרין.

כו, ב מכבדות שלתמרה, וכיוצא בהן שמכבדין בהן הקרקע הרי הן כפלי שמלאכתו לחתר, שהרי מתר לכבד בשבת. לבנים שגשפרו מן הפנין הרי הן כפלי שמלאכתו לחתר, מפני שראויין להסב עליהן, שהרי שפין אותן, ומתקנין אותן; ואם צבר אותן הרי הקצם, ואסור לטלטלם.

כו, ג חרס קטנה מתר לטלטלה אפלו ברשות הרבים, הואיל וראויה היא בחצר לכסות בה פי פלי קטן. מגופת חבית שנתפתה היא ושבריה, מתר לטלטלה; ואם זרקה לאשפה מבעוד יום, אסור לטלטלה. פלי שנתרעע לא יתלש ממנו חרס לכסות בו, או לסמך בו.

כו, ד מתר להכניס לבית הפסא, שלוש אבנים מקרזלות לקנח בהן; וכמה שעורן, כמלוא היר. אבל אדמה שהיא קרובה להתפרה, אסור

לְטַלְטֵלָה לְקַנַּח בָּהּ. וּמִתֵּר לְהַעֲלוֹת הָאֲבָנִים לְגַג, לְקַנַּח בָּהֶן; יִרְדּוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים, וְנִשְׁתַּקְעוּ בְּטִיט אִם רְשׁוּמָן נָכַר, מִתֵּר לְטַלְטֵלָן. אָבֵן שֵׁישׁ עָלֶיהָ טַנְוָה, שׁוֹדָאֵי לְקַנַּח הִיא מִתֵּר לְטַלְטֵלָה, וְאִפְלוּ הִיא גְדוּלָה.

כּוּה הָיָה לְפָנָיו צָרוֹר וְחָרָם, מִקַּנַּח בְּצָרוֹר; וְאִם הָיָה חָחָרָם מֵאֲגָנֵי פְלִים, מִקַּנַּח בְּחָרָם. הֵיךְ לְפָנָיו צָרוֹר וְעֹשָׁבִים אִם הֵיךְ עֹשָׁבִים רַפִּים, מִקַּנַּח בָּהֶן; וְאִם לָאוּ, מִקַּנַּח בְּצָרוֹר.

כּוּה שִׁירֵי מַחְצֵלָאוֹת שִׁפְלוּ הָרִי הֵן כְּכֹלֵי שְׁמֹלָאֲבָתוֹ לְחֵתֵר, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְכַסּוֹת בָּהֶן הַטַּנְוָה; אָבֵל שִׁירֵי בְּגָדִים שֹׂאִין בָּהֶן שְׁלוֹשׁ עַל שְׁלוֹשׁ אֲסוּר לְטַלְטֵלָן, שֹׂאִינָן רְאוּיִין לֹא לְעַנְיִים וְלֹא לְעֹשִׁירִים. שְׁבָרֵי תַנּוּר מִתֵּר לְטַלְטֵלָן, וְהָרִי הֵן כְּכֹל חֲפָלִים שְׁמֹלָאֲבָתָן לְחֵתֵר. פִּירָה שֶׁנִּשְׁמַטָּה אַחַת מִיִּרְכּוּתֶיהָ אֲסוּר לְטַלְטֵלָה, שְׁמָא יִתְקַע.

כּוּז סָלַם שֶׁלְעֵלֶיהָ אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, שֹׂאִין עָלָיו תּוֹרַת פְּלִי. וְשֶׁלְשׁוּבָה, מִתֵּר לְחַטּוֹתָו; אָבֵל לֹא יוֹלִיכוּ מִשׁוּבָה לְשׁוּבָה שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בְּדַרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַחַל, וְיִבּוֹא לְצוּד. קָנָה שְׁמוֹסְקִין בּוֹ חַיִּיתִים אִם יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת פְּלִי, הָרִי הוּא כְּכֹלֵי שְׁמֹלָאֲבָתוֹ לְאֲסוּר; קָנָה שֶׁחֵתְקִינוּ בַעַל חַבִּית לְחַיִּיתִים פּוֹתַח וְנוֹעַל בּוֹ אִם יֵשׁ תּוֹרַת פְּלִי עָלָיו, הָרִי הוּא כְּכֹלֵי שְׁמֹלָאֲבָתוֹ לְחֵתֵר.

כּוּח דְּלֵת שֶׁחֵיָה לָהּ צִיר, אֵת עַל פִּי שֹׂאִין לָהּ עֵתָה צִיר, שֶׁחֵכִינָה לְסַתֵּם בָּהּ מְקוֹם מִקַּנַּח, וְהִיא נִגְרָרַת שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בָּהּ, וְכֵן חֲדָקִים שְׁסוֹתְמִין בָּהֶן חֲפָרְצָה, וְכֵן מַחְצֵלָת הַנִּגְרָרַת בְּזָמָן שֶׁקְשׁוּרִין וְתִלְוִיִין בַּפּוֹתָל, סוֹתְמִין בָּהֶן; וְאִם לָאוּ, אִין נוֹעֲלִין בָּהֶן. וְאִם הֵיךְ גְּבוּחִים מַעַל הָאָרֶץ, נוֹעֲלִין בָּהֶן.

כּוּט דְּלֵת שֶׁהִיא לוֹחַ אַחַד, שְׁשׁוּמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעֲלִין בָּהּ אִם לֹא הָיָה לָהּ לְמַטָּה כֵּן כְּמוֹ אֲסַקְפָה, שְׁמוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהִיא פְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲיֵלָה

אִין נוֹעֲלִין בָּהּ; וְכֵן נִגְרָ שֵׁישׁ בְּרֵאשׁוֹ קְלֶסְטֵרָה, שְׁמוֹכֵחַת עָלָיו שֶׁהוּא פְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲיֵלָה, וְאִינוּ קוֹרָה בְּשֹׂאֵר הַקּוֹרוֹת נוֹעֲלִין בּוֹ בַשֶּׁבֶת.

כּוּי נִגְרָ שֹׂאִין בְּרֵאשׁוֹ קְלֶסְטֵרָה אִם הָיָה קְשׁוּר וְתִלְוֵי בַדְּלָת, נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן אִם הָיָה נִטְלָל, וְאֶגְדוֹדוֹ עֲמוּ. אָבֵל אִם הָיָה אֶגְדוֹדוֹ קְבוּעַ בַּדְּלָת, וְהָיָה הַנִּגְרָ נִשְׁמַט כְּמוֹ קוֹרָה, וּמְנִיחִין אוֹתוֹ בְּזוּיָת, וְחֹזְרִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ בַעַת שְׂרוֹצִין הָרִי זֶה אֲסוּר לְנַעַל בּוֹ; שֹׂאִין עָלָיו תּוֹרַת פְּלִי, וְאִינוּ אֶגְדוּ, וְאִין בּוֹ אֶגְדָּ לְחֹכֵיחַ עָלָיו.

כּוּיָא מְנוֹרָה שְׁלַחֲלִיזוֹת, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קְטַנָּה אִין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ, שְׁמָא יַחְזִירָה בַשֶּׁבֶת. הֵיךְ בָּהּ חֲדָקִים, וְהִיא נִרְאִית כְּבַעֲלַת חֲלִיזוֹת אִם הָיָה גְדוּלָה הַנְּטֻלָת בַּשֶּׁתִּי יָדִים, אֲסוּר לְטַלְטֵלָה; הִיתָה קְטַנָּה מְזוּז, מִתֵּר לְטַלְטֵלָה.

כּוּיָב מְנַעַל שְׁעַל גַּבֵּי הָאֲמוּם, שׁוּמְטִין אוֹתוֹ בַשֶּׁבֶת. מְכַבֵּשׁ שְׁלִבְעָלֵי בָתִּים מִתִּירִין, אָבֵל לֹא כּוֹכְשִׁין; וְשֶׁלְכּוֹכְסִין לֹא יִגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקַּנַּח מַחְמַת חֶסְרוֹן פִּיס. וְכֵן גַּזִּי צִמֵּר אִין מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן; לְפִיכָךְ אִם יַחְדָן לְתַשְׁמִישׁ, מִתֵּרִין. וְהַשְּׁלַחִין מִתֵּר לְטַלְטֵלָן, בֵּין הֵיךְ שְׁלִבְעַל חַבִּית אוֹ שְׁלֵאֲמוֹן; מִפְּנֵי שֹׂאִינָו מִקְפִּיד עֲלֵיהֶם.

כּוּיָג כָּל דְּבָר מְטַנְוָה, כְּגוֹן רֵאֵי וְקִיא וְצוּאָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן אִם הֵיךְ בְּחָצֵר שִׁינְשִׁבִין בָּהּ, מִתֵּר לְחוֹצִיאָן לְאֲשַׁפָּה אוֹ לְבֵית חַפְסָא; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא גֵרָף שְׁלָרְעִי. וְאִם הֵיךְ בְּחָצֵר אַחֲרַת כּוֹפִין עֲלֵיהֶן פְּלִי, כְּדִי שְׁלֹא יֵצֵא חֶקְטָן וְיִתְלַכְלַךְ בָּהֶן. רַק שְׁעַל חֶקְרָקַע דּוֹרְסוֹ לְפִי תַמּוּ, וְהוֹלָה. וּמְטַלְטֵלִין כְּנֻנָא, מִפְּנֵי אֲפָרוֹ, אֵת עַל פִּי שֵׁישׁ עָלָיו שְׁבָרֵי עֲצִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּגַרְף שְׁלָרְעִי. וְאִין עוֹשִׂין גֵרָף שְׁלָרְעִי לְכַתְחֵלָה, בַּשֶּׁבֶת; אָבֵל אִם נַעֲשֶׂה מֵאֲלָיו, אוֹ שְׁעָבֵר וְעֲשֶׂהוּ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ.

כּוּיָד שְׁמֹן שִׁינְצָא מִתַּחַת הַקּוֹרָה שְׁלִבֵית חַבִּי

בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנים לסחורה
מתר לאכלם בשבת; ואפלו אוצר שלתבואה,
או תבואה צבורה מתחיל להסתפק ממנה
בשבת: שאין שם אכל שהוא מקצה בשבת
כלל, אלא הכל מוכן הוא. חוץ מגרורות
וצמוקין שבמקצה, בזמן שמיבשים אותם;
הואיל ומסריחות בנתיב, ואינם ראויין
לאכילה חרי הן אסורין בשבת, משום מקצה.
חבית שנתגלתה, ואבטיח שנשברה אף על פי
שאינן ראויין לאכילה, נוטלין ומניחין במקום
המצנע. פיוצא בו, קמיע שאינו ממחה אף על
פי שאין יוצאין בו, מטלטלין אותו. מותר
השמן שבגור, ושפקערה שהדליקו בהן באותה
שבת אסור להסתפק ממנו באותה שבת, מפני
שהוא מקצה מחמת אסור.

כ"ט אוצר שלתבואה או שלכרי יין אף על
פי שמתר להסתפק ממנו, אסור להתחיל בו
לפנותו אלא לדבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת
אורחין, או לקבץ בו בית המדרש. וכיצד
מפנין אותו: כל אחד ואחד ממלא ארבע או
חמש קפות, עד שגומריין; ולא יכדו קרקעיתו
שלאוצר, כמו שבארנו, אלא נכנס ויוצא בו,
ועושה שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו.

כ"ט כל שהוא ראוי למאכל בהמה ותייה ועוף
המצויין, מטלטלין אותו בשבת. פיצד:
מטלטלין את התרמום היבש, מפני שהוא
מאכל לעזים אבל לא את הלח; את החצב,
מפני שהוא מאכל לעבאים; את החרדל, מפני
שהוא מאכל ליונים; את העצמות, מפני שהן
מאכל לפלבים. וכן כל הקלפין והגרעין
הראויין למאכל בהמה, מטלטלין אותן.
ושאינן ראויין אוכל את האכל, וזורקן
לאחוריו; ואסור לטלטלין. ומטלטלין בשר
תפוח, מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין
בשר חי, בין תפל בין מליח, מפני שראוי
לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל, אסור

לטלטלו.

כ"י אין מטלטלין שכרי זבובית, אף על פי
שהן מאכל לנעמיות, ולא חבלי זמורות, אף
על פי שהן מאכל לפילים, ולא את הלוח, אף
על פי שהוא מאכל לעורבים מפני שאין אלו
וכיוצא בהן מצויין, אצל רב בני אדם.

כ"ח חבלי קש וחבלי עצים וחבלי זרדין אם
התקינן למאכל בהמה, מטלטלין אותן; ואם
לאו, אין מטלטלין אותן. חבלי סיאח ואזוב
וקרנית הכניסן לעצים, אין מסתפק מהם
בשבת; למאכל בהמה, מסתפק מהן. וכן
באמיתא, וכן בפנים; וכן בשאר מיני תבלין.

כ"ט אין גורפין מאכל מלפני הפטם, בין
באבוס שלכלי בין באבוס שלקרקע; ואין
מסלקין לצדדין, מפני הראי: גזרה, שמא ישוח
גמות. ונוטלין מלפני החמור, ומניחין לפני
השור; אבל אין נוטלין מלפני השור, ומניחין
לפני החמור מפני שהמאכל שלפני השור
מטנף בריו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת.
וכן עלים שריחם רע ומאוס, ואין בהמה
אוכלתן אסור לטלטלין. לפיכך תלי שלדגים,
אסור לטלטלו; ושלבשר, מתר. וכן כל פיוצא
בזה.

כ"ב אף על פי שאסור לטלטל את המת
בשבת, סבין אותו ומדיחין אותו ובלבד, שלא
יזיזו בו אבר. ושומטין את הפר מתחתיו, כדי
שיהיה מטל על החול, בשביל שימתין.
ומביאין פלי מקר וכלי מתכות, ומניחין לו על
פרסו, כדי שלא תפוח; ופוקקין את נקביו,
שלא יפנס בהן הרוח. וקושרין את הלחי לא
שיעלה, אלא שלא יוסיף; ואין מאמצין את
עיניו בשבת.

כ"בא מת המטל בהמה מניח עליו כפר או
תינוק, ומטלטלו. וכן אם נפלה דלקה בחצר
שיש בה מת, מניח עליו כפר או תינוק; ואם

אין שם פּכּר וְלֹא תִינּוֹק, מִצִּילִין אוֹתוֹ מִן הַדִּלְקָה מִכּוֹל מְקוֹם שֶׁמָּא יָבוֹא לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהוֹל עַל מֵתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׂרָף. וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל בְּכִכּוּר אוֹ תִינּוֹק, אֲלֵא לְמַת בְּלִבָּר, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בְּהוֹל עַל מֵתוֹ.

כּוֹכַב הָיָה מִטַּל בַּחֲמָה, וְאִין לָהֶם מְקוֹם לְטַלְטֵלוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לְהַזִּיזוֹ מִמְּקוֹמוֹ בְּאִין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְיֹושְׁבִים מִשְׁנֵי צַדְדָיו; חֵם לָהֶם מִלְמַטָּה, זֶה מְבִיא מִטָּתוֹ וְיֹושֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מְבִיא מִטָּתוֹ וְיֹושֵׁב עָלֶיהָ; חֵם לָהֶם מִלְמַעְלָה, זֶה מְבִיא מִחֻצְלַת וּפּוֹרֵם עַל גְּפוֹ, וְזֶה מְבִיא מִחֻצְלַת וּפּוֹרֵם עַל גְּפוֹ; זֶה זֹקֵף מִטָּתוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זֹקֵף מִטָּתוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ; וְנִמְצְאָת מְחַצְּהָ עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ שֶׁהָרִי מִחֻצְלַת זֶה וּמִחֻצְלַת זֶה, גְּנִיחִין סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ; וּשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶם עַל הַקְּרָקַע, מִשְׁנֵי צַדֵּי הַמַּת.

כּוֹכַב מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בְּבֵיתוֹ, וְנִמְצָא מִתְּבוּזָה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מִתְּבוּזִים מִמְּנוֹ מֵתָר לְהוֹצִיאֹ לְכַרְמְלִית: גְּדוֹל כְּבוֹד הַפְּרִיזוֹת, שֶׁדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַת־וֹרָה, שֶׁהוּא "לֹא תִסּוּר, מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ". וְאִם הָיָה לָהֶן מְקוֹם אַחֵר לְצֵאת לֹא, אִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֲלֵא מִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ, וְיֹוצְאִין הֵם.

הַלְבוֹת שַׁבַּת פֶּרֶק כּוֹ

כּוֹכַב הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבַּת לֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" : מְקוֹם זֶה, הוּא תַחוּם הָעִיר. וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה, שֶׁעוֹר לְתַחוּם זֶה; אֲבָל חֲכָמִים הֶעֱתִיקוּ שֶׁתַּחוּם זֶה, הוּא חוּץ לְשָׁנִים עָשָׂר מִיֵּל בְּנֶגֶד מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּבֶךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לֹא תֵצְאוּ חוּץ לְמַחֲנֵה. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם חוּץ לָעִיר, אֲלֵא עַד אֲלֻפִים אֲמָה; אֲבָל חוּץ לְאֲלֻפִים, אָסוּר שֶׁאֲלֻפִים, הוּא מִגְּרֵשׁ הָעִיר.

כּוֹכַב נִמְצְאָת לְמַדָּה, שֶׁמֵּתָר לְאָדָם בַּשַּׁבַּת לְחַלֵּף אֶת כָּל הָעִיר כְּלָה, אֲפִלוּ הָיְתָה כְּנִינָה, בֵּין

שֶׁהָיְתָה מִקְּפַת חוֹמָה, בֵּין שֶׁלֹּא הָיְתָה מִקְּפַת. וְכֵן מֵתָר לוֹ לְחַלֵּף חוּץ לָעִיר אֲלֻפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְרַבְּעוֹת כְּטַבְּלָה מְרַבְּעַת, כְּדִי שִׁיחִיה נִשְׁפָּר אֶת הַזּוּיּוֹת. וְאִם יֵצֵא חוּץ לְאֲלֻפִים, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרַדּוֹת עַד שָׁנִים עָשָׂר מִיֵּל; אֲבָל אִם יֵצֵא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יֵתָר עַל שָׁנִים עָשָׂר מִיֵּל, אֲפִלוּ אֲמָה אַחַת לֹקָה מִן הַתּוֹרָה.

כּוֹכַב הַמְּחַלֵּף חוּץ לְתַחוּם לְמַעְלָה מִעֲשָׂרָה טַפְּחִים, כְּגוֹן שֶׁקָּפִץ עַל גְּבֵי עַמּוּדִים שֶׁגְּבוּחִין עֲשָׂרָה וְאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה חָרִי זֶה סָפֵק, אִם יֵשׁ תַּחוּמִין לְמַעְלָה מִעֲשָׂרָה; אֲבָל אִם חָלַף עַל מְקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה חָרִי זֶה כְּמַחֲלָף עַל הָאָרֶץ, וְיֵשׁ אָסוּר תַּחוּמִין שָׁם.

כּוֹכַב מִי שֶׁשָּׁבַת בְּדִיר שֶׁכְּמִדְּבָר, אוֹ כְּסֹהַר, אוֹ בְּמַעְרָה, וְכִיֵּצֵא בְּהֵן מְרִשּׁוֹת הַיְחִיד מִחֻלֵּף אֶת כְּלָה, וְחוֹצָה לָהּ אֲלֻפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ בְּרַבּוּעַ; וְכֵן הַשּׁוֹבֵת בְּכַקְעָה. אֲפִלוּ הָיָה יָשׁוּן בַּשַּׁעַה שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבַּת, שֶׁלֹּא קָנָה שְׂבִיתָה יֵשׁ לוֹ לְחַלֵּף מִמְּקוֹמוֹ אֲלֻפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ בְּרַבּוּעַ. הָיָה מְחַלֵּף בְּכַקְעָה, וְאִינוּ יוֹדְעַת תַּחוּם הַשַּׁבַּת מִחֻלֵּף אֲלֻפִים פְּסִיעוֹת בִּינּוֹנִיּוֹת, וְזֶה הוּא תַּחוּם הַשַּׁבַּת.

כּוֹכַב הַמְּחַלֵּף אֲלֻפִים אֲמָה שֵׁישׁ לוֹ לְחַלֵּף, וְשֶׁלְמָה מִדָּתוֹ בְּתוֹךְ דִּיר אוֹ סֹהַר אוֹ מַעְרָה אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה אִינוּ מְחַלֵּף אֲלֵא עַד סוֹף מִדָּתוֹ; וְאִין אוֹמְרִין הוֹאִיל וְכִלְתָּה מִדָּתוֹ בְּתוֹךְ רִשּׁוֹת הַיְחִיד, מְחַלֵּף אֶת כְּלָה. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בַּשַּׁבְּלָתָה מִדָּתוֹ בְּמַקְצַת הָעִיר, אוֹ בְּמַקְצַת הַמַּעְרָה; אֲבָל אִם הָיְתָה אוֹתָהּ רִשּׁוֹת הַיְחִיד מְבַלְעַת בְּתוֹךְ אֲלֻפִים אֲמָה שֶׁלֹּא תַחֲשֵׁב לוֹ כָּל אוֹתָהּ הָרִשּׁוֹת כְּאַרְבַּע אֲמוּת, וּמִשְׁלֵמִין לוֹ אֶת הַשַּׁעַר.

כּוֹכַב פִּיעָד: חָרִי שֶׁהָיָה אֲלָף אֲמָה מִמְּקוֹם שְׂבִיתָתוֹ, אוֹ מִחוּץ לָעִיר, עַד מְדִינָה אוֹ מַעְרָה

שִׁישׁ בְּאַרְבֵּה אֵלֶּף אֵמָה, אוֹ פָחוֹת מֵאֵלֶּף מִחֲלָף;
אֵת כָּל הַמְדִינָה אוֹ הַמְעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ, וּמִחֲלָף;
חֹצֵה לָּהּ אֵלֶּף אֵמָה פָּחוֹת אַרְבַּע אֲמוֹת. אֲבָל
אִם הָיָה בַּמְדִינָה אוֹ בַּמְעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ בְּתוֹךְ
מִדְתּוֹ, אֵלֶּף אֵמָה וְאֵמָה אֵינּוּ מִחֲלָף בָּהּ אֵלֶּא
אֵלֶּף אֵמָה בְּלִבָּר, שֶׁהוּא תִּשְׁלוֹם אֲלָפִים שִׁישׁ
לוֹ.

כֹּזֵב מִי שֶׁכִּלְתָּה מִדְתּוֹ בַּחֲצֵי הָעִיר אִף עַל פִּי
שְׂאֵינּוּ מִחֲלָף אֵלֶּא עַד סוֹף מִדְתּוֹ, מִתֵּר לְטַלְטֵל
בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁבַת
בְּבִקְעָה, וְהִקְיִפוּהוּ גֹזִיִּים מִחֲצֵה בִּשְׁבַת אֵינּוּ
מִחֲלָף בָּהּ אֵלֶּא אֲלָפִים אֵמָה לְכָל רוּחַ, אִף עַל
פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחֻצָּה; וּמִתֵּר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל
הַמְּחֻצָּה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אִם הִקְיִפוּהָ לְשֵׁם דִּירָה.
כֹּזֵחַ מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ לְכַנֵּס לַמְדִינָה, בֵּין
שֶׁהָיָה בָּא בַּיָּם בֵּין שֶׁהָיָה בָּא בַּחֲרֻבָּה אִם נִכְנֵס
בְּתוֹךְ אֲלָפִים אֵמָה קְרוֹב לָעִיר, קֶדֶם שֶׁיִּכְנֵס
הַשְּׁבַת אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַמְדִינָה אֵלֶּא
בִּשְׁבַת, חָרִי זֶה יִכְנֵס וְיִחְלָף אֵת כָּלָה וְחֹצֵה לָּהּ
אֲלָפִים אֵמָה לְכָל רוּחַ.

כֹּזֵט הָיָה בָּא לַמְדִינָה וַיִּשֶׁן בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא נִעְזָר
אֵלֶּא בִּשְׁבַת, וּכְשֶׁנִּעְזָר, מֵצֵא עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ
הַתְּחוּם חָרִי זֶה יִכְנֵס לָּהּ, וְיִחְלָף אֵת כָּלָה וְחֹצֵה
לָּהּ אֲלָפִים אֵמָה לְכָל רוּחַ: מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ הִיָּתָה
לְחֲלָף לַמְדִינָה זֶה, וְלִפְיָקָה קָנָה שְׁבִיתָה עִם בְּנֵי
הַמְדִינָה כְּמוֹתֵן שְׁחָרִי נִכְנֵס עִמָּהֶן בַּתְּחוּם.

כֹּזֵי מִי שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַתְּחוּם, אֲפִלּוּ אֵמָה אַחַת
לֹא יִכְנֵס: שֶׁהָאַרְבַּע אֲמוֹת שִׁישׁ לוֹ לְאָדָם,
תְּחִלָּתָן מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ; לְפִיָּקָה בֵּינוֹן
שֶׁיֵּצֵא חוּץ מִתְּחוּמוֹ אֵמָה אוֹ יֵתֵר, יֵשֵׁב
בְּמִקְוֵמוֹ, וְאִין לוֹ לְחֲלָף אֵלֶּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע
אֲמוֹת, מִעֲמִידַת רִגְלָיו וְלַחוּץ. וְכֵן מִי שֶׁחֲשִׁיף
חוּץ לַתְּחוּם הַמְדִינָה, אֲפִלּוּ אֵמָה אַחַת חָרִי זֶה
לֹא יִכְנֵס לָּהּ: אֵלֶּא יִחְלָף מִמְּקוֹם שֶׁנִּכְנֵס עָלָיו
הַשְּׁבַת וְהוּא עוֹמֵד בּוֹ, אֲלָפִים אֵמָה בְּלִבָּר. וְאִם

כִּלְתָּה מִדְתּוֹ בְּמִקְצַת הָעִיר, מִחֲלָף עַד סוֹף
מִדְתּוֹ כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ. הִיָּתָה רִגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ
הַתְּחוּם, וְרִגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם חָרִי זֶה יִכְנֵס.
כֹּזֵי, יֵא מִי שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ כְּגוֹן
שֶׁחֹצֵיאוּהוּ גֹזִיִּים אוֹ רוּחַ רָעָה, אוֹ שֶׁשָּׂגַג וַיֵּצֵא
אִין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע אֲמוֹת. חֹזֵר לְדַעְתּוֹ, אִין לוֹ
אֵלֶּא אַרְבַּע אֲמוֹת; הַחֲזִירוּהוּ, כְּאִלּוּ לֹא יֵצֵא.
וְאִם נִתְּנָהוּ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד כְּגוֹן שְׁנֵתְנָהוּ
גֹזִיִּים בְּדִיר וְסַחַר וּמְעָרָה, אוֹ בְּעִיר אַחֲרַת יֵשׁ
לוֹ לְחֲלָף אֵת כָּלָה; וְכֵן אִם יֵצֵא לְאַחַד מֵאֵלּוּ
בִּשְׂגָגָה, וְנִזְכָּר וְהוּא בְּתוֹכָן מִחֲלָף אֵת כָּלָה.

כֹּזֵיב יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעְתּוֹ אִף עַל פִּי שֶׁחֹזֵר
שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁחֲזִירוּהוּ גֹזִיִּים אוֹ רוּחַ
רָעָה אִין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע אֲמוֹת; וְכֵן אִם יֵצֵא
חוּץ לַתְּחוּם לְדַעְתּוֹ אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ רִשּׁוֹת
הַיְחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסַחַר אִין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע
אֲמוֹת. הַמְּפָרֵשׁ בַּיָּם הַגָּדוֹל אִף עַל פִּי שֶׁהוּא
חוּץ לַתְּחוּם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ, מִחֲלָף אֵת כָּל הַסְּפִינָה
כָּלָה, וּמִטַּלְטֵל בְּכָלָה.

כֹּזֵיג מִי שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, וְהִקְפָּה
בַּמְּחֻצָּה בִּשְׁבַת יֵשׁ לוֹ לְחֲלָף כָּל אוֹתָהּ הַמְּחֻצָּה:
וְהוּא, שֶׁלֹּא תִהְיֶה יֵתֵר עַל אֲלָפִים אֵמָה. וְאִם
הָיָה תְּחוּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ מִבְּלַע מִקְצַתוֹ בְּתוֹךְ
הַמְּחֻצָּה שֶׁנִּעְשֶׂת שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ
לְחֲלָף אֵת כָּל הַמְּחֻצָּה, חָרִי זֶה נִכְנֵס לַתְּחוּמוֹ;
וְכֵינוֹן שֶׁיִּכְנֵס, חָרִי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יֵצֵא.

כֹּזֵיד כָּל מִי שֶׁאִין לוֹ לִזְנוּ מִמְּקוֹמוֹ, אֵלֶּא בְּתוֹךְ
אַרְבַּע אֲמוֹת אִם נִצְרָף לְנִקְבֵיו, חָרִי זֶה יֵצֵא
וּמִרְחִיק וְנִפְנָה וְחֹזֵר לְמִקְוֵמוֹ. וְאִם נִכְנֵס
לְמִקְצַת תְּחוּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ, בָּעֵת שֶׁיִּרְחִיק
לְחֻפְנֹת הוֹאִיל וְנִכְנֵס יִכְנֵס, וְכְּאִלּוּ לֹא יֵצֵא:
וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵצֵא בְּתִחְלָה לְדַעְתּוֹ; אֲבָל אִם יֵצֵא
לְדַעְתּוֹ אִף עַל פִּי שֶׁנִּכְנֵס, אִין לוֹ אֵלֶּא אַרְבַּע
אֲמוֹת.

כֹּזֵיט כָּל מִי שֶׁיֵּצֵא בְּרִשּׁוֹת בֵּית דִּין כְּגוֹן

העדים שבאין להעיד על ראית הלבנה, וכיוצא בהן ממי שמתר לו לצאת לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח, באותו מקום שהגיע לו; ואם הגיע למדינה חרי הוא פאנשי העיר, ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה.

כז, טז היה יוצא ברשות, ואמר לו והוא הולך בדרך כבר נעשת המצוה שיצאת לעשותה יש לו ממקומו, אלפים אמה לכל רוח; ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות, מבליע בתוך אלפים שיש לו ממקומו חרי זה חוזר למקומו, ובאלו לא יצא. וכל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד גויים, או מן הנחר, או מן המפלת יש להם אלפים אמה לכל רוח, במקום שהצילו; ואם היתה יד הגויים תקיפה, והיו מפתדים לשבת במקום שהצילו חרי אלו חוזרין בשבת למקומן, ובכלי זינן.

הלכות שבת פרק כח

כה, א כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה אם היה בינו ובין המדינה שבועים אמה ושני שלישי אמה, שהוא צלע בית סאתים המרבעת, או פחות מזה חרי זה מצטרף למדינה, ונחשב ממנה; ובשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

כה, ב היה בית זה קרוב למדינה בשבועים אמה, ובית שני קרוב לבית ראשון בשבועים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבועים אמה, וכן עד מהלך פמה ימים חרי הכל במדינה אחת; ובשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון; והוא שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על ארבע אמות או יתר.

כה, ג וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזניו, ובית עבודה זרה שיש בו בית דירה לפומרינו, והאוצרות שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלוש מחצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע

אמות על ארבע אמות, והפרגניו, והבית הבנוי בים, ושתי מחצות שיש עליהן תקרה, והמערה שיש בנין על פיה ויש בה בית דירה כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבועים אמה ושירים; ומאותו הבית היוצא, רואין כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה, ומודדין חוץ לאותו החוט, אלפים אמה.

כה, ד ואלו, שאין מצטרפין עמה שתי מחצות שאין עליהן תקרה, אף על פי שדרין ביניהן; והגשר והקבר ובית הכנסת ובית עבודה זרה והאוצרות, שאין בהן בית דירה; והבור והשיח והמערה והשובה, ובית שבספינה: כל אלו וכיוצא בהן, אין מצטרפין עמה.

כה, ה היו שתי עירות זו סמוכה לזו אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת ושליש, כדי שיהיה שבועים אמה ושירים לזו ושבועים אמה ושירים לזו חושבין שתיהן כעיר אחת; ונמצאת כל עיר מהן, מהלכת את כל העיר השניה והוצה לה אלפים אמה. היו שלושה כפרים משלשין אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מן החיצונים, אלפים אמה או פחות מפאן, ובין השנים החיצונים, מאתים שלוש ושמונים פחות שלישי, כדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי בשתראה אותו כאלו הוא ביניהן, מאה אמה וארבעים ואחת ושליש חרי שלשתן במדינה אחת, ומודדין להם אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר שהקפה ולבסוף ישבה, מודדין לה מישיבתה; וישבה ולבסוף הקפה, מודדין לה מחומותיה.

כה, ו עיר שהיתה ארוכה או מרבעת, הואיל ויש לה ארבע זויות שוות, מניחין אותה כמות שהיא, ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה; היתה עגולה, עושין לה זויות, ורואין אותה כאלו היא בתוך מרבע; ומודדין חוץ מצלעות אותה מרבע אלפים אמה לכל רוח שנמצא משתפר הזויות.

כהו וכן אם היתה משלשת, או שיש לה
 צלעות רבות מרבעין אותה, ואחר כך מודדין
 חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח; וכשהוא
 מרבעה, מרבעה פרבוע העולם, כדי שתהא כל
 רוח ממנה משוכה פנגד רוח מרוחות העולם,
 ומכוננת פנגדה. היתה רחבה מצד אחד, וקצרה
 מצד אחד רואין אותה כאלו היא פלה רחבה.
 היתה עשויה כמין גם, או שהיתה עשויה
 פקשת אם יש בין שני ראשיה, פחות
 מארבעת אלפים אמה מודדין לה מן היתר,
 ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת כאלו
 הוא מלא בתיים; ואם היה בין שני ראשיה,
 ארבעת אלפים אין מודדין לה, אלא מן הקשת.
 כה, עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש
 לפניו רקח רחב ארבע אמות על שפת הנחל,
 כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא
 הנחל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה
 משפת הנחל השניה, ויעשה הנחל פלו בכלל
 המדינה, מפני הרקח הפנויה מצדה. ואם אין
 שם רקח, אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן;
 ונמצא הנחל, נמדד מן האלפים שלהם.
 כה, ט יושבי צריפין, אין מודדין להן אלא
 מפתח בתיהן; ואם יש שם שלוש הצרות
 שלשני שני בתיים, הקבעו פלם, ומרבעין
 אותה ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח,
 כשאר העירות.
 כה, אין מודדין אלא בתכל שלחמשים אמה,
 לא פחות ולא יתר; ובתכל שלפשתן, כדי שלא
 ימושך יותר. הגיע לגיא אם היה רחבו חמשים
 אמה, שיכול להבליעו בתכל המדה מבליעו;
 והוא שיהיה בעמקו, פחות מארבעת אלפים.
 כה, יא במה דברים אמורים, שהיה חוט
 המשקלת יורד פנגדה, שאי אפשר להשתמש
 בו; אבל אם אין חוט המשקלת יורד פנגדה,
 אינו מבליעו, אלא אם פן היה עמקו אלפים,

או פחות מכאן.
 כה, יב היה גיא מעקם מקדד ועולה, מקדד
 ויורד; היה גיא רחב מחמשים, שאינו יכול
 להבליעו הולך למקום שהוא יכול להבליעו,
 ומבליעו, וצופה פנגד מדתו, וחוזר.
 כה, יג הגיע לפותל, אין אומרים יקב את
 הפותל; אלא אומד רחבו, והולך לו. ואם
 אפשר להשתמש בו, מודדו מדידה יפה; ואם
 היה חוט המשקלת יורד פנגדה, מודד רחבו
 מדידה יפה.
 כה, יד הגיע לחר אם היה חר המתלקט ממנו
 גבה עשרה טפחים בארך חמש אמות, מבליעו
 וחוזר למדתו; ואם היה גבוה הרבה, עד
 שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משך
 ארבע אמות, אומדו, והולך לו. אם אינו יכול
 להבליעו, פגון שהיה רחבו יתר מחמשים
 מקדדו מעט מעט; וזה הוא שאמרו, מקדדין
 בהרים.
 כה, טו כיצד מקדדין בהרים או בגיאיות
 שאינן יכול להבליעו; אוחזין שנים חבל
 שלארבע אמות, העליון אוחו קצתו פנגד
 מרגלותיו, והתחתון אוחו בקצה השני פנגד
 לבו; וחוזר העליון לעמד במקום התחתון,
 והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל; וכן
 מתגלגלים והולכין, עד שמודדין את פלו.
 וכשילך המודד להבליע את החר או הגיא, לא
 יצא חוץ לתחום שלא יראו אותו העוברים,
 ויאמרו מדת תחומין פאה לכאן.
 כה, טז אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה,
 שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שפת
 מחזקין, ובא ממחה ומדד, רפה בתחום מהן,
 ומעט בתחום שומעין לו בתחום שרפה; וכן
 אם באו שנים ממחין, ומדדו התחום, אחד
 רפה, ואחד מעט שומעין למרבה; ובלבד שלא
 ירפה, יתר ממדת אלכסונה שלעיר.

כח, יז פיצד: בעת שירבה זה נאמר שמוא
הראשון מקרן אלכסון שלעיר מרד האלפים,
ולפיכך מעט מדתו, ונמצא צלע התחום בינו
ובין המדינה, פחות מאלפים; וזה האחרון,
מרד אלפים מצלע המדינה: ואין מחזיקין על
הראשון, שטעה ביתר על זה. לפיכך אם רבה
זה האחרון יתר על הראשון, אפלו בחמש
מאות ושמונים בקרוב שומעין לו; ביתר על
זה, אין שומעין לו.

כח, יח אפלו עבר, אפלו שפחה נאמנין לומר
עד כאן תחום השבת; ונאמן הגדול לומר,
זכור אני שעד כאן היינו באים בשבת
בשחיית קטן, וסומכין על עדותו בדבר זה:
שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל,
מפני ששעור אלפים מדבריהם.

הלכות שבת פרק כט

כט, א מצות עשה מן התורה, לקדש יום השבת
בדברים שנאמר "זכור את יום השבת,
לקדשו", פלומר זכרהו זכירת שבת וקדושו;
וצריך לזכרהו בכניסתו, וביציאתו בכניסתו
בקדוש היום, וביציאתו בהבדלה.

כט, ב וזה הוא נסח קדוש היום: ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו
ורצה בנו; ושבת קדשו באהבה וברצון
הנחילנו זכרון למעשה בראשית, תחלה
למקראי קדש, וזכר ליציאת מצרים: פי בני
בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ושבת
קדשך באהבה וברצון הנחלתנו. ברוך אתה
ה', מקדש השבת.

כט, ג וזה הוא נסח תהבדלה: ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחל,
ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום
השביעי לשישת ימי המעשה. ברוך אתה ה',
המבדיל בין קדש לחל.

כט, ד עיקר תקדוש, בלילה; אם לא קדש בלילה,

בין פשוטג בין במזיד מקדש וחולף, כל היום
כלו. ואם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר,
ומבדיל וחולף עד סוף יום רביעי; אבל אינו
מברך על האור, אלא בלילי מוצאי שבת
בלבד.

כט, ה אסור לאדם לאכל או לשתות יין,
משקדש היום עד שיקדש. וכן משיצא היום,
אסור לו להתחיל לאכל ולשתות, ולעשות
מלאכה, או לטעם פלום עד שיבדיל; ולשתות
חמים, מתר. שכח או עבר, ואכל ושתה קדם
שיקדש או קדם שיבדיל חרי זה מקדש ומבדיל,
אחר שאכל.

כט, ו מדברי סופרים לקדש על היין, ולהבדיל
על היין. ואף על פי שהבדיל בתפלה, צריך
להבדיל על הכוס; ומאחר שיבדיל ויאמר בין
קדש לחל, מתר לו לעשות מלאכה, אף על פי
שלא הבדיל על הכוס. ומברך על היין תחלה,
ואחר כך מקדשו; ואינו נוטל את ידיו, עד
שיקדש.

כט, ז פיצד הוא עושה: לזקח פום שהוא מחזיק
רביעית או יתר, ומדיחו מבפנים ושוטפו
מבחוץ, וממלאהו יין, ואוחזו בימינו, ומגביהו
מן הקרקע טפח או יתר, ולא יסיע בשמאל.
ומברך על הגפן, ואחר כך מקדשו; ומנהג
פשוט בכל ישראל, לקרות בתחלה פרשת
"ויבלו", ואחר כך מברך על היין, ואחר כך
מקדשו. ושותה מלוא לגמיו, ומשקה כל בני
חבורה; ואחר כך נוטל ידיו, ומברך המוציא
ואוכל.

כט, ח אין קדוש, אלא במקום סעודה. פיצד:
לא יקדש בבית זה, ויאכל בבית אחר; אבל
אם קדש בזוית זו, אוכל בזוית שניה. ולמה
מקדשין בבית הכנסת, מפני האורחין
שאוכלין ושותין שם.

כט, ט הייה מתאנה לפת יותר מן היין, או שלא

היה לו יין הרי זה נוטל ידיו תחלה, ומברך המוציא, ומקדש, ואחר כך בוצע ואוכל. ואין מברילין על הפת, אלא על הכוס.

כטי, מי שנתפון לקדש על היין בלילי שבת, ושכח ונטל ידיו קדם שיקדש הרי זה מקדש על הפת, ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לפעודה. ומצוה לברך על היין ביום השבת, קדם שיסעד סעודה שניה; וזה הוא הנקרא קדושא רבא. מברך בורא פרי הגפן בלבד, ושותה, ואחר כך יטל ידיו, ויסעד, ואסור לו לאדם שיטעם פלום, קדם שיקדש. וגם קדוש זה, לא יהיה אלא במקום סעודה.

כטי, יא יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום, אף על פי שלא נכנסה השבת; וכן מבריל על הכוס מבעוד יום, אף על פי שעדין היא שבת: שמצות זכירה לאמרה בין בשעת פניסתו ויציאתו, בין קדם לשעה זו במעט.

כטי, יב מי שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו היום והוא בתוך הפעודה פורס מפה על השלחן, ומקדש; וגומר סעודתו, ואחר כך מברך ברכת המזון. היה אוכל בשבת, ויצא השבת והוא בתוך סעודתו גומר סעודתו, ונטל ידיו, ומברך ברכת המזון על הכוס, ואחר כך מבריל עליו; ואם היה בתוך השתייה פוסק ומבריל, ואחר כך חוזר לשתייתו.

כטי, יג היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת, מברך ברכת המזון תחלה; ואחר כך מקדש על כוס שני, ולא יברך ויקדש על כוס אחד שאין עושין שתי מצוות בכוס אחד: שמצות קדוש היום ומצות ברכת המזון, שתי מצוות שלתורה הן.

כטי, יד אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על גבי המזבח; לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור, אפלו פטפת חרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו: כך אנו מורין, בכל המערב; ויש

מי שמתיר לקדש עליו, ואומר לא נאמר היין הראוי לנסף על גבי המזבח אלא להוציא יין שריחו רע, או מגלה, או מבשל שאין מקדשין על אחד מהן.

כטי, טו יין שטעמו טעם חמין אף על פי שריחו ריח יין, אין מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים אף על פי שיש בהן טעם יין, אין מקדשין עליהן: במה דברים אמורים, בשנתן על השמרים שלוש מים, והוציא פחות מארבעה; אבל אם הוציא ארבעה הרי זה יין מזוג, ומקדשין עליו.

כטי, טז פלי שהיה מלא יין, אפלו מחזיק במה רביעיות אם שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו, ונפסל, ואין מקדשין על השאר: מפני שהוא בשורי פוסות.

כטי, יז יין שריחו ריח חמין, וטעמו טעם יין מקדשין עליו; וכן יין מזוג. ויין צמוקים, מקדשין עליו והוא שיהיו צמוקים שיש בהן לחלוחית, שאם ידרך אותן יצא מהן דבש. וכן יין חדש מגתו, מקדשין עליו; וסוחט אדם אשכול שלענבים, ומקדש עליו בשעתו. מדינה שרב יינה שכר אף על פי שהוא פסול לקדוש מתר להבריל עליו, הואיל והוא חמר המדינה.

כטי, יח פשם שמקדשין בלילי שבת, ומברילין במוצאי שבת; כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומברילין במוצאי יום הכפורים שפלים שבתות ה' הן. ומברילין במוצאי ימים טובים לחלו שלמועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מברילים במוצאי יום טוב, לשבת.

כטי, יט נסח קדוש יום טוב: פרוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, בחר בנו ויגדלנו, רצה בנו ויפארונו; ותתן לנו ה' אלהינו באהבה, מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, את יום

טוב מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה
או חג השבועות, או חג הסוכות, זמן חרותנו
או זמן מתן תורתנו, או זמן שמחתנו,
באהבה, וזכר ליציאת מצרים: כי בנו בחרת
ואתנו קדשת מכל העמים, ומועדי קדש
בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה',
מקדש ישראל והזמנים. ואם חל להיות בשבת
מזכיר השבת וחותם בדרך שחותם בתפלה,
מקדש השבת וישראל והזמנים.

כט, בראש השנה אומר: ותתן לנו ה' אלהינו
באהבה, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום
הזכרון הזה, וזכרון תרועה באהבה, וזכר
ליציאת מצרים: כי בנו בחרת ואתנו קדשת
מכל העמים, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך
אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום
הזכרון. ואם חל להיות בשבת חותם מקדש
השבת וישראל ויום הזכרון, בדרך שחותם
בתפלה.

כט, בא בלילי יום טוב, מקדש על חיון בשבת;
ואם אין לו יין, או שהיה מתאוה לפת מקדש
על הפת. וכן ביום טוב מקדש קדושא רבא,
בדרך שמקדש בשבת.

כט, כב פיצד מברכין בלילי יום טוב שחל
להיות באחד בשבת: בתחלה מברך על הגפן,
ואחר כך מקדש קדוש יום טוב, ואחר כך
מברך על הנר, ואחר כך מבדיל וחותם
בהבדלה, המבדיל בין קדש לקדש; ואחר כך
מברך שחחינו.

כט, כג כל לילי יום טוב, ובליל יום הכפורים
אומרים שחחינו; ובשביעי שלפסח, אין
מברכין שחחינו, מפני שאינו רגל בפני עצמו,
וכבר ברך על הזמן בתחלת הפסח.

כט, כד סדר הבדלה במוצאי שבת שניברך על
חיון, ואחר כך על תבשמים, ואחר כך על הנר.
וכיצד מברך על הנר, בורא מאורי האש.

ואחר כך מבדיל.

כט, כה אין מברכין על הנר, עד שיאותרו
לאורו, כדי שיכיר בין מטבע מדינה זו,
למטבע מדינה אחרת; ואין מברכין על הנר
שלגויים, שסתם מסבתן לעבודה זרה, ואין
מברכין לא על הנר שלעבודה זרה, ולא על
הנר שלמתים.

כט, כו ישראל שהדליק מגזי, או גזי מישראל
מברכין עליו; גזי מגזי, אין מברכין עליו. היה
מהלך חוץ לפרה, וראה אור אם רב אנשי
הפרה גויים, אינו מברך; ואם רב ישראל,
מברך. אור שלכבשן, ושלתנור, ושלכירים
לבתחלה לא יברך עליו; הנחלים אם פשיכנים
קוסם ביניהן דולק מאליו, מברכין עליהן. אור
שלבית המדרש אם יש שם אדם חשוב
שמדליקים בשבילו, מברך עליו; שלבית
הכנסת אם יש שם חזן שהוא דר שם, מברכין
עליו. ואבוקה לתבדלה, מצוה מן המבחר. ואין
מחזירין על האור, בדרך שמחזירין על כל
המצוות; אלא אם בא לו, מברכין עליו.

כט, כז אור שהדלק בשבת לחולה ולחיה,
מברכין עליו במוצאי שבת. אור שהקדח מן
העצים ומן האבנים, מברכין עליו במוצאי
שבת שהיא היתה תחלת בריתו בידי אדם.
אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים,
שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על
אור ששבת; אף על פי שהדלק לחולה או לחיה
ביום הכפורים, מברכין עליו שחרי שבת
מעבודה.

כט, כח יום טוב שחל להיות באמצע שבת,
אומר בהבדלה, המבדיל בין קדש לחל ובין
אור לחשך ובין ישראל לגויים ובין יום
השביעי לששת ימי המעשה, בדרך שאומר
במוצאי שבת שסדר הבדלות הוא מונה. ואינו
צריך לברך לא על תבשמים, ולא על הנר; וכן

אינו צריך לברך על הפשמים, במוצאי יום הכפורים.

כט, כט ולמה מברכים על הפשמים במוצאי שבת, מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת, משמחין אותה ומישבין אותה, בריח טוב.

הלכות שבת פרק ל

לא ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים בתורה, ושנים מדברי סופרים והן מפרשין על ידי הנביאים: שבתורה "זכור", ו"שמור"; ושנתפרשו על ידי הנביאים, כבוד וענוה, שנאמר "וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מכבוד".

לב איזה הוא כבוד זה שאמרו חכמים שמוצה על אדם לרחץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש, מניח להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת, ומתעטפים; ואומרים, בואו ונצא לקראת שבת המלך.

לג ומכבוד השבת, שילבש פסות נקיה. ולא יהיה מלבוש החל, במלבוש השבת; ואם אין לו להחליף, משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו במלבוש החל. ועזרא תקן שיהו העם מכבדים בחמישי, מפני כבוד השבת.

לד אמור לקבץ סעודה ומשתה בערב שבת, מפני כבוד השבת. ומתר לאכל ולשתות, עד שתחשך; ואף על פי כן מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ומעלה מלקבץ סעודה, כדי שיבגס לשבת פשהוא מתאנה לאכל.

לה מסדר אדם שלחנו בערב השבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לבזית, וכן מסדר שלחנו במוצאי שבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לבזית כדי לכבדו בכניסתו, וביציאתו. וצריך לתקן ביתו מפעוד יום, לכבוד השבת; ויהיה

בר הלוק, ושלחן ערוה, ומטה מצעת שכל אלו לכבוד שבת הן.

לו אף על פי שיהיה אדם חשוב ביותר, ואין הרבו לקח דברים מן השוק, ולא להתעסק במלאכות שפניות חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו, שזה הוא כבודו. חכמים הראשונים מהם מי שהיה מפצל העצים, לבשל בזה; ומחן מי שהיה מבשל, או מולח בשר, או גודל פתילות, או מדליק נרות; ומחן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהוא צריך לשבת ממאכל ומשקה, אף על פי שאין הרבו בכף. וכל המרבה בדבר זה, הרי זה משפח.

לז איזה הוא ענוה: זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבשם, הכל לשבת הכל לפי ממונו שלאדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים וטובים, הרי זה משפח. ואם אין ידו משגת, אפלו עשה שלק וכיוצא בו משום כבוד השבת הרי זה ענג שבת; ואינו חייב להצר לעצמו, ולשאל מאחרים כדי להרבות במאכל שבת: אמרו חכמים הראשונים, עשה שבתך כהל, ואל תצטרך לבריות.

לח מי שהיה ענג ועשיר, והרי כל ימיו בשבת צריך לשנות מאכל שבת, ממאכל החל. ואם אי אפשר לשנות, משנה זמן האכילה: אם היה רגיל להקדים, מאחר; ואם היה רגיל לאחר, מקדים.

לט חייב אדם לאכל שלוש סעודות בשבת אחת ערבית, ואחת שחרית, ואחת במנחה. וצריך להזהר בשלוש סעודות אלו, שלא יפחת מהן כלל; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, סועד שלוש סעודות. ואם היה חולה מרב האכילה, או שהיה מתענה פטור משלוש סעודות. וצריך לקבץ כל סעודה משלשתן על חינוך, ולבצע על שתי כפרות. וכן, פימים

לִי אֲכִילֶת בְּשָׂר וְשִׁתִּית יַיִן בַּשַּׁבָּת, עֲנוּהָ הוּא לָהּ וְהוּא, שֶׁהִיְתָה יָדוֹ מִשְׁנֵת. וְאָסוּר לְקַבֵּעַ סְעוּדָה עַל הַיַּיִן בַּשַּׁבָּת וּבַיָּמִים טוֹבִים, בְּשַׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ; אֲלָא כִּן הוּא מְנַחֵג הַצְּדִיקִים יִתְפַּלֵּל אָדָם בַּשַּׁבָּת שֶׁחֲרִית וּמוֹסֵף בְּבֵית הַכְּנֻסֶת, וְיָבוֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֵד סְעוּדָה שְׁנִיָּה, וְיִלְךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ יִקְרָא וְיִשְׁמַע עַד הַמְּנַחָה, וְיִתְפַּלֵּל מְנַחָה; וְאַחַר כֵּן יִקַּבֵּעַ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן, וְיֵאכֵל וְיִשְׁתֶּה עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת.

לִי אֲסוּר לֹא לְאָדָם שְׁיַחֲלֹךְ בְּעַרְפֵי שַׁבָּתוֹת, יוֹתֵר מִשְׁלוֹשׁ פְּרָסָאוֹת מִתְחִלַּת הַיּוֹם: כִּדִּי שְׁנַיִע לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב, וְיִכִּין סְעוּדָה לַשַּׁבָּת שְׁחָרֵי אֵין אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יוֹדְעִין שֶׁהַיּוֹם יָבוֹא, כִּדִּי לְחַכִּין לוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר, אִם הָיָה מִתְאַרְחָ אֲצֵל אַחֵרִים שְׁחָרֵי מִבֵּישׁוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא חֲכִינוּ לָהֶן דְּבַר הָרְאוּי לְאוֹרְחֵין.

לִיב אֲסוּר לְהַתְעַנּוֹת, וְלִזְעַק וְלְהַתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בַּשַּׁבָּת; וְאִפְלוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת, שֶׁהַצָּרוֹר מִתְעַנֵּן וּמִתְרִיעֵן עֲלֵיהֶן אֵין מִתְעַנֵּן וְלֹא מִתְרִיעֵן בַּשַּׁבָּת, וְלֹא בַיָּמִים טוֹבִים: חוּץ מִעִיר שֶׁחֲקִיפּוּהָ גּוֹיִים אוֹ נְהַר, אוֹ סְפִינָה הַמְּטַרְפֶּת בַּיָּם שֶׁמִּתְרִיעֵן עֲלֵיהֶן בַּשַּׁבָּת לְעוֹר אוֹתָן, וּמִתְחַנְנִין וּמִבְקָשִׁין עֲלֵיהֶן רַחֲמִים.

לִיג אֵין צָרִין עַל עִירוֹת שְׁלִגוֹיִים, פְּחוֹת מִשְׁלוֹשָׁה יָמִים קִדָּם הַשַּׁבָּת, כִּדִּי שְׁתַּתִּישׁב דַּעַת אֲנָשֵׁי הַמְּלַחֲמָה עֲלֵיהֶן, וְלֹא יִהְיוּ מְבַהֲלִים וּטְרוּדִים בַּשַּׁבָּת. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מִפְּלִיגִין בְּסְפִינָה, פְּחוֹת מִשְׁלוֹשָׁה יָמִים קִדָּם הַשַּׁבָּת, כִּדִּי שְׁתַּתִּישׁב דַּעַתוֹ עָלָיו קִדָּם הַשַּׁבָּת, וְלֹא יִצְטַעַר יוֹתֵר מִדִּי; וְלִדְבַר מְצוּהָ, מִפְּלִיג בַּיָּם אִפְלוּ בְּעַרְבַּ שַׁבָּת, וּפּוֹסֵק עִמּוֹ לַשַּׁבָּת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת. וּמִצָּר לְצִידוֹן, וּכְיוּצָא בְּהֵן אִפְלוּ לְדַבַּר הָרְשׁוּת, מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּעַרְבַּ שַׁבָּת; וּמִקּוֹם שְׁנַחְגּוֹ שֶׁלֹּא יִפְלִיגוּ בְּעַרְבַּ שַׁבָּת כָּלֵל, אֵין

לִי ד תִּשְׁמִישׁ הַמַּטָּה, מִעֲנֵג שַׁבָּת הוּא; לְפִיכֵן עוֹנֵת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, מִלִּילֵי שַׁבָּת לְלִילֵי שַׁבָּת. וּמִתֵּר לְבַעַל בְּתוּלָה לְכַתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת, וְאֵין בְּזָה מְשׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מְשׁוּם צָעַר לָהּ.

לִטו הַשַּׁבָּת וְעַבּוּדָה זָרָה כָּל אַחַת מִשְׁתִּיחֶן, שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד שְׂאָר כָּל מְצוּוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת שְׁפִינ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבִינִינוּ, לְעוֹלָם. לְפִיכֵן כָּל הָעוֹבֵר עַל שְׂאָר הַמְּצוּוֹת, חָרִי הוּא כְּכֹל רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מִחֲלַל שַׁבָּת בְּפִרְהֶסְיָה, חָרִי הוּא כְּעוֹבֵד עַבּוּדָה זָרָה וּשְׁנִיחָם כְּגוֹיִים, לְכָל דְּבָרֵיהֶם.

לִטז לְפִיכֵן מִשַּׁבַּח הַנְּבִיא וְאוֹמַר, "אֲשֶׁרִי אֲנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֵן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֲלָלוֹ . . .". וְכָל הַמְּשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת כְּהַלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמְעַנְנָהּ כְּפִי בּוֹחוֹ כְּכָר מִפְּרָשׁ בְּקַפְלָה שְׁכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יֵתֵר עַל הַשְּׂכָר הַצָּפוֹן לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר "אִז, תִּתְעַנֵּג עַל ה', וְחָרַפְתִּיהָ, עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ; וְהֵאֲכַלְתִּיהָ, נְחֹלֶת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי ה', דִּבֶּר".

				יום כיפור קטן	
14	ראשון	כט	עלות השחר _____	04:21	נץ החמה _____
			05:34	08:30	סו"ז קר"ש - מג"א _____
15	שני	ל	עלות השחר _____	04:21	נץ החמה _____
			05:34	08:30	סו"ז קר"ש - מג"א _____
16	שלישי	א	עלות השחר _____	04:21	נץ החמה _____
			05:34	08:30	סו"ז קר"ש - מג"א _____
17	רביעי	ב	עלות השחר _____	04:21	נץ החמה _____
			05:34	08:30	סו"ז קר"ש - מג"א _____
18	חמישי	ג	עלות השחר _____	04:21	נץ החמה _____
			05:34	08:31	סו"ז קר"ש - מג"א _____
19	ששי	ד	עלות השחר _____	04:22	נץ החמה _____
			05:35	08:31	סו"ז קר"ש - מג"א _____
			08:31	09:54	סו"ז תפלה - מג"א _____
			08:05	07:46	סו"ז תפלה - גר"א _____
			08:05	07:46	צה"כ _____
			שקיעה _____		
			בבלי: חולין נו דירושלמי: בבא מציעא ג תוספתא: גטין ד ג"ך: דברי		
			הימים: ב לה רמב"ם: שבת כז		
20	שב"ק	ה	עלות השחר _____	04:22	נץ החמה _____
			05:35	08:31	סו"ז קר"ש - מג"א _____
			08:31	09:54	סו"ז תפלה - מג"א _____
			08:06	07:47	סו"ז תפלה - גר"א _____
			08:06	07:47	צה"כ _____
			שקיעה _____		
			בבלי: חולין נא דירושלמי: בבא מציעא ד תוספתא: גטין ז ג"ך: יהושע ב		
			רמב"ם: שבת ל		

חילוקת הברות	ירושלים	ת"א	חיפה	יבנאל
07:06	07:28	07:20	07:08	

מוצ"ש ר"ת	ירושלים	ת"א	חיפה	יבנאל
09:00	08:30	08:33	08:34	08:32
	09:01	09:02	09:03	09:01

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא מְבַקֵּשׁ אֶת הָאָדָם שִׁיתְפַּלֵּל לְפָנָיו.

(ספר המדות אות התפלה סימן ס"ו)